

*„Aki bányász akar lenni,
Nem kell annak megijedni,
Sohasem!
Én is az akarok lenni,
Nem is fogok megijedni,
Sohasem!”
(vájártanuló dala 1960-ból)*

Krisztián Béla
Németh Géza

A magyarországi iskolarendszerű vájár, bánya-elektrolakatos és mélyfúró-kútüzemeltető ipari szakmunkásképzés története

BUDAPEST
2006

© Krisztián Béla – Németh Géza

Lektorok

dr. Buzási István
okl. bányamérnök-közgazdász
Huszár Zoltán múzeumigazgató

Olvasószerkesztő

Hámori István Péter
a „Bányamunkás” felelős szerkesztője

Szerkesztő: Németh Géza

Borítóterv

Juhász Attila

NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG
MINISZTERIUMA

ISBN 963 219 7356

Kiadta

A Bányász Művelődési Intézmények Szövetsége
Felelős kiadó: Csatlós Ferenc elnök

Készült: PRI-COMP Kft. 1000 példány

Tördelés: Juhászné Kulcsár Ildikó

Nyomda: PRI-COMP Nyomda, Várpalota, Dankó u. 16.

*Köszönetet mondunk
mindazoknak, akik segítettek a kiadvány
megjelenését.*

Szponzoraink:

Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma
Bánya- és Energiaipari Dolgozók Szakszervezete
Bányász Művelődési Intézmények Szövetsége
Ajka Város Önkormányzata
Mór Város Önkormányzata
Várpalota Város Önkormányzata
Veszprém Megyei Közgyűlés
Bakonyi Bauxitbánya Kft. Ajka
Bakonyi Hőerőmű Rt. Ajka
MANGÁN Bányászati és Feldolgozó Kft. Úrkút

Segítőink:

Bányaipari tanintézetek utódiskoláinak vezetői és dolgozói
Központi Bányászati Múzeum Sopron
Helytörténeti Bányászati Múzeum Várpalota

*Külön köszönet mindazoknak, akik emlékeikkel,
dokumentumaikkal, fotóikkal, írásaikkal,
hozzájárultak munkánk eredményességéhez.*

TARTALOM

Előszó	6
Bevezető	8
1. A vállalkozó ember	12
1.1. Földesúri gazdálkodásból vállalkozás	12
1.2. A vállalkozó vájárok	12
1.3. Az új vállalkozó: a tőkés	13
1.4. Szövetkezeti rend: munkavégzés vagy tőke szerint	14
1.5. Tőkés tulajdon – társadalmi szakadék	15
1.6. A kézimunkás vállalkozó utóvédharcai	15
1.7. A részes vájár, az alvállalkozó	16
2. A Kárpát-medencei bányászat előzményei	18
3. A vájár szakmai ismeretek szerveződése	21
3.1. Az elemi iskolai bányaismereti oktatás	23
3.2. A balesetelhárítási oktatástól a vájártanfolyamig	24
3.3. A felnőtt bányamunkások oktatása – az első szervezett vájárképzés Várpalotán	24
4. Az állami bányászat korszaka	32
4.1. A bányászat háborús kárai	32
4.2. A bányászat államosítása	33
4.2.1. A bányászat a központi tervezéses gazdaságban	33
4.3. A bányászat munkaerőhelyzete	35
5. A tanoncképzés újjászervezése 1945 után	39
5.1. A Népgazdasági Tanács intézkedései	40
5.2. A Munkaerő Tartalékok Hivatala megalapítása	41
5.2.1. A MTH rendszer kiépülése	42
5.3. A vájárképzés 1949-1956 között	45
5.3.1. A lányok foglalkoztatása	47
5.4. A vájárképzés 1956-tól	52
6. Az intézményrendszer	56
7. A vájártanuló iskolák, otthonok, intézetek	58
7.1. Vájárképző iskolák	58
7.1.1. Ajka	58
7.1.2. Dorog – Péliföld – Esztergom – Pilisvörösvár	64
7.1.3. A mecseki vájártanulóképzés	68
7.1.4. Mór	95
7.1.5. Nagybátony	99
7.1.6. Oroszlány	104
7.1.7. Perces	111
7.1.8. Pétfürdő	115
7.1.9. Selyp	119
7.1.10. Tata	122
7.1.11. Várpalota	126
7.1.12. Zirc	136
8. A vájárképzés tanszemélyzete	140
9. A tantervek, szakpedagógiai eszközök	141

9.1. Szakmai tantervek	141
9.1.1. Bányaműveléstan	147
9.1.2. Munkavédelem és baleset-elhárítás	149
9.1.3. Bányagépészeti ismeretek	150
9.1.4. Geológia	150
9.1.5. Szakrajz	151
9.1.6. Módszertani útmutatók	152
9.1.7. Szakmai versenyek	154
9.2. Közismereti tantárgyak	160
9.2.1. A történelem oktatása	161
9.2.2. A magyar nyelv és irodalom	162
9.2.3. Mennyiségtan oktatása	164
9.2.4. Az osztályfőnöki munka	165
9.2.5. A kollégiumi nevelés	166
9.2.6. Testnevelés és sport	167
9.2.7. Honvédelmi nevelés	168
9.2.8. Könyvtár, kulurmunka	169
10. Technikai fejlődés – a bánya-elektrolakatosképzés	173
10.1. A bánya-elektrolakatos szakma	174
10.2. A bányagépészet fejlődése	177
10.3. A tanoncképzés ügye	179
10.3.1. Bánya-elektrolakatos tanterv	182
10.3.2. A bánya-elktrolakatos szakmában használt tankönyvek	182
10.4. A szakmunkás és szakközépiskolai képzés bánya-elektrolakatos szakmában	184
10.4.1. Bánya-elektrolakatos szakmát oktató iskolák	185
10.5. Szakközépiskolai tagozat indítása a bánya-elektrolakatos szakmához	186
10.5.1. A bánya-elektrolakatos szakközépiskolai képzést folytató iskoláink kialakulása, története	187
11. Mélyfúró és kútüzemeltető szakma	198
11.1. A fúrás módok fejlődése	198
11.2. Földtani kutatás technikai színvonala 1948 előtt	202
11.3. Az államosítást követő időszak, 1948 utáni technikai színvonal alakulása	203
11.4. Földtani kutatások 1948 után	204
11.4.1. Szénkutatás	204
11.4.2. Szénhidrogén kutatások	204
11.4.3. Érc- és ásványkutatás	205
11.5. Oktatás, szakképzés	207
11.5.1. Mélyfúró és kútüzemeltető szakma oktatásának indítása	209
11.5.2. Mélyfúró szakközépiskola indítása	216
11.6. Mélyfúró és kútüzemeltető szakma az egységes magyar szakmunkásképzésben	228
11.7. Felnőtt oktatás	252
12. A BDSZ és a bányászati szakképzés	257
13. A bányászati adatszolgáltatás és az oktatás, képzés adatai	259
14. Összefoglaló áttekintés – A szakmunkásképzés változásai	265
15. Életutak	270
16. Utószó	305
17. Irodalom	306

ELŐSZÓ

Nagy és hiánypótló munkára vállalkoztak a Szerzők, amikor a hazai bányász szakmunkásképzés történetét, a legapróbb részletekre kiterjedő gondossággal, tudományos igényességgel feldolgozták. A munka nagyságát magyarázni sem kell, hiszen nem csupán az egyes oktatási intézmények, egykori szakmunkásképző intézetek dokumentumain kellett átrágni magukat (már, ha volt mindegyiknél megőrzött, netán feldolgozott dokumentáció), de be kellett helyezniük azokat az adott kor társadalmi, gazdasági és oktatási rendszerébe, minősítve ezzel a bányászat és a bányászok fontosságát, elismertségét.

A hiánypótlásról pedig annyit, hogy ennyire részletes, bőséges kép és forrásműveket tartalmazó összegzése még nem volt eddig a szakma oktatásának.

Az alapos és kiterjedő kutatás azt eredményezte – s ez talán a legnagyobb érdeme a könyvnek –, hogy megmentette az utókor számára a bányász szakmakultúra egy nagyon fontos szeletét, nevezetesen az ősi szakma elsajátításának folyamatát, megőrkítve immár a hajdani bányászrégiók, szénmedencék iskolatípusait, azok történetét, a legendás oktatókat, s a kiemelkedő „karriert” befutó, egykori tanulókat.

A Szerzők maguk is elismerik, hogy a bányaiipari szakmunkásképzés gazdag történetéhez gyűjtött anyag töredéke kerülhetett csak az érdeklődő olvasó kézébe.

Az iskolarendszerű szakképzésbe integrált vájártanuló-képzés gazdaságunk, társadalmunk fontos része volt. A szakmai pedagógiatörténet, a gazdaság és társadalomtörténet, a bányásztörténet tisztelettel emlékezik meg azokról a szakmai nevelőkről, szakemberekről, akik egy addig csak a társadalom peremén élő, viszonylag kis létszámú szakmai foglalkozási körből teremtettek meg több ezres létszámú, a szakmai feladatokra alacsony műveltségi és képzettségi körből induló, de magasabb szakmai iskolázottsági és gyakorlati szintre juttatott réteget.

A változások alakulását mindenkor támogatta és erősítette a szervezethez és a szakmai nevelés sok formáját képviselő bányászszakszervezet. A bányász érdekvédelem, érdekképviselő mindig jelen volt az intézmények falai között, s felkészítette a fiatalokat a munkahelyi beilleszkedésre, a pályakezds nehézségeinek leküzdésére, s arra, hogy kivívott jogaikat, szerzett vívmányait egységes fellépéssel megvédjék.

Tisztelet illeti azokat is, akik szükségből, kényszerből, érdeklődésből, majd felelős tudatossággal és elhivatottsággal vállalták a bányamunkát annak minden veszélyével, nehézségével együtt.

Az oktatók és tanulók közös erőfeszítései nyomán formálódott a hazai bányászságnak mára egyre fogyó népessége, amely munkájával megteremtette az újjáépítés majd a változó gazdasági követelményeknek megfelelő széntermelés és -kutatás, mélyfúrás feladatának teljesíthetőségét. A képzésben résztvevők közül sokan más pályára mentek, továbbtanultak, éltek a lehetőségekkel.

A természettel vívott küzdelemnek áldozatai is voltak, a bányaveszélyek minden óvatosság és felkészültség ellenére orvul törtek az emberre és oltották ki életét. Rájuk is emlékezik e kötet.

A hazai bányászat mára szerkezetében átalakult. A globalizáció következtében több hazai ásványi nyersanyag tekintetében nincs termelési kényszer, de a meglévő természeti erőforrások hasznosítása a ma és a jövő bányászatának feladata, a hazai és a globális energia-kapcsolatrendszer feltételei között. Mindehhez a magyar szakmai tudás, tapasztalat megfelelő alapokat nyújt, hiszen ennek a tudásnak a fundamentumát azokban az iskolákban rakták le, melyekről e könyvben olvashatnak.

Ma már ezek a speciális képzések nem léteznek, a még működő bányák saját maguk oldják meg szakmai utánpótlásuk nevelését.

A megelőző évszázadok egyik innovációs eleme a bányászat volt. Az új évezred az informatika és más technikák, technológiák jegyében alakul. Ebben a folyamatban is szükséges azonban az emberi érdeklődés, tudás, akarat és a jövőért érzett felelősség vállalása, a feladatoknak korunk kihívásai között történő minél jobb és gyorsabb megvalósítása.

A bányászatról szóló irodalom újabb, nemes darabbal bővült. Ajánlom e könyvet mindazoknak, akik érdeklődnek a hazai bányász szakmunkásképzés története iránt, s kívánok az olvasáshoz bányászköszöntéssel:

Jó szerencsét!

Rabi Ferenc
a BDSZ elnöke

BEVEZETŐ

Az ember a külszínen fellelt és számára hasznosítható ásványokat, kőzeteket és a belőlük nyerhető anyagokat kezdetben viszonylag egyszerű munkával dolgozhatta fel. A kőzetek darabolásának technikája az egyszerű pattintástól a törés, a szétfeszítés különböző formáin át változott. A munkához, kezdetben, a tapasztalatok gyűjtése, fizikai erő és a felhasználásra alkalmazás ötletei, meg szükségletei, voltak befolyással. Az a felismerés, hogy ezek a hasznosítható anyagok a mélységben is megtalálhatóak, az addig külszínen végzett tevékenységet a föld alá kényszerítették. A mélybe hatoláshoz vagy az adott bányafelületen kívüli terület megismeréséhez már nem volt elegendő a vájás, ásás. Szükségessé vált a vízszintes és függőleges irányú furás úgy a kutatásban, mint a termelésben. A fúrástechnika a bányászat munkaheleyein (külszínen és a föld alatt), a földgáz-, kőolaj és vízkutatás területén nélkülözhetetlen eszköz.

A bányászat megítélésében sokáig tartotta magát az, hogy „A bányaipar az őstermelés egyik kiváló ágát képezi” – írja egy jogi kiadvány. „A bánya az őstermelés egyik ágához tartozik” így „bár nehéz és piszkos feladat, de így aránylag rövid ideig tartó képzés elégséges a munka végzéséhez.” Társadalmi elismertsége egyenetlenül alakult, szükségessége ellenére a bányászmunka csak az 1930-as évek végére lett szakmásvá, az iskolarendszerű szakképzésbe 1949-től került be. Az állami gazdaságfejlesztés energiára alapozott korszakában, a bányászatot és dolgozóit hivatalosan is kiemelten kezelték, a mindennapokban ez az elismerés egyenetlenül alakult.

A föld alatt végzendő munka körülményei, és eszközei az ember számára évszázadokra meghatározta e tevékenység egyes elemeit.

Minden szakma függ a szakmai tudást birtokló emberektől, így a bányász, a vájár szaktudása, személye a középkortól meghatározója a termelésnek. A bányamunka kockázatvállalást, fizikai erőt és felkészültséget kíván. A bányászismeretek elsajátítása előbb tapasztalati úton később szervezett formában történt, biztosítva a megfelelő szakmai teljesítményeket, a biztonságos munkavégzést. A bányász, szervezetben és a gazdaságban, társadalomban elfoglalt helyzete változatosan alakult. Független egyedi munkavégzőből a gazdasági fejlődés során vált közösségben dolgozó résztulajdonossá, majd bér munkássá, alkalmazottá.

A gazdaság alakulásában a bányászatnak mindenütt meghatározó szerepe van. A Kárpát-medence köszénbányászatának jelentős szerepe volt a Kárpát-medence, Magyarország, majd az utódállamok gazdaságának fejlődésében. A hazai bányászat más termelési szerkezettel a XXI. században is jelentős tényezője gazdaságunknak.

A következőkben a magyarországi iskolarendszerű vájár, bánya-elektrolakatos és mélyfúró-kútüzemeltető képzéssel foglalkozunk. A bányászat általános történetének sokoldalú feldolgozásában e szakmák története kevésbé vagy egyáltalán nem szerepel. A múltba visszatekintve, az idő múlásával nemcsak az emlékek halványulnak és lesznek pontatlanabbak, de az egyes események jelentősége is megváltozik. A történeti hűség és a küzdelmes időszak azonban kötelez: minél jobban megörökíteni, felidézni azokat az időket, eseményeket, történéseket, amelyek megteremthették alapjait egy szakmai-nevelőrendszer kiépülésének. Munkánk korántsem teljes,

Olvasóinktól előre elnézést kérünk a minden igyekezetünk ellenére bekövetkező hiányokért és esetleges pontatlanságokért, amit a mára alaposan szétszóródott szakmai anyag, kutatható dokumentáció okozott. Szándékunk azonban folytatni a munkát, kiegészíteni, teljesebbé tenni a bányászati képzés sokrétű történetét. Ebben számítunk olvasóink megértésére és segítségére.

A bányászat jelentősége kitüntetett volt, amíg a földalatti bányászat elsősorban emberi erőre alapozott termelésére szükség volt. A gépesítéssel a csak emberi erőt fokozatosan váltotta fel a különböző gépi eszközhasználat, ami átalakította a hagyományos vājármunkát is. Ezzel együtt megnövelte a felelősséget és a szükséges szak tudás nem annyira új, de más tartalmát. Mára a bányászat a hazai szakmakultúrából, a gazdasági és társadalmi szemléletből szinte eltűnt. A mélyfúró- és kútüzemeltető szakma hasonló utat járt be, e szakma napjainkban vállalati támogatással formálódik ujja az iskolarendszerben. A bányászati szakemberképzés, az ágazat elvesztett súlyából adódóan, ma alig kimutathatóan szerepel a nyilvántartásokban, ugyanakkor nem elhanyagolható tényezője a gazdaságnak.

A magyarországi vājárképzés a felívelő bányászat, a gazdasági és társadalmi feltételek folyamatos változása mentén, történelmileg jelentős utat járt be. A tapasztalati tudásból előbb külön foglalkozássá, majd szakmává emelkedve jutott el a szervezett iskolarendszerű oktatás körébe. Az oktatás a munkahelyi felolvasásoktól a tanfolyami képzésen át szerveződött a közoktatásba, a gazdaság szükségletének megfelelően rugalmasan alakítva a bányászat többszintű képzési rendszerét. A bányászati alapképzésből sokan léptek a szakmai középiskolákba, a bányaművelő-, bányagépészeti-, villamossági és geológiai technikumokba, számosan tovább folytatták tanulmányaikat a főiskolai és egyetemi képzéseken.

Az évszázados kisüzemi bányáskodást, a Kárpát-medencében, fokozatosan váltotta fel a bányavidékenként különböző időben szerveződő nagyüzemi bányászat. A bányaterületek ásványi értéke, a kibányászható minőség és mennyiség térben és időben történő számbavétele a magántulajdonú vállalatok piaci érdekinek megfelelően kevés nyilvánosságot kaphatott. Egyes geológiai szakvélemények, statisztikai feldolgozások ismeretében lehetett az egyes bányavidékek élettartamát körvonalazni. A bányavállalatok konjunkturális érdekei, a piac megszerzésének/megtartásának/uralmának új bányaterületek és bányatermékek forgalmazásával történő bővítése mellett a foglalkoztatás, a kisszámú kolonizált munkásra és az időlegesen alkalmazott munkaerőkre támaszkodott. Így az egyes bányavidékek technikai fejlődése, technológiai változásai is ennek függvényében alakult.

A hazai bányavállalatok közül a Duna Gőzhajózási Társaság Rt. volt az egyetlen, amikor a pécsvidéki bányákra készült alapos geológiai és emberi háttérre is figyelmet fordító terv alapján a terület bérletét a vállalat a múlt század második feléig tervezte meg, épületei, szénvagyonra addigra teljes felszámolásával. 1945-tel az egységesnek elképzelt tervekkel alakított társadalmi szerveződés azt feltételezte, hogy a megteremtendő új, szakágaknak megfelelő munkásosztály családi, közösségi alapja lehet egy-egy szakmai ágazat, közte a bányászat utánpótlásának. A korábban szétszórta telepeken élő, tömegében az alacsonyabb megélhetés és iskoláztatottság szintjén élő bányászság felemelkedésére hozott intézkedések nyomán elképzelhetőnek tűnt, hogy a szakmába lépő új tömegek egyben a bányászat

letéteményesei is lesznek, gyermekeik is ezt az utat választják. A fejlesztés tervei a távlatokba mutattak, a szénvagyon ígéretet jelentett a hosszútávú foglalkoztatásra.

A bányászat egységes állami irányításával mindenütt megteremtődtek a nagyüzemi, ezzel a nagy létszámú bányászat fenntarthatóságának feltételei. A bányászati iskoláztatás állami rendszerbe illesztésével egységes, a minden bányavidéken alkalmazható tudásszint elérése vált lehetségessé. Ennek birtokában elképzelhető volt a változó felnőttlétszám pótlása fiatalokkal, később a szakmai tervezés rendszerre lehetővé tette az egyes bányamedencék valós élettartamának meghatározását, a kimerülés idejének és a felszabaduló bányászság másutt történő alkalmazásának prognosztizálását.

A bányászat, akárcsak a múltban, csak kevesek számára vált kedvelt és örömmel választott szakmává. Ez már az újjászervezett bányászat első időszakában nyilvánvaló lett. A termelés megindítása, a bányüzemek szervezése, a szervezeti formák kialakítása sajátos tanuló folyamat volt. A feszített tervek teljesítése tapasztalatai, a kívánt bányászati és irányítási szaktudás megerősödése befolyásolta azt, hogy a hatvanas évekre a bányászat munkaerőhelyzetének reális értékelése, a szénbányászat energiaiparban való szerepének változása – éppen a nyugati szénbányászat helyzetének alakulása függvényében – erőteljesebb hangot kapott. A szénbányászat helyzetének alakulását befolyásolta, hogy a kedvezőtlen földtani adottságok és az 1965-ig végrehajtott termelési feladatok teljesítése nem kedveztek a fejlesztés ügyének. Változatlan volt ezért a létszámnövelésre törekvés, mert az előbbi tényezők nem kedveztek a műszaki fejlesztés ügyének. Lassan terjedtek a hazai körülmények között is alkalmazható új megoldások, a gépesítés, emiatt a munka termelékenység tekintetében jelentős elmaradás történt a fejlett szénbányászattal rendelkező országokkal szemben. A szénigények 1965 utáni csökkenése lehetővé tette az intenzívebb műszaki fejlesztést, ennek megfelelően a szakmai képzés tartalmát – indokoltan – változtatni volt szükséges. Ugyanakkor a távlati energiapolitika érvényesítése, a gyorsuló műszaki fejlesztés az össztermelés és a bányák számának – részben a szénvagyon kimerülésével, részben a nagyon gazdaságtalan bányák bezárásával összefüggő – csökkenésével párosult a létszámcsökkentés is, az egy aknára jutó koncentráció viszont növekedett. Mindezek hatására a szilárdásvány-termelés szénbányászati oldala három év alatt 15 ezer fővel csökkent.

Lényegében megkezdődött, a folyamatot zökkenőmentessé tevő kormányhatározatok segítségével, a szénbányászat átfogó rendszerelvű területi és szervezeti racionalizálása. A kormányhatározatok birtokában a bányavállalatok arra törekedtek, hogy a termelés-csökkenés de a teljesítménynövekedés következtében felszabaduló dolgozók foglalkoztatását, körütekintően oldják meg. Emellett a megszűnő munkahelyek és gépesítettség növelése változatlanul megkívánta a bányászatba folyamatosan és tervszerűen érkező fiatal munkaerők – vándorok belépését – hiszen sok olyan munkaterület van/lesz, ahol az idősebbek még gépesítés esetén sem dolgozhatnak. Ilyen mértékű létszám-pótlást azonban fiatalok új vándorképzése hosszú távon semmiképp nem tudott kielégíteni.

A szénbányászat társadalmi elismertsége, pozitív gazdasági értékelése egyre csökkent, a szén helyét az olaj és a gáz foglalta el. A folyamatos bányabezárások szé-

les körben ismertté válva, a perspektívátlanságot tükrözték, ezzel is befolyásolva a vājártanulók jelentkezését. A bányák folyamatos bezárása következtében a képzendő vājárok elhelyezkedési lehetőségei olyannyira lecsökkentek, hogy a fiatal jelentkezők elmaradása már nem jelentett különös gondot. A felnőttképzés fenntartása úgy tűnt, biztosíthatja a bányászati munkahelyek szakemberekkel történő ellátását, bár voltak intézményi és vállalati törekvések az iskolai képzés valamilyen fenntartására. Ennek kilátásai egyre csökkentek, a fiatalok jelentkezése szinte megszűnt, így az iskolaszertű képzés fenntartása gazdaságilag nem volt indokolható. Az elmúlt évtizedekben megváltozott termelési struktúra sem igényelte a fiatalok bányászati képzésének nagyarányú fenntartását, hisz ma a kitermelt szén 64%-a lignit, amelyet külszínen, gépesítve termelünk ki. A kőszén és az érc mélybányászata a jövő lehetséges, reménybeli vállalkozásaként körvonalazott.

Az iskolarendszerbe került vājárképzés együtt fejlődött a bányászattal. Rövid idő alatt kiépítette teljes oktatási-képzési struktúráját, megteremtette szakpedagógiai területeit, megalapozta és fejlesztette képzési módszertanát. Megteremtette a továbbtanulás feltételeit, a kiemelkedés lehetőségeit. Iskolái, kisebb vagy nagyobb területek oktatási-képzési központjaiként, kedvezően befolyásolták a területek pozitív irányú átalakulását. Mint iskolák, képesek voltak alkalmazkodni a megváltozott gazdasági struktúrához, a társadalom elvárásaihoz. Testületeik alig egy-két év alatt teremtdtek meg, váltak közösséggé, szakmai-pedagógiai képességeik folyamatos tanulóssal fejlődtek hatásos rendszerré. Így a vājárképző iskolák, intézetek képesek voltak a rendkívül nehéz szakmai-pedagógiai feladatok teljesítésére majd a kívánt strukturális átalakulásra.

A vājárképzés része a magyar gazdasági képzésnek, az ország átalakulásához kapcsolódó oktatási-képzési folyamatoknak. Az ebben részvevők alkotói voltak az ország teljesítményeinek, amit akkor a Jó szerencsét! reményében felelősen vállaltak és körülményeikhez képest becsülettel teljesítettek. A kialakított képzési rendszer, a felhalmozódott szaktudás, az elkészült szakmai dokumentumok lehetséges alapjai egy, a jövőben talán újrafarmálódó szén- és ércbányászatnak.

1. A VÁLLALKOZÓ EMBER

A vállalkozás az ember gazdasági tevékenységének alapvető szervező mozzanata. A vállalkozás szervezeti formája nem öröktől fogva létezik, a vállalkozás az ember gazdasági tevékenységének sokrétű társadalmi összefüggésrendszere is.

A „vállalat” a történeti fejlődés meghatározott fokán jelenik meg, alapja az áru-termelés. Az áru-termelés – a piacra termelés – megjelenése előtt a termelőfolyamat szervezése nem tudatos, célirányos. A termelés kezdetben ösztönös tevékenység, a saját létfenntartás közvetlen tartozéka. Nincs önálló szervezeti formája. A termelés szervezete egybefonódik a társadalmi lét köznapi, „természetes” vérségi kötelékeivel. A termelés szervezeti kerete kezdetben a nemzetség, a nagycsalád. Majd a termelés szervezeti formája függvénye a vérségi kötelékeket felváltó területi-szervezeti kereteknek – a faluközösségnek és a földesuraságnak. Így a vállalkozás kezdeti csírái valósággal elvesznek a vérségi vagy a területi-szervezeti élet egyéb megnyilvánulásaiban.

1.1. Földesúri gazdálkodásból vállalkozás

A bányagazdaság, kivált a nemesércbányászat, uralkodó vállalatformája a bányavállalkozó- szövetkezet (németül: „Gewerkschaft”, latinul: „societas”, „communitas”). E társas vállalkozás mindig egy-egy meghatározott bányamű – akna vagy tárnaegyüttes – művelésére vállalkozó személyek magánjogi természetű, személyes elhatározásából létrejött szövetkezése.

Amikor az érc-termelésben áttértek a mélyművelésre, akkor az érc-kitermelés üzemi alapegysége az egyes „bánya” lett. Kezdetben a bánya nem más, mint jobbra a telérek nyomában mélyített egyszerű, egyjáratú aknamű, ahol munkahelyenként ismétlődik ugyanaz a kitermelési folyamat. A tulajdonképpeni vájármunka: az akna- és vágatbiztosítás, az érc meg meddő kőzet szállítása, víz kiemelése. Majd a felszínen az ércek osztályozása, a meddő kőzet hányórávetése. Ilyen sokoldalúvá fejlődött a vájár munkája, összehasonlítva a korábbi felszíni fejtések egyszerű kőtörő munkájával. De a bánya, az egyes bányamű, a bányaszövetkezet lesz ettől fogva hosszú időre a helyi társadalom szervezésének alapja és központja is.

Hozzá kapcsolódnak, bányaként jönnek létre azok a már több személyt magukban foglaló társulások is, amelyek a termelés megszervezését és lebonyolítását is a kezükbe veszik. Míg korábban a bányauzem a bányaterületet birtokló földesúr fennhatósága alatt áll, ezek a kezdeti társulások ragadják ki a bányászatot a földesúri keretből és változtatják át az egész bányaművelést társulási, vállalkozási szervezetté. Ezt a 12. század végére datálhatjuk.

1.2. A vállalkozó vájárok

A társas vállalkozás eredetileg a kézimunkás kisvállalkozók szövetkezése: bányaművelő-szövetkezet. Vájárok „állnak össze”, akik az érc-kitermelés többszörösen osztott munkafolyamatában annak a legigényesebb részét, a fejtést, jövesztést végezték. A fejtés sokoldalú természetismeretet és technikai felkészültséget követel meg, ők voltak a „mesterei” („magistri fondinae”) a bányában folyó munkának. A vájárok a földesúri üzemben is különleges helyzetben voltak. Míg a munkások mun-

kájukért csak napszámbért kaptak, a vájárok a lefejtett érc bizonyos hányada fejében, „részes” munkában (kuxa) fejtették az ércet. A vájárok bányáinként egy-egy kollektívába tömörültek, s az érchányadot egyenletesen osztották el.

A társas vállalkozás kezdetben igazában nem más, mint egy-egy ilyen vájárkollektíva. Ők a bányaterület tulajdonosától saját vállalkozásba veszik egy-egy telér, bánya művelését; eleinte a földesúrral kötött szerződés, majd a bányakincs felség tulajdonba vétele után a regáléjog élvezőjétől elnyert jogosítvány alapján. A kézművesiparhoz hasonlóan a bányák „mesterei”, a vájárok is, mint vállalkozótársak, személyes munkával veszik ki részüket a termelésből: Továbbra is ők végzik az akna és vágatok hajtását, az érc fejtését a részükre egyenként kijelölt vajatvégeken. A vállalkozók között: egy-egy vágatnak egy-egy vállalkozó a „gazdája”. Ugyanakkor ők viselik a bánya karbantartásával és művelésével járó összes költségeket is. Az anyagbeszerzés dologi kiadásait és a többi járulékos munkákon foglalkoztatott dolgozók napszámbérét is ők fizetik. Mindezt arányosan osztották el maguk között. A költségek megosztási arányait a bánya technikai és gazdasági vezetésével megbízott számtartó (vállalkozótárs) előterjesztése alapján fogadták el.

Mind a költség-hozzájárulás fizetése, mind a megtermelt érctermelés elosztása hetenként történt. A kiosztott érc értékesítése kezdetben kinek-kinek személyes ügye volt.

1.3. Az új vállalkozó: a tőkés

A bányaművelő-szövetkezet, ebben a kezdeti formában, nem volt hosszú életű. A dolgozó, a termelőmunkában személyesen résztvevő vállalkozótársak mellett feltűnnek a pénzvagyion képviselői, a tőkés vállalkozók. Ők nem veszik ki többé személyesen részüket a vájármunkából, hanem a szövetkezeti részükre eső (kijelölt) vájvégek fejtését maguk helyett, ilyen vagy olyan formában, de másokkal végeztetik.

A szövetkezetekben az új vállalkozó típus vegyesen jelenik meg a vájár-vállalkozókkal. Az új típusú vállalkozók a 13. század elején tűnnek fel, adataink róluk elsősorban Karintiából és Tridentből vannak. Tridentben kezdetben-többségben a nemesek, meg püspöki ministerialisok szerepelnek. Utóbb mindinkább a kalmártőke képviselői jelennek meg. A tőkés elemek kezdetben „beszivárogtak”. Azután hihetetlenül gyorsuló ütemben, már a 13. század folyamán, Európa-szerte egyre nagyobb mértékű ellenőrzésük alá vonták a bányavállalkozásokat. Már a 13–14. század fordulóján annyira eluralják a bányavállalkozásokat, hogy a bányaművelő-szövetkezet, a „Gewerkschaft” határozottan tőkés jelleget ölt. A bányászat a vájárok szövetkezetéből a bányavállalkozók szövetkezetévé válik. A változás érthető. A termelésben személyesen érdekelt vájárvállalkozók szakértelme és technikai leleménye, jelentős előrelépés a földesúri nagyüzem után. A vájár-vállalkozók új fellendülés korszakát nyitják meg Európa nemesércbányászatában.

A következő időszak, amikor a vállalkozók közt megjelenik a kalmár, egy újabb korszakot jelent.

A kalmár számára mindegy volt, hogy milyen úton-módon tudja gyarapítani pénzvagyont. Észrevette a gyors gazdagodásnak azokat a csábító lehetőségeit, amelyekkel egy-egy dúsabb telér feltárása vagy sikeres vízmentesítése – és ez által a gazdaságosabb kitermelés lehetősége – kecsegtetett. Hogy megvethesse lábát a bá-

nyavállalkozásban, arra bőséges és egyre több alkalmat szolgáltatott a természet örök gáncoskodása. A bányavíz leküzdése, a bányák mélyülésével mind nagyobb és mind hosszabb lejáratú befektetések terhét rótták a vállalkozásokra. A kézműves kisvállalkozó, gazdasági nehézségein, eleinte még az ércfelvásárlóktól vagy akár kívülállóktól felvett kölcsönökkel tudta magát átsegíteni. Ahogy azonban mélyültek az aknák, hosszabbak lettek a vágatok, nőttek a költségek, végül is a vágár-vállalkozó társulásra kényszerült a pénz uraival. A tőkések mellett a kézműves vállalkozó hamarosan a háttérbe szorult.

1.4. Szövetkezeti rend: munkavégzés vagy tőke szerint

A változás megjelenik a szövetkezet belső, szerkezeti felépítésében, formai elemeiben is. A szövetkezés részes alapon jön létre. A társak részarányosan, eszmei – szövetkezeti – részek szerint osztják meg maguk között mind a munkát, mind az üzemköltségeket, mind a bánya érchozamát. A szövetkezés első ősi típusa a dolgozó „mester”- bányászokból álló közösség. A későbbi típus, amikor a termeléshez közvetlen kapcsolattal nem rendelkezők uralják a termelést. Kezdetben látszólag csak árnyalati, de mégsem lényegtelen eltérés állapítható meg.

Eleinte, az első típusú szövetkezésnél annyi vágár állt össze, amennyinek a munkájára valóságosan, vagy – tervezett, meg újonnan nyíló bánya esetében – felbecsülhetőleg szükség volt. A munkafolyamatban minden vállalkozótársra általában egy-egy „rész” (kuxa) esik. A kuxát a bánya természetszabta üzemtechnikai adottságai határozták meg – a vajatvégek száma. A szövetkezet minden tagja tisztában van azal: az ércfejtés melyik vágatban milyen nehézségű munkát jelent. Ennek ismeretében meghatározza a megmunkálendő vágatok számát, azt, hogy a szövetkezet tagjai közül ki mennyit tud megművelni. Ez határozza meg a szövetkezés szervezetét, meghatározza, hogy a szövetkezetnek hány tagja van, s meghatározza azt, hogy kire hány vajat esik. A vállalkozótársak által személyesen végzett „mester” munka meghatározó tényező. Ekkor még a bányamű fenntartása, a járulékos munkák napszám-bére, a pénzbefektetés – a vállalkozás tőkésviszonylata – a kisebbik gond.

Később, amikor a bányavállalkozásban már a tőkés elem viszi a szót, a szövetkezeti tagoltság megváltozik. A szövetkezeti hányadot most már a ráfordítás költségének szétosztása határozza meg. Egy-egy vállalkozótárs szövetkezeti része most már nem a vágat szerint adott – azaz nem a szerint, ki mennyi fejtést tud elvégezni. Hanem a szerint, ki mennyi tőkével vett részt a vállalkozásban. A szövetkezeti szétosztás, a belső rend most már nem a bánya üzemtechnikai adottságait követi, amely adottságok a természeti viszonyokhoz képest majd mindegyik bányánál másként alakultak (könnyebb-nehezebb földtani viszonyok.) De a vállalkozók „mester”-ügyességét sem követte. A társas vállalkozás életre hívói már nem azt mérlegelték, hogy mennyi a vajatvégek száma, hogy mekkora „mester”-bányászokban az üzem munkaerő-szükséglete, hanem azt, hogy mekkora a vállalkozó tőkeereje. A szövetkezeti tagok száma sem a munkafolyamat emberszükségletét követi, hanem a vállalkozók pénzerejét. A szövetkezetben belül a szétosztás is megváltozik: korábban a részesedés alapja teljesen különböző volt. A vágatok szétosztása az egyéni vállalkozó, illetve munkavégző képessége szerint történik, illetve a szerint, milyenek a fejtés közvetviszonyai. A tőkés vállalkozó megjelenése után a szétosztást nem a munkafolyamat, hanem a végtermék nye-

réséhez szükséges költség szerint végzik. A szövetkezeti tagság létszámát a vállalkozó pénzereje szabja meg, ez meghatározza a szövetkezeten belüli hierarchiát is.

1.5. Tőkés tulajdon – társadalmi szakadék

A tulajdon az ember és bányakincs közötti közvetlen viszonyt jelentette. A változás lényege a tulajdon változása. Az érc addig a bányász népesség vezető rétege, a vájárság kezében volt. Utóbb a bányatulajdon a termelőfolyamaton kívül álló pénzvagyon, a tőke sajátította ki magának. De tőkés tulajdonná vált a vállalkozás majorizálásával automatikusan a termelőeszközök legjelentékenyebb része is. Mindenekelőtt maga a „bánya”, mint üzemberendezés, a termelőmunka helye, a vágatok biztonságát szolgáló ácsolásokkal, szellőztető vágataival, a növekvő mélységgel egyre bonyolultabbá váló vízemelő-szerkezetekkel. Nemkülönben a szintes szállítóeszközök, a zsákok, teknők, talicskák majd csillék, sőt még a bánya kovácsműhelyében készült és ott javított kézi szerszámkészlet is. A bányászokat kirekesztették a bányakincs hasznosító birtoklásából, és elválasztották az alapvető termelőeszközöktől. A fordulat a bérszolgásnak nemcsak egyszerű mennyiségi növekedését, a dolgozók egy további körét érintő kiszélesedését jelentette, hanem a függőség és az elmentétek élesedését is.

Az ellentétek kezdeti formája a termelési folyamatban eddig is meg volt. A „bérszolgásg” keltette feszültség benne rejtett a kisvállalkozó, a vállalkozást kisajátító vájárréteg és a járulékos munkák egyszerű napszámosai között kibontakozó függő viszonyban is. A korai szövetkezetekben a függés és a kiuzsorázás élességét még nagyban tompította a munka személyes és patriarchális viszonya. Fékezte az ellentéteket az is, hogy a bér munkában foglalkoztatottaknak még adva volt a magasabb rendű szakmunka, a vájármunka fogásainak elsajátítása. Ezáltal adva volt a felemelkedés lehetősége vájárrá, s így vállalkozóvá lenni.

A tőkés viszony megerősödésével mindez megváltozott. Az egyszerű gazdasági függés, amely a mellékmunkát végzők viszonyát a kézimunkás kisvállalkozóval szemben jellemezte, a tőkés vállalkozó és bér munkásai közt társadalmi szakadékká mélyült. A társadalom tudatában a tulajdonos vállalkozó ismét „úr”-rá emelkedett, aki bér munkásaival hovatovább már csak tisztjei, altisztjei útján érintkezett. A feudális kori város gazdaságában és társadalmában a tőkés vállalkozó a bérli függését még hatalmi erővel is tetézni tudta. A bányavárosokban figyelhető meg, hogy a tőkés vállalkozó mind a városi ingatlanok főtulajdonát, mind a város hatalomszervezetét magának szerzi meg.

1.6. A kézimunkás vállalkozó utóvédharcai

A bányagazdaság teljes kapitalizálódása még jó két évszázadot váratott magára. A kézimunkás kisvállalkozó még sokáig szívósan tarja magát leszűkült pozícióiban. Hellyel-közzel meg tudott maradni a tőkések egyenjogú vállalkozótársaként, még magukban a bányavállalkozó-szövetkezetekben is. Az ő szövetkezeti részére eső bányamunkát továbbra is személyesen végezte, és emellett részarányosan viselte a többi üzemköltséget is.

A kézimunkás kisvállalkozásnak a bánya feudális kori birtoklási rendje lehetőséget adott. E birtoklási rend alapja a „bányaszabadság”. „Turzási engedély”-t, jo-

gosítványt, akár új bánya nyitására (sikeres turzás esetén), akár elhagyott régi bánya művelésére, bárki kaphatott. A sorrendet az igénylés elsőbbsége szabta meg. Így nyitva állott a kisvállalkozók, bányászok előtt is az út, hogy próbát tegyenek a bányászszerecsével. Az esély: hátha egy sikeres turzással, régi vágat felújításával részt foghatnának maguknak az ércikincsbirtoklásából, sokakat ösztönzött. A bányásznépességből a szakmai felkészültség és a tapasztalaton öregbedett technikai lelemény birtokában saját szakállukra sokan éltek a lehetőséggel.

Ezek a lehetőségek csak egy kisebb üzem, bánya erejéig voltak adottak. Addig terjedtek, ameddig az atyafiság vagy két-három egybeállt társ munkájából és szegényes ládafiájuk összekuporgatott dénáraiból futotta. Két-három ember összefogását, esetleg bérezett segéderők beállítását is jelenthette. Nem volt ez más, mint a „mester”-bányászok ősi társulásainak satnyuló továbbélése. Ezek a társulások is szövetkezeti jellegűek, akárcsak a tőkés vállalkozók által kisajátított szövetkezetek („Gewerkschaft”-ok). A korabeli jogi szóhasználat is érzékeltette azt, hogy a termelőmunkában miben különbözött egymástól: a kisebb méret, de még inkább a személyes kétkezi részvétel. Nem „Gewerke”-nek, hanem egyszerűen társnak, „Gesell”-nek mondja őket; másutt a változatot jelezve, a „maga bérén dolgozónak”, „Eigenlöhner”-nek.

1.7. A részes vājár, az alvállalkozó

A dolgozó kisvállalkozó egyik típusa a részes vājár (a „Lehenhäuer”). A vājárok – kizorulva a bányavállalkozó-szövetkezet („Gewerkschaft”) tagjainak sorából –, nem válnak egyszeriben a helyüket elfoglaló tőkés vállalkozó bėrmunkásává. A tőkés vállalkozó a fejtést bėrmunkában is végeztette. De ez nem vált általánossá. Ellenkezőleg, ismerünk vājárokat, akik nem bėrmunkásként végzik a munkát, hanem hol egy-egy szövetkezeti taggal, hol magával a szövetkezettel kötött egyezség alapján alvállalkozásba veszik át egyes munkahelyek, vagy akár egy nagyobb bányarész, esetleg egy egész bánya művelését. E vállalat formája általában a részes fejtés. A vājár a termelt érc egy meghatározott részét – annak gazdagságához képest hol felét, hol harmadát, hol ennél is kisebb részét – a bányát birtokló szövetkezetnek adja le. A többi az övé, annak értékesítése felől szabadon rendelkezik.

Megállapodása általában meghatározott időre szól, tetszés szerint fel nem bonthatja, viszont a neki átadott fejtőhelyekről ki sem vethető. Kőtnek örökjogú megállapodásokat is. Foglalkoztathat segéderőket. Őt, mint alvállalkozót terheli az ércnek, vagy akár a víz eltávolítása is, fejtőhelyétől a felvonóaknáig. Az ehhez szükséges felszerelést a szövetkezettől igényelheti, de a kéziszerszámokat nem. A bánya egészének a fenntartása, főként víztelenítése, már egészében a bányavállalkozó-szövetkezet gondja. A cseh-, a magyarországi meg az ausztriai bányajogokból ennek a vállalkozási formának szinte intézményes létezése a 16. század harmadik negyedéig megállapítható.

Mit jelent ez a termelési viszonyok alakulása szempontjából? Azzal, hogy a tőkés bányavállalkozó a bányakincs hasznosító birtoklását megosztja a kitermelést alvállalkozásban végző részes vājárral, nem kis mértékben lelassul a bányatulajdon tőkés koncentrációja. A vājárok, ha egészében nem is, de igen tekintélyes hányadukban még nem merültek el a bėrszolgátságba. A bányakincs birtoklása még részleges

mivoltában is önálló, „kispolgári egzisztenciát” biztosít számára. Az új – a tőkés viszony – előretör, de az eltűnő múltat még létező teherként cipeli magával.

A Kárpát-medence bányászatában a kispolgári egzisztenciát a felvidéki bányászat csak rövid ideig tudta biztosítani – Erdélyben ez egyre fogyó mértékben hosszabb ideig, majd a századfordulóig tartott. A Felvidéken a termelés már a középkortól „üzemszerű” volt, az erdélyi bányák fokozatosan szerveződtek egyre nagyobb vállalkozásokká, míg nem a huszadik században a bányászat már csak a tőkés viszonyoknak megfelelő módon alakult.

Vágatok helyzete tárhoz, aknához

A – akna; B, C – vágat vagy keresztvágat; D – egy másik akna; E – táró; F – tárószáj

Táró és három lejtős akna
A – az első akna, amely még nincs a táróig mélyítve;
B – a második akna, amely már elérte a táró;
C – a harmadik akna, amelyhez még nem ért el a táró;
D – a táró

2. A KÁRPÁT-MEDENCEI BÁNYÁSZAT ELŐZMÉNYEI

A bányászkodás a Kárpát-medencében egyidős az ember megjelenésével. A Veszprém megyei Lovas község vörös festékbányájában, a Sümeg melletti és a tatai Kálvária-domb kovabányái, a Pécs melletti Jakab-hegyen talált vasolvasztás nyomai ezt igazolják. A Kárpát medencében a honfoglalás előtt is folytattak bányászatot. A honfoglaló magyarság a 9. század végén Erdélyben művelés alatt álló sóbányákat, a Nyugat-Dunántúlon vastermelő és feldolgozó helyeket, népelemeket talált. Régészeti leletek bizonyítják, hogy a honfoglalók maguk is jól értettek a nemesfém- és vaskohászathoz. Bár írásos források a 10-12. századi Magyarország bányászatáról nem szólnak, a későbbi századok krónikái számos aranymosó telepet, aranybányát említenek. További idevágó ismereteinket régészeti leletekből, régi műveletek nyomából, néprajzi analógiákból és korai helyneveinkből meríthetjük. Így pl. Aranyos aranymosásra, Ruda fémbányászatra, Kovácsi, Tömörd, Rednek/Rendek, Vasas, Vigne vasművelésre, Csatár/Csitár, Csetnek nevei fegyverkészítésre utalnak. A Nyugat-Dunántúlon, illetve Somogy megyében és Észak-Borsodban feltárt kohótelepek, a két Vasvár nevű település már a 10. században fejedelmi vastermelő szervezetet bizonyít. Erdélyben a korai várispánságok egy-egy sóbánya mellett szerveződtek. A bányahelyek nagy része az Árpádok családi birtokain feküdt, művelésük az erre rendelt szolgálónépek feladata volt. Az egyházi és a magánföldesurak bányákat szolgálónépeikkel műveltették. A bányászat e korai szervezete a 13. század folyamán a szolgálónépek rendszerével együtt halt el.

A bányászat az ókorban és a középkorban is a legveszélyesebb foglalkozások közé számított. A termelés elsősorban a bányász tapasztalatain, ügyességén, szakmai leleményén, lelkiismeretességén múltott. Ezt a munkát kizárólag erőszakra alkalmazva viszonylag alacsony hatékonysággal lehetett csak folytatni. Ezért több uralkodó, ésszerűségi okokból, kiváltságokat adott a bányászoknak, ezzel bizonyos fókig megvédelmezve őket a földtulajdonosok, főurak kizsákmányolásától. Ennek egyike a selmeci bányajog (1245, IV. Béla), Európa első bányajogai egyike. Az iratban nemcsak a bányászok jogai olvashatók, hanem az akkor ismert és használt szerzőszámok, mint az ék, kalapács, kapa és csákány mint a jóvestés eszközei, a kutató és iránytárók, a függőleges akna és a rájuk telepített emelőszerkezetek lójárgányok, vízikerekek, a bányahatárok kijelölésének módja, az arany- és ezüstérc előkészítésével, kohósításával járó feladatok.

A különböző lelőhelyek körül az új feltárások nyomán egyre szaporodtak a települések. A munkaerő különböző irányból és számban történő betelepítése kezdetől része volt a bányászatnak. A 12. században indult meg és évszázadokon át folytatódott a német bányászok betelepítése és bevándorlása a Német-Római Birodalom különböző területeiről. A Harz-hegység bányáit ezer körül a természeti akadályok miatt közel tíz évig nem tudták művelni, a bányászok így új munkát keresve telepedtek át a Kárpát-medencébe. Először a Bódva vidékére és az erdélyi Radnára, a 13. századtól főleg a gömöri és az erdélyi Érchegységbe. Ennek következtében megváltozott a bányászok jogi, társadalmi helyzete. A beköltöző bányászok szabad emberek, többségük főfoglalkozású bányász, királyi engedély alapján bárhol bányát nyithattak. Egymás segítségére bányajoguk alapján szerveződhetnek. Az egyedi bá-

nyahelyek kisebb-nagyobb településsé szerveződtek. A leggazdagabb települések szabad királyi várossá fejlődtek, a kevésbé jelentősekből és a magánbirtokokon, az egyházak birtokain keletkezettek közül mezővárosok (oppidumok) lettek. A bányász-társadalom a bányászat fejlődésével differenciálódott. Elkülönültek a kereskedő bányaavállalkozók és a nekik dolgozó bányamunkások. Rétegződésük azonban sokáig nem merevedett meg, a kora újkorig fennmaradt egy vállalkozó, ugyanakkor a termelésben is részvevő középréteg. A 13. századtól kapnak bányajogot a Garam vidékén alapított Selmecbánya (1240 körül), Besztercebánya (1255), a Szepességben Gölnicbánya (1255 után) és Igló (1268 előtt).

Míg a 12. és 13. században a vezető szerep az ezüsté volt, a 14-15. században fel-lendült az aranytermelés. A mohácsi vést megelőző kétszáz év alatt, 1325 és 1525 között Magyarország területén éves átlagban 1500-1600 kg. aranyat és 8-10 ezer kg ezüstöt bányásztak. Ez a mennyiség az akkori európai termelésnek aranyban 40%-át, ezüstben 30%-át jelentette. A 15. századra növekedtek a bányászat nehézségei. A nagyobb mélység, a bányavíz jelenléte mellett sok ércelér, bánya kimerült. A bevezetett technikai újdonságok ellenére a termelés nehezen volt fenntartható. A bányaművelés nehézségei mellett a magyarországi kohászat fejlődése is megállt. Az együtt előforduló ezüst és réz szétválasztását, a réz finomítását Magyarországon kevésbé tudták megoldani, a vaskohászati technológia megmaradt a 14. századra elért színvonalon. Megrekedt a bányavárosok fejlődése is. Ezért a 15. században az alsó-meg a felsőmagyarországi bányavárosok egy-egy szövetségbe tömörültek. Így a hét alsómagyarországi bányaváros (Körmöc-, Selmec-, Beszterce, Baka-, Béla-, Újbánya és Korpona) a királynéi hűbér állandó részeként meg tudta őrizni szabad királyi város státuszát. A felsőmagyarországi bányavárosok (Gölnicbánya, Szomolnok, Rudabánya, Jászó, Telkibánya, Rozsnyó és Igló) azonban – a lengyel királynak elzálogosított Igló kivételével – a 16. századra jobbgyorsorba süllyedt. Nemzetközi jelentősége a 16-17. században már csak a besztercebányai és szomolnoki rézbányászatnak volt, haszna az egymást váltó külföldi bérlőké (Fugger, Manlich, Roll, Hernckel, Joanell, stb.) lett. Amerika felfedezése, a tengeren túli gazdag arany és ezüst lelőhelyek termékeinek az európai gazdaságban való megjelenése csökkentette az amúgy is művelési és létszámgondokkal küzdő Kárpát-medencei nemesércbányászat jelentőségét.

A különböző bányaszabályzatok a fellelt érclelőhelyekre települő vagy vándorló bányászok közvetítésével mindenüvé eljutottak. A Kárpát-medencébe települő szabad bányászok bányajogaikat magukkal hozták, és itt érvényesítették. Írásos megjelenésüket a városok különböző bányaszabályzaiba követhetjük. Általánosan majd a bányavárosok szövetkezései nyomán és a Habsburg birodalom kincstári igazgatása szervezésénél jelennek meg.

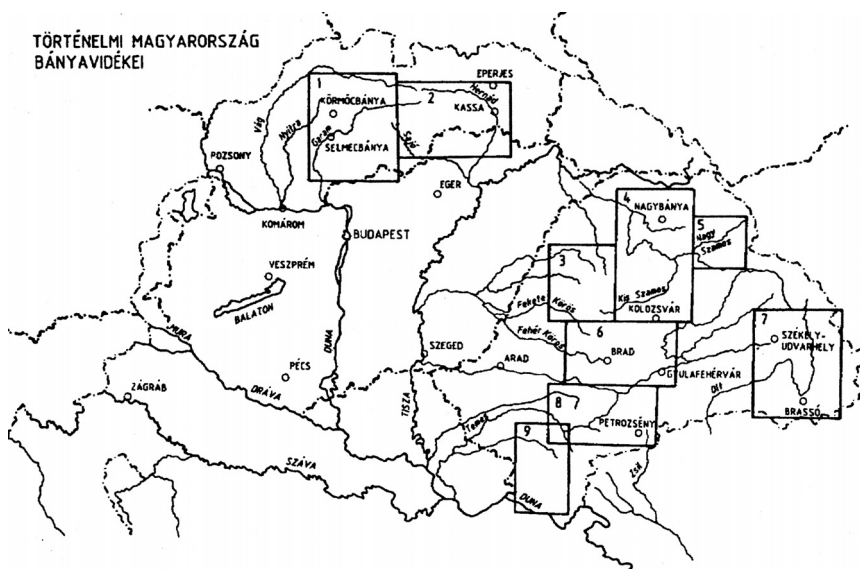
Magyarországon is megvannak azok a szabályzatok, szokások, amelyeket a be-települők területeiknek megfelelően őriztek meg. Míg a korai Árpád-korban a bánya a földtulajdon tartozéka volt, a 13. századra, német hatásra kialakult e nemesfémekre és a rézre vonatkozóan a bányaregálé, a 14. századra a sóregálé. A 13. században a király kötelező birtokcserék révén megszerezte a magánföldesurak arany- és ezüstabányáit. Az 1320-as években a királynak természetben fizetendő bányaadó (urbura) általában a kibányászott aranyérc tizede, az ezüstérc nyolcada ellenében

engedélyezte a földesuraknak a bányaművelést. Kötelezővé tette az általuk kitermelt arany és ezüst, szabott áron történő eladását a királyi kamaráknak. Az 1327-ben elrendelt nemesfém-monopólium királyi előjoggá tette a nemesfémek forgalmazását. A vastermelés (később a széntermelés), kevés kivételtől eltekintve, továbbra is a földesúri jogkörben maradt.

A Kárpát-medence bányászata technikai fejlettségben a kor színvonalán állt, erről Georgius Agricola „De re metallica libri” 1556-ban megjelent művében számos ábrát találunk. A magyar bányászok szakmai elismertségét tükrözik azok a megkezesések, amelyek külföldi munkára hívták azokat.

A tizenyolcadik századtól csökken az ércbányászat jelentősége, rövidesen azonban a szénfelhasználás terjedése teremt új bányászati ágat, a szénbányászatot. A szénbányászat nagyobb ütemű elterjedésének egyik oka az ország társadalmi berendezkedése és az ebből eredő – a feudális érdekeknek kedvező – bányaszabályzat volt. Európa többi országaiban a földben lévő ásványkincs, a kőszén a törvény szerint az uralkodó tulajdona volt, aki a bányászati engedélyeket tőkeerős csoportoknak adta, növelve a bányászat iránti vállalkozó kedvet. A gazdasági érdekek a Habsburg birodalmat is hasonló intézkedésekre kényszerítették. A Habsburg birodalomban 1843-tól foglalkoztak rendszeresen az akkori európai joggyakorlat összehasonlításával és a bányatörvény megváltoztatásával. A bányászat új szabályozása rendszerbe foglaltan, törvénybe iktatva és kötelező egységes jelleggel 1854-ben, az Osztrák Általános Bányatörvénnyel lépett életbe.

A Bányatörvényt, amely különböző módosításokkal 1960-ig élt, megjelenését követően számos értelmező kiadvány kísérte. Magyar fordítása és a Kárpát-medence bányászata különböző területeire azonos elvek mentén szerkesztett változatai is megjelentek.

3. A VÁJÁR SZAKMAI ISMERETEK SZERVEZŐDÉSE

A bányászati szakismereteket évszázadokig az egymástól tanulás tapasztalati folyamatában sajátították el a foglalkozást szükségből, kényszerből vagy érdeklődésből vállalók. Ezek az ismeretek a hasznosítás felismerésétől a célszerű kutatásig, a feldolgozástól a kereskedelmi forgalmazásig sokrétű folyamatban alakultak ki. A tapasztalati tudásból a tudományok fejlődésével jelent meg az elkülöníthető bányaismeret, amelynek elméleti és gyakorlati közelítésében Agricola máig érvényes rendszerező munkásságának meghatározó szerepe volt. A bányászat kezdetektől a szakismeretek (gyakorlat) elsajátítása, az elméleti feltevések tapasztalati következménye elsősorban a hosszú szakmai foglalkoztatáson keresztül valósult meg. A bányamunka különböző fokozatait végigjárók- életkori és a munka nehézségi fokát néha figyelembe vevő beosztásaikban – számos tapasztalatot szerezhettek. Az ügyes, rátermett és felkészültnek, tapasztaltnak tekintett egyéneket választották ki és nevezték ki vājárrá. Ezt a gyakorlatot a vállalatok mindmáig elsődlegesnek vallották, elsődlegesnek tartva a felnőttek alkalmazását, ebből eredően oktatását. Idővel azonban, a bányászati tudományok bővülésével, a bányatisztek és mérnökök megjelenésével, a bányászati technológia változásai következtében nem zárkóztak el az alapvető elméleti ismeretek alaposabb megtanításától. A szakértő irányítás egyik feltétele volt a feladatokat meg is értő munkásság létrehozása, amelyhez önmagában már nem lehetett elegendő a csak tapasztalattal szerzett tudás. A hosszú tapasztalati idő követelményét némi elméleti ismeretnyújtással a bányászat az 1940-es évekig kizárólagos feltételként tartotta fenn. A szakmai képzést fokozatosan, a munkavégzés balesetvédelmi és egészségügyi oldaláról vezették be.

A magyarországi bányászat kezdetektől élnek a bányák jogi helyzetével, a szakértelemmel, a bányavágatok kihajtásával összefüggő rendelkezések. A bányamunka végzésének módja egyes oklevelekben számos helyen szerepel, hasonlóan, a gyermekek, fiatalok foglalkoztatása és a bányamunkások szociális ellátása (társláda, társpénztár) is tárgya a korai szabályozásoknak. A bányamunka elsajátíttatását, mint említettük, elsődlegesen a tapasztalatok hosszú időn át való megszerzését/se/megszerzése keretében tartották fenn. Ezt a bányászat kezdetektől alapvető normának tartották, ugyanakkor a szükséges ismereteket a szabályzatok előbb eseti később rendszeres felolvasásával és magyarázatával egészítették ki. Ez a követelmény már a korai bányaszabályzatok része volt, szerepelt Miksa 1573-ban megjelent bányatörvényében is.

Az Osztrák Általános Bányatörvény (1854) előírta és Magyarország területére kiterjesztette azt, hogy

„a bányahatóság felügyelete alatt álló bányauzemeknél csak ép, egészséges és erőteljes egyén alkalmazható. Azért egyetlen egyén sem vehető fel munkába előzetes orvosi vizsgálat nélkül”.

2. §. „Minden munkást előképzettsége, értelmessége és szervezetének megfelelő munkához kell beosztani”.

7. §. (1): „Vájármunkára csak olyan munkás alkalmazható, aki a 18. évét betöltötte, ép, egészséges és legalább egy év óta a bányában, mint segédvájár volt alkal-

mazva. Segédvájárrá csak a nevezhető ki, ki vájármunkában legalább egy évig önálló vájár felügyelete alatt dolgozott.”

A földalatti munkán eltöltött évek gyakorlata alapján a bányauzemek vezetői határoztak arról, kik azok, akik tapasztalati tudásuk, leleményük alapján „előléptethetők, kinevezhetők” vájárrá. Ez az általános gyakorlat sok kritikát kapott. Az egyik pécsbányatelepi sztrájknál a bányabiztos békéltető tárgyalása során kifejtette, hogy „a szolgálati idő szerinti automatikus előléptetést, amint az a memorandumban foglaltatik, bányarendőri szempontból megengedhetetlennek” tartja. Továbbá, „Bányarendőri szempontból ugyanis nagyon hibáztatható volna, ha például egy csillés arra való képesség nélkül, csupán azért léptettetnék elő segédvájárrá, mert a bányánál már, mint csillés 2 évet szolgált. Bányarendőri szempontból, alacsonyabb fokozatból magasabb fokozatba való előléptetésnél tehát csak az lehet mérvadó, bíre az illető egyén azon képesítéssel, amely a magasabb osztály munkásaitól megköveteltetik.”

A bányamunka szakszerű végzéséhez elvárt szakmai felkészültség érdekében az egyes bányavállalatok szolgálati rendjeiben az 1800-as évek végétől sorra jelennek meg a munkásoktatásra vonatkozó szabályozások. A Bányatörvény (1854.) után ez követelmény lett. A legnehezebb és legveszélyesebb körülmények között a pécsvidéki bányászat működött, ezért az itt szakmai gyakorlatot szerzett vagy vájárrá előléptetetteket más bányavidékeken örömmel fogadták. A DGT azonnal bevezette a Bányatörvény előírásait majd először 1855-ben, továbbá 1858-tól rendszeresen jelentette meg az OÁB értelmében nagy állandóságú tartalommal Szolgálati és fegyelmi büntetőszabályzatát. Ennek I. része 1. szakaszának 1.§. intézkedik arra, hogy „...ezen szolgálati és büntető szabályzat a felvigyázó- és munkásszemélyzetnek évenként legalább egyszer oly nyelven, melyet minden személy ért, felolvasassék..., valamint a munkás oktatást és felvilágosítást első sorban a felvigyázótól kérjen, és ettől nyerjen is”.

Ezt a kívánalmat a zömmel munkásokból előléptetett felügyelet csak részben tudta teljesíteni. A meglévő bányaiskolák ércbányász jellegűek voltak, a végzettjeik zömét is az érc- és sóbányászat foglalkoztatta. A szénbányák munkáslétszámának gyors növekedése a képzett felügyelet létszámának emelését kívánta. Ezért a szakszemélyzet képzésére két új szénbányász-iskolát létesítettek (Pécs és Petrozsény). A szénbányavállalatoknak a munkásképzésre vándoroktatók beállítását javasolták.

Az első világháború a bányászat szervezett munkásoktatási kezdeményezéseit elsodorta, bár a Bányászszakszervezet követeléseai között minduntalan szerepel a munkásművelődés kérdése. A munkásképzés általános műveltséget szolgáló társasköri formái mellett a szakmai és biztonsági követelmények teljesíthetősége érdekében az Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület többször, így 1918-ban ismét foglalkozott a munkásképzéssel. Az ülésen részt vett a szerb megszállás alá került DGT képviselője is, aki a pécsvidéki bányák nagyfokú veszélyességére tekintettel javasolta a munkásoktatás javítását és fenntartását. A pécsi területen a szerb megszállás miatt a bányaiskola részben szüneteltette működését, a DGT munkásoktatása azonban a korábbi gyakorlatnak megfelelően történt. A trianoni Magyarországi bányászata újjászerveződése idején az OMBKE Borsod-Gömöri Osztályának Borsodi Szakosztályának Orvosi Szakosztálya javasolta a bányászati balesetelhárítási és egészségügyi oktatás általános bevezetését. A munkásképzés a különböző bal-

esetelhárítási, bányamentői foglalkozások része volt, de a munkaidő után tartott oktatásokon a rendszeres jelenlét nem volt biztosítható.

3.1. Az elemi iskolai bányaismereti oktatás

A bányavállalatok a patriarchális, kulturális és kolonizációs gyakorlat szellemében a munkaerő pótlása és biztosítása érdekében létesítették bányatelepi iskoláikat. A bányász szülők gyermekei rendszerint a bányát választották munkahelyül így az elemi ismereteik az értelmesebb munkásállomány létrehozásához is hozzájárulhattak. A többnyire zárt kolóniákban élő fiatalok más munkaalkalmakat nem igen ismertek és találtak. Tanulási lehetőségeik korlátozottak voltak. A bányák szívesen alkalmazták munkásaik gyermekeit, a bányatelepeken élő fiatalokat. Számukra különböző kedvezményeket ajánlottak, az értelmesebb tanulókat irodai alkalmazottként is foglalkoztatták. Az állandósult helyi munkaerőhiány miatt a fiatalok bányabeli alkalmazása serkentésére az elemi iskolai tananyag mellett a természettel, bányászattal összefüggő ismeretek oktatása is felmerült. A bányavidékeken az 1884. évi XVII. törvény (az 1884. évi Ipartörvény) nem állított tanonciskolákat, a bányaiskolák pedig nem voltak a közoktatás-irányítás hatálya alatt.

Célszerűnek látták ezért a bányászat megismertetését már az elemi iskolákban megkezdeni. A vállalatok bányatelepi iskoláikban kezdeményezték a bányaismeretek oktatását, „ezzel munkásaik gyermekeit a vállalat munkaerő-szükségleteinek megfelelően megtartani vagy a vállalat érdekeinek megfelelő irányba képezni igyekeztek.” Pécsen a DGT vezetősége is élt a lehetőséggel. A DGT pécsi bányakerületi ismétlő iskoláiban (Pécs-, Szabolcs- és Vasas-bányatelep) tervezte a bányaismeretek oktatásának bevezetését. Az első megbeszélésen a DGT igazgatóság és a városi tanfelügyelőség küldötte az oktatás lehetőségeit vizsgálva, elhatározták, hogy a bányatelepi iskolákban folytatandó oktatásokra a felnőtt munkásokat is elküldik. A megbeszélésen ismertettek egy borsodi javaslatot, amelyet saját véleményükkel kiegészítve küldtek meg Pécs város tanácsához. Innen 1925. február 2-án Baranya és Pécs város szab. kir. tanfelügyelője az 1886/1925. sz. megkeresésben értesítette a DGT-t, hogy a bányatelepi ismétlőiskolákban kéthetenként 1 óra bányászoktatás történhet. Az engedély birtokában a DGT pécsi Igazgatósága a 16. 868/1925. szám alatt elrendelte, hogy az DGT összes telepi iskolájában az 1925/1926. tanévtől bányász-szakoktatás legyen. Az első kísérleti tanév után a tapasztalatok alapján alakítják ki a végleges tervet.

Az oktatást a telepi iskolák tanítói, a bányaüzemek mérnökei és felügyelői végezték. Az első tanév tapasztalatai nyomán a DGT Igazgatósága a pécsi bányakapitányságnak 1926. március 10-én tett jelentést az ismétlőiskolában folyó bánya-előismereti oktatásról. A vállalat felkészült, hogy iskoláiban 2 hetente 1 óra bánya-előismereti oktatást tartsanak. A pécsi szakfelügyelő a tantervet 1926. augusztus 31-én, 3986/1926. sz. alatt hagyta jóvá.

A jelentés közli, hogy a bánya-előismereti tananyagot a II. és III. fiú ismétlőiskolába járók, meg a vállalatnál dolgozók hallgatják. Az első osztályban bevezették a mennyiségtant, vegytant, mértant, természettant. A tanulók kötelesek a tankönyvet az élelmitárakban megvenni. A könyvben a tananyag a 2. és 3. lapokon található. A tanulókról feljegyzések készítenndők, tanulmányi (szak) kirándulások szervezendők

helybe és vidékre. 1925-től a DGT bányatelepein az ismétlőiskolai oktatásban részvevő 12-15 év közötti ifjúmunkások kéthetente 1 óra bánya-előismereti oktatásban részesültek okleveles bányamérnökök előadása mellett. Az oktatásra a DGT leveletí 14-21 éves korig kirendeltetnek. Az oktatáson 1925-1926 között 425-en, 1926 és 1929 között 349-en vettek részt.

3.2. A balesetelhárítási oktatástól a vājártanfolyamig

A bányamentők és vājárok részére az 1854-től folyamatos felolvasások, magyarázatok 1926-tól új tartalmat majd formát kaptak. Ebben a társadalombiztosítás igényei is közrehatottak. A biztosítók szerint a „képzettebb bányász-munkaerő várhatóan kevesebb balesetet szenved, ezzel a t. DGT kártérítési kötelezettségei minden bizonnyal mérséklődnek” ezzel pedig csökkenhet a biztosító költsége is. A hazai egységes balesetbiztosítás bevezetése majd a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal részéről kezdeményezett európai bányászati balesetelhárítási konferencia hazánkban is meggyorsította a kötelező szervezett balesetelhárítási oktatás, ezzel a szakmai oktatás bevezetését. Az Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület lapjában, a Bányászati és Kohászati Lapokban több cikk foglalkozott a munkásképzés biztonságot növelő és a szakmai tevékenység hatékonyságát növelő bevezetésével. Ezt a bányavállalatok külföldi tapasztalatcserére küldött szakemberei is megerősítették.

Az 1930-as évek kezdetén országosan új tartalmú bányászati balesetelhárítási oktatást vezettek be, az európai gyakorlat felhasználásával. A magyarországi bányavállalatok küldöttei a bányász szakképzést Angliában, Belgiumban, Francia- és Németországban tanulmányozták. A külföldön tett látogatásokon kedvező tapasztalatokat szereztek, amiről sorra számoltak be. Az ország bányavállalatainál a minisztérium ellenőrizte, a Bányakapitányságok pedig figyelemmel kísérték az oktatás alakulását.

A DGT pécsvidéki üzemeiben 1927-től folyamatosan bővült előbb a mentők majd a kiválogatott bányamunkások rendszeres kiképzése. Rihmer László okl. bányamérnök grűnbachi tapasztalatai alapján nyolc témacsoportban készített szakmai oktatási-előadás-anyagot. A DGT oktatásaiban a „Bányaelőismeretek” című könyv mellett a „Bánya- és kohóbalesetek elhárítása. A bányász és kohász biztonságának kiskatéja” című könyvet használták. „A vājárok oktatásában a DGT előrelép és fokozatosan elméleti vizsgákat, szervez” – jelentette a DGT Igazgatósága, „melynek keretén belül a vājár jelöltnek be kell bizonyítania azt is, hogy mindazon elméleti ismeretekkel is rendelkezik, amelyekkel a pécsi bányászoknak a személy- és üzembiztonság, rend- fegyelem és eredményes munka szempontjából bírnia kell.”

Az Ipari Minisztérium országosan szorgalmazta a bányamunkásképzés bevezetését, az 1930-as évektől kezdődött a szervezett bányamunkásképzés. Ezt a bányavállalatok sokféleképpen hajtották végre. Az oktatásban elsősorban a nagyvállalatok voltak érdekeltek, lehetőségeik is jobbabbak voltak.

3.3. A felnöött bányamunkások oktatása – az első szervezett vājárképzés Várpalotán

A fejtési technológia változása, a növekvő gépesítés (pl. szállítás, rakodás, jövesztés gépesítése, a szerelési munkák, a villamos áram használata) mellett a munkaszervezési rendszer változásai is a szakmai ismeretek meg a munkavégzés új for-

mái ismeretét kívánták. A kiscsoportos munkát a két világháború között a nagy létszámmal telepített koncentrált frontfejtések váltották fel, ahol az együttműködés, irányítás, az önálló döntések új követelményeit szükséges volt megismerni. Egyes bányavállalatok utasításaiban ezek a változások már körvonalazódtak és részei lettek a vājárképzés tananyagainak. A korszerűbb ismereteket rendszerező új bányász (vājár) tanfolyami képzést a várpalotai Unió Rt.-nél Faller Jenő és Korompay Lajos okl. bányamérnökök szervezték és vezették be.

Országosan mindenütt folyt a vājárképzés szervezése, a várpalotai vājárképzés tapasztalatai nyitottak utat a szervezett felnőtt vājárképzés felé. Brennbergbányán 1936-tól kezdődött a segédvājárok tanfolyami képzése. Az oktatást hetente két órában az igazgató, a főbányamester és a bányamester tartották. A gyakorlati feladatok egy részét, amit külszínen is meg lehetett csinálni, a bányaudvaron hajtották végre: az ácsolást, vasútfektetést, egyes szerelési feladatokat (szellőztetőgépek szerelése, zilipajtok és zsompok készítése, stb.). A földalatti munkát fokozatosan sajátították el.

A Magyar Állami Kőszénbányák tokodi bányagazgatósága szerint már az ismétlőiskolai oktatás idején kell felkészíteni a gyermekeket a munkára, akik munkába állva „az elméleti ismereteket munka közben és az üzemi bányamérnökök által megtartott előadások által is bővíti. Így gyakorlatilag megbízhatóbb munkás válhat belőle, mint az, aki 6-7 év bányászkodás után fog hozzá, hogy 24 előadási órában az elméleti szakismereteket megszerezze. A tokodi bányában a vājárvizsgát már bevezették és az a westfáliai vājárképző tervszettel nagyjából megegyezik azzal a kivétellel, amit mi a különleges viszonyainkhoz alkalmazott szakoktatásunknál előadunk.”

Országos érdeklődés, számos szakmai tájékoztató látogatás kísérte a várpalotai képzést. Az ország bányavállalatai sorra ismerkedtek meg a vājártanfolyami anyaggal és – bár különbözőképpen - az ilyen oktatást kedvezően ítélték meg.

„Az Iparügyi Minisztérium a vājárképzés ilyen formájával, mellyel egyrészt a bányamunka biztonságát, másrészt a termelés hatékonyságát, a szociális gondoskodást növeli, régi hiányt pótol. Ezzel együtt az előírt tanfolyammal a bányászfoglalkozást hivatalosan is elismert szakmává kívánja emelni, amelynek feltétele volt a tanulmányok rendszeressége és a vizsgakötelezettség, melyet más szakmák megszerzéséhez már hosszabb idő óta előírtak.” A várpalotai vājárképzéssel kezdődött meg a korszak, amely a bányászati utánpótlást a felnőttképzés keretében biztosította.

1935-ben került sor az Ipartörvény újjáalkotására. Ennek során a magyar Mérnökpolitikai Társaság több ülésen foglalkozott a foglalkozások szakmává minősítésével, ezzel a munkabérek ügyével. Az 1937. február 3-án tartott ülésen Petneházy Antal iparügyi államtitkár a Rerum Novarum-ból idézve hívta fel a figyelmet a munkásérdekek figyelembevételére. Hangsúlyozta a bányászság bérhelyzetét, ami a bányavállalatok ellenkezése következtében nehezen oldható meg. Az 1935. 6660. ME rendelet alapján a bérügyekkel foglalkozó kirendelt 33-as bizottság a munkabérekkel kapcsolatban a következőket jelentette: a bérek 15%-a rendezett, 25%-a folyamatban van, rendezetlen a bérek 60%-a. A bányászok körében pártpolitikai hangulatkeltésnek tartja az 5 Pengő óráért. Arra szükség van, hogy a vājárbéreket javítsák, de azoknak a legelesettebb bányászoknak kell a hóna alá nyúlni, akiknek 3 Pengő alatt volt a bére. Mára ilyen bányász nincs. A 48 órás munkahét a gazdaság 18%-ában szabályozott, 9%-ban folyamatban van, 77%-ban rendezetlen. A bányászatban

a nyolc órás munkaidő igen ritka, vita van a le- és kiszállás idejéről, a munkahelyi közlekedés idejéről (oda-vissza). Az 1936. évi VII. törvény, amely 1936. július 15-én lépett életbe, a tanoncképzésre is új rendelkezéseket tartalmazott.

1936-ban a bányavállalatok az Iparügyi Minisztérium, a Magyarországi Bányai és Kohóvállalatok Szövetsége a Gyáriparosok Országos Szövetsége megfigyelői jelenléte mellett több egyeztető tanácskozást tartottak a vágármunka szakmává minősítéséről, az ehhez szükséges képzés szükségességéről és lehetőségéről, a szakmunkások bérmegállapításáról. Az Iparügyi Minisztérium a közoktatás általános átszervezésének szellemében a szakoktatás iskolaszerű kiterjesztését elfogadva a vágármunkát is átminősítette. Ezzel az addig foglalkozásként számon tartott vágármunka a képesített munkakörök, szakmák közé került. Ez annak a folyamatnak része volt, amely során a szakoktatást is megreformálták. A felsőfokú műszaki képzés reformja mellett a középfokú szakképzésben egységesen négyévfolyamú gazdasági középiskola létesült. A bányászat három évfolyamú Pécsi Bányaiskolája négyévfolyamúra alakult.

Ahogy más szakmák alsófokú szakképzésében résztvevők feljebb léphettek a középfokú vagy középiskolákba, erre a bányászatban eddig nem volt lehetőség. Ez is indokoltta tette az alsófokú képzés megszervezését, melyből a bányavállalatok vágár-képesítésű alkalmazottaikat is továbbtanulni küldhették.

A vágár munka szakmává minősítésében szociális és munkaügyi szempontok (pl. a munkabér, a szabadságok, munkaidő, stb.) is közrejátszottak. A bányavállalatok nehezen engedtek, de az állami intézkedéseket el kellett fogadniuk. A bevezetendő vágárképzésről az Országos Iparügyi Tanács Bányászati és kohászati Szakosztálya 1937. január 27-én az Iparügyi minisztériumban tartott ülést, ahol a vágárképzés végleges tartalmi és formai részleteit beszélték meg a résztvevők.

Az IpM-ban Budapesten 1937. február 12-én zárótanácskozáson fogadták el a vágárképzés rendeletét. Tassonyi Ernő a minisztérium részéről kijelentette, hogy a 16 évesek bányamunkára felvételét nemzetközi egyezmények tiltják. Vitázni sem érdemes erről, a 18 éveseket még takarítani, felvenni sem lenne szabad. A vágárképzés tervét a miniszter várhatóan márciusban jóváhagyja, mert a „A vágárképzés a kormányprogramnak egyik pontja és azt mielőbb tető alá kell hozni...” fejtette ki. Ozanich Imre, a DGT képviselője véleménye az volt, hogy a fentiek szerint a munkások életkora változni fog, mert a takarítók minimum 16 évesek, a csillések 18, a vágárok 22, a csapatvezetők 24 évesek lehetnek. Ez a kinevezéseknél és alkalmazásnál körültekintést kíván, amit a DGT eddig is megtett. A tanácskozás elismerte a munkásképzés fontosságát, elfogadta a vágárképzés bevezetését, azzal a feltétellel, hogy az egyes bányavállalatok fokozatosan, de minél előbb gondoskodjanak arra érdemes munkásaik vágárra képzéséről. Ezzel a csak hosszú tapasztalati időhöz kötött előléptetést, kinevezést kiegészíti és felváltja a tanfolyamhoz és vizsgához kötött szakmaszerzés, a vágárképesítés. Ezidőtől tanfolyam és szervezett elméleti-gyakorlati oktatás nélkül szakmai képesítést nem lehetett szerezni.

A Bányászati és Kohászati Lapok teljes terjedelmében közölte a tanfolyam anyagát, mellékletében a három bizonyítvány mintát (3. melléklet, a vágár és segédvágár bizonyítványok). Megismétli, hogy „A több oldalról hozzánk intézett megkezdésre ezúton is tudomására hozzuk az érdekelteknek, hogy illetékes helyről szer-

zett értesülésünk szerint a vágárképzésre vonatkozó jóváhagyott tantervet és oktatófüzetet, melyek most vannak előkészítés alatt, a Magyar Bánya- és Kohóvállalatok Egyesülete fogja kiadni és azokkal a kötelékébe tartozó bányavállalatokat ellátni.”

A magyar királyi iparügyi miniszter az 1937. évi 38. 000. számú rendeletében határozott a szervezett, képesítő vizsgával járó vágárvizsgák és tanfolyamok kötelező bevezetéséről. Ezzel a bányamunka a foglalkozásból szakmává emelkedett. A tapasztalati úton szerzett szaktudás mellett előírt lett a tanfolyami és vizsgakötelezettség.

A várpalotai képzésben részt vevő 34 bányász e rendelet alapján tett vizsgát és kapott az országban elsőként vágárbizonyítványt.

*A várpalotai vágárképző szakiskola 1935 évi első tanfolyamának
végzettségi vizsgáján résztvevő, vezető bányavállalatok és a helyi
előadók.*

Készült 1938. dec. 1-én.

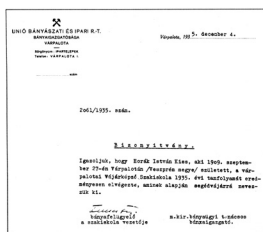
1. Straka János, előadó.	20. T. Nagy János, vágár.
2. Blazsek Péter, "	21. Szabó István Molnár, s. vágár.
3. Allek Ferenc, m. kir. főbíró.	22. - / Nem ide tartozó munkás /
4. Kóssompay Lajos bányavégző.	23. Jermes István hentes, s. vágár.
5. Faller János előadó.	24. Böjcsfeld Gyula Erdős, s. vágár.
6. Jerrő György, "	25. Laki János Hancsa, s. vágár.
7. Ungvárdorban János főiskolára.	26. Litzbauer István, s. vágár.
8. Horváth János Káli, s. vágár.	27. Horváth István Kécs, s. vágár.
9. Fekete Mihály Vadas, vágár.	28. Horváth Károly Csokonyai, vágár.
10. Leitner Ferenc dezmán, s. vágár.	29. Lukács Ferenc Bujka, s. vágár.
11. = 30. Bertl Páluskó / Lándor, vágár.	30. = 11. Bertl Páluskó / Lándor, vágár.
12. Vagi Ferenc Fimicz, vágár.	31. Litzbauer Vilmos, s. vágár.
13. Horváth László Frei, vágár.	32. Lukács Mihály Fürtty, s. vágár.
14. Gróli János Mező, vágár.	33. Staud Florián Mich, vágár.
15. Bognár István And, s. vágár.	34. Vári István Molnár, vágár.
16. Simon István Turpitz, s. vágár.	35. Gáspár Miklós, vágár.
17. Hojzaka Adám Harton, s. vágár.	
18. Hó János Klaus, vágár.	
19. Gömöre Imre Komoki, vágár.	

Várpalota, 1937. XII. 18.

Kellősen.

Erről a Bányászati és Kohászati Lapokban dr. Faller Jenő számolt be (a Várpalotán már három éve, 1934/35, 1935/36, 1936/37 években folyik vājárképzés). Az ez évi vizsgát már az 1937. 38. 000. sz. rendelet alapján szervezték. A képzés fontosságára mutatott rá Korompay Lajos bányaigazgató, akinek szavaira a jelenlévők 2 távirat megküldését szavazták meg lelkesen gróf Bornemissza Géza Ipari Miniszternek, mint a vājárvizsga megteremtőjének, és Alliquander Ödönnek, miniszteri tanácsosnak, mint a vājárképzés bevezetése úttörőjének a várpalotai bányamunkásság nevében. A várpalotai vājárképzésről a balatonöszödi országos szabadidő értekezleten 1941 szeptember 11-én Korompay Lajos m. kir. bányaügyi főtanácsos, bányaigazgató emlékezett meg. Elmondta, hogy a vājár az ipari munkásság méltó tagja lett, vizsgája „mestervizsga” szemben a tanoncok végzettségét igazoló „Szabaduló levéllel”. A külföldi példák nyomán és a várpalotai tapasztalatok folyamatos véleményeztetése mellett 1933-1934-ben készült el a vājárképzés szakmai anyaga.

A várpalotai tanfolyami anyag a „Bánya- és kohóbalesetek elhárítása. A bányász és kohász biztonságának kiskatéja” című tematikán alapult. Ezt pontonként baleseti oktatási anyagra bontották, amelyet az üzemvezetés, a gépészet és a felügyelet egyaránt megkapott. A munkások oktatása egyrészt a műszakváltások idején a névsorolvasásnál történt, amikor a pontokat felolvasták és megmagyarázták, másrészt a műszak alatti és műszak utáni formát is kipróbálták. Az oktatást a Budapesti Bányakapitányság engedélyezte majd az Unió Rt. Várpalotai Igazgatósága rendelte el. A részletes tematikát az Unió Bányászati és Ipari Rt. Bányaigazgatósága 1935-ben jelentette meg, az első vizsgára 1935. december 4-én került sor.

Az új vājárvizsgák a DGT bányáiban

A DGT korábban több szakvéleménnyel támogatta a vājárképzés szakmai tantervének kialakítását, a vizsgák lebonyolításával kapcsolatban is kifejtette véleményét. Az új rendelet alapján az egységes, új vājárbizonyítványok előállítása tárgyában 1937. december 23-án a Magyar Bánya- és Kohóvállalatok Szövetsége körlevélben hívta fel a vállalatokat, igényeikről visszajelzést kérve. A DGT pécsi Igazgatósága 200 db-ot rendelt.

Akik vājárállományban voltak és hosszabb ideje dolgoztak a bányaüzemekben, 1938. július 1-el vājárbizonyítványukat az un. „régí jogan” kapták meg. A bizonyítványokon feltüntették, kinek miben van „különös gyakorlata”. Ezek a vājárbizonyítványok a korábbi kinevezéseket, előléptetéseket törvényesítették. A vājárbizonyítványokat a bányaüzemekben ünnepélyesen adták át.

1938. július 1 után a segédvájári és vájári kinevezés 1200 földalatti műszak teljesítéséhez és hathónapos, összevont tanfolyamhoz lett kötve. Ez heti négy foglalkozást jelentett, amit munkaidő után kellett teljesíteni. Az elemi iskolákban megszűnt a bánya-előismeretek oktatása.

A DGT üzemében 1937 októberében igazgatósági körlevél hívta fel ismételtan az üzemvezetőket a vájárvizsgákkal kapcsolatos teendőkre. Eszerint a vájárképző tanfolyamon az oktatás a Magyar Bánya- és Kohóvállalatok Egyesülete által előterjesztett és a m. kir. Iparügyi Minisztertől jóváhagyott tanterv- és oktató füzet alapján történik. A bányakapitányság köteles ellenőrizni, hogy a vájárképző tanfolyamon az oktatás megfelelő legyen.

Az 1937. évi 38. 000. sz. IpM rendelet (1937. nov.16.) meghatározta, hogy ez a vizsga egyenlő az iparban az 1936. évi VII. tc. 9. § alapján szabályozott mestervizsgával. A rendelet arról is intézkedett, hogy a vájártanfolyamok úgy szervezendők, hogy a vizsgák Borbála, illetve Szt. István napja előtt megtarthatók és a vájárbizonyítványok kiadhatók legyenek.

Ugyanebben a számban megtörtént a rendelet részletes ismertetése. Az I. szakasz. 1-2. §. a vájárképző tanfolyam, II. 3, 4, 5. §. A vájárképző tanfolyamra jelentkezést és felvételt, a III. 6, 7. §. A vájárvizsgát, IV. 8, 9, 10. 11. §. A vájárbizonyítványt, az V. 12. §. A sújtóléges bányákra vonatkozó előírásokat, a VI. szakasz a külszíni bányákra vonatkozó szabályzást, a VII. 14, 15. §. a segédvájárok és vizsgázott vájárok alkalmazására, VIII. a büntető rendelkezésekre ad útmutatást. A mellékletben 3 vájár, ill. segédvájár bizonyítvány mintát mutatnak be.

A bányavállalatoknál a vájár-képesítés bevezetésével egyidőben újra meghatározták a betöltendő állások szakmai képesítési követelményeit. A Bányászati és Kohászati Lapok közli, hogy „Aknásszá, főaknásszá, bányamesterre azt lehet kinevezni, aki a pécsi vagy más elismert bányászati szakiskolát elvégezte, címe: műszaki segédtiszt. Altisztnak kinevezhető: 3-4 év elméleti szakképzettségű, a polgári iskola 4 osztályát végzett, vájárképesítéssel rendelkező, a belépésekor felvételi vizsgát tett” egészségileg alkalmas személy. Jelenleg a különböző bányavállalati felügyeleti állásokban bányaiskolát végzett 300, ipariskolát végzett 70, bányaiskolát nem végzett 1167 fő teljesít szolgálatot (összesen 1537 fő). Közli a lap az Iparügyi Minisztériumi új ügykörváltozásait is. Így az új beosztások: III. osztály Ipari közigazgatás, V. Bányászati közigazgatás, VII. Iparpolitikai osztály, XI. Energiagazdálkodás.

A vájárképesítés megszerzése az előrelépésre is lehetőséget adott. A rendelet értelmezését minden bányavállalat igyekezett minél gyorsabban közölni munkásaival. A DGT Igazgatósága a 38. 000/1937. sz. rendelet VII. fejr. 15. §-ra hivatkozva közli, hogy a megszerzett vájárképzettség a vállalat bányauzemében még nem jelent vájári beosztást, ezt a mindenkori üzemi szükséglet szabja meg.

A DGT üzemében az igen pontos és példás személyzeti nyilvántartás birtokában alig egy hét alatt mindenütt végrehajtották a bányamunkások szolgálati idejének pontos felülvizsgálatát a vájárbizonyítványok kiadhatása ügyében. Az egyes személyekről részletes összeállítás készült, amelyeket a Bányakapitánysághoz is eljuttattak. A személyi anyagokból követhetőek a szolgálati évek, a gyakorlati területek.

Nehézséget okozott a hasonló nevűek megkülönböztetése. Ehhez a személyekhez kapcsolt jellemző ragadvány vagy gúnynevek adtak segítséget. Az azonos nevű-

ek megkülönböztetésére a felolvasásokkor, márkafelvételnél gyakran a ragadványneveket használták, (sok munkás tiltakozott a csak számokkal történő lélektelen megjelölés ellen.)

A DGT Szabolcsi üzemében több Borbás nevű segédvájárt találtak, akiknek a szolgálati évükhöz szükség volt jelzőikre és márkaszámukra. A Szabolcsi üzem jelentésében több Borbás nevű ragadványnevükkel sorol fel (1938. febr. 11.), így Borbás „síró” József – 1538, Borbás „cicka” József – 1542, Borbás József IV. „öreg”- 1541 márkaszámmal.

A „régí jogon” kiállítandó vájár és segédvájár bizonyítványok ügyében a DGT igazgatósága a pécsi bányakapitánysághoz fordult. A vizsgáztatandók száma összesen 537 fő, ebből a vájárállomány 325 fő, a segédvájárok száma 212 fő. A bizonyítványok kiállításához kérik, hogy jogosultságukat a bányakapitányság vizsgálja felül. A felülvizsgálatot kéri 1938. április 12. május 9. és május 11. napjain megejteni, a kiadási folyamatot május 23-án vizsgálnák felül. Kéri ezt azért, mert a vájárátanfolyam úgy szervezendő, hogy a vizsga Borbála, illetve Szt. István napja előtt megtartható és a vájárbizonyítvány kiadható legyen.

A bányakapitányság felülvizsgálata után több kiegészítésre volt szükség. Így, Trapp Ádám III. előléptetésével kapcsolatban utólagos igazolást kértek arról, hogy „milyen különös gyakorlattal bír”, hogy ez a vájárbizonyítványba bevezethető legyen. Pécsbányatelepről a bányakapitányságnak 1940. ápr. 5-én, a Pb. 153/úp. 1940. számon közlik, hogy Trapp Ádám „az omlós telepeken”.szerzett különös gyakorlatot.

A vájárképesítés előírása a bányászok bérezését javította. A bányavállalatokat azonban érzékenyen érintette az egységes bérszabályozás bevezetése. Eddig a bányavállalatok saját belátásuk szerint dönthettek a szakmai bérekről, a minimális vájárbér bevezetése mindenütt ellenkezést keltett. Az IpM V. szakosztálya 23432/Bv. 1939. nov. 27-i levelére, amely az egységes és minimális vájár átlagbér bevezetését rendeli el, Szabolcs DGT. igazgató az 1939. évi január havi termelés alapján részletes számításokat közöl, hogy az egyes átlagbér-kategóriák hogyan növelik a vállalat pénzügyi. kiadásait, illetve szénárait. Megállapítja, hogy a szakonkénti és vájáronkénti átlageredmény 33 fillér bértöbbletköltsége továbbgyűrűzik. Ez a segédvájárnál plusz 29 fillér, csillénél 24, a takarítófiúnál plusz 16 fillér többletet jelent. Az 5. 90 P. minimális vájár-átlagbér havi 16 P. 782 fillér többletkiadást jelent. Ez mázsánként jelentősen növelni fogja a költségeket, amit a kereskedelemben érvényesítenek majd. Egységes üzemi bért nem fognak fizetni, a DGT ettől elzárkózik. A DGT üzemei külön bérezést folytatnak majd. „Bérrevíziót csak egyénenkénti munkateljesítmény alapján, de semmiképpen sem az egyes kategóriákon belül minimális életkor vagy minimális szolgálati időmeghatározásával, hanem a szorgalom, a rátermettség és a testi erő figyelembevétele alapján” hajtunk végre.

Az ipari szervezés és racionalizálás, az irányítás rendszerének szakszerűbbé tételére foganatosított intézkedések között szerepelt új statisztikák készítése is. Ennek értelmében „Az egységes munkásstatisztika bevezetéséről” szóló KSH köriratnak megfelelően az IDGT 1942. szeptember 27-én száz munkásáról küldött egyéni lapokat a Statisztikai Hivatalnak. A részletes adatokat, mint a körirat megállapítja, majd a racionalizálásban és a konjunktúrastatisztikával kapcsolatban is felhasznál-

ják. A kijelölt vállalatoktól egyelőre csak néhány munkáscsoportról kértek részletes adatszolgáltatást.

A vājáráképesítész bevezetésével kapcsolatban a Bányászszakszervezet kétkedve fogadta a rendelkezést. Kifejtette, hogy „A magunk részéről soha nem voltunk az ellen, hogy a bányamunkások megfelelő szakoktatásban és továbbképzésben részesüljenek. Ennek a keresztülvitelére minden bányaüzemben megvan a mód és lehetőség, anélkül, hogy az eddig jól bevált és megfelelő munkásokat zaklatásnak tennék ki. Ennek a rendeletnek igen sok paragrafusa azonban lehetővé teszi, hogy a társaságok csak a nekik tetsző munkásokat bocsátják a tanfolyamra és mindazokat, akik ellen bármilyen szempontból kifogás merül föl, egyszerűen elutasítják és így megakadályozzák, hogy vājárok lehessenek. A gyakorlatban eddig is úgy volt, hogy akik a sérelmek megszüntetését követelték, szervezkedni mertek, hiába mutattak föl akármilyen kitűnő szakértelmet és munkaképességet, évekig hagyták csillésnek vagy segédvājárnak. Ez a rendelet ezt az állapótot törvényesíti és az üzemvezetők és mérnökők a „politikailag megbízhatók” közül engedik, hogy kerüljenek a vizsgáztatók elé. Ha így megy a kiválogatás, képzeljük el, milyen vājárok lesznek itt néhány év múlva?”

A vājár szakma képesítése megnyitotta az utat egy széles társadalmi réteg integrációs feltételeinek javítására. Az intézkedéssel nemcsak a bérezés, de a továbbtanulás tekintetében is lehetőségek nyíltak. A bányavállalatok az állami intézkedéseknek megfelelően kénytelenek voltak a képzéssel járó feladatok szakmai minőségének megteremtésére, abban való tevőleges részvételre. Ebben egyaránt szerepelt a szakmai tananyagok folyamatos fejlesztése, a képzések további tartalmi és formai változásai előkészítése. Rendszeressé vált a bányavállalatok néhány alaposan kiválogatott és érdemes fiataljának a pécsi Bányaiskolába való küldése.

A magyar bányászat és más iparágak területén érdekelt két nagyvállalat, a Magyar Általános Kőszénbánya Rt. és a Salgó-Tarjáni Kőszénbánya Rt. adta az 1940-es évek közepén a kőszéntermelés közel hetven százalékát. Majd Ausztria 1938-as megszállása után német birodalmi tulajdonba került Duna Gőzhajózási Társaság kb. 11%-kal (a hazai feketekőszén-termelés 70%-a) részesült a hazai kőszéntermelésből. A több mint negyven egyéb szénbányavállalat termelte a maradék kb. 10%-ot. A bányák korszerűsége elmaradt a követelményektől, a termelés súlya a tapasztalt munkaerőn nyugodott. A szakmában eltöltendő idő betartása és a vājár szakképzés eredményeképpen a nagyvállalati törzsbányászóság többsége jó szakismerekkel rendelkezett, így az 1945 utáni időszakban a feszített termelési követelményeket teljesíteni tudta. A többségében hagyományos módszerekkel művelő bányák, egyenetlen műszaki felszereltséggel, változatos szakmai vezetéssel olyan termelési kihívással kerültek szembe, amelyeket az újjáépítendő gazdaság már állami tulajdonosként szakmailag jó teljesítőképességű bányász állománnyal kívánt megvalósítani.

4. AZ ÁLLAMI BÁNYÁSZAT KORSZAKA

4.1. A bányászat háborús kárai

A második világháborúban a magyar bányászat nem szenvedett elviselhetetlen károkat. Az országon átvonuló háború elsősorban a bányák külszíni létesítményeit sújtotta, a földalatti létesítményeket, a gépek, berendezések jó részét a bányák munkásai, mérnökei megmentették. A Magyar Bánya- és Kohóvállalatok Egyesülete és a GYOSZ felvételei alapján a bányászat kárait 1938-as árakon 109 millió Pengőben állapították meg. A bányák termelése a nehézségek ellenére emelkedett, 1945 végére a létszámhiány viszonylag megszűnt.

Beomlott bánya

Az újjáépítés és a tervezett gazdasági fejlesztés megvalósítása nagymértékben függött az energiatermeléstől. Az újjáépítés, a közlekedés megindítása, az erőművek ellátása és távolabbi tervek, mint az ország önálló nehéziparának megteremtése nagy erőfeszítésekkel járó fejlesztéseket kívánt a bányászat területén. A szénhiány felszámolására sorozatos intézkedések születtek, amelyek nemcsak a termelés mennyiségi növelését, de a szükséges munkaerő biztosítását is érintették. A bányászat munkaerőhelyzete a következő évtizedekben olyan alapkérdés volt, amely változó súllyal ugyan, de állandó kísérte az ágazat helyzetének alakulását.

Többoldalú volt a bányákat ért személyi veszteség. Ez elsősorban a műszaki irányító és hivatali személyzetet, de a munkásállományt is érintette.

A szovjet minta alapján hazánkban is tervgazdaság irányította korszak kezdődött. Az első hároméves majd az ötéves tervek során a hazai bányászat a változó energiapolitika és forráshozjutás szakaszaiban a kor technikai szintjét elérve, kiemelkedő módon járult hozzá a gazdaság fejlődési alapjainak megteremtéséhez. A Gazdasági Főtanács az újjáépítéssel és gazdaságfejlesztéssel kapcsolatban a kormánynak több előterjesztést készített, amely az ipari minisztertől a munkáspártok álláspontját, a Magyar Gyáriparosok Országos Szövetsége államosítással kapcsolatos véleményét, a Független Kisgazda és Polgári Párt szakértőitől pedig a gazdaság és oktatás kérdéseit foglalta össze.

Az 1950 augusztusában elkészült első öt éves tervkoncepció jelentős termelés-előírányzattal számolt. Erre az alap megvolt, hisz a szénbányászat az államosítás évében, 1946-ban 6,4 millió, az 1947 augusztus elsején megkezdett Hároméves Tervben 8,8 millió, 1948-ban, túlhaladva a legutolsó békeév termelését 10,8 millió, 1949-ben, a Hároméves Terv záróévében 11,8 millió tonna szenet termelt az iparág. A szocialista szénbányászat fejlesztésének nevezetes okmánya az 1950. november 22-i minisztertanácsi és MDP Központi Vezetőségi határozat. A biztató kezdet alapján Mátraaljára 1300, Komlóra 300, Várpalotára 280, a Középdunántúlra 266, Nógrádra 190, Borsodra 180, Tatabányára (Oroszlánnyal együtt) 155, Ózdvidékre 150, Dorogra 117%-os termelésnövelés lett a követelmény. A pécsi szénbányászat, amely a Magyar Szovjet Hajózási Részvénytársaság tulajdonában volt, elvileg 130%-os termelésnövekedéssel számolt. Mindehhez intenzív beruházási, műszaki fejlesztési intézkedések tervei készültek. A tervekkel együtt a létszámigények is változtak. Az 1951-től Minisztertanácsi határozattal történő toborzás eredménye 1953-ban még 13,3 ezer fő volt. 1954-ben 4,1 ezer, 1955-ben 4,9 ezer fő, ez után már egyre csökkenő mértékben jelentkeztek bányásznak annak ellenére, hogy a toborzotaknak egyre nagyobb kedvezményeket biztosítottak. A toborzással egyidőben úgy a felnőtteknél, mint a tanulóknál állandó volt a fluktuáció.

Az öt éves terv változatai-a termelés millió tonnában

Terv-mutatók	1950	1951	1952	1953 ¹	1954	1954 1949 %
Eredeti terv	12,7	14,5	17,2	19,5	21,9	185
Felemelt terv	13,3	16,0	19,0	22,5	27,5	233
Arányosított terv	-	-	-	21,5	22,7	192
Tényleges terv	13,3	15,3	18,6	21,0	21,5	182
Ebből vásár-napi termelés	0,4	1,0	0,6	0,7	0,5	-
Tervteljesítés %-a	104,5	95,3	97,9	97,7	94,7	-
Korrigált terv-teljesítés %	104,5	95,3	101,3	99,0	97,1	-

¹¹ Az eredeti tervet 1951-ben felemelték majd a gazdaságpolitika változtatása miatt 1953 júniusában vissza-arányosítottak. Sztraka (1987) im. p.13.

4.2. A bányászat államosítása

4.2.1. A bányászat a központi tervezés gazdaságban

Századunk első felében a bányák – néhány kisebb kincstári üzem kivételével – magántulajdonban voltak. A második világháborút követő társadalmi-gazdasági át-

alakulás lényeges részeként 1946 és 1949 között a teljes bányászatot államosították és a „szocialista iparosítás” jegyében megkezdődött a központi tervezés előírásai szerint a termelés radikális növelése, később széleskörű gépesítése és a bányatermékek választékának bővítése. Mindez a szakmai-tudományos munka és a szakképzés jelentős fejlődésével járt.

A második világháborús károk helyreállításához, az élet megindításához gyakorlatilag az egyetlen – és még sokáig a legjelentősebb – energiaforrás a hazai szén volt. Az egyes bányászati szakágak termelésének és létszámának erőltetett fölfuttatása után törvényszerű volt a visszaesés. A bányászat termelése erőszakos növeléséhez a hidegháborús légkör és a „vas és acél országává” válás szándékával véghezvitt, a szovjet mintát követő iparosítás adta a gazdasági mérlegelést kezdetben nélkülöző indokot. Az ismert szénlelőhelyek nagyobb kihasználása, új szénterületek kutatása és termelésbe vonása, a járulékos tevékenység sokaságát szükségszerűen fejlesztette. A bányászati fejlesztés jelentős területfejlesztési és oktatási tevékenységgel járt együtt, amelyek a későbbi időszakban a továbbfejlődés, a változások alapjai lettek.

A Szakszervezeti Tanács – az MKP-hoz csatlakozva – 1945. november 6-án a szénellátás biztosítása érdekében a bányák államosítását követelte. Az 1945. november 29-én összeült Nemzetgyűlés első ülésszakán törvényjavaslatot nyújtottak be a bányák államosítására.

Az előterjesztés 15. §-a szerint: „Európa-szerte tapasztalható, hogy a föld alatt dolgozó bányamunkásság létszáma aggasztóan apad. Ennek a folyamatnak meggátolása végett az államnak gondoskodnia kell az utánpótlásról és ennek keretében megfelelő nevelésről és oktatásról”. A Nemzetgyűlés 1945. december 6-án elfogadta a szénbányászat és a hozzájuk tartozó erőművek államosítási javaslatát, ezek állami kézbevétele 1946. január 1-ével megtörtént. A törvényjavaslat indoklása hangsúlyozza: „A szénbányák állami kézbevitelével kapcsolatos a megfelelő személyzet kiválasztása is. Mivel az üzemeknél létszámváltozás nincs, sőt inkább a föld alatt dolgozó vájárok, és műszaki személyzet létszámának szaporítása lenne kívánatos” (10. §), ezért „A föld alatt dolgozó bányamunkások szakoktatásáról, utánpótlásáról és megfelelő neveléséről az állam gondoskodik”. (15. §.)

Az állami kézbe vett bányászatról a BDSZ 1948-ban ezer méter hosszúságú filmet készíttetett. Ezen a szűk vágatok, a vízben közlekedő, a munkahelyeken lelkesen dolgozó bányászok és brigádjai láthatóak. A külszíni képeken az újjáépítés egyes eseményei, az arató- és beszolgáltatási versenyek, a főváros romjai majd egyes újjáépített részei, a gépállomások traktorai, a várpalotai új bányászkolónia, és a BDSZ XIV. Kongresszusa képei láthatóak. A filmet Amerikába, a félrevezetett amerikai bányászokhoz küldték.

Az állami tulajdon érvényesítésével a gazdaság szakmai utánpótlásának feladata is az állam feladatai közé került. A magyar oktatás történetében ez a törvény az első, amely egy iparág fontosságának elismerésével állami feladattá tette a bányász-szakma szervezett utánpótlását. A szénbányászat állami tulajdonba vétele után a képzés tényleges állami/vállalati kötelezettséggé vált. Az utánpótlás megszervezésének feladatát a területekre kinevezett szénkormánybiztosok számára is meghatározták.

A bányászat létszámnövelése és a szakképzés folyamatosan napirenden volt. Az I. Országos bányá- és kohóipari termelési kongresszuson (1946. december 14-15)

többek között Esztó Péter okl. bányamérnök, egyetemi tanár a szénbányászat sorsdöntő feladatait elemezte. Zgyerka János, a Bányamunkások Szabad Szakszervezetének titkára a bányászutánpótlás és a szakmai nevelés fontosságáról beszélt. Ugyanebben az időben jelent meg Székely Lajos okl. bányamérnök cikke a Műszaki értelmiség 1946. december 15-i számában „Gondolatok a bányászutánpótlás és -oktatás kérdéséhez” címmel. Ebben az iskolák államosítása figyelembevételével javasolta, hogy az ipariskolába nem járó, de nyolc osztályt végzetek számára alsófokú bányásziskolát állítsanak fel, mert a bányamunkások nevelése fontosabb, mint bármely más szakmában történő nevelőmunka. Az újjáépítés, az államosítás kérdése szerepelt Gerő Ernő 1946. december 20-i előadásában a „Harcban a szocialista népgazdaságért” előadásában hangsúlyozta a szénbányászat népgazdasági fontosságát, a bányák állami kézbe vételének szükségességét, mint a gazdaságépítés egyik feltételét.

4.3. A bányászat munkaerőhelyzete

A bányászat veszélyességére tekintettel nem tartozott a szívesen választott foglalkozások közé. Ezért a bányamunkás-létszámkérdés 1945 előtt és után is állandó problémája volt a vállalatoknak. Ezt részben a konjunkturális, részben társadalmi-gazdasági tényezők befolyásolták. 1945 után a bányászfiatalok előtt is megnyílt a tanulás, továbbjutás lehetősége, amit az új értelmiséget megteremtő állam sokoldalúan támogatott. A bányászatból, politikai megfontolásból 1945 után sok munkás került igazgatási, kereskedelmi és vezetői munkakörökbe ezzel jelentősen csökkentve a fiatal bányászok számát. A fegyveres testületek állományában is sok bányászt találunk. Az egyes bányavidékek szociáldemokrata és kommunista pártjai és a bányásszakszervezet is támogatta a folyamatot. A „Hirdessük, magyarázzuk” című propagandakiadványban „Elnyomott bányászokból magasan művelt szakemberek” címmel jelent meg írás, tudatosítva az előrelépés lehetőségét. A munkáspolitikában a bányászfiatalok jelentős számban kerültek a különböző oktatási formákba, ezzel is csökkentve a fiatal bányamunkások számát.

A bányauzemek helyreállítását, üzembe helyezését egyrészt az orosz parancsnokságok másrészt maguk a munkások kezdeményezték a munkahelyek megtartásáért, az országos szénhiány enyhítéséért, az ország újjáépítéséért, a bányavidékek élelmezésének megoldásáért. A szén jövedelmezőségéhez a Közellátási Minisztérium 1945. április 1-el vezetett be új árakat. A Magyar Kommunista Párt (MKP) Központi Vezetősége 1945. április 20-án hozott határozatot gazdasági program kidolgozására. Az újjáépítés irányítására 1945. május 10-én ipari biztosokat neveztek ki. Május 12-13-án, országos bányászkongresszuson tárgyalták meg a szénbányászat helyzetét. 1945. szeptember 23-án a Szabad Nép közölte az MKP választási programját, Magyarország újjáépítésének három éves tervét. A terv hangsúlyozta: „A hároméves terv lerakja a munkásság és parasztság komoly, széles keretekben történő szakképzésének alapjait is. Az ipari szakmunkás kiképzésének első biztosítéka a tanoncoktatás jelentős fejlesztése”

A Magyar Kommunista Párt (MKP) I. Bányászkonferenciáján határozatot hoztak, hogy a bányászatban dolgozók egyes kategóriái minél előbb szakmunkássá minősíttessenek, ezzel a szakmunkás arány növelhető legyen.

Az iparirányítás és a bányászszakszervezet kezdeményezésére jelent meg 1948-ban az egységes vājár oktatókönyv a felnőttek számára (ezt a 20600/1948. Ip. M. rendelet vezette be), ezt követte a „Bányabalesetek elhárítása – a bányász biztonságának kiskátéja” c. mű átdolgozott kiadása. Ezek a korábbi oktatási anyagok átdolgozott kiadásai voltak. A Szénbányászati Ipari Igazgatóság megbízásából további kiadványok előkészülete történt meg a bányász balesetelhárítási oktatás számára. A Népgazdasági Tanács szintén határozott a bányászat szakmai tanterveiről és óraterveiről.

A bányászat ismétlődő súlyos balesetei miatt a Bányászszakszervezet Fodor József titkár szerkesztésében beadvánnyal fordult az ipari miniszterhez (1947. április 10.). Ebben követelték, hogy szervezzék át az iparfelügyeletet, módosítsák a bányarendészeti szabályokat. Kiemelték, hogy „A bányász utánpótlás nagyon nehéz, mert nem mindenki vállalkozik az életveszélyes munkának egy életen át való folytatására. A bányamunkára nem tolonganak az emberek olyan nagyon... Egyáltalán nem fordul elő, hogy a szellemi pályán munkanélkülivé vált egyén jelentkezne átképzésre, hogy szellemi tudása mellett jó szénvágó, jó vājár lehessen”. A beadványban baleseteket sorolnak fel, melyek a „felügyeleti személyzet és a vājárok hiányos oktatásának valamint ellenőrzésének hiánya miatt történtek”. „A sújtólég- és ehhez hasonló bányaveszély elhárításának körülményeit nemcsak a felügyeletnek, hanem a munkahelyek vājárjainak is tudniuk kell. Ha eddig nem tudták, ezután meg kell tanítani őket.” Javasolják, hogy a bányamérnök és a szakszervezeti megbízott ellenőrizze a munkahelyeket. Az országos bányarendészeti értekezleten, 1947. június 17-én dr. Kiss László okl. bányamérnök az Ipari Minisztérium III/a. osztályáról elmondta, hogy a szakszervezet a bányászoktatás megszervezésével, a bányarendészet korszerűsítésével kapcsolatban tett előterjesztésével a kérdést segített újra felvetni. A többoldalú kérdésre Kiss László válasza az volt, hogy „Az előmunkálatok már kb. 20 éve folynak erre vonatkozóan. Ha ezek az előkészítő munkák befejeződnek, azt átadjuk a szakköröknek”.

Az Iparügyi Minisztériumban 1948. december 13-án tartott Balesetelhárítási értekezleten megállapították, hogy „A balesetek elhárítása és megelőzése műszaki és lélektani (egyéni, személyi) eszközökkel munkálható. „A széleskörű felvilágosítást folytatni kell, heti kétszeri oktatással a segédvājárokat, gépkezelőket, vājárokat képezni és vizsgáztatni Munkavédelmi és balesetelhárítási terveket kell készíteni. Biztonsági szemléket rendszeressé kell tenni és a tudnivalókat fejezetenként szükséges kézbeadni. Továbbá „Nagy jelentőséget kell tulajdonítani...a balesetelhárítási oktatás újjászervezésének, széleskörű balesetelhárítási propagandának (plakátok, filmek, oktató füzetek, hangszórós ismertetés) és általában a balesetelhárítási öntevékenységnek.” Az értekezleten kilencvenhatan vettek részt és egyetértően a következő határozatokban állapodtak meg (1948. december 21.).

„11. pont. Bányavidéken az általános iskola felső osztályaiban a bányaművelési alapfogalmak és biztonsági alapelvek oktatását be kell vezetni. Ilyen értelemben megkeresést kell intézni a Vallás- és Köznevelési miniszterhez. 13. pont. A bányavidékeken a szórakozóhelyek zárórāja vasárnap este 10 órában állapítandó meg”.

Az Iparügyi Minisztérium államtitkára a bányászutánpótlásról kijelentette, hogy a tanonckorban lévők a bányánál (vājártanulók-KB) tanoncszerű kiképzésben

részesüljenek. Szólt a képzés kiterjesztéséről, a középfokú intézmények megteremtéséről. A bányászutánpótlás ennek szellemében történik. Mintha nem lett volna rendszeres jájárképzés, úgy nyilatkozik Schvetz József bányamester elméleti és gyakorlati képzést javasolva, mert a jájároknak csupán írni-olvasni tudást ír elő a törvény.

Az Iparügyi Minisztérium a határozatnak megfelelően 1949 január 6-án intézett átiratot a különböző minisztériumokhoz. A Népjelölti Minisztérium értékelte a javaslatokat és felhívta a figyelmet a bányászok felvétel előtti szigorú orvosi vizsgálatára, a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium szorgalmazza a bányavidékeken az általános iskolákban bevezetendő bányaművelési és biztonsági alapfogalmak oktatását. Az OTI új balesetelhárítási oktatófilmeket javasol, a Belügyminiszter egyetért a záróra esti 10-órás megállapításával. Az italfogyasztás és a balesetek száma közötti összefüggést sajnálatosnak tartja. A bányászoktatással kapcsolatban megjegyzi, hogy 1950-ig annyiféle oktatás volt, ahány szénmedence, ezért egységesé kell tenni a balesetelhárítási oktatást.

Szerepelt a szakoktatás a Szénbányászati Ipari Igazgatóság 1949. február 22-i ülésén is. Itt az osztályvezetői értekezlet 2. napirendje foglalkozott az ötéves terv átdolgozásával. Ebben a napirendben Komló gyors felfejlesztését vizsgálták meg a mohácsi kombinát miatt, tudomásul véve a létszám- és beruházás-növelést. A 4. pontban foglalkoztak a szakoktatás és szakmai továbbképzés helyzetével, valamint a 6. pontban bányáskollégiumok létesítésével. Székely Lajos okl. bányamérnök javaslata volt, hogy a dorogi szerencsétlenség mementójaként, a balesetelhárítási oktatással mindenképpen foglalkozni kell. Ezért a balesetelhárítási oktatást széjjel kell választani. Az üzemvezetők maguk végezzék az alapképzést. A kollektív szerződés ma heti tíz percet ír elő a baleseti oktatásra, de nem tesznek különbséget a már képzett és képesítés nélküliek között. Megemlíti a Dorogi Szénbányák Nemzet Vállalat kérését, hogy a képzetleneket 8x1 órás tanfolyamra küldhessék. A rövid tíz perces oktatáson így nem kell hetente megjelenni, a képzeteknek viszont az aktuális problémákat kell heti tíz percben meghallgatni. Ezzel a javaslattal a Szénbányász Iparigazgatóság és a Bányászszakszervezet is egyetért.

A bányafejlesztés a három éves terv eredményei alapján új lendületet kapott. Minden bányavidéken új tervek fogalmazódtak meg a szénbányászat átfogó fejlesztésére. Az Első Ötéves terv programjában (1948. május 20. az MKP Központi Bizottsága) megfogalmazottak alapján a MÁSZ elnöksége 1948. június 1-én úgy döntött, hogy a tervet két hét alatt el kell készíteni. Nyolc tervezet után, hússzor dolgozták át, végül is 1949-re készült el. Az 1949. július. 10.-én kelt és a szénbányászat kapcsolatban készült „Tájékoztató az Országos Tervhivatal számára az ötéves terv átdolgozásáról” című dokumentum sokoldalúan indokolta a széntermelés növelésének lehetőségét. Számos rész- és összefoglaló jelentés, különböző létszámú és szintű bizottság foglalkozott a kérdéssel. A széntermelés fokozása a tanácskozások állandó témája volt. A terv szerint 1954-re a jelen szükséglet alapján 18 millió tonna termelhető ki. A termelékenység a tervezett 30% helyett 35%-kal emelhető, amellyel Vas Zoltán is egyetértett. A különböző tervszámok sokasága készült, amelyek már részletesebben írták körül a szükséges létszámot, utaltak a jájártanulók számára is. A tervszámokban jó néhány eltérés található, mert a bányavállalatok, a főha-

tóság és az egyes bányauzemek mind külön is terveztek, ez a vājártanuló igényben is jelentkezett.

A munkaerőkérdés megoldásában a vājár iparitanuló-képzésbe vonandók több ezres igénye is megjelent. Ezek szerepeltek a Nehézipari Minisztérium Bányászati Főosztálya előterjesztésében, amikor a bányászat három éves terve eredményeit és az öt éves terv módosítását tárgyalták. Megállapították, hogy (II.) „fokozódó nehézséget és igen nagy gondot jelentett a káderkérdés” (III.) „...a 3 éves terv tapasztalatainak figyelembevételével készült el a szénbányászat módosított új 5 éves terve”, „A szénbányászat részére a szükséges szakkáderek (közép és vezető műszaki káderek) képzését meg kell gyorsítani és a káderképzés gyors végrehajtásának feltételeit meg kell teremteni”. Mindeközben a bányamunkásság számát ennek mértékében szükséges növelni.

A tervgazdaság számai gyorsan változtak. A Honvédelmi Minisztérium költségvetése 1948. szeptemberében 48 millió Ft-ot igényelt, néhány hét múlva 1949-re már 2 milliárd Ft-al számolt, bár ezt később 1. 4 milliárd Ft-ra csökkentette. Az 1949-es terv a beruházásokra 1, 5 milliárd Ft-ot irányzott elő. A vegyipar 163, a szénbányászat 157, a vas- és gépipar 737 Mrd Ft-al számolt. A szénbányászat 1949-es új terve már 280 millió Ft-al gazdálkodott, a tényleges beruházási érték azonban 380 millió Ft-ot ért el. A szénbányászatba három év alatt 788 millió Ft-ot ruháztak be. A szénbányászat munkaerőhiánya és gépesítése kérdéseiről Dorogon tartott ünnepi előadásában Ajtay Zoltán hangsúlyozta a jobb bérezés szükségességét, a fizikai és műszaki, technikus káderhiány gyors felszámolását. A lakáskérdés megoldása, a fizikai erőfeszítés miatt több élelem szükségessége mellett elengedhetetlen a gépesítés fokozása. Erőteljes volt a „Termelj ma többet, mint tegnap!” mozgalom, a munkahelyeken bevezették a „melegcsákány-váltást” a termelésnöveléshez azonban a létszám nélkülözhetetlen volt. A MTH az ipari tervekhez alkalmazkodva 1949-1950-ben négyszer változtatta az iparitanuló-igényét, egyre nagyobb létszámokat előírva. A bányászatról való gondoskodás egyik példája volt, hogy 1951-ben 40 ezer pár bakancsot és munkaruhát osztottak ki, országosan 25%-kal növelték a bányavidekekre szállított kenyér, zsír mennyiségét. Komlóra például a szűkös kenyérgyártás-kapacitás miatt a környező kis pékségekből, de Bonyhádról, Pécsről is szállítottak kenyeret. A szálláshelyek száma 130-ra, a férőhelyek száma hatezerre nőtt. A szénbányászatot népszerűsítő plakátok, hirdetések, újságcikkek aránya jelentősen megnőtt. A társadalmi szervezetek, közte pl. a szakszervezetek vagy a TIT különböző kiadványokban gondoskodtak a szénbányászat megismertetéséről.

5. A TANONCKÉPZÉS ÚJJÁSZERVEZÉSE 1945 UTÁN

A gazdaság az újjáépítéshez szükséges szakmunkások ezreit nem a leromlott és széthullott tanoncképzéstől, hanem egy újjászervezett ifjúsági szakképzéstől várta. Az első hároméves terv előterjesztése fogalmazta meg: „A hároméves terv lerakja a munkásság és parasztság komoly, széles keretekben történő szakképzésének alapjait is... Az ipari szakmunkás kiképzésének első biztosítéka a tanoncoktatás jelentős fejlesztése...” Elegendő tartaléknak mutatkozott kezdetben a felnőttek, falvakból érkezők sokasága, a B-listázottak és a háború utáni lakosságcserék során vagy a menekültek érkezése egyes bányavidékekre, a felnőtt ipari munkások tízezeireinek bevonása a pár hónapos szakmunkás tanfolyamokra.

A bányamunkára kezdettől igénybe vették a különböző okokból fogvatartottak, megfigyelés alá vontak és munkára osztott értelmiségiek sokaságát. Idővel az elitáltak mellett a munkaszolgálatra bevonultatottak is megjelentek a bányászat különböző üzemében. Foglalkoztatásuk számos nehézséggel járt, amit a bányavállalatok nagy erőfeszítésekkel tudtak megoldani.

A főhangsúly azonban az ifjúsági munkaerőforrásra alapozott. Egyrészt, mint munkaerőre, másrészt, mint az új államberendezkedés munkásosztályának megteremtéséhez szükséges emberállományra.

A tanoncképzés szakmai, pedagógiai kritikája már 1945 előtt is rendszeres volt. Az ifjúsági erőforrások hasznosítására gyorsan folyt a sokat bírált tanoncképzés gyorsütemű, teljes átszervezése. A szervezés a képzés egészére kiterjedt, a szakmai pedagógiai nevelés személyiséget érintő egész eszközrendszerét megújítva, de támaszkodva a hagyományos pedagógiai tudásokra.

A tanoncképzésben mindenekelőtt a tanulók elhelyezéséről kellett gondoskodni. 1946-ban mintegy hatvan tanoncotthon működött. A nagy hiányon igyekezett segíteni a Népi Kollégiumok Országos Szövetsége (NÉKOSZ) testvérintézménye, az 1946 nyarán létrejött Tanonc- és Ifjómunkás Otthonok Országos Szövetsége (TIOSZ), amely a két munkáspárt és a szakszervezetek segítségével országos tanoncotthon-építési akcióba kezdett. Az üzemek, az állam és a társadalmi szervezetek segítségével a városokban és egyes falvakban pár hónap alatt, a fiatalok kezényomán 30-50 személyes otthonok jöttek létre romos házakból, rendházakból, szegényes, de állandóan bővülő berendezéssel. A tanoncotthonok építésének segítségére 1947 tavaszán a fővárosban és vidéken nagyszabású vásárt rendeztek, ahol a tanoncok által hulladék anyagokból készített termékeket vittek piacra. 1948 elejére összesen 33 otthon született, amely 1200 tanonc elhelyezését tette lehetővé. A tanonccéptő mozgalom utolsó nagy akciója volt a Timót-utcai laktanyából átépített és állami segítséggel berendezett nyolcszáz személyes tanoncotthon átadása.

A TIOSZ mögött a NÉKOSZ állt. A NÉKOSZ ellen indított támadás majd a szervezet megszűnése egyben a TIOSZ felszámolását is jelentette. A tanoncszervezet elleni megmozdulás országos volt. Jellemző erre egy pécsi korabeli nyilatkozat: „Az öreg bútorokkal együtt a NÉKOSZ szellemet is kihajítottuk!”. A „Látogatás a pécsi Általános Gimnáziumok Diákotthonában” cikkében a Dunántúli Napló megírja, hogy az új igazgató, Turák János elvtárs újonnan rendezi be az otthont. „Még a NÉKOSZ hozta be ide ezeket a bútorokat s most a NÉKOSZ-bútorokkal együtt

a politikailag és erkölcsileg is romboló NÉKOSZ-szellemet is kihajítottuk az otthon falai közül. Ennek a diákotthonnak a feladata a DISZ és az iskola munkájának alá-támasztása”.

Állami forrásból épültek a több száz fő befogadására alkalmas, tanműhelyekkel is ellátott új intézmények. Ezek maig városképileg meghatározó értéket képviselnek (pl. Csepel, Diósgyőr, Komló, Miskolc, Oroszlány, Várpalota iparitanuló-intézményei). Állami kezelésbe vették az egyházi tanoncotthonokat, az államosított vállalatok a nagyüzemi tanonképzésre tértek rá, a tanoncok száma megközelítette a hatvanezret, nagy részük azonban még mindig a kisiparosokkal kötött tanulószerveződést.

5.1. A Népgazdasági Tanács intézkedései

A tanulóképzés egységes irányítása az államigazgatás átszerveződésével átmeneti nehézséggel küzdött. A korábbi kisipari foglalkoztatás a tervgazdaság feltételei között felszámolódott. A pártok terveiben körvonalazottak voltak az új államigazgatás elvei, amelyek az iskolarendszer reformja tekintetében is határozottan fogalmaztak. Az irányítás egyes feladatairól 1945-től 1949-ig lényegében a helyi tanonciskolák, az iparkamarák, a közigazgatás, a városi és megyei hivatalok gondoskodtak. Az ipari oktatást az iskolarendszerbe integrálva új feltételek jöttek létre a munka és nevelés egységének megteremtésére. A gazdaságirányításban kulcsszerepet játszó Gazdasági Főtanács (1946-1949) megszűnése után feladatát egyrészt a Népgazdasági Tanács (NT) vette át. Valamennyi gazdasági minisztérium fölé rendelve feladata a gazdaságpolitika kidolgozása és elvi irányítása volt. A feladatok más részét az Országos Tervhivatal (OT) kapta meg, amelynek szerepe a terv kidolgozásában de még inkább a terv végrehajtásának ellenőrzésében és bizonyos fokú irányításában ezzel megnövekedett.

A Népgazdasági Tanács 81/1949 sz. rendeletével létrehozta az Országos Munkaerő-gazdálkodási Hivatalt (OMH), mint a szakképzés irányító szervét. A képzés gyakorlati feltételeit a szakminisztériumokra bízta. Az Ipari Minisztérium ezzel 31 iskola, 18 tanműhely és 12 tanulóotthon gazdája lett. A kezelésében lévő iskolákban a korábbi gyakorlat szerint „általános irányú” és „szakirányú” iskolák szerveződtek, így jelentek meg az üzemi segédvájár-iskolák.

Az újjáépítés és a gazdasági fejlődés meggyorsítása új szakmunkásokat igényelt. Az általános iskola kiépítése lehetővé tette, hogy külön törvényben szabályozzák a tanoncképzést. Az Iparügyi Minisztérium létrehozta az 1936-ban megszüntetett Országos Iparoktatási Tanácsot, amelynek irányítása alatt megszületett a modern, nagyüzemi szakképzés megszervezésére hivatott 1949. évi IV. I. törvény. A törvény csak az iparos- és kereskedőtanulókról szólt (a mezőgazdasági szakmunkásképzés csak tíz év múlva kezdődött meg), őket ipari tanulóknak nevezi. Az iparokat a törvény könnyebben és nehezebben elsajátítható szakmákra csoportosította. Felvételiüket nyolc általános iskola elvégzéséhez köthette, de átmenetileg azonban a régi népiskola hatodik osztályának elvégzését is elfogadta 1952-ig. Ez a feltétel a bányászat-

ban a képzés teljes időszaka alatt sem volt teljesíthető, a hiányos iskolai végzettség a vágárképzés egész korszakán áthúzódott. A kényszerű létszámbiztosítás következtében nem befejezett általános iskolai végzettséggel folyamatosan számos tanulót iskoláztak be. Ritka volt az olyan elutasító állásfoglalás, mint amelyet a komlói intézet küldött OA-nak Máriapócsra, hogy „felvétele nem lehetséges, mert csak 5 osztálya van”. A komlói vágár szakmunkásképzésben is folyamatosan megtalálhatóak voltak az igen hiányos alapképzettségűek. Ezek egy része a vágárképzésben szerezte meg a nyolc általános iskolai végzettséget, ami a szakmunkás vizsga feltétele volt. Külön foglalkoztak a befejezetlen iskolai végzettségűekkel. A hat osztályt elvégzettek mellett a hét osztályosok továbbtanulását is engedélyezték, tekintettel a tanulók helyzetére és a munkaerőigényekre. Szabályozták a foglalkoztatás, a tanulmányok és juttatások rendjét. A törvény intézkedett arról is, hogy a tanulók ellátását (lakás, étkezés) a vállalatoknak kell megoldania. Az Iparügyi Miniszter rendelete a bányászatanban egységes vágároktatási füzetet vezetett be.

OKTATÓFÜZET

A VÁJÁR- ÉS SEGÉDVÁJÁRKÉPZŐ TANFOLYAM RÉSZÉRE

ÖSSZEÁLLÍTOTTA:
SZÉNANYÁSZATI IPARI IGAZGATÓSÁG
BALESETELHÁRÍTÁSI CSOPORTJA

BUDAPEST, 1949

5.2. A Munkaerő Tartalékok Hivatala megalapítása

A magyar szakképzés állami irányítására a második világháború előtt, a gazdaság racionalizálási törekvései majd a hadigazdaság idején történtek kezdeményezések. Az állami vállalatok, üzemek, a magyar királyi honvédség több tanoncképzési központot tartott fenn, a magánvállalatok többsége erőteljes tiltakozással kezelte az ilyen irányú törekvéseket.

1945 után az államosított gazdaságban a szakmunkás-utánpótlás szervezésének más feltételei valósulhattak meg. A tervgazdaságban a tervezés szükségszerűen befolyásolta a demográfiai, oktatási, képzési területeket is. A szovjet tervgazdaságban szigorúan működtetett szakképzés hasonló rendszerét a szocialista országokba érkező szovjet tanácsadók a gazdaságfejlesztés egyik feltételének tartották. A tervgazdálkodás bevezetése, a szétaprózott gazdaságirányítás, közte a (kisipari) tanoncképzés helyett bevezetendő nagyüzemi képzés lehetőségeit megismerendő 1949 nyarán a Népgazdasági Tanács tanulmányútja során a küldöttek a szovjet iparitanuló-képzéssel is megismerkedtek. A Szovjetunióban tett tanulmányút után készült átfogó jelentés a politikai indítékokon túl, gyakorlati okokból is kezdeményezte egy központi szervezet létrehozását a gazdaságban szükséges szakember-utánpótlás irányítása érdekében.

A szakmunkásképzés irányítására a szovjet példa alapján 1950. január 1-el létrehozták a Munkaerő-tartalékok Hivatalát (MTH). A MTH kötelezettsége lett az iparitanuló-iskolák, tanműhelyek létrehozása, igazgatása, felügyelete, a szükséges tantervekről, tantervekről, tankönyvekről és a képzéssel kapcsolatos feladatokról való gondoskodás.

5.2.1. A MTH rendszer kiépülése

Az iparitanuló-képzés színvonala emelésére a Minisztertanács szervezeti intézkedéseket hozott. Ennek értelmében a megyei tanácsok munkaerő-gazdálkodási osztályainak addig iparitanuló-képzéssel foglalkozó részlegeiből a MTH-nak ki kellett alakítani a tanácsok alá nem rendelt helyi igazgatóságokat. Országosan hét igazgatóságot hoztak létre. Ezek: I. Budapesti igazgatóság (Budapest), II. Észak-Magyarországi Igazgatóság (Borsod-Abaúj-Zemplén, Hajdú-Bihar, Szabolcs-Szatmár megye, székhely: Miskolc), III. Közép-Magyarországi Igazgatóság, (Pest, Nógrád, Heves megye, székhely: Budapest), IV. Közép-Dunántúli Igazgatóság (Veszprém, Komárom, Fejér megye, székhely előbb Veszprém majd Székesfehérvár), V. Nyugat-Magyarországi igazgatóság (Győr-Sopron, Vas, Zala megye, székhely: Győr), VI. Dél-Magyarországi Igazgatóság (Baranya, Somogy, Tolna megye, székhely: Pécs), VII. Délkelet-Magyarországi Igazgatóság (Csongrád, Bács-Kiskun, Békés, Szolnok megye, székhely: Hódmezővásárhely).

A MTH megalakulásával az irányítást területi majd megyei igazgatóságokra bízták. Az egyes területeket számmal jelölték, ez lett a területen működő intézmények nyilvántartási alapja. A MTH erőteljes fejlesztéseket kezdett. A nehézipar elsődlegességét szem előtt tartva, a szakmai képzések körében a MTH negyvenhat szakmában (többek között valamennyi kereskedelmi és szolgáltató szakmában) megszüntette az oktatást, ezzel a szakmaválasztás lehetőségeit célorientálva.

A MTH az iparitanuló-képzést állami feladatként teljes rendszerként kezelte, a képzés minden oldalával foglalkozott. Az országban sorra jelentek meg a jellegzetes feliratok, a MTH jelölés máig élő és emlegetett meghatározója volt a korabeli szakképzésnek. A fekete egyenruhás, rangjelzéssel ellátott ipari tanulók, oktatók új korszakot jelentettek a magyar szakképzésben.

A tervgazdaság a szakképzést katonás fegyelem alatt álló, a gazdasági ágazatok emberi erőforrás-ellátására alakított szervezetként tekintette. Nemcsak a szigorú és következetes szervezés, hanem külső jegyek, így a napirend, az egyenruha is a szer-

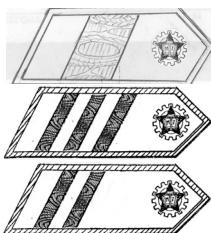

Nyíró Vince, komlōi
vājārtanulō (1960)

vezet kōlōnāllāsának jellemzōjeként szerepelt. Ez az oktātāsi rendszerben sajātosan alakult, hisz az iparitanulōkēpzēs nem volt elszakīthātō az oktātās egēsztōl. Így sajātossāga ellenére az iparitanulō-kēpzēs szerves rēsze és folytatāsa lett az āltalānos iskola utāni pālyavālasztāsna, tēnylegesen integrālōdva az oktātāsi rendszerbe.

A MTH az iparitanulō-kēpzēs egyenruhājāt az 1952. ēvben vezette be. Az ōltōzetet oktātōk és tanulōk 1952. szeptember 1-tōl kōtelesek voltak viselni. Kiegēsztette ezt az a rendelkezēs, amely elōírta a szakmai jelvēny (kettōs kalapācs) és intēzeti sām viselēsēt. Tanulōk 1953. szeptember elsejētōl csak intēzeti jelvēnnel ellātott ruhāzatot viselhettek.

Az egyenruha tēli és nyāri ōltōzēkbōl āllt. A tēli és āltalānos ōltōzet anyaga fe-

igazgātō

igazgātōhelyettes

*tanār, nevelō,
szakoktātō*

kete szōvet, a nyāriē drapp vāsōn volt. A tēli ōltōzet rēsze volt a kōpeny, zubbony, nadrāg (szoknya), ing, nyakkendō, sapka, tányērsapka nagy MT jelvēnnel, derēk-ōv. A nyāri ōltōzet rēsze: nadrāg (szoknya), zubbony, ing, nyakkendō, sapka derēk-ōv. A jelvēny fogaskerēkben elhelyezett ōtāgū csillag, a csillagban nyitott kōnyv, benne a kōzepēn kalapācs. A beosztāsokat a zubbonyjelzések mutattāk. Az igazgātō bordō színū bārsony hajtōkājān 1 db 20 mm-es, az igazgātōhelyettes 3 db 5 mm-es aransārga paszomānyszalagot viselt. A tanārok, oktātōk, nevelōk bordō színū bārsony hajtōkājān 2 db 5 mm-es aransārga paszomānyszalag volt. Az egyenruha kihordāsī ideje kēt ēv volt, vētele 50%-os tērītēssel tōrtēnt. Az egyenruha bevezetēse rendkīvīl megterhelte a kēpzēs kōltēsēvetēsēt, az iparitanulōkēpzēsben dolgozō felnōttek kōtelezō egyenruha-viselēsēt ezērt 1954 oktōber 1-el megszīntettēk, a bānyāsati kēpzēsben dolgozōk hasznālhattāk az egyenruhākat, amelyet késōbb a bānyāszegegyenruha vāltott fel.

Paál József igazgātō

Szekeres László koll. vez.

Mátés Lajosné admin.

A tanulás, mint esélyegyenlőség, mindenki számára, így a lányok számára is nyitottá vált. Először 1946-ban hirdettek leányok számára ipari szakmákat. A munka és a személyi egyenlősége szellemében ez minden addig férfimunkának tekintett szakmára is vonatkozott, így mezőgazdaságban még a traktorosmunkára, az iparban valamennyi foglalkozásra, így a bányászatra is. Az 1949. augusztusában országos felvételi hirdetmények közlik, hogy minden lány jelentkezhet az addig elzárt pályákra is. Így az iparban két és egy éves tanulói út után kaphat szakmát. Jelentkezni Budapesten, a MTH közvetítő kirendeltségén, vidéken, a tanácsokon, a MTH kirendeltségeken, illetve iskolákban lehetett.

A szakmai gyakorlati oktatás megoldására a kormány 577/29/1950. sz. rendelete alapján kiemelkedő szakmunkások, élmunkások, sztahanovisták sokasága került át az iparitanulói-intézetekhez. A fiatalokkal való foglalkozás kötöttsége és nehézségei, az elmaradott jövedelem miatt ezek többsége visszatért üzemébe. Az üzemi oktatók egy részét csakhamar kivonták az iparitanulóképzésből. Az intézetek a gyakorlati foglalkoztatás érdekében bázisvállalati szerződéseket kötöttek, az arra alkalmasnak ítélt és az oktatásra vállalkozó szakembereket, akik később is bizonyították alkalmasságukat, oktatói állományba vették.

A tanárhiányt megoldandó, közlemény jelentette be, hogy „ipari szaktanárképzés” kezdődik Budapesten. Az Elnöki Tanács 1950. július 30.-án létrehozta az Ipari Szaktanárképző Intézetet, ahonnan képzett tanerők kerülnek a MTH rendszerébe. A közismereti és szakmai elmélet tanítására munkásokból képeznek át műszaki tanárokat az újonnan alakult Műszaki Tanárképző Főiskolán” – írja a korabeli híradás. Felvételi feltételek: szakmunkás képesítés, legalább két éves gyakorlat, a képzés 10 hónapig tart, 800 Ft. ösztöndíjjal, kollégiumi elhelyezéssel, foglalkoztatójuk a MTH a képzés 1950. szeptemberétől részben bentlakásos, részben levelező úton szerveződött és 1955-ig tartott. „1950/51-ben 500 tanárt képeznek ki a vas- és fémipar, gépipar, bánya- és textilipar, a magyar nyelv és irodalom tantárgyaira”- adta hírül a sajtó. Bár lemorzsolódás is volt, a lelkes fiatal munkások nagy része sikerrel tett eleget feladatainak. A megindított műszaki tanárképzésbe a bányavidékekről százötven fiatal munkás került be a különböző tanár-szakokra.

Paulics Gyula MűM Szakoktatási és Pedagógiai Intézetének bányaiipari szakfelügyelője

Sipo István MűM 322. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet Pétfürdő igazgatója

A rendkívül egyenetlen előképzettségű, kevésbé fegyelmezhető felnőtt tanulókat kezdetben nehezen bírták rendszeres tanulásra, a szabadságokról, eltávozásokról gyakran késve érkeztek vissza, rontva a tanítási fegyelmet. Esetenként a legszigorúbb retorzióként még a rendőri előállítás is szerepelt a visszahívóparancsokon. A bányavidékekről beiskolázottak közül számosan közismereti tantárgyak tanítására készültek fel.

A gyorsított képzés sem tudott lépést tartani azonban a tanárlétszám-igényekkel. A tantárgyakat gyakran különböző képesítésű tanárok tanították. A megfelelő képesítésű oktatók, tanárok száma azonban lassan, de biztatóan növekedett. Az MTH főiskola megszűnése után egyre többen érkeztek a felsőoktatásban végzetek köréből. A fiatal bányamérnökök, geológusok közül is sokan kezdték munkájukat a MTH majd MüM Intézeteiben, jól hasznosítva tudásukat. Az oktatókra előírt képesítési követelmények érvényesítésével a szakmai-pedagógiai képzettség számottevően, kedvező irányban alakult. Az oktatói képzés-továbbképzés a vajúrszakképzés korszakában állandó volt.

Az ipar szervezettségének növekedése, az összetettebb munkafeladatok, új technológiák és a növekvő gépesítés, a képzés színvonalának emelését kívánták. A mennyiségi szemlélet, a képzési idő szokatlan méretű (egy év, két év) lerövidítése megbosszulta magát. Az ifjú szakmunkásoknak ebből a nemzedékből sokan nem feleltek meg a velük szemben támasztott követelményeknek, ezért nagymérvű volt a fluktuáció és a szakmaváltás. Hozzátehetjük: részben önhibájukon kívül. A jelzett állapot mellett más hiányosságok is voltak. Rövid idő alatt nem alakulhattak ki a szakma pedagógiai alapvető elméleti és gyakorlati rendszerei, a szakmailag és pedagógiailag képzettebb tantestületek, amelyek a meglévő hiányokat a maguk eszközeivel mérsékelhették volna. Ennek ellensúlyozására elsőként a következetes szakmai-pedagógiai irányítás, különböző tanár- és oktatóképzések történtek, amit hamarosan követett a hazai szakképzés elméleti és gyakorlati keretei megszervezése.

A tanulóképzés eredetileg három évre megszabott idejét a nagymérvű szakmunkáshiány miatt rövidítették. Egyes szakmákban tíz hónapot, egy évet, másokban csak másfél vagy két év tanulói időt írtak elő. Az iparban másfél és két éves képzések folytak, egyes vállalatok a technológiai folyamatokra építve, különböző időtartamú betanításokat szerveztek. Nagy erővel indult meg a toborzás. A sajtó hirdetései, népszerűsítő cikkei mellett családi, iskolai és személyes megszólítások igyekeztek az ipari, így a bányamunkát népszerűsíteni, a toborzóirodába jelentkezést szorgalmazni.

Az iparfejlesztés tervezett súlypontjainak megfelelően nagy ütemben folyt az ipari tanuló intézetek építése, de nehéz volt lépést tartani a szakmunkástanulólétszám gyors emelkedésével. Felépült a Váci úti, a diósgyőri, a győri intézet, Perecesen, Nagybátonyban, Oroszlányon, Várpalotán a vajúrtanulók iskolája, amelyek koruk látványos építészeti alkotásai, a városképek meghatározói lettek.

5.3. A vajúrképzés 1949-1956 között

A bányászfiatalok létszámhiányát növelte, hogy 1945 után megnyílt az út az addig többségében a továbbtanulás lehetőségeitől elzárt bányászfiatalok meg felnőttek továbbtanulására. Más szakmákban is ez volt a helyzet, politikai okokból mun-

kásokat irányítottak a rendőrség, a honvédség, a közigazgatás különböző területeire. Az újjáépítés, az új vállalatok munkáskezeket igényeltek. A munkáshiány nyomasztóvá vált. A gazdaságban 1949 májusában 900, szeptemberben már 13 ezer szakmunkáshely várt betöltésre. A bányászok száma 1948-ban 56234 volt, 1949-re már csak 54090 bányászt tartottak nyilván. A szakmunkáshiányt a kormányzat 80%-ban ifjúsági forrásból kívánta pótolni. Ennek megfelelően gondoskodott a tanonc-képzés megújításáról és az egyes szakmák lehetséges utánpótlás tervezéséről.

Gerő Ernő a széntermelés fokozására az ágazat létszámának gyors növelésére tett felhívást, „mintegy 9000 új bányászra, közte 6400 vājárra, méghozzá jó vājárra van szükség!” A vājárképzés gyökeres átszervezését, a tíz bányaközpontban épülő vājártanuló iskola építését és a vājártanulók számára nyújtott előnyök mellett az életkori korlát eltörlését jelentette be Dobay Aladár, az Iparügyi Minisztérium Szénbányászati Iparigazgatóság szakoktatási vezetője. A bányavidéki beiskolázás érdekében „Ismételten és igen nagy nyomattékkal felhívjuk az elvtársak figyelmét az iskolák minden előnyére, rendkívüli fontosságára. A bányászifjúság minél nagyobb hányada jelentkezék a vājártanuló-iskolák szeptemberben induló tanfolyamaira!”- írta a Bányamunkás.

A bányászati képzés legmagasabb szintjei elérésére a bővülő tatabányai bányatechnikus iskola, a pécsi kokszmű mellett megnyíló első magyarországi szénfeldolgozó vegyipari iskola, a Műegyetem megújuló formában Miskolcra költöző bányászati tagozata szolgáltak a terv szerint és „Az a bányászifjúság, már amely most veszi majd át a csákányt (vagyis inkább a fejtőgépeket) a mai bányászoktól, új boldog ország, vidám ifjúsága lesz!”.

Ezt részben rendeleti úton, részben a fiatal korosztályok szakképzésbe vonásával és a gyorsan kiterjedő toborzással kívánták megoldani. A toborzás, mint munkaerő-megszerzési folyamat 1945-től állandó kísérője volt a bányászatnak. Rendszeresen jelentek meg a felvételi hirdetések. Pl. Pécssett, a megyei tanács munkaerő-gazdálkodási osztályán, (Pécs, Apáca u.8) várták a 15-19 év közötti fiatalokat a két éves képzési időre.

Más iparágakban (pl. az építő- vagy a gépiparban) hasonló volt a helyzet. A bányászati toborzásnál ajánlott kedvezmények azonban jóval felülmúlták más ágazatok, foglalkozások kedvezményeit. A bányászati toborzás egyenetlenül alakult. A toborzást állami segítséggel, vállalatok és a képző intézetek bevonásával oldották meg. A toborzás nehézségei (csökkenő ifjúsági létszám, a bányamunka nem kellő ismerete vagy nehézségének elriasztó volta) miatt a toborzás szervezeti formáit, az alkalmas személyeket, az ország területeit felmérve volt szükséges megvalósítani. Ehhez a toborzási lendület fenntartására volt szükség. Ez a lendület vállalatonként és országosan is egyenetlenül alakult, ami részben a gazdaságpolitikai változásoknak, a bányászat helyzetét alakító tervgazdálkodási elvek változásának is függvénye volt. Nem kis mértékben volt akadálya a bányászati toborzásnak a lakossági idegenkedés.

A vājár szakmai gyakorlati oktatás megszervezése nehézkesen kezdődött. A külszíni foglalkozások megoldhatók voltak, a földalatti munkahelyeken a biztonság, a munkaeszközök kezelése és az arra való megtanítás, gyakorlás terén voltak nehézségek. A kormány 577/29/1950. sz. rendelete alapján kiemelkedő bányászok, élmunkások, sztahanovisták kerültek át az ipáritanuló-intézetekhez. A bányaiparban

1951-ben 2300 sztahanovista dolgozott, közülük száz jelvényes. A termelésből 1950-tól az oktatásba beállítottak többsége nagy teljesítményekre törő munkás volt, akik gyakorlatukon kívül mást nem igen voltak képesek átadni tanulóiknak. A betanítás, a fokozott teljesítmény-elvárás szakmai-pedagógiai alapokat nélkülöző képvisellete, a csak részben pótoló jövedelem miatt állandó volt a fluktuáció. A kirendelt munkások többsége egy idő után visszatért üzemébe. Az oktatásra vállalkozókat és arra alkalmasakat 1952. szeptember elsejével áthelyezték a MTH állományába. Az intézetek ugyancsak ez év szeptember elsejéig kötöttek szerződést a bázisvállalatokkal a gyakorlati oktatás feltételei biztosítására.

A MTH Irányítása alatt álló elméleti valamint a Bánya- és Energiaügyi Minisztérium által irányított gyakorlati képzés így egységes (MTH) irányítás alá került. A gyakorlati képzéssel foglalkozó MTH utasítás szerint a vājártanulók gyakorlati képzésének középpontjában a termelőmunka áll, kiegészülve a szükséges szakmaelméleti felkészítéssel. 1957-től vezették be a vājárképzésű, de többségben technikai majd főiskolai, egyetemi képzettséggel rendelkezők mester-tanári, szakoktató-tanári rendszert az elmélet-gyakorlat szorosabb kapcsolata érdekében.

Az iparitanulóképzés szervezeti egységének kiemelésére bevezették a dolgozó felnőttek kötelező egyenruha-viselését amit – a bányaiipari intézetek dolgozóit kivéve – 1954. október 1-el szüntették meg.

A megkezdett vājárképzés országos nemzeti összefogással helyreállított épületekben elhelyezkedő vagy néhány új iskolája, otthona nem voltak elegendők a növekvő létszámban beiskolázott vājártanulók elhelyezésére. Az első iskolák, otthonok volt egyházi épületekben, kisajátított állami vagy egyéb épületekben, épületrészekben, több helyt felvonulási épületekben, barakkokban helyezkedtek el. A tanítást igyekeztek korábban is iskolaként használt épületekben megkezdeni, nem kis nehézségek között. A felszereltség hiány az első években nyomasztó gondként hatott, amit nagymértékben ellensúlyozott a tanárok, oktatók lelkes munkája. A bányavidékeken a városfejlesztési tervekkel egyidőben nagyvonalú tervek készültek szakképző komplexumok létrehozására.

5.3.1. A lányok foglalkoztatása

Megnyílt az út a lányok ipari foglalkoztatása előtt, az esélyegyenlőség elve alapján azok bármilyen munkára jelentkezhettek. Az ipar minden ágában, a mezőgazdaságban is jelentkezők sokaságával találkozhattunk. A nők bányabeli foglalkoztathatósága a bányavidékeken egyfajta utat jelentett a társadalomba illeszkedésre. Az „Egyenlő munkáért egyenlő bért” jelszava elfogadottá tette a női bányamunkát.

Bányászcsopót az első magyar Bányásznapon

A sajtóban számos hír jelent meg a női bányászokról. Komlón is fogadták a leánytanuló jelentkezőket. 1950. október 11-én országos szakoktatási értekezletet tartottak a NIM-ben. Ezen a beiskolázás toborzással történő növelése, az oktatás feltételei és az üzemek felelőssége szerepelt. Felvetődött a lányok foglalkoztatásának korlátozása is, amelyhez a BDSZ kezdeményezően csatlakozott. A BDSZ nagy elismeréssel szólt azokról a nőkről, akik a férfiakkal egyenrangú munkát vállaltak, de a földalatti foglalkoztatásukat korlátozni kívánta.

Dorogon a lányok, nők csillésként, gépkezelőként dolgoztak, sokan szereztek gépkezelői jogosítványt, tettek vājárvizsgát. 1957-től a nők földalatti foglalkoztatását megtiltották, csak külszínen alkalmazhatták őket.

„Megkezdte munkáját a MESZHART-nál az első három női bányászjelölt” – írta a Dunántúli Napló. „A női bányászok jó munkája szertefoszlatta a rosszindulatú pletykákat!” és „A dolgozó nők tömegét a békefront és a termelés élvonalába – szoltak a híradások. Az ország minden bányavidékéről voltak híradások a női bányászokról. Oroszlányban, Tatabányán, Várpalotán „sikerések a női bányászok, férfimunkát végeznek.” Minden bányavidéken megtalálhatóak voltak a nők, példás helytállással és igyekezettel végezték munkájukat.

Így kerültek – bár csak átmenetileg – lányok is a földalatti munkára, képzésre. „Nem volt szerencsés a nők bányában való foglalkoztatása.” A nők „bányászati munkájával több kért okoztunk, mint hasznót. Ekkor született meg a döntés – 1954-ben – hogy nőket nem szabad a bányában foglalkoztatni, csak a külszínen”- mondta el Havrán István.

A nők 1945 utáni helyzete és bányában történő foglalkoztatása mindmájg számos tanulmány tárgya.

A Szénbányászati Iparigazgatóság szakoktatási vezetője, Dobay Aladár a vājárképzésről beszámolva, bejelentette (1949-ben), hogy „Az öt éves terv keretében az alábbi tíz helyen nyílik meg egyenként 60 tanuló számára a vājártanuló-iskola: Tatabánya, Dorog, Nagybátony, Sajószentpéter, Pereces, Várpalota, Ajka, Komló, Somsály, Mecsekszabolcs helységekben. Idén szeptemberben, valamennyi iskolában megkezdődik a tanítás.” A vājárképzésben vizsgát tettek az ipari gimnázium harmadik osztályába léphetnek. A vállalatok Üzemi Bizottságai és a szakszervezeti helyi titkárok augusztus 1-ig írják össze a jelentkezőket, minél több bányászfiatalt irányításnak vājártanulónak. A felmérés szerint Tatabányán 123, Dorogon 78, Ajkacsingervölgyön 30, Várpalotán 32, Komlón 58, Perecesen 20, Sajószentpéteren 30, Nagybátonyban 48 vājártanuló található, Somsályon nem sikerült a létszámot elérni.

1949. szeptember 30-án, Dorogon ünnepélyes tanévnyitóval indult útjára az iskolarendszerű vājárképzés. Az ünnepségen Zgyerka János, a Bányászszakszervezet főtitkára méltatta az eseményt. Összehasonlítást tett a saját és munkatársai gyermekkoráról, és a népi demokrácia adta lehetőségekről a bányászfiatok számára. Célul jelölte meg, hogy az öt éves terv indításáig ezer vājártanuló töltse meg az iskolákat.

A vājáriskolák első évének eredményeiről a Bányamunkás is beszámolt. A beszámoló tizenhárom vājáriskolát említ. Legjobb eredmények a nagymányoki vājáriskolában születtek, a legnagyobb létszámú vājáriskola a Dorog-Tokodi. Sajószentpéteren, Petőfibányán, Rózsaszentmártonban szintén jó eredmények születtek.

Vájártanulók a várpalotai Ferenc-bányaüzemben

A 834 vájártanuló között 52 leány van, legtöbben Ajkacsingervölgy, Várpalota, Sajószentpéter tanulói között találhatók.

A vájárszakma iránt országosan változóan, de volt érdeklődés. A sokirányú pályaismertető munka, a toborzás állandósága nyomán, a tanulók egy része a képzés során szerette meg a szakmát, másokat eleve a kalandvágy, veszély, az ismeretlenség vonzott. Ez az ifjú bányászjelölteknél éppúgy fellelhető volt, mint a felnőtteknél. Ennek máig megvannak az egyedi példái.

Idővel a bányászat helyzetének változása következtében a csökkenő bányászlétszámot a fiatalok vájárképzésével, csak toborzással ellensúlyozni nem lehetett. A bányászkedvezmények már csak kisebb rétegnek jelentettek tényleges vonzerőt. A munka nehézsége, a más foglalkozások, szakágazatok megjelenése, a munkavállalási lehetőségek bővülése a bányászsakma perspektíváját is csökkentette. Az energia-hordozókban történt átrendezés, a szénigények folyamatos csökkenése országosan a vájárképzés gyors megszűnéséhez vezetett. A területi fejlesztés országos programjainak megfelelően a vidéki ipartelepítés meggyorsult. A korábbi gazdasági struktúra fokozatosan átalakult, más szakmák vonták el a szakmai képzésre vállalkozókat.

Az országos bányászati fejlesztési programokkal összefüggésben (eocén-, liász-, borsodi-programok, a nyugat-magyarországi és általában a lignitvagyon felhasználására született tervek és a szénerőmű-fejlesztési programok bányászati háttere) sorra keltettek terveket a fiatalkorúak képzésének fenntartására, esetleges fejlesztésére. Nagy erőfeszítések történtek a borsodi és Észak-Dunántúli bányavidékeken, hasonlóan Pécsen és Komlón vájárképzésre illetve az érc- és szénbányászat közép-

irányítása ellátására, a szakközépiskolai képzésre. Tolna megyében, Bonyhádon a vājár- és bányatechnikus képzésre történtek ismételt kezdeményezések, siker nélkül. Mindezek az országos propaganda mellett sem hoztak eredményt.

A vājártanulók létszámnövelési igyekezete a felnőtteknél is alkalmazott módszereket, a kedvezményeket az ifjúsági forrásokra is kiterjesztette (toborzási jutalom, ösztöndíj). A Minisztertanács, a Népgazdasági Tanács első intézkedései, a pártprogramok, a Bányászszakszervezet, a bányászatot irányító szervezetek és a vállalatok az iskolákban folytatandó politikai és szakmai munkát hangsúlyozták. A MTH egyik első intézkedése volt, hogy a tanulólétszámra vonatkozó egyre növekvő és változó tervszámokat az iskolákkal közölje, és azok betöltésére hívja fel a figyelmet. Kerületenként külön Felvételi Bizottságokat hoztak létre, amelyeket szakmai áganként tájékoztattak esedékes feladataikról. Országosan folyamatos szerződéskötésekkel igyekeztek a vállalatokat is bevonni a munkaerőhelyzet megoldásába.

Feltételként írták elő csak egészséges fiúk felvételét, a bányavidékeken a betöltendő létszámot 25%-ban helyből kellett biztosítani. A vājártanulóknak száz forint szerződési díjat fizettek a Népgazdasági Tanács határozata alapján. A helyi beiskolázás fontosságát mindig szem előtt tartották, ez változó sikerrel járt.

Az iskolák állandó versenyben voltak, a felajánlások kötelező irányszámait követték, az eredményekért fegyelmileg is felelősek voltak. A vājárbeiskolázás fontosságára tekintettel napi, heti és havi jelentések készültek. Esetenként Napiparancsokban fogalmazták meg a teendőket.

Egyes jelentések igen részletesen, elemző módon készültek. Pl. a MTH Vidéki Területi Főosztálya 1952-ben kelt „Tájékoztató a vājárbeiskolázási verseny állásáról” című anyag szerint a terv szerint, az I. Középmagyarországi MTH Igazgatóságánál a tervezett 143,3%-os létszámmal szemben csak 72,1% jelentkezett. A II. Északmagyarországi MTH Igazgatóságnál a tervezett 106,8%-al szemben csak 62,3% jelentkezett, ebből a helyi lakosok aránya 82,7%. A III. Délmagyarországi MTH Igazgatóságnál a tervezett 82,7% helyett 55,1% volt a jelentkezettek száma. Az egyes vājáriskolák közül a Petőfibányai MTH 215. sz. iskola az első, 105% tervteljesítésével. A 15-16 évesek aránya 94%, helyi lakosok aránya 65%. Második helyezett a Somsályi Intézet, ahol a beiskolázás eredménye 91%-os. A 15-16 évesek aránya 90%, helyi lakos 85%. Az Ajkacsingeri 301. MTH számú iskola 42%-ra, a Nagybátonyi 220. MTH iskola 40%-ra, a zirci 307. MTH iskola csak 20%-ra teljesítette beiskolázási tervét. A Tájékoztató felhívja a figyelmet, hogy „a beiskolázási terv teljesítése törvény, a tervfegyelem, betartása kötelező!”.

Az október 23-án kelt jelentés közli, hogy a sajószentpéteri MTH 103. Intézet beiskolázási tervteljesítése 163%, a helyi lakosok aránya 80%-os. Petőfibánya 147% (helyiek 72%), Somsály 100% (helyiek 87%), Zirc csak a terv 19%-át teljesítette, Tata nem teljesített.

A MTH Délmagyarországi Igazgatósága jelenti, hogy a komlói beiskolázott 28 főből a lemorzsolódás 1952. június 30. és november 15. között 15 volt, akik önkényesen távoztak.

1955-ben a MTH 209. számú, Zsinkó Vilmos Vājártanuló Intézet felnőtt dolgozói toborzási versenyre hívták ki az ország összes MTH vājáriskoláját. Külön páros

versenyre hívták ki az Ajkacsingervölgyi Vájártanuló Intézetet, mint ami hasonmása a Nagybátonyinak.

A toborzottak egy része hamar eltávozott, az otthonokban igen nagy volt a fluktuáció. Az otthonvezetők, iskolák, hatóságok mindent megtettek az eltávozás megakadályozására. A különböző toborzási juttatások mellett a politikai agitáció kiterjesztése és megerősítése minden iparitanuló-intézetnek feladata volt, amit nem egyszer kísért hatalmi fellépés. A MTH Politikai-nevelési Osztálya ezért külön programot dolgozott ki a toborzás módszereire, és az újonnan beiskoláztak előkészítő foglalkozásával kapcsolatban. A részletes munkatervi vázlatban szerepel, pl. a „Jelszómagyarázat” 5-10 perces programja. A jelszavakat 5-10 percben beszél meg a tanulókkal (pl. „Becsüld meg otthonodat, mert a dolgozó nép adta”, „A szén az ipar kenyere, Rajtad áll, mit teszel ezért!” stb.). A tanműhelyben megismertetik őket választott szakmájuk alapjaival, Rákosi elvtárs életével. Néhány jelszó: „Rákosi elvtárs áldozatos munkájának követése mindannyiunk leghőbb vágya”, „Pártunk különös gondot fordít az ifjúság fejlődésére”, „Példaképeink legyenek a munkában, tanulásban és a vidámságban a szovjet ipari tanulók”, „Sokoldalú műveltségre van szükség, az új technika ismeretére”, stb. Az otthonok közösségi és szakmai fejlesztő szerepe mindig kiemelten szerepelt a szakképzés feladatai között. Politikai határozat született, amikor a Népgazdasági Tanács 1951. december 10-én elrendelte az Ipari Tanulók Otthonai felülvizsgálatát. A MTH feladatává tette az otthonok szociális összetételének javítását. Ennek egyik következménye volt, hogy a tanulókat származásuk szerint újjól megvizsgálták. Az osztályellenségnek és más okokból megbízhatatlannak minősített fiatalokat egyes szakmákból kizárták (vájár, géplakatos) és olyan szakmákba sorolták, „ahol kevesebb kárt és veszélyt okozhattak.”

A vájártanuló beiskolázás állandó téma volt. A vájár felvételik tapasztalatait minden intézetben folyamatosan dolgozták fel, erre a helyi szempontok mellett a MüM központi kérdéscsoportokat is feltett.

Az intézetekben heti, sőt napi beiskolázási kiértékelések voltak, a MüM Bányai Csoportja tíznaponként kért jelentést. A NIM Személyzeti és Oktatási Főosztálya. Lévy János osztályvezető aláírásával 1958. május 23-án például arra kérte a MüM vájárképzéssel foglalkozó intézeteit, hogy gyorsítsák meg a toborzást. A felvételi követelmény a jó egészségi állapot, értelmesség, a szülői vagy nevelőotthoni beleeegyezés. Az iskolai végzettség alól felmentést adunk. Személyes toborzást folytassunk, együtt menjen ki a toborzási területre a vállalati küldött, a MüM oktatója és egy vagy több tanuló. A toborzási kampányhoz és a lemorzsolódás ellen a régebben végzett de már munkában álló vájártanulókat is bevonták, távollétüket munkanapként tekintették. Lehetőleg a területen ismerős személyek menjenek toborozni, a vájártanulók a bejárando környékről legyenek. A vállalatoknak a minisztériumba 10 naponként kellett géptávirón jelentést adni.

A népgazdaság helyzetének vizsgálata során a fejlesztés ütemében és irányában változtatásokat fogalmaztak meg. A gazdasági nehézségek mellett a társadalmi feszültséget növelték a közigazgatási torzulások, önkényeskedések, meghurcolások. A Magyar Dolgozók Pártja (MDP) 1953-as határozata többirányú változtatást kezdeményezett.

A nagyszabású iparosítás impozáns eredményei ellenére az aránytalan gazdasági koncepciók következtében a mezőgazdaság hanyatlott, az ellátási zavarok állandóultak, csökkent az életszínvonal. Az oktatást a nehézipari szakmák túlsúlya jellemezte. Egyes szakmák kiemelten szerepeltek (bánya-, építőipar, vas- és faipar) más szakmák alig szerepeltek (pl. általában a kereskedelem és szolgáltató ágazat). A gazdaságpolitikai célok megváltoztatása következtében a szakmai képzést 1953-ban több intézkedés érintette. A Nagy Imre vezette új kormány 1953 őszén gazdasági program módosítások sorát rendelte el. Ez a szakmai képzésben jelentős iparitanuló-átcsoportosításhoz vezetett. Több vágárképző helyet bezártak, számos tanulót és az új képzési helyszínt válláló szakoktató-vágárt rányitottak más bányavidékekre.

Az iparitanulóképzésnek 150 tantermet, 2500 tanműhelyi munkahelyet és kilencezer diákotthoni férőhelyet kellett átadni elsősorban a gyermeklétszám növekedése miatt sokkal nehezebb helyzetben levő ipartelepi és külvárosi általános iskoláknak.

A gazdaság szakmai háttere, a képzés szakmai minősége érdekében a Minisztertanács újból három évre emelte a tanulói díjt. Az 1953/54. tanévtől a bányai ipari tanulóképzést szakosították. A két és egyéves tanulói díjű vágárképzésben újrászabályozták a foglalkozási időt, meghatározták a foglalkoztatási helyeket. A szakosított bányai ipari intézetek tanulóműhelyek, tanbányák működtetéséről az illetékes bányai ipari trösztök gondoskodtak. A szabályzás a bányai ipari tanulóképzésben az 1955/56. tanévtől megszüntette az általános vágartanulóképzést. A szakmai elmélet és gyakorlat viszonyát 20:80 arányban osztották meg a gyakorlati képzés javára, háttérbe szorítva az elméleti tantárgyakat. A gazdasági tervszámok országos csökkentése az ipari tanuló létszámot is érintette. Az iskolák 1951-ben 13 ezer, 1953-ban már 30 ezer fiatal szakmunkást adtak a gazdaságnak. A korlátozó intézkedések következtében 1956-ra ez a szám kilencezre csökkent. Ugyanakkor minden bányászati tanácskozáson megemlézték a termelés növekedésének szükségességét és a létszámbiztosítás szükségességét. 1955-ben az Országos Bányásztanácskozáson Szakali József, a DISZ KV titkára üdvözölte a tanácskozást, majd szólt a fiatalok szerepéről. „A bányászfiatalok az idős bányászokkal együtt ma arra készülnek, hogy hazánk szabadságának tizedik évfordulóját méltóképpen ünnepeljék. A bányászfiatalok eddigi felajánlásaikban százezer tonna tervén felüli szén kitermelésére tettek ígéretet. A DISZ Központi Vezetősége az illetékes szervekkel együtt védnökséget vállal a felajánlás felett”.

5.4. A vágárképzés 1956-tól

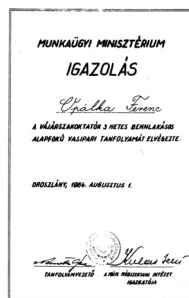
A termelésnövelés egyik kulcskérdése 1950 és 1956 között a lehetséges gépesítés és munkaszervezési intézkedések mellett elsősorban a vágárlétszám minden eszközzel történő növelése volt. A bányászat összlétszámában a vágárlétszám 1950-ben 21,4 ezer fő volt (39,5%) 1956-ban, mindössze 27,0 ezer fő (28,9%), annak ellenére, hogy tanfolyami úton 17 ezer főt, a vágartanuló intézetekben pedig mintegy hatezer főt képeztek ki. Ez a fluktuáció állandóságára utalt.

A bányászatot súlyosan érintette az 1956-os forradalom. Számos iparitanulói-intézetből a vágartanulók és felnőttek sokasága távozott, mindkét csoport sürgős létszámpótlásra szorult. A kötött foglalkoztatottak (elitáltak, közmunkások) mellett az

elsősorban vidékről származó földalatti állományú dolgozók tömege hagyta el a bányászatot. Ezek számára amnesztiát és juttatásokat helyeztek kilátásba, újra kezdtek a toborzást. Gondoskodni kellett aztán a folyamatosan visszatérő és munkába álló ipari tanulókon és munkásokon kívül további 20-25 ezer bányász pótlásáról. Bár a széntermelési igények 1957-1964 között rapszodikus alakultak, a vállalatok a létszámgazdálkodásukban igyekeztek a szervezettebb és rendszerelvű megközelítésre. Ennek következtében a munkaerő létszámarányában jellemző tendenciák voltak kimutathatóak. Az 1956. IV. negyedévben nyújtott további bányászkezdmények következtében 1957 végére mintegy kétezer bányász és százötven vājártanuló tért vissza a szénbányászatba. Így a vājárellátottság 29,4 ezer fővel (31,1%, a további munkaszervezés eredményességét és a gépesítés meg a változó fejttétechnikát figyelembe véve) kielégíthetőnek volt mondható. A távolabbi tervek ennek figyelembevételével a további nagymérvű központi ágazati vājárbeiskolázásokat nem tartották szükségesnek. A beiskolázási jelentések gyakoriságát megszüntették. A vállalati és területi foglalkoztatási tervekre alapozva, a válallatokra bízták a vājárképzés fejlesztését és támogatását, ezzel a toborzás megvalósítását. Ezt a vállalatok a területi szakképző iskolákkal, munkaügyi szervezetekkel, a központi támogatás egyre csökkenő mértékében saját lehetőségeik számbavételével alakították. A toborzást többségben az iskolákkal együtt végezték. Az egyes bányák szűkülő lehetőségei miatt az intézetek támogatása fokozatosan csökkent, emellett azonban állandó maradt – bár csökkenő arányban – a BDSZ közvetlen vagy közvetett segítő támogatása. Az iskolák egyrészt küzdöttek a képzés fennmaradásáért (tanáraik, szakoktatóik lehetséges megtartása érdekében) másrészt fokozatosan bővítették új képzésekkel tevékenységüket.

A beiskolázók régi óhaja volt a bányászterületekről, bányászcsaládoktól történő felvétel. A családra épülő bányamunka hagyományoztatása, a helyi bányászat erősítése érdekében a Bányamunkás 1959 júliusában új iskolaévkezdésre hívta az ország fiataljait. „Vájrák azokat a fiatalokat, akik a bányász szakmát választják élethivatásuknak. Csak üdvözölni tudjuk, azokaz az üzemi bizottságokat, amelyek a bányászat jövője számára oly fontos vājártanuló-toborzást segítik. Csak üdvözölni tudjuk azokat a bányász-szülőket is, akik gyermekeiket saját jövőjük folytatására bírják”. A lap az új ajkacsingervölgyi iskola képét közli.

A növekvő gépesítés a vājárképzésben a gépészeti, villamos, lakatos ismeretek nagyobb arányú bevezetését jelentette.

Ennek bevezetése fokozatosan történt, egyidőben az oktatók továbbképzésével.

Az 1960-as évektől a munkaerőhelyzetben új szakasz kezdődött. Az 1964. év „újszerű problémája, hogy „a gazdaság mezőgazdaságon kívüli ágazataiban hosszú évek után most először globálisan is munkaerőhiánnyal kell számolnunk.” A bányászatban ez a megállapítás különös visszhangot nem keltett, mert ebben az ágazatban – bányavidékenként kevés eltéréssel – folyamatosan létszámhiány volt. A bányászat vājártanuló és felnőtłt létszám pótlására készült egyes kritikus szakmai anyagok, amelyek az 1960-as évek végére a bányászatúnpótlás lehetséges állandósítására tettek javaslatot, erős ellenérzést keltettek. Ennek egyik része többek között a vājárképzés célszerű koncentrálása, a lakatos és villamos szakmák bevezetése a bányászatban, a vājár kettős vagy több szakmai képesítés jogosítása, a szakmai elmélet és gyakorlat szorosabb kapcsolatának az iskolákban és Tanbányákban történő megvalósítása lett volna. A szervezetek, intézmények külön irányítotttsága, a szénbányászati gazdálkodás egyenetlen alakulása ezeket a javaslatokat érdemben nem vette figyelembe. A bányászat helyzetét értékelve, megállapítják, hogy „A megváltozott helyzetben alapvető követelménnyé vált a széntermelés gazdaságosságának fokozása, a gazdaságtalan termelés visszaszorítása, a műszaki színvonal, a műszaki fejlesztés fokozása...nehezebb 'rendszeresen' visszavonulni, mint 'diadalmasan' felfejlődni különösen akkor, ha a termelésűcsökkentés tervszerű végrehajtását rövid időn belül különböző okok zavarólag befolyásolják...” A bányavidékeken mőkődő vājáriskolákban megkezdődött szakmaváltás reális alapját a hatvanas évektől folytatott széntermelés racionalizáló csökkentése jelentette. A szénbányászat rendszerelvű kezelése, amely dr. Kapolyi László tudományos rendszertani irányító tevékenysége következtében-, amelynek kedvező hatását a változó körűlmények fékeztek – fokozatosan befolyásolta az ágazat munkáját, több kérdésben új irányok felé fordította az energiatermelést, de kihatott a bányászat emberi erőforrás-háttére fejlesztésére is.

Azok a vizsgálatok például, amelyek az ország energiahelyzetét elemezték, figyelmeztetőek voltak. Az energiával összefűggésben megállapították, hogy „A források, és fogyasztói igények egyeztetése azt mutatja, hogy a hatodik öt éves tervidőszak idejére feszessé válhat a szénhelyzet. A szénhiány elkerűlése érdekében törekedni kell arra, hogy a széntermelés ne csökkenjen, az épűlő bányákban pedig minél előbb meg kell indítani a széntermelést.” A változó energiaszűkséglelt és létszámhiány miatt meg-megűjűlő felhívások hangzottak el a fiatalok felé: „A szénbányászat több ezer fiatal munkaerőt igényel” – mondta állásfoglalásában az MSZMP Mecseki Szénbányák Bizottsága 1969-ben. Biztatóan utalt erre a szénbányászati kutatások újraindítása, közte, hogy 1969-ben Budapestre lőltözött a Mélyfűró Kutató Vállalat szerszámgépgyára, ezzel közvetve jelezve egyes szénterűletek fontosságát.

A Bányászszakszervezet Elnöksége a vállalati létszámhiányokra, a megindult és tervezett szénbányászati programokra tekintettel országos felmérést kezdeményezett. A bányavállalatok számos kezdeménnyessel éltek, az ösztöndűjrendszer új formáit vezették be. A bányászati ágazatban az átmenetileg konszolidálódott munkaerőhelyzetre tekintettel időnként a vājártanuló beiskolázás csökkentését tervezték, ami nem kedvezett az általánosan érzékelhető létszámbiztosítási gyakorlatnak.

A nyolcvanas évek közepétől minisztériumi támogatással, a szénbányászattal rendelkező megyék demográfiai helyzetének felmérésével sorra készültek alapozó tanulmányok a szénbányász létszám biztosítása érdekében. A Mecsekben Kovács Endre mutatta be az ezredforduló bányászatát. Ez további reményeket keltett a mecseki vājárképzés számára is. 1984-ben a Mecseki Szénbányák és az 501. Intézet közös toborzása nyolcezer kilométeres távon 42 iskolát és 7 nevelőintézetet érintett. 456 gyermekkel és 134 pedagógussal beszélgettek. A filmvetítés és eseti vendéglátás mellett népszerűsítő anyagokat adtak át, függesztettek ki a meglátogatott helyeken. A pedagógusok jutalmat, az intézmények felújítást, felszereléseket, a fenntartásához pénzügyi támogatást kaptak. A nagyszámú érdeklődő gyermek ellenére a nyolcvan jelentkezőből orvosi vizsgálat után 22 maradt vājártanulóképzésre alkalmasnak. Közülük 1984 szeptemberében 16-an jelentek meg az iskolakezdekskor.

A bányászat helyzetével foglalkozó előterjesztés, amelyet a BDSZ elnöksége 1985. június 4-én tárgyalt meg, hangsúlyozza a vājárlétszám fontosságát, ezzel kapcsolatban elemzi a vājárképzés helyzetét. A tájékoztató szerint a felvettek képzettsége elképesztően alacsony. Elenyésző a bányász családból származók jelentkezése. A toborzás eredménye nem kielégítő, az oktatott tananyag korszerűtlen, az iskolák szakemberhiánnyal küzdenek. A beiskolázás erősen csökkent, kiscsoportos oktatások történtek. Az iskolák többségéből számos, korábban bányaiipari tantárgyakat oktató eltávozott. Utódaik gyakran nem is a szakmából érkeztek vagy előképzettségük, hajlamuk kevésbé volt elégséges a szaktárgyak tanításához.

A gyakorlati helyek felszámolásával az ágazat a vājárképzést, mint iskola-rendszerű utánpótlást lényegében megszűntnek tekintette. Esetenként átmeneti sikerrel még történtek erőfeszítések a vājárképzés megújítására, de a súlypont véglegesen a felnőtteképzésre került át.

A szénbányászat folyamatos felszámolása a képzésben résztvevők számát is gyorsan csökkentette. A vājárképzésben érdekelt iskolák a csökkenő vājár-szakt munkás-jelentkezést érzékelve, a helyi gazdaság új, az országos területfejlesztési és ipartelepítési tervek nyomán létesülő gazdasági szervezetei szakt munkás-igényeit igyekeztek kielégíteni. Ezek elsősorban az építőipari, könnyűipari, szolgáltatóipari és vasipari szakmakörök voltak. A képzett szaktanári és szakoktatói háttér, az iskolák felszereltsége, irányításuk, amely a települések közigazgatásának is része volt, képes volt az átállás megvalósítására, ezzel az iskolai oktató-nevelőállomány részbeni megtartására. A vājárképző intézetek fiatalabb szaktanárai, oktatói a bányaiipar különböző szervezeteihez tértek vissza, sokan éltek a kedvezményes nyugdíjazással. Ebben a folyamatban egyaránt jelen voltak az intézetek reális értékelésből adódó spontán válaszai, éppúgy, mint az országos és területi igazgatási szervezetei előbb ajánlásai majd a tudatos átalakítást elrendelő utasításai.

6. AZ INTÉZMÉNYRENDSZER

Már az államosítás előtt tervek születtek a bányászlétszám ifjúsági forrásainak növelésére, bányavidékeken szervezendő képzés intézményi hátterének megteremtésére. Ennek egyik formája volt a telepek elemi iskoláiban több helyt bevezetett bánya-előismereti képzés. Az iskolaállamosítással adott volt az egységes alapképzés és a más szakmákban már meglévő tanonc-, illetve 1969-től tanulóképzés. Iparitanulóképzés. Ennek bevezetése a bányászatnál is megtörtént. A bányász szakoktatás egészének szervezése nagy feladatot jelentett. Az iskolarendszerű vágárképzés számára egyszerre volt szükséges az elméleti és gyakorlati, szakmailag-pedagógiaiilag megfelelő szakmai dokumentációk, gyakorlati foglalkozások rendszerének megalkotása. Hasonló feladat volt a középiskolai és egyetemi képzés újjászervezése.

Egyik első intézkedés volt, hogy az államosított bányák vezetői számára, akiknek többsége bányász volt, tanfolyamot tartsanak. A kétébzen megtartott tanfolyamon hatvanan vettek részt, ahol a politikai ismeretek mellett a szervezés és igazgatói teendőkkkel foglalkoztak.

A bányászati tanfolyamok egységesítésére 1948. őszén hoztak intézkedéseket, amely során vágár- és villamos gépkezelő tanfolyami anyag készül el. Felmérik a szakmunkásszükségletet, a szükséges szaktanfolyamok igényét. A bányász szakoktatás egységes szemléletére és irányítására a munkaerő-gazdálkodással foglalkozóknak képzést szerveznek, hogy azok ismerjék a tennivalókat. A Szénbányászati Iparigazgatóság tanfolyamot szervez a Bányászati Nemzeti Vállalatok munkaerő-gazdálkodási osztályvezetői számára. A képzés Budapesten történik és minden lényeges kérdést érint.

1946-ban a Bányászszakszervezet egyik jelentése a tervezendő bányásziskolák helyeiül a nem működő vagy elkobzott volt egyházi és állami helyiségeket jelölte meg, jelmondata: „Tatabányára a bányaközépiskolát!” Egy későbbi közlemény foglalkozik azzal, hogy a pécsi bányaközépiskolásokat segélyekkel támogatják, ugyanakkor szükséges az iskola mielőbbi Tatabányára költöztetése. A pécsi bányász-középiskolának a jelentés szerint márciusra ki kell költözni jelenlegi helyéről, mert egyéb, újonnan felmerült követelményeknek nem tudna technikai adottságai és fekvése miatt megfelelni. Felvetik a dorogi és ózdi iskolák problémáját, amelyeket szintén megszüntetnek és a bányaközépiskolát a központi fekvésű Tatabányára helyezik. Itt alkalmas hely van a sokoldalúbb kiképzés nyújtására, kényelmesebben megközelíthető, a kihasználatlan felsőgallai volt polgári iskolában internátusnak és iskolának is megfelelő elhelyezés történhet. A távolabbi célkitűzés még egy színvonalas bányász-középiskola létesítése.

A Népgazdasági Tanács (1949) majd az Országos Munkaerő-Gazdálkodási Hivatal (1949), a szakági minisztériumokkal és az Országos Iparügyi Tanáccsal együtt szervezték meg az iparitanulóképzést. 1950-től a Munkaerő Tartalékok Hivatala (MTH), 1957-től a Munkaügyi Minisztérium (1973-ig) volt a szakmunkásképzés felelős irányítója, együttműködve a szakminisztériumokkal. A bányászat felügyeletét ellátó minisztériumok különböző elnevezésű szervezetei a bányaiipari szakmunkásképzéssel több-kevesebb érdeklődéssel foglalkoztak.

A szakmunkásképzés általános helyzetével foglalkozó Jelentés 1978-ban állapította meg, hogy a szocialista szakmunkásképzés a közel három évtized alatt a munkásosztályának derékhatárát nevelte. Jelentős lépés volt az 1969. évi VI. törvény, amely ezt az iskolatípust a középfokú oktatás részévé tette. Az 1975/76-os tanévtől megvalósult az egységes, tagozat nélküli szakmunkásképzés. 1978-szeptemberétől számos szakközépiskolai képzés kezdődött. Javasolják az Oktatási Minisztériumnak a szakképzés sajátosságainak megfelelő oktató-nevelőmunka támogatását, a szakszervezeteknek az együttműködés jobbá tételét, a Kulturális Minisztériumnak azt, hogy ösztönözze a helyi kulturális intézmények iskolákkal történő együttműködését, a helyi szakmatörténeti gyűjtemények létrehozására, azok erkölcsi, anyagi támogatására.

A vágárképzés intézményei, az iskolák, otthonok, kollégiumok és gyakorlati helyek a szakmunkásképzési rendszerben fontos létesítmények voltak. Többségük olyan településen létesült, ahol azelőtt oktatási intézmény nem volt, illetve ahol a korábbi iskolák másképpen kevésbé fejlődhettek volna. A csak vágárképzésre létesített szakmunkásképző iskolák kezdettől részesei és várományosai voltak/lettek a területi gazdasági fejlődésnek.

A széntermelés csakúgy, mint a bányászat többi ága a gazdaságpolitika függvényeként a tervgazdaság határozatai nyomán alakult. A magyar gazdasági fejlődés 1950-től az 1970-es évek közepéig gyorsuló irányzatú volt. A szénmedencékben ismertek lettek a belátható idejű termelési területek, több területen bányabezárások kezdődtek. A bányabezárások szükségszerű tervezése, tartós folyamata, a bányászati létszámgazdálkodás rendszerelvű megközelítése, a termeléssel szemben támasztott változó követelmények összefüggtek a magyar gazdaság fejlődésének belső tényezőivel, társadalmi igény változó szerepével.

A széntermelés csak akkor kezdett az 1960-as évek közepének 31 millió tonna/év-es csúcsmennyiségéről csökkenni, amikor a gazdaságosabb energiahordozók: a szénhidrogének egyrészt a szocialista országok gazdasági együttműködésének kialakulásával külföldről mindinkább beszerezhetőkké váltak, másrészt a hazai szénhidrogén-kutatás sikerei addigra lehetővé tették a kőolaj-termelés 1,5 millió tonna/évre növelését.

Az időszak a bányászati szakmákban a gépészeti, mélyfúrási, vágár szakmai ismeretkörök fokozatos kibővítését, ezzel együtt a szakmai képzés változását hozta. Ebben a változási folyamatban a bányai képzési rendszer nem kis áldozatokkal megfelelően átalakult, emlékeiben őrizve korábbi tevékenységét.

7. A VÁJÁRTANULÓ ISKOLÁK, OTTHONOK, INTÉZETEK

7.1. Vájárképző iskolák

A MTH. több típusban rendelte meg új vájáriskolai létesítményeit, amelyhez neves tervezőket, építészeket hívott meg. A rohammunkával készülő épületek a települések reprezentatív alkotásai lettek, folyamatosan bővültek, a vájárképzés felszámolása után is szerves részei maradtak az iskolahálózatnak. A helyiipari képzés újraindításával, a szakképzés átszerveződésével számos helyen megszűnt illetve koncentrálódott a vájárképzés, ami a képzési helyek változásán követhető.

7.1.1. Ajka

Bercsényi Miklós Szakközép és Szakmunkásképző Iskola.

Munkaerő Tartalékok Hivatala majd a Munkaügyi Minisztérium 301. számú vájár Iparitanuló, majd Ipari Szakmunkásképző Intézete.

Az 1865-től ismert szénbányászat kis bányáinak termelését 1924-től az Ajkai Kőszénbánya Rt. nagyüzemi bányászata váltotta fel. Az ajkai bányák az 1946. évi államosítás után a Magyar Állami Szénbányászati Rt. keretében működő Dunántúli Kerületi Bányagazgatóság várpalotai központjához tartoztak. Az Ajkai Szénbányák Nemzeti Vállalat 1946-ig működött. A szervezeti változások nyomán előbb a Közép-dunántúli Tröszt-höz (1952. január 1.) majd a Közép-dunántúli Szénbánya Vállalathoz (1967) majd a Veszprémi Szénbányák (1981) irányítása alá került.

Bár a magyar szénbányászat sok veszteséget szenvedett, Ajka területén szerencsére nem voltak harcok. A németek üzembenítési terve sem sikerült. Ajka-csingervölgyben a széntermelés, ha megfogyatkozott létszámmal is, 1945. március 29-én megindult.

A bányafejlesztés egyik alapja az elsősorban környékből biztosítandó munkaerő-utánpótlás volt. A helyből beiskoláztak mellett az országos toborzás lehetőségeit is felhasználták.

Az első vájárosztály 1949 november 1-el kezdte meg tanulmányait. Az első tanulókat a helybeli lakosok gyermekei közül válogatták, így elhelyezésükről nem

kellett gondoskodni. A foglalkozások 3 napon elméleti, 3 nap gyakorlati munkával történtek. A vājáriskola első tanerői a bánya szakembereiből és a helybeli tanítók köréből kerültek ki. Az első vājártanfolyamokon jó eredményekkel végzeteket később középiskolai végzettség nélkül a műszaki tanárképzőbe küldték, hogy a szaktanárhiányt mielőbb pótolni lehessen.

Az elméleti oktatást az Ármin bánya melletti leállított kis erőmű helyiségeiben tartották, mostoha körülmények között. A kiserőmű később is szerepet kapott az oktatásban: 1970 körül az úgynevezett Gyöngyösi tanműhelyt használták fel néhány éven át a vasas-villamos képzés céljaira. Oktatás helye volt 1949-ben a mára megszűnt Központi Bányamentő Állomás épülete is.

A gyakorlatot a padragiak a Táncsics, a Jolán-telepiek a Jolán, a csingervölgyiek az Ármin vagy Kossuth aknán teljesítették. 1951-től tanulók is részt vettek az ajkaiak Sztahanov munkaverseny mozgalmában. A tanulók külön foglalkoztatását elrendelő határozat nyomán Felsőcsingerben létesült Tanbánya (1951.). Itt az Ödön táró V–VI.-os telepei munkahelyein 1954–59. között tanulták az „emberpróbáló és formáló nehéz szakmát” szakszerű szakmai nevelőmunka keretei között azok a fiatalok, akik itt vállalták élethivatásukat. Az ajkai Tanbányából a Kossuth-akna fejlődött ki. A gyakorlati foglalkozásokat Kossuth akna Gizella-tárájában tartották, amíg a szénvagyon ki nem merült (1981). A Tanbánya ezzel megszűnt.

A szabad és lehetséges munkavállalás jogával élve, az addig csak házi vagy mezőgazdasági munkán foglalkoztatott lányok is örömmel jelentkeztek a bánya-munkára. Rövid idő alatt 13 lány jelentkezett és fel is vették őket. Aztán „józanabb megfontolás után más szakmára irányították” őket.

Ajkán is állandó volt a vājártanuló-hiány. A létszám növelésére 1949-től a vājárképzés megszűnéséig jelentős erőfeszítések történtek. A toborzás rendszeres volt, a toborzásra a vājáriskolások, élenjáró üzemi dolgozók, majd a munkaügyi osztályok dolgozói mentek a mezőgazdasági vidékekre, hogy kedvet keltsenek bányamunka sok kedvezménnyel járó vállalására. A környező falvak, de a távolabbi vidékek is szívesen vettek részt a toborzás kulturális elemekkel gazdag rendezvényein. A toborzásba bekapcsolódott az énekkar, a zenekar, az ifjúsági labdarúgócsapat. A toborzás következményeként a jelentkezők száma nőtt. Az elhelyezési nehézségek miatt 1950-ben a második évfolyamot hét helyen helyezték el (kiürített lakások, kocsmák vendégszobái). Ilyen körülmények között a rendszeres oktatás és fegyelmelés szinte lehetetlen volt és elképzelhetetlen erőfeszítéseket kívánt. Ezidőben terjedt el az iskola rossz híre, amit fokozatosan ellensúlyozott a kitartó és szakmailag-pedagógiailag megalapozott nevelőmunka.

A MTH Ajkán is mindenekelőtt megfelelő épületekről és a gyakorlati a képzés feltételei megteremtésére törekedett. Az új vājáriskolát lankás, erdős területre tervezték, ahol a látványos vājáriskola-komplexum építése gyorsan történt. Az 1951. évi bányásznapi felavatták a diákothont, amit Sāgvári Endréről neveztek el (1953-ig ezt a nevet viselte). 1969. szeptember 1-én a diákothon Kollégiumi címet kapott. Az avatáson részt vett Kiss Károly, a MTH akkori elnöke. Az iskolaépületet 1952.-ben adták át, iskola a MTH 301. számú Iparitanuló Iskola nevet kapta. Az épületek környékének rendezése 1953-tól kezdődött.

Az iskola 1953-ban bensőséges ünnepségen vette fel a Bercsényi Miklós nevet.

Tanévnyitó ünnepség 1953

A több évig tartó munka során parkosított terület, utak, sportpályák, szabadtéri színpad készült, amely sok éven át adott helyet a Központi Bányásznap rendezvényeknek.

Az ajkai bányauzem és a vágáriskola együttes erőfeszítései, országos toborzása sem tudta biztosítani a folyamatos utánpótlást, legyőzni a bányamunkától való idegenkedést. A Balatonalmádi Nevelőotthon egyik forrása volt a vágárképzésnek. A csökkenő létszám a vágárképzés megszűnéséhez vezetett (1972-1973). A rendkívül erőteljes toborzásnak köszönhetően a vágártanulóképzés 1974/75-ben kilenc tanulóval újraindult. 1990/91-ben mindössze hét főt iskoláztak be, ők voltak az utolsók, akik vágárként végeztek és 1984-ban kapták kézhez vágárképesítő okleveleiket.

Az 1961/62-évtől a korábbi szakmastruktúra gyorsuló ütemben alakult át. 1962-ben kezdődött a vasasok kiegészítő képzése, amelyben a lakatos és villanszerelő tanulók vágárképzést is kaptak. 1972-től szinte megszűnt a vágárképzés, helyette a vasas szakmák különösen a bánya-elektrolakatos szakma bővülése történt meg, amelyet átmenetileg a bauxit- és ásványbányászat igényei alapoztak meg. Az intézet képzési struktúrája átalakult, az ács, bánya-elektrolakatos, bórdíszműves, festő, mázó, vasbetonszerelő, vegyész, vegyianyaggyártó, villanszerelő, az IPOSZ képzés és más foglalkozási ágak népesítik be a hajdani vágárképző intézetet.

Az ajkai vágárképzés egykori részvevői közül többen szívesen emlékeztek vissza a küzdelmes évekre. A vágáriskola hajdani vezetője, oktatója és végzettjei szakmai elhivatottságát, felelős bányászérzetét tükröző jellemző visszaemlékezések, minden bizonnyal másokban is megfogalmazódnak. Ezekből idézünk néhányat:

Bábics Gábor nyugdíjas bányász leírásában összegzi, hogy legtöbben az 1954/55-ös tanévben tanultak (386 tanuló), majd folyamatos a csökkenés 1984-ig. Az iskolai vágárképzés ezzel befejeződött. „Ennek alapvető, objektív oka a szén ipari, gazdasági szerepének az 1970-es évektől való csökkenése, szubjektív okát a jelenkori központi vezetés részéről a nemzeti szénvagyon tönkretétele és a szénbányászat felszámolása.

Jáhny József igazgató a jelentkezettek hiányos műveltségét idézte fel. Elmondta, hogy az iskola a helyi pártvezetés döntése alapján, politikai alapon kellett, hogy mű-

ködjön, a munkásosztály érdekében. Ez és a fiatalok kulturáltsága messze az átlag alatt volt. Annak ellenére, hogy szavakban a község támogatta az iskolát, a falutól ténylegesen nem kapott támogatást, az intézet maga teremtette meg közösségét, példát nyújtva a szocialista szerveződés sajátos vonásaira. Rendezvényeik, kulturális munkájuk mindig fénypontja volt a községnek. Rendszeresen részt vettek a különböző társadalmi-politikai rendezvényeken, a Terv- és Békekölcsönjegyzésben, a falujárásokban, szerződés alapján hosszú évekig dolgoztak a balatonedericsi MGT SZ szüretein.

Kulics János a vasasképzésről irt sorokat. Bemutatva a tanműhelyeket, a halimbai új műhelyberuházást ismerteti. Itt bányá-elektrolakatos tanulók készültek feladataikra, majd, amikor az üzem felszámolta a tanműhelyt, a tanulók Jókai Bányára kerültek. Ajkán 1972/73-ban négy műhelyből tanműhelybázist alakítottak ki, amelyek már más oktatott szakmák felkészítését is szolgálták.

Pölczmann István okleveles bányamérnök az ajkai vágáriskolából indult bányászati útjára. Csékuton nőtt fel, önszántából jelentkezett a szakmára és 1959 szeptember 1-én iratkozott be. Felsorolva barátait, a pécsi Cséti Ottó technikumi gyönyörű éveire emlékezik. A technikum után a NME Bányamérnöki Kara majd a bányauzemek különböző vezetői beosztásai következtek.

Keserőséggel írja le, hogy részt kellett vennie az 1987-es iparpolitikai elvek alapján történő szerkezetváltásban. „Nekem, aki a széntermelésért élt, halt, annak inverzét kellett végrehajtani. Legszívesebben, ha tehetném, kitörölném ezen időszak emlékeit emlékezetemből. Őszinte köszönet és hála mindazoknak, tanárainknak, nevelőimnek, oktatóimnak és persze szüleimnek, akik hozzásegítettek ahhoz, hogy a Bercsényi Miklós Vágártanuló Intézetben szakmát, emberséget, becsületet tanulhassak. Kívánom, hogy az intézet még sokáig éljen, tanítson, és kiművelt emberfőket adjon a magyar hazának”.

Az ajkai vágáriskola, a szakmastruktúra váltás küzdelmes korszakát szakmai-pedagógiai felelősséggel és tudatossággal élte és éli meg. Ebben múltja megfelelő alap, hiszen mint az ország vágárképző otthonai legkiválóbbjaként, 1955-ben átvehette a MTH Vörös Vándorzászlóját majd évek múltán, 1972-ben a KISZ KB Vándorzászlóját. 1995-ben nyitották fel az alapfalba épített, 1970-ben elhelyezett vaskazettát, amely diákok, tanárok írásait tartalmazta az utókor számára. A tanulságos írások az akkori bányász lendületet, hivatásérzetet, a bányászat jövőjébe vetett hitet tükrözik.

Igazgatói: Tatai János (1949-1950), Lévai Ferenc (1950-1953), Jáhny József (1953-1957), Leitold Mihály (1957-1961), Finta Elemér (1961-1967), Lukács István (1967-1977), Hartmann István (1977-1990), Szigeti Károly (1990-).

Az Ajkán végzetek számának alakulását mutatják a táblázatok a következő oldalakon.

A MÜM. 301. Ipari Szakmunkásképző Intézet, Bercsényi Miklós
Szakközépiskola, Szakiskola és Kollégium. Ajka.
Bánya-elektrolakatos (105. sz.) szakmunkásvizsgát tett tanulóiⁱ

Év	beiskolázottak	szakmunkásvizsgát tett	Megjegyzés
1962-1965	22	22	
1963-1966	29	29	
1966-1969	2	2	
1967-1970	14	24	
1970-1971	78	23	
1971-1972	61	30	
1972-1973	43	18	
1973-1974	27	15	
1974-1975	35	13	
1975-1976	37	4	
1976-1977	45	20	
1977-1978	38	12	
1978-1979	40	10	
1979-1980	39	10	
Összesen	510	232	

ⁱ Bercsényi Miklós Szakközépiskola, Szakiskola és Kollégium. Ajka. 1962-1980. Az iskola adatai alapján

A MÜM. 301. Ipari Szakmunkásképző Intézet, Bercsényi Miklós Szakközép- és Szakmunkásképző Iskola Ajka vájár (104. sz.) szakmunkásvizsgát tett tanulóiⁱ

Év	Beiskolázottak	Szakmunkásvizsgát tett	Megjegyzés
1949-1951	69	54	
1950-1952	67	58	
1951-1953	149	96	
1952-1954	237	169	
1954-1956	170	138	
1955-1957	49	26	
1956-1959	160	100	
1957-1960	161	121	
1985-1961	148	120	
1959-1962	134	120	
1960-1963	153	136	
1961-1964	117	116	
1962-1965	115	na	
1963-1966	72	na	
1964-1967	42	na	
1965-1968	16	na	
1966-1969	34	na	
1970-1971	38	15	
1971-1972	21	14	
1972-1973	-	-	
1974-1975	9	na	
1975-1976	41	na	
1976-1977	47	27	
1977-1978	47	11	
1978-1979	28	6	
1979-1980	135	5	
Összesen	2259	1332	

ⁱ A MÜM. 301. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet, Ajka, az Ajkai Bercsényi Miklós Szakközép- és Szakmunkásképző Iskola 1949-1999. Az iskola adatai alapján.

317. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet és Gépgyártástechnológiai Szakközépiskola, Esztergom

A Dorog környéki szénbányászat története is az emberi erőfeszítések, a természettel küzdő ember és technika története. A Komárom-Esztergom megyék területén fekvő dorogi szénmedence kb. százharminc km² nagyságú területén 1781 és 1890 között kisüzemi bányászat folyt. A területen 1898-ban megjelenő Magyar általános Kőszénbánya Rt. és az Esztergom-Szászvári Kőszénbánya Rt. (1925-től Salgótarjáni Kőszénbánya Rt.) felosztotta a szénterületet, tartós vetélkedésük előmozdította a bányák és környezete területi, technikai, műszaki gazdasági fejlődését. 1946-1981 között a szocialista korszak állami bányászata különböző szervezeti formákban, jelentős technológiai fejlesztéssel, szakképzett munkásságot is létrehozva, a területen számos települést fejlesztve, létrehozva végzett elismeréseméltó munkát.

A dorogi medence első szénkutatási engedélyét 1781. január 27-én adták ki Rückhuss Antal részére. A következő évszázadokban tulajdonosok sokasága nyitott különböző teljesítményű bányákat, létrehozva a bányatelepek sorát. A bányamunkásságot sokfelől, a Monarchia egész területéről érkezettekkel alakították ki. A bányák szezonális termelése miatt sokáig kettős foglalkozásúak, földművesek, iparosok meg bányászok. 1896-tól a Magyar Általános Kőszénbánya Rt. bányáival, lakótelepeivel, segédüzemekkel, a kereskedelmi és gyártó üzemekkel egyre szervezettebbé teszi a bányászatot. Az 1935. évre a medence eléri az évi egy millió tonna széntermelést.

A nehéz földtani viszonyok, a bányaveszélyek elleni védekezés a munkásszakértelem növelését kívánták. E területen is megtörtént a harmincas években a bányatelepek egyes elemi iskoláiban a bánya-előismereti oktatás, majd 1936-tól a vágárképzés. A szakszervezetek számos beadványa sürgeti a bányamunkásság kulturális felemelkedésének és helyzetének rendezését, a szakoktatás kiterjesztését, amit a súlyos dorogi bányabalesetek is erősítettek.

Az államosított bányászat (1946. január 1.) irányítására 1946. május 25-én jött létre a Magyar Állami Szénbányák. A pilisi bányák egyesülnek és Pilisi Körzetfőnökség alakul, amely a Dorogi Kerületi Igazgatósághoz tartozik. Pilisi külön Körzetfőnökséggel létrejön a Dorogi Szénbányák Állami Vállalat (1948. november 1.) 1950. augusztus 1.-el jönnek létre a Szénbányászati Nemzeti Vállalatok (1954. július 1-ig). 1952. január 1. és 1967. július 1. között megalakulnak a szénbányászati trösztök, a Pilisi Nemzeti Szénbánya Vállalat a Dorogi Szénbányászati Trösztökhöz tartozik. 1954. július 1-vel megszűnik az üzemek Nemzeti Vállalat jellege. Pilis, mint bányauzem a Dorogi Szénbányászati Trösztökhöz tartozik. 1957. április 1. megalakul az önálló a Pilisi Szénbánya Vállalat (1963. júliusig), majd 1967. július 1-vel létrejön az Egyesült Magyar Szénbányák szervezete, megszűnik a vállalatok tröszti jellege.

A szervezeti változások jelzik a terület, meg a szénbányászati rendszerének fokozatos átalakulását, amelyet minden medencében az üzemek összevonása, a kimerült területek felhagyása jelent. A dorogi szénmedence termeléseszkökenése 1965-től kezdődött és folyamatosan, 1967-től felgyorsulva folytatódott. A medence termelésének lehetséges fenntartására született tervek és az új bányanyitások sem hoz-

tak tartós eredményt. A szakmai figyelmeztetés, hogy „elmúlt már az idő, amikor egy ország energiamérlegének korszerűségét a széntermelés minél alacsonyabb részesedésével lehetett jellemezni” – valós érvként, de nem az uralkodó gazdasági elképzeléseknek megfelelő időben történt. „1985 az a végső határidő, amikor még - terveink szerint - biztosítható a medence bányászatának fontossága, azután?...” – írta egy szakvélemény.

A dorogi szénmedencében a termelés a Lencsehegyi Szénbánya bezárásával fejeződött be. A Dorogi Szénbányák felszámolása a Komárom-Esztergom Megyei Bíróság 2002. évi határozatával 2003. január 6-án emelkedett jogerőre. A több mint kétszáz éves dorogi szénbányászat ezzel megszűnt. Dorogon a bánya termelésének és létszámának csökkentésével párhuzamosan új üzemek létesültek, amelyekben a szakképzettek többsége elhelyezkedhetett.

A dorogi medence fejlesztésének terve, a nagy szénigény kielégítése nyomasztó létszámhiánnyal párosult. Ezt a vállalat folyamatos toborzással és a különböző kedvezmények biztosításával igyekezett megoldani.

A Dorogi Szénbányák Vállalat Dorogon és Tokodon 1948-ban egy-egy osztállyal kezdte meg a vājárképzést, amit 1949-ben a vājáriskola alapítása követett. Az első vājárképzést is nyitó tanévet 1949 szeptemberében Dorogon köszöntötték.

1949. szeptember 30-án, Dorogon ünnepélyes tanévnyitóval indult útjára az országos, immár iskolarendszerű vājárképzés. Az ünnepségen Zgyerka János, a Bányászszakszervezet főtitkára méltatta az eseményt. Összehasonlítást tett a saját és munkatársai gyermekekóráról, és a népi demokrácia adta lehetőségekről a bányászfiatalok számára. Célul jelölte meg, hogy az ötéves terv indításáig ezer vājártanuló töltse meg az iskolákat.

A vājáriskolák első évének eredményeiről a Bányamunkás is beszámolt. A becszámoló tizenhárom vājáriskolát említ. Legjobb eredmények a nagymányoki vājáriskolában születtek, a legnagyobb létszámú vājáriskola a Dorog-Tokodi. A dorogi és tokodi vājártanuló iskola 1949. október 15-én kezdte meg munkáját. Tokodon 28, Dorogon ötven tanuló kezdte meg tanulmányait. A dorogi képzés változó helyeken majd átmenetileg a Schmidt-villába költözött majd újra Tokodra települt. A két vājártanuló iskola 1953-ban egyesült és munkáját mostoha körülmények között, Tokodaltárón, a 315. sz. Kara József vājártanuló intézetben folytatta. A földalatti gyakorlati képzés Vajaskuton, Szarkáson majd Mogyorósbányán, a Tanbányán történt. A mogyorósi bányászat 1812-ben kezdődött, amikor a Tanulmányi Alaptól Weissenberger és társai bérbe veszik a terület szénjogát. Az idők folyamán változatosan alakuló termelés 1946-tól új lendületet kapott. A nehéz földtani körülmények között művelt bánya területén 1949-1952 között épült VI.- os lejtaknában, 1954-ben létesült Tanbánya.

Az 1971-1972. tanévtől a vājárképzést az esztergomi, 317. sz. Szakmunkástanuló Intézethez vette át, a Péliföld-Szentkereszti iskola mint külön intézet működött, Bogsch Imréné igazgatása alatt. A

Rövid ideig, 1956. és 1957. között a tokodi fiókiskola a pilisvörösvári 206. sz. Vājár Iparitanuló Iskola irányítása alá került. 1957-től Annavölgyön folyt az oktatás, 1980-ban Péliföldről Annavölgyre települt az intézet, ahol a nehezen kezelhető, szociális hátránnyal, változatos előképzettséggel, rendelkező tanulókkal történő

foglalkozás komoly szakmai-nevelési feladatot jelentett. A tantestület folyamatosan nőtt fel a feladatokhoz és teremtett megfelelő előképzettségű fiatalokat, készítette fel őket a szakmai képzés elnyerésére. A felszereltség is fokozatosan bővült, az elhelyezés kulturáltsága hasonlóan alakult. A vágárokztatás irányítását ez évben vette át Holl József, aki átszervezte és céltudatos munkával rövidesen új pályára állította a képzést. Ennek egyik eredménye volt a sikeres országos vágár-szaktanulmányverseny Mogyorósbányán. A megrendezéshez az intézet és a Dorogi Szénbányák a Munkaügyi Minisztériummal közösen vállalt feladatait jól teljesítette. A Szakma Kiváló Tanulója országos versenyen vágár szakmában egyénileg első lett Tarján Ferenc, a második helyezett a pélföldi vágártanuló csapat: Ábrahám Béla, Kele Tibor és Tarján Ferenc.

A dorogi szénbányászat folyamatos felszámolása nyomán a mogyorósi termelés is megszűnt, ezért 1987-ben megtörtént a vágártanulók beköltöztetése Annavölgyről az esztergomi kollégiumba, amely nem kis feszültséget okozott a tantestületben és a tanulóközösségben. Az átköltözéshez a Dorogi Szénbányák sokoldalú segítséget nyújtott, többek között a felszerelés- és teremhiányon részben konténer-tantermekkel részben oktatási felszerelésekkel segített.

A vágárjelentkezések ezidőre szinte megszűntek. A vágártanuló létszámot a kedvezményekkel és átirányítással tudták csak megoldani. A „tisztá” vágárosztályok helyett a vágártanulók más szakmára készülők között, vegyes osztályokban kapták meg az elméleti oktatást.

Az esztergomi szakképzés változatos utat járt be. Az 1884. évi Ipartörvény nyomán Esztergomban a Duna utcai elemi fiúiskolában nyílt meg az első iparostanonciskola 149 tanulóval. 1913-ban leány iparostanonciskola nyílt, a szakmai képzés kisipari jellegét csak 1949-től váltotta fel a nagyipari jellegű képzés.

Az esztergomi iparitanulóképzés 1950-ben MTH 99. sz. Iparitanulóintézeteként kezdte munkáját, 1951-1952. között az MTH 208 sz. Iparitanulóintézet nevet viseli. Az 1952-1953: tanévtől az iskola előbb a MTH 317. majd a MűM 317. sz. Ipari Szaktanulmányképző Intézete. Ebben a tanévben, tizenhárom szakmában 446 tanulót oktattak. A zsúfoltság enyhítésére 1953-ban három új tanterem létesült. A tanulók 20-30 km-es körzetbe jártak különböző gyakorlati helyekre. 1957-ben új épületet vettek igénybe a Kisduna-parton, ahol a szakközépiskolai képzés is helyet kapott. Az új képzési formák bevezetésével a zsúfoltság nőtt, a több helyt folyó oktatás szervezése nehezen volt megoldható. 1967-ben tervek készültek új iskola építésére, a munkálatok 1968-ban kezdődtek. 1972-benadták át az új iskolaépületet, ezt 1974-ben a kétszáz fős kollégium átadása követte. Az iskola folyamatosan szervezte és növelte tantestületét, az intézetből számos megalapozott szakmai kritika, fejlesztési elképzelés került a felsőbb szervekhez. Mint a város egyik legnagyobb intézménye, mindig részt vállalt a városi feladatokban, való közreműködésben, rendszeresen elnyerte a Pro Urbe kitüntetést. Tanulói a szakmai és kulturális versenyeken sok és kiemelkedő eredményt értek el. Az iskola az 1978-1979-es tanévben gépgyártástechnológiai szakközépiskolai osztályokkal bővült, az iskola neve ezidőtől: 317. sz. ipari Szaktanulmányképző Intézet és Gépgyártástechnológiai Szakközépiskola. Az iskola fennállása 100. évében, 1984-1985-ben, huszonhat szakmában 1414 tanulót kilencvenkilenc pedagógus oktatott, 1986-1987-ben 1475 tanuló, 1988-ban 1489, 1989-ben 1577, ma 1200 tanulója van az intézetnek.

Péliföldön vájártanulók elméleti képzése 1982-ben szűnt meg, és Esztergom központtal folytatódott 1992-ig. Az 1949-1993 közötti években az iskolában 1600 tanuló kapott vájárképesítést.

Igazgatók: Galba János, Bogsch Imréné, Balázs Tibor, Sinkó Gyula, Pathó Zsolt. A vájárképzéssel vezetői szinten Agárdi István, Beszteri János majd a legtöbb eredményt hozó utolsó időszakban Holl József műszaki tanár foglalkozott.

Pilisvörösvár

Muttnyánszky Ádám Szakképző Iskola, MTH 206. sz. Sztahanov Vájáripari Tanintézet, MüM 206. sz. Ipari Tanulóintézet, Pilisvörösvár

1945 után a szénigény a pilisi bányászat újraélesztését is szükségessé tette. A bányászlétszám utánpótlására az Iparügyi Minisztérium a Pilisi Szénbánya és a községi tanács VB-vel vájártanuló intézetet alapított. A szénbánya négy dolgozóját jelölte ki oktatói tanfolyamra, illetve a MTH tanárképző főiskolájára, akik 1950-től a MTH állományában kezdték, illetve folytatták oktató-nevelőmunkájukat. Az iskola első épülete Pilisvörösvár déli részén, a régi bányató feletti dombon emelkedő egykori munkásszálló, később altishti kaszinó lett. Az épületben a két tanterem, a négy hálólhelyiség és más helységek alapot adtak az elméleti képzés, és a kollégiumi élet megkezdésére. A mostoha körülmények gyorsan változtak, a zsúfoltság ugyan csak igen lassan csökkent, de nőtt a felszereltség. A tantestület is szervezett munkát tudott folytatni. A vájáriskola a község egyik aktív társadalmi forrása volt. A testület és a tanulók részvétele a helyi és országos bányász megemlékezéseken, megmozdulásokon, társadalmi rendezvényeken szinte állandó volt.

A gyakorlati foglalkozásokat a Pilisi Szénbánya pilisszentiváni bányájában tartották, az iskola oktatói felügyelete illetve a vállalati felelősök együttműködésében.

Az országos toborzás és a Budapest közelség a tanulólétszám gyors emelkedését hozta. A pilisi bányák termelésének fokozatos csökkenése a tanulólétszámra is kihatott: az 1956/1957. évtől megszűnt az iskola vájártanuló jellege és megkezdődött a gazdasági és szakmai struktúraváltásból következő iskolai szakmasztruktúra váltás is. A pilisvörösvári intézetben az utolsó vájárképesítéseket 1966-ban adták át.

Az iskola a MTH idején a 206. sz. Sztahanov Vájáripari Tanintézet nevet viselte. A MüM irányítása alatt a 209. sz. Ipari Tanuló Intézet majd 1993-ban vette fel a Muttnyánszky Ádám Szakképző Iskola nevét. A hagyományörzés szellemében 2001-ben alapították a Muttnyánszky Ádám Szakképzési Alapítványt.

Az iskola tantestülete rugalmasságát, szakmai-pedagógiai felkészültségét tanúsítja, hogy a folyamatos átállást színvonalasan volt képes megvalósítani, tanulóit az országos és helyi szakmai versenyeken, kulturális eseményeken jól megállták helyüket. A tantestület folyamatosan bővült egyben megteremtette azt a lehetőséget, hogy az iskolában a középiskolai képesítést is elnyerhessék azok, akik továbbtanulásra vállalkoznak. A testület képzési rugalmasságát és a vezetés elkötelezettségét bizonyítja, hogy Budapest közelsége ellenére, változatos szakmakínálattal, igényes munkával, helyi támogatottsággal folyamatosan fenntartja a helyi szakmai igények ellátásának lehetőségét és nyitott a további változásokra.

Az iskola és tanműhelyi háttere 1970-es évektől fokozatosan átépült, korszerűsödött. A kollégium szakmai-pedagógiai munkáját számos elismerés kísérte. 1981 április 4-én a KISZ KB dicsérő oklevelét nyerték el.

Igazgatók: Jakab Gyula (1951-1956), Nagy Mihály (1956-1967), Végh Antal (1967-1979), German Ottó (1979-1990), Szakács Balázné (1990-1992), Hargita Péter (1992-2000), Balázs László (2000-).

A M. T. H. 209. sz. Sztahanov Vájáripari Tanintézet, MÜM. 209. sz. Ipari Tanulóintézet Pilisvörösvár vājár (104. sz.) szakmunkásvizsgát tett tanulói ¹

Évek	Végzett tanulók
1952-1953	28
1953-1954	22
1953-1954	25
1954-1955	23
1955-1956	80
1956-1957	21
1957-1958	27
1958-1959	22
1959-1960	19
1960-1961	34
1961-1962	28
1962-1963	28
1963-1964	21
1964-1965	23
1965-1966	18
Összesen végzett 1952-1966	419

¹ Muttnyánszky Ádám Szakképző Iskola Jubileumi Évkönyv 2001-2002. Pilisvörösvár. Az iskola adatai.

7.1.3. A mecseki vājártanulóképzés

A Mecsek hegység hazánk legváltozatosabb, földtani vonatkozásban legbonyolultabb tájegysége. Felépítésében valamennyi földtani időszak közzetei képviselve vannak. A kőszénteleges rétegösszlet kora alsó jura (hettangini-alsó szinemuri emelet), liász feketekőszén. Vastagsága Pécs környékén eléri a 900 métert, Észak felé haladva fokozatosan elvékonyul, Szászvár környékén alig több kétszáz méternél.

A meredek dőlésű telepek, a víz kivételével valamennyi bányaveszély (a sújtólég-, szénporrobbanás- és gázkitörésveszély, porveszély) jelenléte, a kőzetnyomás a nehéz körülményeihez igazodó, különleges bányászati módszereket kívánt. A mecseki feketekőszén-telepek rendszeres művelése 1782-től számított. A területen Európa legveszélyesebb bányászata létezett. Az 1950-es évektől a liászbányászat nehézségei miatt a mecseki bányászok bérét a 10%-os liáspótlék egészítette ki.

A pécsvidéki bányászat kisüzemi jellegét 1852-től uralkodóan a Duna Gőzhajózási Társaság Rt. nagyüzemi bányászata váltotta fel. A Mecsek északi részén a kis-

üzemi bányáskodást (1812-1906) a Dunántúli Kőszénbánya Rt. majd a nagyüzemi kincstári bányászat, a m. kir. Komlói Kőszénbányák váltotta fel (1909). Az Észak-mecseki bányaterületeket a Salgótarjáni Kőszénbánya Rt. és az Esztergom-Szászvári Kőszénbánya Rt. vonta művelésbe.

A mecseki bányászatban kezdettől betelepítéssel, toborzással teremtették meg a bányamunkás-állományt. A Monarchia idején majd egész Európából érkeztek munkások a DGT pécskörnyéki és a Mecsek más bányáiba. A felügyeletet is sokáig az idetelepült külföldi származásúak adták. A Mecsek bányái az 1946. június 26-i államosítással kerültek állami kézbe és több változás után kapcsolták azokat a Komlói Szénbányászati Trösztökhöz.

A pécskörnyéki bányászat nagyvállalata, a DGT mint német tulajdon, hadiszakmányként 1945-ben került szovjet tulajdonba. A DGT birtokán megalakult Magyar Szovjet Hajózási Rt. a pécsi bányákat 1952. szeptember 30-án adta át a magyar államnak. 1952. október 1-el megalakult a Pécsi Szénbányák Vállalat. Idővel a mecseki bányavállalatokat összevonták, a terület 1963-tól került egységes irányítás alá.

A mecseki feketekőszén többoldalú hasznosítására, mint a megcsonkított ország egyetlen feketekőszénére már a trianoni békeszerződés után készültek tervek. A vegyi felhasználás mellett 1935-től egy új vasmű terveiben szerepelt Komló, mint a vasgyártáshoz szükséges kokszolható feketekőszén bányája. 1947-ben, a Három Éves Terv megindításának komlói bejelentésekor megismételték a kokszolható feketekőszén termelő bánya fontosságát, a komlói fejlesztés megkezdését és a Mohácsi Vasmű építését.

A mecseki szénbányászat területén rövid időszakoktól eltekintve állandó létszámlhiány volt. A törzsbányászatságból 1946 és 1953 között távoztak a legtöbben, 1958-ban egy kisebb visszaáramlás történt, de közülük kevesen tértek vissza földalatti munkájukhoz.

A mecseki, kezdetben lényegében a külön medencékre értelmezett fejlesztési tervek alapján 1949-ben az iskolákban képzendő üzemi bányászutánpótlást két helyen, Komlón és Szászvárott (utóbb Nagymányokon) szervezték meg.

Pécssett állami vājárképzés nem kezdődött. A MESZHART Rt. nem foglalkozott a tanulóképzéssel, mert a pécsi szovjet bányaigazgatók feladatukat átmenetinek tekintették. A vállalathoz jelentkezőket Komlóra és Nagymányokra irányították. A korábbi gyakorlatnak megfelelően a munkásokat a felnőtttekből kívánta biztosítani. A vājártanulóképzésre csak a Pécsi Szénbányák Vállalat megalakulása után került sor.

Komlón a kiemelt fejlesztés, az északi bányavidéken pedig a Magyar Állami Szénbányászati Rt. bányavállalatai (Nagymányok) igényeire szabták meg a terveket. Komlón 1949-ben két osztállyal szerveződött az iparitanuló-képzés, (általános és szakirányú, vājár, vasas osztályokban), Nagymányokon is segédvājár iskola létesült.

7.1.3.1 A pécsi vājártanulóképzés.

A pécsi lakosság a bányászatot, a DGT jelenlétét tudomásul vette. Mint szénnel, fával, építőanyaggal kereskedő vállalat régtől ismert volt. A Mohács-Pécsi Vasút, a kokszgyártás és a „Villanytelep” mellett a Bányakapitányság jelentette azt az ismertségi kört, amit a polgári Pécs a bányákról egyáltalán tudott. Tisztviselői a pécsi

társasági élet különböző szintjein számon tartottak voltak. A munkásságról kevesebb ismerettel rendelkezett. Róluk a sztrájkmozgalmakból majd a német tulajdonú bányák népi német mozgalmának egyes jeleiből tudott. Egyes kulturális események, a Borbála-nap, a bányatelepi búcsúk, a zenekar fellépései közelebb hozták a bányászokat a városhoz. A bányavidékek, mint külső kerületek léteztek, számos fiatal a DGT évtizedes zártóságát felváltó korszaka után Pécssett kezdte iskoláit.

A széntermelés növelése a pécsvidéki bányászatban is kulcskérdés volt, az újjáépítésért, és kezdetben a szén, mint csereáru szerepéért. A pécsi bányászok lelkesen készültek az új feladatokra, többek között bányaiskolát követelve Pécsszabolcsra is.

Pécsszabolcsi bányászgyűlés 1946

Vájártanoncokra a MESZHART nem tartott igény. Mint a szovjet igazgatója közölte, „a pécsi üzemek bányász munkásigényeit a MESZHART bányákban a környékről jelentkezőkből elégítjük ki”. A betanulási idő alkalmas a tanonc szakismeretének növelésére. A vájárvizsgák a MESZHART bányauzemeiben a korábbi gyakorlat szerint történtek, a bánya folyamatos toborzást folytatott.

Az országos bányamunkára toborzás Baranya megyét is érintette. A városi tanács és a megye munkaügyi osztályai folyamatosan közöltek bányamunkára lelkesítő felhívásokat. A hivatalok az országos felhívás értelmében a fiatalok számára is meghirdették a vájárképzést. A városi és megyei hivatalok bizonytalanok voltak a tanoncképzéssel kapcsolatos felelősségük tekintetében. Mint a Tankerületi Főigazgatóság 1949-ben jelentette, „a pécsi iskolákban eddig nem történt hatásos intézkedés a tanoncképzéssel kapcsolatban, mert ezt várhatóan később szabályozzák.” Arra a felhívásra, hogy bányákba fiatalokat iskolázzanak be, a városi hivatal válasza a szakszervezet kérdésére az volt, hogy „városunkban korábban ilyen iskolai oktatás nem volt. A bányatelepi elemi iskolákban korábban bánya-előkészítő tanfolyamokat tartottak, ezek folytatásáról nincs tudomásunk. Az iparostanonc iskolában ilyen foglalkozásra nem készítenek fel növendékeket” ezért az ilyen tanítás előkészítését körültekintően kell megoldani. Tanítási anyag és képzett szaktanítók hiányában a bányászképzést nem tartjuk lehetségesnek.

Mint a munkásosztály utánpótlása, az összevont kisvállalatok, üzemek már, mint állami vállalatok maguk is kezdeményezték a fiatalok toborzását. A röplapos hirde-

tések mellett a felhívásokat a pécsi kerületi, elsősorban kommunista, szociáldemokrata ifjúsági szövetségekben terjesztették. A bányász-szakmára jelentkezőket a munkaügyi hivatalba fogadták, ahol elbeszélgetés és orvosi vizsgálat után döntöttek arról, javasolják-e a bányamunkát. A veszélyes és nehéz pécsi munkafeltételek nem voltak vonzóak a pécsi fiatalok között. 1949. július. (az első meghirdetés nyomán) és 1949. ősze között Pécs városában 114 fiatal jelentkezett bányamunkára. A lányokat (19 fő) eleve elutasították, harmincheten visszaléptek, illetve nem jelentek meg a beszélgetésen. Nem volt alkalmas 12 fiú, a negyvenhat alkalmasnak ítélt jelentkezőt az egyetlen, Rét utcai tanonciskolába küldték.

Az iskola megbízott igazgatója az 1949-es őszi beiskolázással kapcsolatban kijelentette, hogy ilyen oktatásra nincs felkészülve, sem tanítók sem tananyagok nincsenek. Az eddigi tanoncigényeket a bejelentett állami vállalatok és kisiparosok igényeinek megfelelően kívánja kielégíteni. A MESZHART-tól ilyen igény nem érkezett, ezért javasolják a fiatal lelkes jelentkezők átirányítását a hírek szerint Komlón létesítendő vájártanulóiskolába. Ehhez a Párt és a szakszervezetek segítségét ígérte.

A jelentkezőkkel való törődés nem volt kifejezetten gondoskodó. Az iparág megítélése, az iskola szembesülése az ismeretlen képzési formával, annak távlataival, az oktatandó ismeretek és gyakorlat kérdései mind nehezen megoldható, bizonytalan feladatot jelentettek. A pécsi Tankerületi Főigazgatóság tanulmányi ügyekkel csak 1950 szeptemberéig foglalkozott, szeptemberi iktatása már félbeszakadt- onnan a megalakult Tanácsok illetékes osztályai foglalkoztak a képzéssel.

Az újjáépítés és a széncsata megmozgatta Pécs és Baranya fiatalságát. A kerületi ifjúmunkás szervezetekből sokan jelentkeztek bányamunkára, közülük ketten vettek részt a Tatabányán a „széncsatában”.

Széncsata résztvevői a Tatabányai IX. aknában 1946

7.1.3.2 A MüM 508-as Intézet Pécs

Simonyi Károly Szakközépiskola és Szakiskola, 508. számú Kertvárosi Szakképző Iskola, MTH, majd MüM. 508. számú Ipari Szakmunkásképző Iskola.

A pécsi vājártanulóképzés két időhatárban szemlélhető. 1946-tól a bányászszak-szervezet sürgette a vājárképzést. Az üzemi vājáriskolát a MESZHART nem igényelte, a vállalat magyar kézbe adásával (1953) az állami vājárképzés Pécssett is iskolát létesített.

A korábban jelentkezettek néhány fős csoportja már végzett Komlón, új jelentkezőkre volt szükség. Kiterjedt toborzással 1953 szeptemberére negyven fiatal érkezett, számuk később 113 főre nőtt, ebből kettő pécsi volt. Elhelyezésüket Pécsbányatelepen, András-aknán oldották meg.

Az iskola első tanéve 1953 november 15-én kezdődött. A négy osztályban 93 tanuló kezdte meg az első évet, igen gyenge alapképzettséggel. A tanulók 12 megyéből, ötvenkét településről érkeztek. A legtöbb tanulót Pest- és Baranya megyéből iskolázták be, de az országos beiskolázásnak megfelelően mindenünnen érkeztek tanulók. A Bács, Békés, Csongrád, Fejér, Komárom és Pest megyei tanulók mellett néhány baranyai, és más Dél-Dunántúlról érkezett tanuló is akadt. Az 1954 szeptemberében tartott vājár szakmunkásvizsgán a kilencvenhárom tanulóbból 51-en szereztek vājárképesítést, negyvenketten morzsolódtak le.

A pécsi bányák viszonyaira tekintettel a tanulók az egy éves „Ferdedőlésű vājár” FZO képzésben kapták kiképzésüket. A külszíni bányagyakorlatot András-akna mellett, a földalatti gyakorlatot András-akna és Széchenyi akna egyes munkahelyein, később a pécsbányatelepi Tanbányán végezték. A Tanbánya sok gépkísérlet, újítás, műveléstechnikai megoldás színtere volt.

1956 novemberében és decemberében nem volt tanítás. A tantestület felbomlott, a tanulók zöme szétszéledt. 1957 elejétől a kiesett időszakot a tananyag átütmezésével igyekeztek pótolni. Erőtéljes toborzással a vājártanuló-létszám-egyideig növekedett. Az 1961/62. évben a vājárképzés mellett a bánya-elektrolakatos szakma oktatása is megkezdődött. 1963-ban az intézetnek 343 tanulója volt, az első évfolyamban 30, a másodikban 28 fő bánya-elektrolakatos tanulót képeztek. A gyakorlatot 34 szakoktató vezette. Ebben az évben vette fel az iskola Péch Antal nevét.

A baranyai szakmunkásigény növekedésével a szakmai képzés bővítése kezdődött meg, ehhez a korábbi csak vājárképzést folytató intézet bővítésére volt szükség.

A tanítási feltételek és a kollégiumi elhelyezés jobbítására a Honvédség átadta a volt tüzérlaktanyát, ahol nagyarányú átalakítások történtek. Az 1962. novemberétől megkezdett beköltözés a Szigeti út 35-be 1965. augusztusára fejeződött be. A szakmai profilváltás során az 500.-as intézettől tanerők és szakmák átvétele történt. Konyha, étterem, sportudvar, gyülekező tér, általános rádiós behangosítás és stúdió, klubhelységek épültek. A szak-kabinetek sora készült gazdag személtető anyaggal.

Az iskola központja András-aknán maradt. Hasonlóan Pécsbányán maradt a III. évesek kollégiuma, a hallgatók innen közvetlenül mehettek munkahelyeikre (többségük Pécs-Bányaüzembe).

A mecseki bányavállalatok összevonása nyomán 1964-től a komlói Anna akna lett a képzés központja. A pécsi Tanbányát (András-akna) folyamatosan számolták fel és 1967.-től a pécsi vājártanulók Komlóra kerültek. 1976. június 12-én az iskola Tarr Imre nevét vette fel. Az 1979/80-ban épült modern és azóta folyamatosan egyre korszerűbb új iskolaépület avatása a Kertvárosban 1981 őszén volt. Ettől kezdve itt történik az oktatás. 1992-ban az iskola tovább bővül új szakmákkal.

Igazgatók: Szentistványi Gyula, Glock Imre, Mátrai Károly, Mőricz Ottó, Dér Tibor.

A M. T. H. 508. Vājártanuló Intézetébe – Pécs –beiskolázottak az 1953/54 tanévben¹

Megyék	Beiskolázottak/fő	Az összesből %-osan
Baranya	35	37,6
Pest	20	21,5
Budapest	13	14
Pécs	10	11
Szeged	6	6

¹Pécs. 508. Iskolai forrás (kimásolt, befejezetlen oldal) 4-es oldaljellel, beiskolázási jelentés címmel.

A MÜM 508. Ipari Szakmunkásképző Intézet Pécs
vájár (104. sz.) és bányá-elektrolakatos (105. sz.) szakmunkásvizsgát tett
tanulói¹

Év	Szakmunkásvizsgát tettek/fő		Megjegyzés
	vájár	bánya- elektrolakatos	
	szakmákban		
1954	51		
1955	na		
1956	42		
1957	7		
1958	15		
1959	48		
1960	30		
1961	57		
1962	67		
1963	92		
1964	94		Merk János, Nagy Sándor, Pataki László, Steier József, Timár Lajos, Tompos Antal, vájár tanuló országos verseny II. helyezettei
1965	102	28	
1966	57	23	
1967	29	25	
Összesen	691	76	

¹ A MÜM. 508. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet, Pécs, 508. sz. Kertvárosi Szakképző Iskola, Simonyi Károly Szakközépiskola és Szakiskola. Az iskola adatai alapján.

Csizmazia Gyula Ipari Szakmunkásképző Intézet.

MTH és MüM 501. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet.

A Népgazdasági Tanács 81/1949. NT. számú rendeletével létrehozta az Országos Munkaerő-gazdálkodási Hivatalt (OMH), a szakképzés irányítási szervét. A szakminisztériumok fenntartják és felügyelik képző intézményeiket, így a Nehézipari Minisztérium is megkezdte vállalatai ipari tanuló üzemi iskolái létrehozását.

A Mecseki Szénbányák Nemzeti Vállalat üzemi vājáriskolát hozott létre, majd ezt az egységes szakosított képzés bevezetésével átadta a MTH-nak.

Komlón két iskola szerveződött, az általános és a szakirányú iparitanuló-iskola. 1949. júniusában a Baranya Megyei Tanács engedélyezi a komlói vegyes ipari tanuló intézet működését. Igazgatója Zabányi Alajos, a kollégium vezetője Bözenbach Károly vājár. A testület 7 fő. A tanulók száma 67, ebből 11 vājár, közte 17 lány. Zabányi Alajos tanerő- igény felterjesztése szerint az iparostanuló iskola vezetője: Zabányi Alajos. Óraadók: Albert József politikai iskolai tanár, Fekete Pál állami tanító, Lackó Vilmos vezető technikus, Lőránt Péter állami tanító, Mosoni József állami általános iskolaigazgató, Sudár János építésvezető technikus, Császtai István BDSZ kerületi titkár, Haui Péter MDP titkár.

1949.-ben az első segédvājáriskola a 307. számot kapta (ig: Zabányi Alajos), a 145. sz. vegyes szakirányú iparitanulóiskola igazgatója: Lőránt Péter lett. Az Országos Munkaerő-gazdálkodási Hivatal IV. Munkaerőképzési Főosztálya 9031/ált/86/1949. sz. (1949. október 4) levelében engedélyezte „Komló székhellyel iparostanuló-iskola létesítését”. 1950. június 23. A NIM és MTH Iskolai Főosztály jelentése szerint a Mecseki Szénbányák Nemzeti Vállalat Komlón 1950-ben előirt szakosított iskolát működteti, a tanulólétszám 240 fiú, 60 lány. Az iskola üzemi iskola. Az OMH rendeletének megfelelően, az egységes iparitanuló-képzés (MTH) bevezetésével a komlói iskolákat összevonták, a komlói MTH vājáriskola a 101. számot kapta.

Komlón 1949-től folyamatos volt a vājártanulók aktív toborzása, a beiskolázásra irányuló, propaganda és reklámtevékenység. A toborzás eredményei viszonylagosak voltak. A beiskolázottak nyolcosztályú végzettsége elvi követelmény volt, ezt alig néhány évben sikerült csak megvalósítani.

Iskolai végzettség és tanulmányi teljesítés a komlói 1949. évi vándortanuló
beiskolázottaknálⁱ

Ált. iskola.	Érdemjegyek						Ösz- szes
I-VIII. o.	0	1	2	3	4	5	
0	6						6
1							
2			7	4			11
3			25				25
4				11			11
5		2		2			4
6			4		1		5
7				5		3	8
8		2	4	5	3	1	15
Összesen	6	4	40	27	4	4	85

ⁱ Komló. Megjegyzés: az 1949. decemberi jelentés alapján. Komló, iskolai irattár, Krisztián Béla összeállítása az osztálynaplók (beiratkozási lapok) felhasználásával

A komlói toborzás nehézségeire mutat rá Mosoni József. Mint írja, Komlón 13 nemzeti vállalat van, ezek a gyerekeket elszívják a bányamunka elől, Zabányi Alajos igazgató évi jelentésében arról ír, hogy „A bányászcsaládok gyermekei más pályákra igyekeznek”.

A komlói beiskolázás változásait jól tükrözik a korabeli feljegyzések.

1950. január 25-én a 307. sz. ipari tanuló iskola (Lóránt Péter igazgató.), a 74. sz. otthon (Bőzenbach Károly igazgató), testülete Dunai Antal, Hrabovszki Mária (később Uti Bálintné), Lenhardt János, ifj. Szabó János. A Népgazdasági Tanács határozata alapján a NIM Bányászati Főosztálya, a Mecseki Szénbánya NV. igazgatója az 1950 évre 240 fiú és 60 leány vándortanulót igényelt. 1950. januártól Bőzenbach Károly a vándoriskola (MTH 101.) igazgatója, majd április 26-tól átvette az otthon igazgatását is. Az otthonban 68 fiú és 12 lány volt elhelyezve.

A NIM budapesti Országos Szakoktatási Értekezletén behatóan foglalkoztak a lányok bányabeli foglalkoztatásával, és azt megszüntetendőnek ítélték, illetve a lányok könnyebb beosztását javasolták. A BDSZ is kifejtette álláspontját, nem kizárva a földalatti foglalkoztatást, de előnyben részesítené a külszíni beosztásokat. Közben intézkedés történt arról, hogy a lányoknak külön öltöző- és fürdőhelyük legyen. A Komlón beiskolázott lányokat az év őszén elbocsátották, illetve a más szakmákat választókat megtartották.

A létszám rapszodikus alakulását sok ellentmondó adat jellemzi. Az adatszolgáltatások kezdetben annyi szempont szerint történtek, hogy az egymástól eltérő csoportosítások miatt csak nehezen követhetőek. Az 1950. évre a tervezett beiskolázás 240 fiú és 60 leánytanuló volt. A beérkezést augusztusra 96, szeptemberben 100, novemberben 182 vándortanulóra tervezték. A létszám: augusztusban a vándorta-

nuló létszám 96, szeptemberben 100, novemberben 182 fő volt. 1950 szeptemberében 39 új vājártanulō érkezett, ebből három lány, októberben 42 (közte öt lány), október végén pedig 46 (közte nyolc lány).

Az 1951 áprilisában a MESZHART-nál 150 helyett 176 tanulō jelentkezett (ezeket részben Nagymányokra irányították), Komlón 50 helyett 70 vājártanulō van. A vājáriskolákat meg kell erősíteni, az igazgatók, vezetők leváltása szakmai és fegyelmi okokból folyamatos volt. 1951. szeptember 1-én a komlói vājáriskola főhivatusú tantestülete 4 fő, a többit az általános iskola adja. 123 beirt tanulō van, 52 eltávozott. 1951. november 5-én Gazsi János, a MTH 501. vājáriskola igazgatója Ura község párttitkárához fordul, mert négy fiú leszámolt.

A nehezen beiskolázható bányász-szakmában is végre kellett hajtani a politikai céllal indított felülvizsgálatot. 1951. november 18-án a Baranya Megyei Tanács XII. Osztálya a Nép gazdasági Tanács rendelete alapján közölte, hogy az Iparitanulō Otthonokban „szociális felülvizsgálat” kezdődik (Kislaki József bizalmi). Az MTH iskolák igyekezzenek a szociális összetételt javítani a munkásosztály érdekében. A felvétel nem elég éber, kulák, gyáros gyermekei, „sőt esetleg tervszerűen beépített ellenséges fiatalok kerültek otthonainkba”. A nagyfokú lemorzsolódás is részben ennek köszönhető, tudatos rendbontás eredménye. Kizárandóak a kulák, fasiszta, háborús bűnös, nagyiparos származásúak, ha minden kétséget kizáróan bebizonyosodik „ellenséges voltak”. A vizsgálat 1951. december 20 és január 10 között történik, „a gyerekek nem tudhatják!” – szól a figyelmeztetés.

1952. október 17-én a Bács Kiskun Megyei Tanács VB. XII, Munkaerő-gazdálkodási Osztálya jelentette az 501. Intézetnek, hogy ellenséges magatartást nem tapasztalt a kért vājár beiskolázásánál. Előzmény volt, hogy Lenhardt János, az 501. igazgatója jelezte: Jánoshalmán Skultéty Irén akadályozza a vājártanulók beiskolázását, mert nem adja ki bizonyítványukat. Jánoshalmán ezt kivizsgálták. Megállapították, hogy a nevezett hölgy párttag, nem akadályozta a beiskolázást, csak azt mondta, csak ha beiskolázást nyer a fiatal, akkor adja ki a bizonyítványt (ami fontos dokumentum), mert a Csepelre küldött vasipari tanulók bizonyítványai korábban elvesztek.

1952. október 26-án a komlói iskola levelet küldött a környező falvak tanácselnökeihez a „szabad gyermekek” vājártanulō beiskolázásához. Godisáról (Róth Béla vb. elnök), Magyarhertelendről és Baráturról (Pallos Henrik vb. elnök), Magyar-székről (Fodor András vb. elnök) egyértelműen írják, hogy a számbavehető fiatalok már elmentek, nincsenek, vājárnak nem jelentkeznek senki.

Komlóról jelenti Pinezits Imre a MTH Délmagyarországi Igazgatóságának, hogy a vājárlétszám nő, Komlóra aknásziskolát kell kitelepíteni. Az igazgatóság válasza, hogy az aknásziskolát kezdeményezi. A lemorzsolódás folytatódik, 1952. jún. 30-nov. 15 között a 28 vājárjelentkezőből 15 önkényesen távozott.

1952. novemberében az előzetes beiskolázás 360 tanulóval számol. Ebből helyi lakos 12, baranyai 208, Bács megyéből 140 tanulō érkezett. Felvettek Mányokról 57 tanulót, ebből helyi volt 2, baranyai 150, Bács megyei 61. Nem jelent meg 72 tanulō, orvosilag nem felelt meg 56 fő.

A végzetek egy része nem a bányánál helyezkedett el. Részben hollétükről, részben további sorsukról kért tájékoztatást a MTH A sikeres tanulókat példakép-

ként a toborzásban is fel kívánták használni, ami később sorra meg is történt. A tanulók hollétének megállapítása nem volt egyszerű. A komlói beszámoló szerint a végzetek többsége a komlói üzemekben van, Horváth Sándor és Kóvári Gergely Néphadseregünk Tisztiskoláján tanul, Patyi Imre állítólag rendőrségi alkalmazott. Az egyes évfolyamok, lemorzsolódását mutatja egy otthonjelentés 1956-ból.

A komlói 501. Intézet otthonának létszámmozgása (vájár)
1955. szeptember 1. és 1956. június 10. közötti

Létszámfelvétel ideje	I. Évfolyamok-létszám	II.	III.	Összesen
1955. szept.1.	200	80	79	359
1955. dec.31.	193	76	75	344
1956. febr.22.	186	75	74	334
1956. jun. 10.	175	73	65	313
Összesen	-25	-7	-14	-46

i Otthonjelentés 1955/56. 1956. június 25. IR-1956.p. 9.

Szakfelügyelői jelentés szól arról, hogy a MTH 501. komlói Iskolájában és otthonában folyik a kabinetek és tantermek berendezése. Már elkészült a fizika-kémia kabinet, a vasipari meg társadalomismereti oktatóterem, szeptember végére készen áll a Bányaműveléstan kabinet. A jelentés beszámol arról, hogy a szaktantárgyakban faliképek, demonstrációs eszközök állnak rendelkezésre, összesen 79 db. A Bányaműveléstan tantárgyhoz 31 db készült, közte a Petőfi fejtőgép, a szénkombájnkezelő feladatsora, a szénkombájn sémája, a bányatűz elfojtása, a robbanás megelőzése, biztosítások, stb. szemléltető eszközei. A Természettan tantárgyhoz 25 db, a Balesetelhárításhoz tizenkét darab a Természettudományokhoz 2 db, a vasipari tárgyakhoz 7 db, a Társadalomtudomány tárgyához 12 db. Ezek egy része kabinetszerűen elhelyezett. Az anyagban szerepelnek a szovjet iparitanulóképzéstől érkezett eszközök is. A MTH Délmagyarországi Igazgatósága 1952. október 21-i levelében a teljes tanmenet szerinti oktatást rendeli el (Bányaműveléstan, Fémipari alapismeretek, Balesetelhárítás). A kabinetek, szaktantermek létrehozása a képzés egész fennállása alatt követhető és szép eredményeket hozott, ami a módszertani kultúrában országszerte tükröződött. A MTH majd a MüM ismételten hangsúlyozta a kabinetek szerepét és kihasználásának fontosságát, ezzel együtt azon lehetőségek felhasználását, amellyel a szakmai-pedagógiai ismeretek elmélyíthetőek. Előírták a vájár-tanuló intézetek gyakorlati oktatásvezetőinek a rendszeres bemutatókon való részvételét, az ott történő értékelés fontosságát. A komlói intézetben az 1950-es években kialakított kabineteket, szemléltetőeszközöket 1957 után sorra megújították, illetve kicserélték. Nagy átalakítások történtek 1964-68 között, az 1970-es években a Szakmai Munkaközösségek javaslatára új program készült. Az intézet belső megújítására hirdetett pályázattal segítette a fontos törekvést. Az újonnan berendezett Bá-

nyaműveléstan szakkabinet 1978. márciusára készült el. Nagyméretű bányavágat-modellek, a szénteleges rétegösszlet, makettek, modellek szolgálták az oktatást. A terem berendezéséhez a más intézetekben készített modellek és a komlói üzemek is hozzájárultak. Szakmacsoportonként használták a TRANALOSZT, intézeti fejlesztésű osztályozógépet.

TRANALOSZT elektronikus osztógép – 501. Intézet, Komló

A komlói vágáriskola

A komlói vágárisképzés új épülettömbjét 1949-ben Köknyösre tervezték. Az építkezés elhúzódtott. Sokirányú levelezés kezdődött. Így „A szükségessé vált és 1949 óta szorgalmazott vágárintézet építése annak ellenére, hogy a terv és pénz megvan, helykijelölés miatt problematikus” - jelzi a levél egy bejárással kapcsolatban. „A beiskolázás épülethiány miatt is nehéz, a tervezett létszámbiztosítás akadályozott.” A „NIM által előírt kétszáz fő beiskolázása érdekében” a Mecseki Szénbányák N. V. toborzást kér majd helykijelölést vár a toborzással megszerzendő 200 fő elhelyezéséhez építendő létesítményhez.

A Mecseki Szénbányák NV 1950. augusztus 10-én közli, hogy egy 14 lakásos „kockaházat” enged át otthonnak, amit 1950 augusztus 24-től vesznek birtokba. Az otthon 1950 szeptember 1-vel kezdi meg működését, ahol 64 tanuló lakik. Otthonigazgató: Bözenbach Károly, nevelő Czukor András. A kockaházakba költözés mellett megfeszített erővel épült az új vágáriskola Köknyösben.

Az ideiglenes komlói vágáriskolát 1951. szeptember 10-én ünnepélyesen adta át a budapesti Általános Beruházási Vállalat. Az átadás általános bejárással és nagy értekezlettel ért véget. Az átadott vágáriskola hibáinak kijavítása évekig tartott. A környezet rendezése lassan haladt, a folyamatos vízhiányt nehezen lehetett felszámolni.

Az otthon és az iskola életére a tábori viszonyok nyomták rá bélyegüket. A berendezkedés folyamatosan történt, vaságys, fém öltözőszekrények és szőnyegek, dekorációs anyagok érkeztek. A fűtés megoldatlan volt, ezért 1952 novemberében az otthonban és az iskolában 66 kályhát állítottak be, három-három csille szemet tároltak mindkét helyen, a szemet folyamatosan pótolták. A Középülettervező Vállalat 4. Műtermében készültek a módosított tervek az iskola központi fűtésének megoldására. A vízellátás (a csövek törése, szétfagyása) és a radiátorok hiánya nehezítette az állandó fűtést. Magas volt a beteglétszám, a foglalkozásokat a fűthető hely-

ségekbe zsúfoltan tartották. A folyamatos javítások nyomán fokozatosan javult a fűtés hőértéke, normalizálódtak a lakhatási viszonyok.

Az iskola megnevezése előbb 145. sz. vegyesipari, 307. sz. segédvájár iskola, 1952-től MTH 501. sz. Iparostanuló Intézet, Komló, majd 1957. március 1-én MTH 501. sz. Csizmazia Gyula Iparitanuló Intézet, Komló, 1957. május 1-től Munkaügyi Minisztérium MüM. 501. Ipari Tanulóintézet, Komló. 1967-ben az intézet neve: MüM. 501. Ipari Szakmunkásképző Intézet. Az intézet 1969. június 17-én vette fel Csizmazia Gyula nevét, rá egy évre Pusztai József leplezte le az iskola bejáratánál Csizmazia Gyula domborművű emlékművét. Az intézet 25 éves működésére több rendezvénnyel emlékeztek meg. 1987-ben Csizmazia Díjat alapítottak, amellyel az iskola és a szakképzés, kultúra érdekében végzett kiemelkedő munkát ismerik el. Az intézet névadója emlékére rendszeres Csizmazia-napokat rendeztek, amelyek idővel iskolaközi versenyek, találkozók, a Csizmazia Díj átadásának alkalmai lettek.

A vágárképzés népszerűsítésére számos film készült a komlói bányászatról, a komlói bányászok életéről, a jellegzetes bányavárosról, a tanulókról. Csak vázlatosan: 1952. őszére készült el a MTH Propaganda Osztály megrendelésére az újabb, a vágárszakmát ismertető diafilm, amelyet a megyei munkaügyi szerveknek, toborzóirodáknak, vállalatoknak küldtek meg. 1953. július 15-én a MAFILM, készített felvételeket az intézetben, Kiss László nevelőtanár közreműködésével. Csoportosan, egyenruhában vették fel a képeket a tanteremben, otthonban, kultúrteremben és a könyvtárban. Többben egyenruha nélkül nem jöttek be a felvételre. 1956. májusában új film készült toborzási céllal. 1970-ben városi megrendelésre dokumentumfilm készült Komlóról (a vágárképzés is). Szaktanácsadó Rácz Sándor, a szöveget Vízhányó Imre írta. Kivitelezte a Komlói filmstúdió, készítői Raffay Anna, gyártásvezető Szekula Lászlóné. A stúdió a Május 1. Művelődési Központban működött. 1982-ben három film is készült a jubileumát köszöntő mecseki bányászatról. A mecseki vágárképzés egész történetén követhető a szívós munkával végzett, nagy költségekkel járó beiskolázási propaganda, melyet a toborzási tevékenységen át a sajtó és egyéb eszközök igénybevételével vállalati és iskolai részről egyaránt folytattak.

A komlói építkezések építőmunkás-utánpótlására létesítették a komlói építőipari iparitanuló intézetet. Ezt 1953 őszén tervezték meg és 1954 március 1-el MTH határozattal hozták létre Komlón, az évnyitót is ekkor tartották. Az iskolát 1953 őszén meglátogatta Erős György, a 49. sz. Magasépítőipari Tröszt igazgatója. Az iskolát Kossuth aknán helyezték el. A kapott lakások rosszak, vizesek voltak, üzleti megbetegedésekkel járnak. Bár téglapadló van, a résekből száll a por, a berendezés rendkívül hiányos volt. Az iskola létszáma bizonytalan, mert „Tekintettel, a komlóval kapcsolatos rémhírekre, toborzóinknak a falvakban szinte külön kellett meggyőzni a szülőket arról, hogy nem igaz a sok rémhír, amit Komlóról terjesztenek”. Allandó a toborzás, a toborzók 3000 Ft. jutalmat kaptak. Két osztályban 182 tanuló van, közülük 126 a DISZ tag. Az építőipari képzés önálló iskolája nem volt hosszú életű, tanulóit 1956 után az 501. Intézet vette át.

A komlói vājárképzés gyakorlati szinterei.

Már 1949 nyarán kilenc bányászt vezényeltek Kossuth bányáról a vājártanulók gyakorlati képzésének megoldására. A gyakorlóhelyeket Kossuth-bánya külszíni területén jelölték ki, amíg földalatti munkahelyek kellő számban nem állnak rendelkezésre. A bányászok kezdő napjai munka nélkül teltek a szerszámhiány és a munkahelyek esetlegessége miatt. Munkájukra nem volt szükség, ezért visszatértek az üzembe. 1950 januárjában a vājáriskola újra megkereste a bányavállalatot, hogy legjobb üzemi munkásait bevonhassa az oktatásba. A munkahelyek kijelölését is kérte. 1950. aug.15-én született rendelkezés a vājártanulók foglalkoztatásáról, a gyakorlati képzés feltételeiről, a betartásával.

1952. októberében Szijj Ferenc szakfelügyelő megállapítja, hogy Tanbánya nincs, az oktatóvājárok egy része nem megfelelő. A tanulók két munkahelyen, tiszta szénben lelkesen dolgoznak, itt 30–35 °C meleg van (Altáró). A MTH Dél-magyarországi Igazgatósága feljegyzése szerint „úgy néz ki a helyzet, hogy a tanulókat nem foglalkoztatják eléggé, és nem biztosítják a munkalehetőségeket. Gyakran kisegítő, báméskodó munkát bízunk rájuk.”

A létszám-stabilizációt szolgálta a vājártanulókat, az oktatásban részesülőket, de általában a fiatal munkavállalókat is érintő szigorú rendelkezés. A „titkos” jeltel ellátott utasítás közölte, hogy „A gyakorló vājárokat és vājártanulókat nem kellő mértékben látják el munkával, ruhával, csizmával.” Helytelen egyes öreg vājárok és felügyeleti személyek meg nem értő, türelmetlen magatartása. Ennek egyik következménye, hogy csoportosan távoznak a bányától, ez népgazdasági kár. Türellem, patronáló magatartás a követendő, mert „Komló vājárutánpótlását egyedül a gyakorló vājárok biztosítják”, ezért minden műszaki felel!

Az első gyakorlati külszíni foglalkozásokat Kossuth bánya udvarán tartották, majd a tanulók különböző munkahelyekre kerültek. A szétszórtn elhelyezett tanulók munkája nehezen volt ellenőrizhető, szakirányú foglalkoztatásuk esetleges volt, a felnőttek nem kellő gonddal foglalkoztak a fiatalokkal. A mellékmunkák és kisegítő tevékenység a képzés rovására ment, ezért 1952-től a földalatti gyakorlatot szervezetteren zömmel az Altáróba illetve Kossuth bánya IV. szintjére telepítették. A

komlói intézetben 1955.-ben az egy tanulóra eső képzési költség 4.741,25 Ft. A mulasztások alakulása 1306 nap, 10.448 óra.

A Komlói Tanbánya megalakulásával a gyakorlati foglalkozások Béta-bánya keleti bányamezeje Kővestetői részén, a külszíni bányaudvaron és a lejtaknából elága-

Komlói Tanbánya – Kővestető. Irányba ácsolás

zó vágatokban történtek (az első és másodévesek, részben harmadévesek). A harmadévesek egy része Béta-bánya, Kossuth III. akna munkahelyein dolgozott, később kiemelt csoportok dolgoztak az Anna aknai elővájásokon, előkészítendő a tanbányai foglalkoztatást. A Kővestetőre történő ki- és beszállítás autóbusszal folyt Béta-bánya autóbuszmegállójáig. Innen a tanulók gyalog mentek a Tanbányáig. A fürdés és öltözés, a beszállás Kossuth bánya modern fürdőjében történt.

Az 501. Intézet vállalati kapcsolatai során mindenütt biztosította a megfelelő gyakorlati hátteret.

Nemcsak a komlói üzemekben, de Sásdon és másutt kisebb-nagyobb tanműhelyek szolgálták a gyakorlati oktatásra, ahol termelési feladatokat teljesítettek. Korszerű varrőüzemi gyakorlat folyt a Május 1. Ruhagyár Komlói Üzemében, később az intézetben létesült önálló ruhaipari tanműhely.

A mecseki bányavállalatok összevonásával a Pécsi Tanbánya (Pécsbányatelep, András-akna) megszűnt. Felszámolásával egyetlen Tanbánya, a Kossuth bányamezőben létesített, korábban önálló Anna-akna lett az új Mecseki Tanbánya. A Mecseki Szénbányák és a Mecseki Tanbánya jelentős fejlesztéseket valósított meg. 1975-ben új tanműhelyeket adtak át Anna-aknán. Rendezték a bányaudvart, raktárak, műhelyek épültek, közte egy földalatti bánya-elektrolakatos műhely (tárószint) is működött. A bányászati képzések aránya csökkenésével, a Tanbánya megszűnésével a képzés szerkezete átalakult. A Mecseki Tanbánya területe, épületegyüttese az önkormányzat birtokába került. Az aknatornyot, szellőztetőgépeket leszerelték. Az Ipari Minisztérium ezt szándéknyilatkozatban közölte. Az önkormányzat átvette a KOGHÉP Rt. kezelésében lévő másik tanműhelyet is, így Anna aknán 1994. január 1-i hatállyal Komlói Szakmunkásiskolai Tanulók Gyakorlati Oktatási Központja létesült. Az Anna-aknai tanbányai terület később sokféleképp hasznosult. Ma ipari parkként működik.

A vājārtanulók foglalkoztatásával kapcsolatban az intézet felhívja a figyelmet, hogy az ipari tanulók éjszakai foglalkoztatása tilos. A bányászati munkaerőkérdés vetette fel, hogy a vājārtanulók a vállalatok állományába kerüljenek. Több bányavállalat tájékozódása nyomán a MüM Bányaiipari Csoport véleményét kér arról, hogy a vājārtanulókat I. éves kortól az üzemi állományba vegyék. Komlóról Molnár Dezső igazgató válaszában kifejti, hogy az iskolai oktatás a helyes, a Tanbánya rendszerre jó, itt a bevezető gyakorlatok történnek. A harmadévben a termelés történik. Ha üzemi állományban lennének, az első évesek fluktuációja nagyobb lenne, másod és harmadévben csak termelési erőfeszítések történnének. Nem javasolja az állománybavételt. Az intézeti fegyelem visszaállítása, a tanulók fegyelmi ügyei és a beiskolázás fontossága szerepeltek a MüM Bányaiipari Csoport vezetője pécsi értekezletén. Szólt az intézetekben fellelt gazdasági visszaélések megszüntetéséről és a pécsi képzés bővítéséről, amit az ipar fejlesztése igényel. Megemlítette egy új iparitanulóképző intézet létrehozását, amelyre a megyei szervek kérelmet terjesztettek elő. Ez a pécsi vājārtiskola általános szakképző intézménnyé történő fejlesztését vetítette előre. Szólt az új képzési igények lehetőségeinek számbavételének szükségességéről, az intézetek teljesítőképessége felméréséről. A megye, közelebbről a sásdi járás és Komló helyzetéről a felmérés azt mutatja, hogy a helyiipari képzés sok helyen folyik, igen csekély létszámban. Komlóról nem javasolják, hogy a képzés Pécsre, az 500-asban történjék, mert tanulókat volna el a képzéstől. Az erre a célra felhasználható tanárokból is kevés van.

Az otthonok rendszeresen alkalmat teremtettek a klubszerű foglalkozásokra, közte a találkozókra, neves személyiségekkel. A meghívottak a város, az iskola és otthon közös vendégeiként szerepeltek. Egyik első meghívott volt a komlói intézetben 1949 március 4-én Kucser szovjet sztahanovista kombájnvezető. 1952. május 10-én a Komlót meglátogató Gerő Ernőt fogadták az intézetben. 1956. szeptemberében a komlói Molnár István vājār, a gyorsvágathajtó mozgalom országos győztese látogatása és beszámolója volt az iskolában.

Szedlák Ferenc sztahanovista vājār a nemzetközi helyzetről tartott előadást, ecsetelte a bányászok életét a múltban. Méltatta a mai helyzetet, kiemelve a bányászat szerepét, a szocialista munkaverseny jelentőségét. Elmagyarázta a Loy mozgalom fontosságát, azt, hogyan érte el ő maga a sztahanovista szintet, hogyan szervezi munkáját, használja ki munkaidejét. 1950-1990 között az 501. Intézet 184 alkalommal fogadott neves személyiségeket, látogató csoportokat hazai és külföldi körökből.

A politikai szervezetek az iskolákban mindenütt jelen voltak. A munkáspártok egyesülése után Komlón erőteljesen megindult a kommunista párt szervezése. A szervezés sok akadálya között említették a sok új munkást, aki politikailag éretlen, az iparitanuló-képzés részvevői közül többen még nem érettek a párt eszméi befogadására. A határozott intézkedés nem váratott magára, a Baranya Megyei Tanács m. XII. Osztálya közölte az MDP Köznevelési Osztályának határozatát, hogy az oktatási intézményekben 10 pártagnál pártszervezetet, 10 fő alatt pártcsoportot kell létrehozni szeptember 25-ig. Erről jelentést kérnek. Az intézetben már működő szakszervezet és pártszervezet megújította szervezetét.

Az iparitanulóiskolák ifjúsági szervezetei megalakítása vontatottan haladt. A központi irányelvek nyomán 1949. június 12-én jelent meg a DISZ megyei vezető-

sége ismételt felhívása, amelyben szerepelt: „Fordítson nagyobb gondot a vájártanulók nevelésére a komlói iparitanuló-iskola pártszervezete és DISZ Bizottsága!” A DISZ Központi Vezetősége 1951. december 30.-i, IV. ülésén ismét határozott a szervezetek alakításáról. A szervezeteket 1952. április 15. és 1953. május 15. között kellett létrehozni. 1952. április 1-én országos felhívással fordultak az iparitanuló-képzés irányító szerveihez. Komlón 1952. október 15-én DISZ tag 66, Szabad Ifjúság előfizető 58, fémgyűjtésben részt vett 25 fő, (a gyűjtés havi eredménye 24 ezer kg.)

Az 1956-os forradalom után fokozott figyelem fordult a fiatalok közötti politikai munkára, az ifjúsági szervezetek újjáalakítására, ami a párt és a szakszervezet kiűtöttét figyelmét élvezte. Országosan előírták az új KISZ szervezetek megalakítását. A szervezésben fokozatosan jártak el. Az addig kialakított önkormányzati szervezeteket fokozatosan számolták fel. A diáktanácsokat lemondatták, helyettük a különböző szintű KISZ szervezetek vették át a képviselőket. 1978-ban lemondott a Kollégiumi Diáktanács, a KISZ csúcsvezetőség vette át a kollégium vezetését. 1978-ban, a kollégiumban szeptember 15-én 247 tanulót, 1979. február 1-én 229 tanulót tartottak nyilván. A kollégiumban tíz főhivatású, 2 mellékallású nevelőtanár foglalkozott a tanulókkal.

A nevelőmunka politikai súlya már a 70-es évek végétől jelentősen csökkent. A személyiségformálás, a műveltség növelése vált a munkára nevelés mellett elsőrendű céllá, és feladattá, amelyhez a képzett tantestület sokrétű munkával járult hozzá, tegyük hozzá, sikerrel.

7.1.3.3.1 Mongol szakmunkástanulók Komlón

A mongol szakmunkástanulók államközi szerződés alapján kerültek Komlóra, ahol több szakma elsajátításának lehetősége nyílt meg előttük: a bányaelektrolakatos, lakatos, női szabó és vájár valamint szolgáltató ágazatok szakmái.

A bányászat mongóliai fejlesztéséhez nyújtott kutatási és mérési tevékenység, amelyet a magyar geológusok, geofizikusok majd mélyfúró szakemberek végeztek, biztató eredményekkel jártak az ásványkincsekben gazdag területen. Mongólia legelőbb ismert és feltárt barnaköszénterületén Nalajh-ban, a Darhaan melletti külfejtés 35 méter vastag antracittelepein és a tőle Keletre fekvő vasércelőforduláson már régtől dolgoztak szovjet szakemberek. A világ egyik legnagyobb réz- és molibdénlelőhelye a Bulgan megyei Erdenet képzett bányászok sokaságát igényelte. Itt feldolgozóművek is épültek. 1975-ig ez a település még a térképeken sem szerepelt. Uvusz megyében sóbányászat és széntermelés folyik, a Dzsargalan Hájrhán (3796 m) hegység déli oldalán van Kobdó barnaköszén-bányája. A Haszágt Hájrhán hegységben, feketeköszén bányásznak. Az egyik legnehezebb bánya, amely nevében is hordja a jelzőt (berh-nehéz) a Dzsonzsit Tolgoj hegység folypátbányája. Számos értékes színesfém, Közte a wolfram lelőhelye Szühebator és Dornot megye egy része.

Azok a geológiai kutatások, amelyeket magyar geológusok – köztük pécsiek is – végeztek, eredményesek voltak. A mongol bányászat támogatását a KGST tervek is tartalmazták, ezért a szocialista országok többoldalú segítséget nyújtottak a mongol bányászat fejlesztéséhez. A mongol kormányzat a magyar bányászati képzésre is

számíthatott. Kétéves előkészítés után 1978-ban huszonnégyszáz fiatal érkezett Mongóliából a vajúrszakma tanulására.

A mongol tanulók hároméves képzése külön tanterv alapján történt.

Óraterv a mongol vajúr szakmunkástanulók számára (1980-ban)			
Tantárgyak	Heti óraszám		
	I.	II.	III.
	évfolyam		
Magyar nyelv	22/2 ¹	2	2
Matematika	0/2	2	2
Fizika	0/2	2	—
Testnevelés	2/2	2	1
Osztályfőnöki óra	1/1	1	1
Szakrajz	0/2	—	—
Munkavédelem	0/1	1	1
Géptani ismeretek	0/2	3	1
Geológia (kémia)	0/2	2	—
Bányaműveléstan	0/2	3	3
Bányavillamosságtan	—	—	1
Elméleti oktatás	25/18	18	12
Szakmai gyakorlat (tanbányában)	0/21	21	28
Elmélet + gyakorlat összesen	25/39	39	40

¹: a tört vonal előtti szám az első 6 hónapi, a mögötti szám a 2. félévi óraszámot jelenti.

Az oktatás féléves (magyar és szakmai nyelvi) előkészítéssel kezdődött. Az 1981-es tanévben a nyári bányászati gyakorlatot a fiatalok Mongóliában végezték, Domokos Albert és Király István vajúr szakoktató vezetésével. A magyarországi képzés nevelői és szakmai irányítói Radna mongol pedagógus, Bathuu instruktor és Gundegmá instruktor (Bathuu felesége) voltak, akik a magyar tanárokkal, oktatókkal igen jól működtek együtt. Jó eredményeket ért el az első évesek közül Batmönh, Battör, Gánbold, Ölzihutag, a másodévesek közül Hüder, Tumendeberel, Tömörbator, Szubator, Langszüren. A mongol képzés nevelési, szakmai tapasztalatokban sok érdekességet hozott a komlói intézet életébe.

Maul Ervin osztályfőnök tanítás közben

A sikeres évek után 1982-ben a vájárvizsgát tettek közül kitűnően végzett Tumenbenberer. A vizsgát június 4-5-én tették le az 501. Intézetben, Lévai János, a GEOMINCO vezérigazgató-helyettese, mint vizsgálónök előtt. A mongol fiatalokat június 8-án tíz órakor ünnepélyesen fogadták a most már magyar és mongol államvizsgázott vájárokként. Az ünnepségen részt vett Zambacamc, a Mongol Népköztársaság budapesti nagykövetsége első titkára, aki a Pécsett, a Mozgalmi Házban a Mongol Népköztársaságot, bemutató kiállítást nyitotta meg.

Az 1982-es vájárvizsgán a komlói Juhász Gyula Klubban húszan vették át a vájárbizonyítványt.

Dr. Iván László igazgató, oklevelet ad át a kitűnően végzett tanulónak, Radna instruktor jelenlétében

Báldánzsárgál, Bátdorzs, Gjan zoning, Hairol, Tümemdémber az otthoni továbbtanulásról és a munkába állásról szóltak. Mindannyian elragadtatással beszéltek az itt eltöltött évekről, amelyek nehezek voltak ugyan, de szakmailag, emberileg sokat adtak számukra.

A mongol képzés idején a Baranya Megyei Tanács V. B. Művelődési Osztályán járt dr. Kara György, egyetemi tanár, az ELTE Kelet-Ázsiai Tanszékének vezetője, dr. Bárdi László és Bernics Ferenc Baranya Megyei Tanács VB Művelődési Osztályának vezetője, kedvező véleményeket fogalmaztak meg a képzés előkészítéséről és folytatásáról. Látogatásuk nyomán kezdődött meg a mongol fiatalok szakmai tanulmányai segítésére szakszótárak elkészítése. Az egyik szótár készítésében dr. Kara György egyetemi tanár, és Krisztián Béla vájár-szakoktatótanár vett részt. A másik szótárt Bogdán László, Domokos Albert, Király István vájár szakoktató tanárok és dr. Iván László igazgató állították össze. A mongol fiatalok minden bányászati munkafolyamatot megismertek, bányagépeken dolgoztak, megismerkedtek a külfejtési munkákkal.

Faragási gyakorlat. Ácsolat illesztés

A Baranya megyei Szakma Kiváló Tanulója versenyben indult mongol csapat első helyezettjei: Batmönh, Erdencogt, Ulanszajn, második helyezettjei: Ganbold, Ganhojag, Ojunbeg, a harmadik helyezettek: Böttar, Öljihutag I. és Öljihutag II. A Mecseki Tanbánya jutalmát Rajnai József üzemvezető adta át a mongol vándorulóknak. A mongol képzést figyelemmel kísérte a hazai bányászati képzéssel és a nemzetközi kapcsolatokkal foglalkozók köre. A Külügyminisztérium mellett a NIM Személyzeti és Oktatási Főosztály munkatársa, Ékes Lajos, a Munkaügyi Minisztérium részéről Hauptert József osztályvezető, Csiszár József munkatárs, dr. Bárdi László, dr. Rácz Sándor, dr. Iván László jelentek meg.

A mongol szakmunkástanulók képzése Komlón 1978-1988.ⁱ

Sorsz.	Évek	104. 105.	303-1.	303-3	1310-1	Összes	Instruktorok Osztályfőnök
		szakmák, évfolyamok					
1	1978-1981	21		1		22	N.Gundegma D. Bathú Király István
2	1979-1982	17	3			20	N.Gundegma D.Bathú Domokos Albert
3	1980-1983	22				22	N.Gundegma D.Bathú Neff Imre
4	1981-1984	23			1	24	M. Badarcs Dr.R.Radna Maul Ervin
5	1982-1985	23				13	M. Badarcs Dr.R.Radna Domokos Albert
6	1983-1986	15		5		20	M. Badarcs Dr.R.Radna Horváth Gyula
7	1984-1987	20				20	M. Badarcs Dr.R.Radna Maul Ervin
8	1985-1988	14	1			15	M. Badarcs Dr.R.Radna Domokos Albert
Összesen		155	4	6	1	166	
Összes bányászati		155	Egyéb szakma összes			11	

ⁱA. M. Badarcs: A komlói mongol szakmunkásképzés tíz éve. Komló. 1988. június. Kézirat.

A tíz éves magyar-mongol szakképzés megünneplése 1988-ban kiemelkedő esemény volt. A Komló Városi Ifjúsági és Úttörőházban rendezett kiállításon egyrészt Mongólia történetével és mai életével ismerkedhettek meg a látogatók, másrészt a komlói vándorképzés egyes eseményeit elevenítették fel. A mongolok magyarországi képzésének egyik úttörője volt a budapesti 51. számú, Mező Imre Ruhaipari Szakmunkásképző Intézet, Komlón 1978-tól folyt képzés. A gazdag műsor, amelyen mongol és magyar folklórműsorral mutatkoztak be a fiatalok, méltó kerete volt a két ország együttműködésének. D. Dzsambadzsmanc, a mongol nagykövetség első titkára beszédében méltatta a baráti, szakmai kapcsolatokat, dr. Iván László, az 501. Intézet igazgatója azokról az eredményekről emlékezett meg, amelyek a képzésben születtek és máig tartó kapcsolatokhoz vezettek.

A komlói szakmunkásképzésben részt vettek rendszeresen tartanak találkozókat. A vándorok is megőrzik ezt a hagyományt. A Dunántúli Napló 1998. június 13-i számában találkozóra hívták a negyven éve (1958-ban) végzetteteket.

A komlói 501-es Intézet ötven éves évfordulóját, a vándorutazóképzés, közte a mongol képzés megemlékezését ünnepi műsorral köszöntötték 2000. szeptember 1-én a Komlói Színház és hangversenyeremben.

Igazgatók: Mosoni József, Bőzenbach Károly, Zabányi Alajos, Lóránt Péter, Máza Sándor, Gazsi Ferenc, Pinezits Imre, Drább Gyula, Molnár Dezső, Molnár Ferenc, Fuchs János, Nagy József, dr. Iván László, Békásy Ferenc.

A MÜM. 501. Ipari Szakmunkásképző Intézet Komló vágár (104. sz.)
tanulóinak létszámalakulása 1949-1994ⁱ

Évek	évfolyamok			Összes fő
	I	II	III	
	az év végén			
1950	46	-	-	46
1951-1955	1124	591	-	1715
1956-1960	628	633	298	1559
1961-1965	465	416	489	1370
1966-1970	230	238	261	729
1971-1975	154	169	143	466
1976-1980	162	177	165	504
1981-1985 ⁱⁱ	125	94	97	316
1985-1986	52	38	39	129
1986-1987	25	37	34	96
1987-1988	42	20	36	98
1988-1989	41	28	17	86
1989-1990	28	31	23	82
1990-1991	32	21	24	77
1991-1992	26	17	16	59
1992-1993	-	14	15	29
1993-1994	-	-	14	14
1950-1994	3180	2524	1671	7375
bányaelektrolakatos				
1965-1972				123
1950-1994				7498

ⁱ Az 501. Intézet irattára, Krisztián Béla összeállítása az osztálynaplók alapján.

ⁱⁱ 1951-1985 között öt éves bontásban

A MÜM. 501. Ipari Szakmunkásképző Intézet Komló bányaelektrolakatos (105. sz.)
tanulóinak létszámalakulásaⁱ

ÉV	Végzettek
1965-1968	22
1966-1969	32
1967-1970	24
1968-1971	23
1969-1972	22
Összesen	123

ⁱ Az 501. Intézet irattára, Krisztián Béla összeállítása az osztálynaplók alapján.

7.1.3.4 Nagymányok

A nagymányoki MTH 504. sz. Dimitrov Vájár Iparitanuló Intézet, majd MüM 504. sz. Iparitanuló Intézet utóbb Bonyhádi 504. sz. Szakképző Iskola.

Az Észak-mecseki bányavidék feketekőszén-előfordulásai az egykor összefüggő kőszénmedence fiatal törésvonalai mentén leszakadt és több helyütt a külszínen is megtalálható roncsai. A kőszenes rétegek 15 km hosszban, 200-300 méter szélességben tört, pikkelyes, egymásratolt szerkezetekben helyezkednek el. Ez az úgynevezett északi-pikkely. A vulkáni kőzetek a teleproncsok közé a mezozoikumba nyomultak be.

A szénbányászat a Pécs környéki széntermeléssel egyidőben alakult ki. A külszíni, kibúváások menti bányáskodást idővel a táró- majd mélybányászat váltotta fel. A területen 1945 előtt az Esztergom-szászvári Kőszénbánya Részvénytársaság majd a Salgótarjáni Kőszénbánya Rt. képviselt meghatározó szerepet. A mostoha földtani körülmények következménye, hogy a területen csak szerény mértékű kőszéntermelés folyt. A Salgó a konjunkturális időszakra készülve, a termelés súlypontját jelentő nagymányoki bányát villamosította, korszerű osztályozót és brikettgyárat épített. 1945-től terület fejlesztését külön bányauzemben tervezték. A kormány, az állami szénbányászatról szóló rendeletében Mecseki Szénbányák Nemzeti Vállalatot alapított Nagymányok székhellyel.

A MÁSZ 1949-ben Nagymányokon alapított segédvájáriskolát, amelyet 1950-től a MTH vett át. A vájártanulók többsége az ország minden részéből érkezett. Az iskola jó beiskolázási eredményekkel büszkélkedhetett, bár a helyi illetőségűek aránya mindvégig alacsony volt (1955-ben pl. csak három nagymányoki fiatal volt a vájártanulók között). Rövid ideig lányok is beiratkoztak, őket az év végén máshová helyezték Jó kapcsolatokat épített ki az ország más vájárintézeteivel. Tantestülete bővítéséhez a mohácsi vasmű építkezéseihez létesített építőipari MTH iskola létszámcsoökkentésével felszabadult tanerők érkeztek. 1956. elején együttműködési szerződést kötött a sztalinói 1. sz. Bányásziskolával.

A komlói medence bányászatának átszervezése során az északi-medencét a komlói területhez csatolták. A komlói terület koncentrált termelésének megvalósítása folyamatosan történt, a vájártanulóképzés racionalizására is tervek készültek.

Az 1956. elején kelt „Javaslat nagymányoki vájártanulók Komlóra helyezése tárgyában, a komlói létszám feltöltése érdekében” – forgatókönyve több oldalról közelítette meg a kérdést. A terület szénvagyonára ismertetése nyomán a munkaerő-ellá-

tás egyre nagyobb gondjait sorolja, amin a komlói üzemekhez történő csatlakozás segíthet. A komlói vājárlétszám pótlására már korábban is megtörtént, hogy a szakmunkásvizsgára Komlón került sor. A nagymányoki bánya Komlóhoz csatolásával az önálló vājártanuló-képzés fenntartása nem volt indokolt. A képzés megszűnésével a nagymányoki vājártanulókat Komlóra helyezték. A nagymányoki tanulók II. évben, Komlón történő foglalkoztatása és áthelyezése nagy vitákat keltett, ellene a Komlói Városi Pártbizottság is tiltakozott. A kislétszámú, kisebb méretű nagymányoki munkahelyekből a komlói bányaüzemekhez áthelyezett tanulók - akárcsak a felnőttek - nehezen illeszkedtek be a ténylegesen nagyüzemi tömegtermelő komlói munkahelyekre, a tanulófoglalkoztatás dinamikusabb környezetébe.

A Komlói Szénbányászati Tröszt 1960. február 1-jén jelentette be, hogy lemond a nagymányoki vājárképzésről, mert a komló vājárintézet elegendő a komlói üzemek vājártanúpótlásának biztosítására. A Pécsi Szénbányászati Tröszt ugyanakkor vállalta, hogy 1963. szeptember 1-ig évi 50 főt iskoláz be Nagymányokra, amire a pécsi 400 fős intézet felépül, így biztosítva a nagymányoki intézet fennmaradását.

A terület bányáit 1962-ben Északi Bányauzem néven vonták össze, szászvári központtal. Rövidesen sor került a császtai, mázai és nagymányoki bányák visszafejlesztésére majd bezárására. A mázai és nagymányoki bányák leállítással felszabadult létszám zöme Komlóra került, őket elsősorban Zobákon foglalkoztatták.

A nagymányoki 504. sz. MTH Vājáriskola (1954-ben vette fel a Dimitrov nevet) az állomás melletti volt kocsmáépületben rendezkedett be, a tanulók otthonát a bányatiszti lakásokban helyezték el. Az otthon három főépületében egy-egy évfolyam (szakasz) lakott. Az otthon nevelőtevékenysége példás volt, ezt a különböző versenyeken elért eredmények, közte az 1963-ban elnyert KISZ Vándorzászló is bizonyította.

Számos tanuló került középiskolába, egyetemre. Egy visszaemlékező elmondja, hogy engedve „az erőszakos toborzásnak” vállalta a vājáriskolát, ahol csak három helyi fiatal volt a toborzottak között (1955).

A nagymányoki vājárképzésre emlékező Guth Ferenc bányamérnök írja: „az iskola megtanított a vājár szakmára. Ezen tulmenőleg zártsága folytán önállóságra tanított! Saját pénzbeosztásra, ruha tisztántartására, gombvarrására, cipőtisztításra, tisztálkodásra, kulturált közös étkezésre. Megtanított a feletteseknek a tisztelet megadására és az egymásközi kollegiális viselkedésre. Tanított udvarlási, bálozási és etikai szabályokra. Szakmai téren a tanultak hasznát vettem még az egyetemen is. Ugyanis a végzett huszonegy tanulóból hatan tanultunk (30%) tovább a pécsi Cséti Ottó Bányaiipari Technikumban. Végzés után csak jómagam vágtam neki sikerrel a Nehézipari Műszaki Egyetemnek. Ahol tanulmányi ösztöndíjjal bányamérnökként 1967-ben végeztem. A 38 éves praxisom során voltam üzemmérnök, fejlesztési majd szellőztetési vezető, a Központi Bányamentő Állomás parancsnoka (ahova az érc- és a szénbánya összes mentőtevékenysége tartozott) aknamélyítő üzemvezető és szakági főmérnök. A vājáriskola megköstoltatta velem a fizikai munkát, mely haszna mindvégig elkísért a fizikai munka reális értékelésében. Aki nem dolgozta a szakmát, az másképp látta és értékelte a fizikai munkát. Bár akkor nem tetszett, utólag hasznosnak és meghatározónak tartom már a vājár iskolát. Jó alapot adott teljes szakmai életemnek.”

A nagymányoki tantestület létrehozásához több helyről érkeztek pedagógusok, közte Mohácsról. Az oktatást főállású tanári kar végezte. A mohácsi vasmű építkezésének felfüggesztése miatt a mohácsi iparitanulóképzésből Komlóra is és Nagymányokra is pedagógusokat helyeztek át. Nagymányokra a fizika-matematika tanítására Vizmeg Lajos tanárt helyezték át, aki később a szekszárdi 505. sz. Intézetbe került. Az 1965/66 tanévben már nem indítottak vágárképzést, ebben az évben történt a bonyhádi 531. sz. Helyiipari Iskola és a nagymányoki iskola egyesítése.

A vágárképzés 1949. október 10-én három osztállyal indult. Az oktatás gyakorlati részét a tanulók reggel hattól déli 12 óráig a bányauzemben töltötték, az ebéd után délután folyt az oktatás (1951 őszéig). 1950/1951-ben 287, 1955-1956-ban 201, 1957-1958-ban 268, 1963-1964-ben 169, 1966-ban 47 beiratkozott tanuló volt. A komlói bányafejlesztés szakember-igénye következtében többször került sor nagymányoki tanulók Komlóra, történő áthelyezésére (így a 1953/54-ben, 1956. szeptember 1-el és 1966-ban, a képzés megszűnésekor). Az áthelyezettek vágár szakmunkásvizsgájukat Komlón tették le.

A szigorú otthonrend, a tanulmányi követelmények és fegyelem betartatása szép szakmai sikerekhez vezetett. Az intézet 1956-ban egységes maradt, egyetlen tanuló sem távozott el, így 1957 januárjában már ismét működött az iskola. A nagymányoki tanulók 1951-től vettek részt a különböző szocialista munkaversenyeken. Az 1966-os várpalotai Országos Szakmai Tanulmányi versenyen első helyezést értek el Hoffercsik János, Juhász Lajos és Sebes Zoltán vágártanulók. A nagymányoki vágártanulók gyakorlati foglalkozásaikra autóbusszon jutottak el a bányauzemekbe: Nagymányok, Váralja, Máza és Szászvár. Váraljára kisvasúton, „népessel” tették meg az oda-vissza utat.

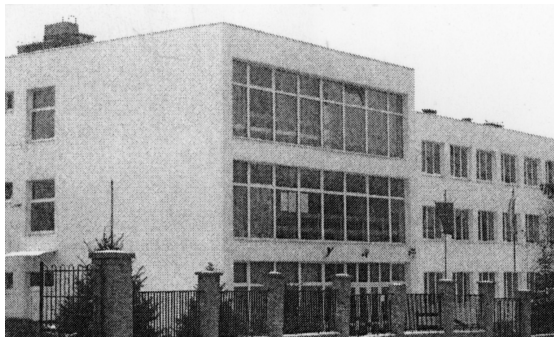
A nagymányoki intézetben már 1950/51-től megkezdődött a vasipari majd egyéb szakmák oktatása. A vasipari szakképzést igény szerint, szakaszosan – nem minden évben – indították. Öröndetes, hogy a hajdani vágárképzésben résztvevők, a tantestület az új feladatokkal, sikerrel birkózott meg, saját fejlesztésével megoldotta a szakmai képzés igényes szervezését. A szakmai sikereken túl kulturális értékek is születtek: a szavalóversenyeken, énekkaruk (a fiúkorusnak országos sikere volt, Gayer József vezetésével) rendszeres résztvevői voltak a helyi és országos rendezvényeknek. A térségben szükséges szakmunkásképzés érdekében a szekszárdi központú, de bonyhádi 531. sz. Helyiipari Iskolát a nagymányoki iskolával vonták össze. A nagymányoki termelés megszűnésével, a Bonyhád és térsége fejlődése szakmunkásigényeire tekintettel, a nagymányoki központú iskolát Bonyhádra helyezték át, ahol 1970-től új, hattantermes épületben 504. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézetként folytatta munkáját.

Igazgatók: Teleki István (1949-1951), Szentistványi Gyula (1951-1955), Pinezits Imre (1955-1976), Magyar Péter (1976-1989), Fetzner Márton (1989-1999), Geresdi Sándor (1999-).

A MTH 504. sz. majd MŰM. 504. Ipari Szakmunkásképző Intézet
Nagymányok végzett vájár (104. sz.) tanulói
létszámalakulása 1949-1966ⁱ

Év	Végzett tanulók		Megjegyzés
	vájár	bánya-elektrolakatos	
1949/50	281		beiratkozott
1951	57		
1952	49		
1953	(31)		31 vájártanuló Komlón vizsgázik
1954	196		
1955	149		
1956	(52)		52-en Komló vizsgáztak
1957	8		
1958	28		
1959	86	1	
1960	36		
1961	37		
1962	62		
1963	17		
1964	10		
1965	18		
1966	33	Az Országos Szakmai Tanulmányi Versenyen I. helyezést érték el: Hoffericsik János, Juhász Lajos, Sebes Zoltán.	
1949-1966 összes	1150	1	
1949-1966 összes	1151 (az áthelyezettek is a nagymányoki létszámban)		

ⁱ M. T. H. 504. sz. Dimitrov Vájártanuló Intézet majd MŰM. 504. sz. Szakmunkásképző Intézet Nagymányok, utóbb 504. sz. Szakképző Iskola, Bonyhád. Az iskola 1970-ben települt át Bonyhádra, egy új hattantermes iskolaépületbe. Az iskola adatai alapján.

Perczel Mór Szakképző Iskola és Kollégium, Mór, a MTH és MűM 321. sz. Ipari Szakmunkástanuló Intéze.

Fejér megyében, Székesfehérvár után másodikként, Móron 1885-ben kezdte meg működését az inasiskola. A község akkori lélekszámához viszonyítva tekintélyes létszám, összesen 122 tanuló három évfolyamban, az előkészítő osztályban (45 fő) és az I. osztályban 77 fővel kezdte meg tanulmányait. Az iskolai foglalkozások vasárnap történtek, az oktatás nyelve magyar és német volt.

A móri inasképzés a kisipari jellegű gazdaságnak megfelelően alakult. A vasút megépítése, a szénbányászat megjelenése, a villanytelep, fűrészüzemek, olajütők szaporodása a szakmai képzés bővítését igényelte. 1945 után a terület fejlesztésének meghatározója volt a bányászat, a legnagyobb szakmunkásigény is itt jelentkezett.

A Munkaerő Tartalékok Hivatala a nagyüzemi szakmunkásigényekre tekintettel kezdte a móri szakmunkásképzés fejlesztését. A népgazdasági tervekhez igazodva az 1950-es évektől túlnyomórészt bányaiipari (vájár), de építő- és vasipari iparitanulóképzés is folyt. Folyamatos toborzó munkával, az Alföld munkanélküliséggel küzdő régióiból, kisebb mértékben a közvetlen környezetből számos tanulót iskoláztak be, akik még a mai napig is Móron élnek. Mórott a vájárképzés 1952-ben kezdődött és az 1970-es évek elejéig tartott. A gyakorlati oktatás Kisgyón bányán történt, ahol 1980-ban műhelyt építettek a villanyszerelő és lakatos képzésben résztvevő tanulók számára.

A vájárokztatásnak a Trautenberg-kastély adott helyet. A földszinten – termes elrendezésben – 160-170 tanuló kapott szűkös elhelyezést. Az otthonnak berendezett termek helyett, kezdettől szorgalmazták új otthon építését. Az elméleti képzés rövidesen kinőtte az épület adta kereteket, mivel az emeleten csak három helyiségben folytatható oktatás, a negyedik teremben a testnevelési foglalkozások történtek. Az 1957-ben megalakult Munkaügyi Minisztérium átvette a megszüntetett MTH feladat körét, meggyorsult a képzés korszerűsítése. Az átalakított kastély és egyéb igénybevevő épületek helyett új iskola épült, amit 1974. szeptember 22-én adtak át.

A tanulók toborzással, az ország minden részéből érkeztek. A rendszeres tanulás, munka, a szervezett foglalkozások, és fegyelem, a tisztaság megtartása a korábban ilyen feltételeket és követelményeket nem vagy csak kevésbé ismerő fiatalok között rendkívül nehézség forrása volt. A tanulókat a gyenge tanulmányi eredmény esetén az intézmény elhagyására ösztönözték, illetve kizárták. Hasonlóan intézked-

tek a fegyelmehzetetlen fiatalokkal szemben is. A vágárképzés rangot jelentett, az iskola meghatározott szerepet töltött be a község kulturális és sportéletében. A közösségi ünnepi rendezvények és sportünnepélyek szép látványa volt az egyenruhás vágártanulók megjelenése, kultúrcsoportjai műsora, a tanulók gúlagyakorlata, jól szervezett tornabemutatója.

Az újonnan formálódó móri tantestületnek rövid idő alatt kellett megteremtenie azt a szakmai-pedagógiai környezetet, amelyben a tanítás és nevelés eredményesen történhetett. Ebben a bányauzemek sokoldalúan segítettek, a berendezés kiegészítése, a tanulók felszerelése, a szociális ellátás köre, a műhelyek felszereltségének megteremtése mind magán viseli a vállalati támogatások jeleit.

A hagyományokra építve, a tapasztalatokat hasznosítva máig eredményes nevelőmunkát végez a móri szakmunkásképzés. Mai testülete megemlíti, hogy hosszú évtizedek tapasztalata alapján igen merev kép alakult ki az iskoláról, ami nehezen változik. „A legtöbb ember intézményünket még ma is „vágáriskolaként” emlegeti, és ez nem tesz jót az iskola hírnevének.”- írja egy jelentés. A móri vágárképzésben részt vettek nem így gondolják. Nem feledkeznek meg iskolájukról, közülük többen rendszeresen találkoznak, mások keresik és számontartják a tanulóévek felelevenítését.

Az 1950-es évektől épültek Balinka, Márkushegy bányauzemei, a kiterjedt infrastruktúra. Kimondottan bányász települések alakultak ki, Kincsesbánya, Bakonycsérnye, Balinka-Mecsér, és Pusztavám település. Ekkor épült ki a családi házas övezet a „bányásztelep.” Kincsesbányán 1999-ig a bauxitot, Balinkabányán szénét bányásztak. Pusztavám Márkushegyi üzeménél még folyik a szénkitermelés. A kincsesbányai bányauzem bezárását a bauxitigény nagymértékű csökkenése tette indokolttá. Az itt foglalkoztatott bányászok egy részét fenyőfői munkahelyre helyezték át, nagyobb részét inaktív állományba helyezték (25 év földalatti szolgálat után) vagy izületi, reumatikus, asztma betegség miatt leszázalékolták. Hasonló történt Balinka-bánya bezárásánál is.

„Bezárta kapuit a Balinkai Szénbánya” – írta a „Független” móri havilap. „...”a szeretett, féltve őrzött bányát, mely annyi embernek, családnak adott biztos megélhetést: anyagi és szellemi egzisztenciát hosszú évtizedeken át. Egyszerűen nyugdíjas munkahelynek titulálták; bizonytságban érezte magát, az, aki el tudott helyezkedni az üzemben. 1922-re tehető a kisgyóni bányászkodás kezdete, majd 1952-re a balinkai. 1972-ig mindkét üzemrészben folyt a termelés, közben 1963-ban élte fénykorát, amikor 2804 embernek adott munkát, és közel ennyi családnak megélhetést. Egy családból többen is dolgoztak itt. Bányászdinasztiák nőttek fel, bányászcsaládok dolgoztak együtt.

Kezdetben az volt a terv, hogy Inotán épül egy erőmű balinkai szénre, de erre már nem született szerződés. A bányát fokozatosan leépítették. A kisgyóni lakótelepet felszámolták, nyolcvanegy családot költöztetnek Móra, az egyszobás viskók helyett két- és háromszoba összkomfortba, egész falut építettek Mecséren. Bodajkon kétszáz modern lakás épült két és háromszintes épületekben. Ugyanott korszerű 210 fős munkásszállót létesítettünk. Mórón még építettek egy harminckét lakásos garzonházat. Összesen huszonkét községből szállítottuk be a dolgozókat, és mindenütt meglátstott a bánya segítségével. Szabályos „kádérképzés” valósult meg

Balinkán, hisz innen került ki a Borsodi Szénbányák vezérigazgatója, a Veszprémi Szénbányáké, valamint két főosztályvezető is. Köszönhető ez annak, hogy például 1991-ben, az üzemben 20 egyetemet, 22 főiskolát, 250 középiskolát végzett dolgozó volt. De a fizikaiak képzését sem hanyagolták el: 832 szakmunkás, köztük 206 vájár és segédvájár dolgozott az üzemben.”

A korábban uralkodó vájárképzés a bányászat megszűnésével veszített jelentőségéből, ezért a vasipari, villamosipari, az autószerelő, a szövő, a karosszéria – lakatos képzés bevezetése jelezte az intézet választását a gazdasági struktúra változásaira. Ezt tükrözik az elmúlt évtized szakmai megújulást jelentő képzési strukturváltásai, a képzési feltételek minőségi változása. Mórrott a közismereti tantárgyakat tanító tanárok túlnyomó többsége egyetemi végzettségű, a gyakorlati oktatók műszaki képe-sítésük mellett pedagógiai képzettséggel is rendelkeznek.

A képzés tárgyi feltételeit a bányaüzemek, a letelepedő vállalatok, közte a Cse-pel Művek Fémmű Móri Gyáregysége biztosította, korszerű, új forgácsoló gépek beszerzésével és tanműhely kialakításával. Sorra létesültek a kor technikai követel-ményeinek megfelelő tanműhelyek Balinkabányán, Oroszlányban és a legmoder-nebb technikával ellátott Ikarus tanműhelyben. Az IKARUS tanműhelye a korsze-rű szakmunkásképzés tárgyi és személyi feltételeit a kor legmagasabb igényeinek megfelelően biztosította.

A képzési struktúra további változását jelentette az 1992-ben bevezetett közgaz-dasági képzés, az érettségizett tanulók titkár – képzése, a legmodernebb számítás-technikai ismeretek tanítása.

A móri szakképzés nagy utat tett meg az 1884-es ipartörvény kiadásától. A rend-szerváltást követő történeti léptékű társadalmi és gazdasági változások nagy meg-rázkódtatást jelentettek a móri szakképzésnek. Elsőként az Oroszlányban és Balinkabányán működő tanműhelyek szűntek meg, majd az IMAG a rákövetkező évben pedig a CSMF Móri Gyáregysége szüntette be a tanműhely működtetését. Ezért vált szükségessé iskolai tanműhely létesítése. A Városi Önkormányzat az is-kola rendelkezésére bocsátotta a Petőfi Általános Iskola bányásztelepi épületét. Az itt épült tanműhelyt 1993-ban adták át.

A móri intézmény a változó feltételek között mindig alkalmazkodni tudott szak-mai-pedagógiai felkészültségével az új gazdasági struktúrához, és ennek megfelelő-en alakítja a képzési struktúrát. Az eddigi történelmi utat többségében a becsületes munka, színvonal és minőség, jogos, vagy jogtalan vélemények, ítéletek jellemezték. Az iskola vállalja ezt a múltat, az örökséget, a tévedéseket és hibákat is, büszke az eredményekre, a sikerekre, őrzi és folytatja a jó hagyományokat, de nem vállalja és visszautasítja az alaptalan és jogtalan, a rosszindulatú véleményeket és kritikákat.

A felnőttképzés a területen állandó volt. A nyolc osztályt nem végeztek számá-ra a bányavállalat 1971-1974 között oktatást szervezett (ezen 150 dolgozó végzett). A növekvő gépesítés figyelembevételével az 1980-as évektől a felnőtt vájárképzés-ben azok is részesültek, akiknek már gépészeti és villamossági ismeretei voltak (la-katos, villanyszerelő).

Perczel Mór Szakképző Iskola és Kollégium, valamint jogelőd intézménye igaz-gatóinak névsora: Ipari Tanonc Iskola: Konetsny Gyula 1885-1910, Jókay Endre 1910-1921, Hruska Antal, Borszéki Lajos; MTH Vájáriskola – MűM 321. Ipari

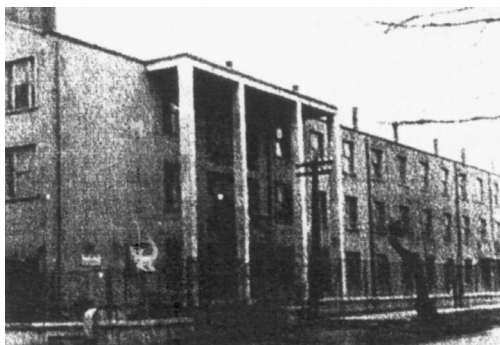
Szaktanulmányi Intézet – Perczel Mór Ipari Szakközépiskola és Szaktanulmányi Intézet: Borbély Imre, Kovács János 1956-1980, Trosztmér Károly 1980-1987, Szabó Károly (mb. íg.) 1987-1988, Mesterházy Zoltán 1988-1994, Brucker Mária 1994-2004, Józsa Tímea 2002-.

A MÜM. 321. sz. Ipari Szaktanulmányi Intézet, Perczel Mór Szakképző Iskola és Kollégium Mór
vájár (104. sz.) létszámai és szaktanulmányvizsgát tett tanulói¹

Év	évfolyam			Szaktanulmányvizsgát tettek	Megjegyzés
	I.	II.	III.		
1950-1951	42	0	0	0	
1951-1952	147	40	0	38	
1952-1953	149	32	0	32	
1953-1954	139	43	0	134	
1954-1955	54	72	0	45	
1955-1956	94	34	0	45	
1956-1957	74	60	0	16	
1957-1958	74	54	36	31	
1958-1959	76	51	48	47	
1959-1960	104	61	34	26	
1960-1961	25	76	52	48	
1961-1962-	46	20	73	66	
1962-1963	45	39	18	15	
1963-1964	58	33	32	31	
1964-1965	27	42	32	31	
1965-1966	48	18	36	35	
1966-1967	57	38	14	9	
1967-1968	18	36	35	33	
1968-1969	35	15	27	27	
1969-1970	19	24	12	12	
1970-1971	11	16	22	22	
1971-1972	8	3	16	16	
1972-1973	0	4	2	2	
1973-1974	0	0	4	0	
Összesen	1350	811	493	761	

¹ MÜM. 321. sz. Ipari Szaktanulmányi Intézet, Perczel Mór Szakképző Iskola és Kollégium. Mór. Az iskola adatai alapján

7.1.5. Nagybátony

A Fáy András Szakközépiskola, Szakiskola és Kollégium.
A MTH majd MüM. 209. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet, Nagybátony.

Az észak-magyarországi barnaköszén-előfordulások széntelepei a felső miocén idején keletkeztek. A salgótarjáni és miskolci-ózdai medencében a bányászatot helyenként rétegvíz és gázveszély nehezíti. Az ipari vagyon átlagos fűtőértéke 11,8 MJ/kg. Nógrád korábban is kiemelten szerepelt a nagyüzemi szénbányászat fejlesztési terveiben.

A Népgazdasági Tanács határozata nyomán a Bányászati Minisztérium utasítására a Nógrádi Szénbányászati Tröszt segítségével szerveződött meg a képzés. A képzés megindításában nagy szerepe volt Kusnyér Zoltán bányavezetőnek és a BDSZ helyi Bizottságának. Nagybátonyban 1949. november 3-án kezdte munkáját a vágáriskola. A Nógrádi Szénbányák és a BDSZ magáénak tartotta a vágárisképzést. „A hol legyen a vágáriskola, ki irányítsa” kérdések mindennaposak voltak a MTH 1950. évi megalakulásáig. A MTH megépíttette a nagybátonyi Bányászvárosban a vágárisképző intézet két épületből álló épületegyüttesét. Az iskola 1951. szeptember 1-re készült el. A hat tanterem, és egy gépterem a tanítás jobb feltételeit teremtette meg.

A jelentkezett ötven 16-24 éves tanuló 4-5-6 osztályt végzett, kisebb részük a nógrádi területről, nagyobb részük az ország más helyeiről érkezett. Az első évet 46 beiratkozott tanuló kezdte meg. Az igen alacsony végzettség, a számukra eddig nem ismert elvárások (rendszeres és követelményállító iskolai munka, fegyelem, munkavégzés, magatartási formák) nagy ellenállást keltenek, ami gyakran példátlan fegyelmetlenségben, késésekben, italozásban tükröződött. A lemorzsolódás a vágárisképzés egész ideje alatt különböző mértékben, de jelen volt. A 46 vágáristanulóból 1951-ben 39-en végeztek vágárisként. Az egyenlő munkavállalás lehetősége, a kedvezmények lányok számára is vonzóvá tették a bányászszakmát. A lányokat azonban erkölcstelenségük és fegyelmetlenségük miatt 1950 elején áthelyezték a Gödöllői Állami Nevelőintézetbe.

Az egyre nagyobb számban érkező tanulók elhelyezése sok gondot jelentett. Oktatásuk több helyen, a Wein-házban, a régi községi orvosi rendelőben, a nagyközségi tanács előtti Népbolt épületében történt. Lakhelyül a Mária utcában egy magánház szolgált. Ágyneműről, ruhájukról maguk gondoskodtak. Innen egy részük a volt

tanműhelyi részben (ma tornaterem) más részük a létszámnövekedés miatt a 104. számú legényszállóra került (itt orvosi rendelő és mentőállomás volt). Az otthont (20 szoba, konyha, ebédlő, tanulószobák, stb.) 1952 január 1-én adták át. A nagybányai intézet otthona 1965-ben lett Kollégiummá.

A szerveződő tantestület kezdetben egyenetlen felkészültségű volt. Az elemi iskolai tanítók mellett az oktatók, a nevelőként foglalkoztatott bányászok földalatti gyakorlatuk mellett maguk is csak 5-6 osztályt végeztek. Nehezen birkóztak meg a fiatalok fegyelmezésével, a szakmai nevelés nehéz feladatával. Az oktatók, nevelők fluktuációja is jelentős volt, sokan csak 1-3 hónapot, fél évet töltöttek az intézetnél. A testület azonban folyamatosan erősödött, egysége a szakmai feladatok teljesítése, a MTH követelményei és szigorú elvárásai következtében fokozatosan szervezetesebb és ennek megfelelően hatékonyabb lett. A Műszaki Tanárképzés sokat segített a hiányzó szaktanárok biztosításában. Egy 1951-es felügyeleti jegyzőkönyv megállapítja, hogy tankönyvek nincsenek, igen gyér a szemléltetés. A magyar, természettan, alkotmánytan tantárgyakat „csak a kréta és tábla eszközeivel szemléltetik”. A tantestületben főiskolai végzettséggel heten, középfokú végzettséggel 7, csak nyolc általános iskolai osztállyal 3 fő tanító rendelkezett. A negyven egyéb alkalmazott, főleg oktató, szakmai gyakorlattal igen, de csak 6 vagy ennél kevesebb elemi osztályú végzettséggel rendelkezett.

Az otthonban fáradtságos, de sikeres nevelőmunka folyt, többek között Gábor Tamás kulturális nevelőtanár vezetésével. Sorra alakult meg az énekkar, táncsoport. A faragószakkör id. Szabó István vezetésével működött, nógrádi és budapesti alkotásai kiemelkedő emlékei a bányászatnak. A szervezett kultúrélet eredményét többek között a kultúrsoport 1955. évi sikere bizonyítja: Hatvanban az Országos Kultúrversenyen a nagybányai kultúrsoport és táncegyüttes első díjas lett. Az iskola kultúrsoportja sokakat vonzott, lányok a községből is jöttek szerepelni. Az intézet sportmunkáját is számos eredmény kísérte. 1953-tól kiemelkedő sikerek könyvelhetők el az atlétika (ezer méteres síkfutásban Dénes István), a röplabda, ökölvívás (Kazip Zoltán) országos első helyezettek lettek. Az évek során a számos tantárgyi versenyen, helyi és országos vetélkedőn álltak helyt a nagybányai vándortanulók.

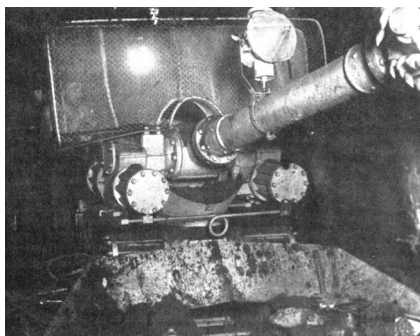
1949-1958 között az intézet és a bányavállalat folyamatosan toborzott elsősorban Nógrád, a Hajdúság és Nyírség területén. 1952-1955 között például hatezer kilométer utat tettek meg, több mint kétszáz találkozót szerveztek szülőkkel, iskolákkal, tanácsai szervezetekkel. Sokszor kultúrműsorokkal jelentek meg a toborzó utakon. A toborzás nem volt könnyű, a falvakban például több helyen elbújtak a vándor egyenruhások elől, mert rendőröknek, végrehajtóknak nézték őket. Esetenként órákig agtáltak, mert a létszámra szükség volt és minden tanulóért prémium járt. Azt a szülőt, akiről kiderült, hogy hazahívta gyermekét, 1500 Ft pénzbüntetéssel sújtották.

Az intézet és a Nógrádi Szénbányák a gyakorlati munka jobb megszervezésére, a tanulóknak megfelelő és a tantervvel egyeztetett munkavégzés feltételei megteremtésére törekedtek. A szakmai elméleti és gyakorlati követelményeit szigorították, 1957-től bevezették a szakoktató-tanári rendszert. Folytatódott a kabinetrendszer, szaktantermi rendszer kialakítása, sokoldalú tapasztalatcsere alakult ki az intézetek között, szervezettebb lett a bányai szakmai munkaközösségek munkája, nőtt a módszertani kultúra. A tantestület számos szemléltetőeszközt készített. Pl. az

ácsolat irányba-állítás modellje, az Irén bánya modellje (ez szakmai bemutatón díjat nyert) országosan ismertek voltak. A nagybányaiak kapcsolatfelvételt kezdeményeztek a salgótarjáni és a selypi intézettel. Ez utóbbitól több szemléltetőeszközt kaptak. Részt vettek a Tatabányán rendezett továbbképzéseken, állandó volt az intézetek közötti tapasztalatcsere, pl. Ajka, Aszód, Balassagyarmat, Nagybánya, Oroszlány, Tatabánya. Országosan több bányaiipari bemutató foglalkozást tartottak.

A gyakorlati képzés változatosan alakult. 1949-50-ben a tanulók egy részét ott-hon hiányában. Kisterenyén, Vizslás-Ujlakpusztán helyezték el. A szállás a Vizslás-Ujlak vasúti megálló mögötti volt uradalmi épületben volt. A tanulók a helyi, vizslási bányaiüzemnél kaptak gyakorlati oktatást. A gyakorlat: üzemi vájárok, munkások mellett történt. A maconkai Irén-bánya, amelyet tanbányául jelöltek ki egyidőben olyan gyengén felszerelt volt, hogy a tanulókat más üzemekbe vitték tapasztalatot szerezni. Egy szakfelügyeleti látogatás megállapította, hogy az oktatók nem foglalkoznak a tanulókkal, munkaszervezés híján ezek egész nap céltalanul lézengenek. A munkafeladat-magyarázatok elmaradnak, kevés oktató foglalkozik megfelelően a tanulókkal. Legtöbbjük csak a munka ellenőrzésére szorítkozik. 1954. márciusában a MTH Igazgatóság körlevelet adott ki a szakmai nevelés minősége érdekében. Képesítési előírásokat fogalmazott meg, közte azt, hogy a tantestületek oktatóinak legalább nyolcosztályú végzettsége legyen, 5-6 éves munkaviszonnyal, a szakma tökéletes ismeretével rendelkezzenek. A nevelőknek megfelelő pedagógiai képzettsége legyen, akik nem megfelelő képesítésűek, elbocsátandóak.

A követelményeknek megfelelőbb kazári Pólyos üzemet 1955-ben minősítették Tanbányának, ahová autóbusszal szállították a tanulókat (9 km). Az Irén Tanbánya 1960-ban, a Pólya Tanbánya 1961-ben szűnt meg. 1958-tól a Rákóczi telep melletti Rákóczi Tanbánya volt a gyakorlati képzés helye Ettől az évtől a vájárképzés befejezéséig (1967-ig) a Rákóczi Tanbányában történt az első és másodévesek képzése. A Rákóczi Tanbánya munkahelyein kívül az új technológiák elsajátítására a harmadéves vájártanulók háromhavi turnusokban üzemi gyakorlatokon vettek részt Szorospatakon, és a Katalin bányaiüzemben.

*Gyakorlati foglalkozáson, fabiztosítású elővájasban – Ajtay-F fejtőgép, Nagybánya
Pihenő vájártanulók*

A gyakorlati képzés javult, módszertani bemutató foglalkozásokra került sor. A tanulók teljesítménye és szakmai hozzáértése folyamatosan emelkedett. Palócz József vándortanuló például jó elméleti felkészültséggel és gyakorlati munkájával az 1955-ös MTH intézetek vándortanuló versenyén első helyezést ért el. Vándortanulói díját és a DISZ KV ezer Forintos jutalmát ünnepélyesen vehette át. Felvételt nyert és elvégezte a miskolci Bányaiipari Technikumot. Később Biszán József néven 1962-ben az Intézet KISZ titkára lett.

Az 1956-os forradalom eseményei az intézet életét hosszabb időre megzavarták. A 146 első évesből 1957 januárjában mindössze 39 tanuló érkezett vissza. Az intézet átrendeződött, nőtt a szakmai-pedagógiai munka minősége, eredményes művelődési munka folyt, átmeneti eredményt hozott az ismét megindított toborzás.

1959-től az intézeti kultúrmunkát Somogyi Jenő nevelő irányította igen jó eredménnyel. A József Attila Olvasómozgalomban elért jó eredmény egyik következménye, hogy az Intézet háromezer kötetes könyvtárat kapott. Az intézet kiterjedt kulturális és sportkapcsolatokkal rendelkezett. Kölcsönösen látogatták egymást a magyarországi és az aszódi laktanyával, kapcsolatokat éltek az orosz katonákkal is, akik műsoraikkal nagy tetszést arattak a városban is. Színjátszóik a Harmadévesek c. vígjátékkal az Iparitanulók Országos versenyén I. díjat nyertek.

1961-től bevezették az egészségügyi képzést majd 1967-től tovább bővül az intézet képzési köre. 1970. január 1-vel megszűnt a 217. Balassagyarmati Intézet 210. számú pástói fiókiskolája, tanulói Nagybatonyba kerültek. Az intézetben 1970-ben 760 tanuló 25 osztályban, 5 tanműhelyben készült szakmájára. Új gépüzemi tanműhely épült 1972-ben, amelyet rövidesen kétszer bővítettek. Az Intézet feletti felügyeletet 1973-tól a MűM-től a Nógrád Megyei Tanács Művelődésügyi Osztálya vette át.

1977-től újra indult a bánya-elektrolakatos képzés. A Nógrádi Szénbányánál és a Ganz-vállalatnál a szanálás miatt 1989-től csökkent majd végleg megszűnt a szakmunkásképzés.

Igazgatók: Ködmön István bányász,(1949-1950), Cs.Tóth József tanár (1950-1951), Vadkerti Tibor tanár (1951-1953), Pópity Béla tanár (1953-1954), Szűcs Lajos tanár (1954-1955), Dénes Márkus tanár (1955-1959), Kovalovszky József technikus (1959-1963), Hantos Sándor tanár (1963-1991), Bocsó Imre műszaki tanár (1991-1996), Krasznai István mérnök-tanár (1996-1998), Király Gyuláné tanár (1998-)

A MÜM. 209. Ipari Szakmunkásképző Intézet, Fáy András Szakközépiskola,
Szakiskola és Kollégium Nagybátony
(104.sz.) vājār szakmunkásvizsgāt tēt vājārtanulōi¹

Ēv	Szakmunkásvizsgāt tēt	Megjegyzēs
1951	34	
1952	76	
1953	78	
1954	218	
1955	33	
1956	75	
1957	25	
1958	114	
1959	74	
1960	73	
1961	102	
1962	77	
1963	87	
1964	129	
1965	85	
1966	66	
1967	38	
-	-	
1986	3	
1988	5	
1989	3	
Összesen	1285	

¹ A MÜM. 209. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet, Fáy András Szakközépiskola, Szakiskola és Kollégium, Nagybátony. 1951-1989. Az iskola adatai alapján.

A MÜM. 209. Ipari Szakmunkásképző Intézet, Fáy András Szakközépiskola,
Szakiskola és Kollégium
Nagybátony (105. sz.) bānya-elektrolakatos szakmunkásvizsgāt tēt tanulōi¹

Ēv	Szakmunkásvizsgāt tēt	Megjegyzēs
1966	30	
1967	31	
1968	31	
1969	29	
1970	27	
-	-	
1980	11	
1981	31	
1982	10	
1983	20	
1984	25	
1986	23	
1987	17	
1988	11	
1989	6	
Összesen	302	

¹ A MÜM. 209. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet, Fáy András Szakközépiskola, Szakiskola és Kollégium, Nagybátony. Az iskola adatai alapján.

7.1.6. Oroszlány

Eötvös Loránd Ipari Szakmunkásképző Intézet és Szakközépiskola,
Munkaügyi Minisztérium 312. számú Szakmunkásképző Intézet. Oroszlány.

Oroszlány a Vértes nyugati oldalán terül el. A római korban is lakott település, első írásos emléke 1252-ből származik, Oroszlánykő néven említik. A török hódoltság alatt majdnem kihalt, újjáéledését a megmaradt lakosság mellett a Nyitra megyéből betelepült szlovákok erősítették.

A Vértes hegység Északnyugati előterében elhelyezkedő barnaköszén medence az alsó-eocén időben keletkezett. A medence jelentős részén két művelhető telep fejlődött ki. A telepek közel szintesek, tektonikailag egymásra merőleges irányban szabdaltak. A széntermelés 1780-ban Vértessomlón kezdődött, 1894-től az Esterházyak és a Magyar Általános Kőszénbányák Rt. intenzív kutatásokba kezdett. 1897 decemberében Síkvölgyön megkezdtek a termelést. Kutatás kezdődött 1904-ben Mór és Pusztavám majd 1915-ben, Oroszlány határában is. A szénkutatások eredménnyel jártak, Oroszlányban 1937. december 4-én jött felszínre az első csille szén. A világháborús konjunktúra majd az államosítás egyre nagyobb szénigényt jelentett, ami a széntermelés fokozását kívánta.

1952-től a Tatabányai Szénbányászati Tröszt irányításával az oroszlányi aknák nagy önállósággal, „Akna-vállalat” szervezetben működtek. A gyorsan növekvő termelés, az új perspektivikus területek ismeretében a Nehézipari Miniszter 1957. január 1-el önálló vállalati jogosultsággal ruházta fel az oroszlányi területet, megalakult az Oroszlányi Szénbányák. A vállalat fejlődése szinte teljes egészében a szocialista korszakra esik. Jelentős termelése, technikai fejlődése együtt alakult a nagyfokú koncentrációból adódó teljesítményekkel, mellyel párosult a szakmai képzések széles köre. A vállalat szakmai teljesítményeivel mindig a hazai bányászat élvonalában volt.

Az ismert és folyamatosan kutatott jelentős kőszénvagyonra számos terv készült. A nagymennyiségű égőpalára telepítették az Oroszlányi (Bokodi) Hőerőművet (200 MW). A termelés növeléséhez a munkaerő utánpótlás megteremtésére is szükség volt.

1949. végén a településen nehezen találtak lakhelyet olyan fiatalok számára, kiket a MTH tervezett ipari tanuló iskolájába fogadni tudtak volna. Az iskolába jelentkezetteket ideiglenes szálláson helyezték el, őket 1950. elején vették fel a MTH

348. számú iparitanulóiskolába. Képzésük villanszerelő és vasas szakmákban, gyakorlati oktatással kezdődött. A tanulóotthon a MTH 97. számú Iparitanuló Otthon nevet viselte. A leánytanuló otthon a Budapestről érkezett Páli Erzsébet 1950. május végén szervezte meg. Az iskola és otthon a Táncsics Mihály úton lévő barakképületekben működött. A tanulóképzés feltételeinek javítására a Tatabányai Szénbányászati tröszt 1952-ben ideiglenesen több barakkot adott át oktatási célokra (az 5, 6 és 12. barakképületek). Az új iskolaépület 1953. szeptemberében, a Bányásznapra készült el, a hiányosságok pótlása még hosszabb ideig eltartott.

Oroszlányban a vājárképzés a leánytanulók felvételével kezdődött. Az 1950/1951 tanév elején toborzott másodéves lányok egy része Sajószentpéterről másik része Tatabányáról érkezett.

Az oroszlányi iparitanulóképzés az 1950/1951. tanévben három osztállyal kezdte meg az oktatást. Az első (A) osztályban a vasas és villanszerelő tanulókat oktaták. Az első (B) vājárosztályban Gál Ilona osztályfőnökségével 30 elsőéves leánytanuló, a (C) vājárosztályban Inotai Lajos igazgató osztályfőnökségével 12 másodéves leánytanuló készült a vājárszakmára. Az 1951. évi őszi értékelése megállapította, hogy 10 fiú és 41 lánytanuló van, utóbbiak vājártanulók. 1951. november 10-én hét leánytanuló tett vājárvizsgát (Balogh Eszter, Bertók Jolán, Czifra Etelka, Lórik Erzsébet, Somodi Irén és Vigh Borbála). Az évközi vizsga azért történt, mert az 1951. december 10-én megjelent minisztertanácsi rendelet megszüntette a leányok vājárképzését de a másodéves tanulók lehetőséget kaptak a vizsga letételére.

Az iskola a bányavállalattal együtt jelentős toborzómunkát fejtett ki. A toborzási engedély Budapestre és Szolnok megyére szőlt, de minden elérhető helyről is fogadtak tanulókat. Az oroszlányi 110 vājártanulóból 1953-ban négy osztályt alakítottak ki.

Az iskola 1951 szeptemberétől a MTH 202. számú ipari tanuló iskola besorolást kapta. Az iskolák-otthonok egységes irányítás alá vonása következtében az oroszlányi MTH 202. sz. iskola és MTH 214. sz. otthon összevont, egységes irányítással, mint MTH 202. Iparitanuló Intézet folytatta működését (1952. április 1-től). Az iskola 1952. szeptember 1-től viselte a MTH 312. számú Iparitanuló Intézet jelölést. Az oroszlányi otthon 1967. június 3-án nyerte el a Kollégiumi címet. Az iskola 1954-ben vette fel az Eötvös Loránd nevet, amit hivatalosan 1961-től használtak.

A MTH Kollégiuma 1953-ban foglalkozott a vājárképzés javításával és többek között előírta, hogy 1953 szeptemberéig bányaműveléstani kabineteket kell kialakítani. A szemléltetésre (bányaművelés tan, bányamérés, geológia, bányagépészeti, a közismereti tantárgyakhoz) számos modell, tábla rajz készült.

Bányaművelés tan óra a 312. sz. Intézetben

Számos saját kiadású módszertani anyag került ki az oroszlányi szakemberek kezéből.

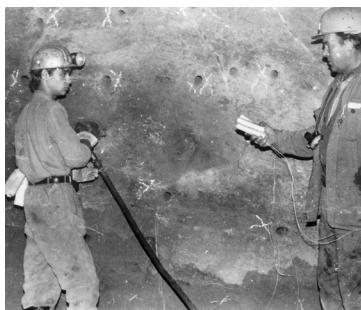

Kiforrott módszertannal történtek a bányagyakorlatok. A magyar szaktanterem falán egy Babits Mihály idézet köszöntötte a tanulókat:” A magyar nyelv tökéletes hangszer, minden zenére képes”.

A szemléltetés új szakaszát jelentette az audiovizuális eszközök rendszerének fejlesztése az iskola műhelyében gyártott guruló eszköztárak összeállításával (audiovizumobilok).

A földalatti munka részletes tanítására az iskola területén bemutatóbánya építése történt. A magas talajvízszint miatt ez az intézetben nem sikerült, így az a város Kossuth Lajos utca felőli, iskolával szembeni domboldalán valósult meg. A Tanbánya üzemvezetője irányításával a szakoktatók és vājártanulók három hónap alatt 60 m vāgatot hajtottak ki. A bemutatóhely alkalmas volt a szemléltetésre.

*Robbantóluk-töltés – Oroszlány,
312. sz. Intézet, Tanbánya*

Az üzemi gyakorlóhelyek és Tanbánya kialakításával azonban rövidesen felhagyták (1954) véglegesen pedig 1963-ben számolták fel.

Az iparitanuló-képzés tudományos, szakmai-pedagógiai módszertani fejlesztésére a 113-2/1953. MTH sz. rendelet alapította meg a Munkaerő Tartalékok Hivatala Módszertani Intézetét. A módszertani munkában az oroszlányi intézet kiemelkedő eredményeket ért el, a szakmai és közismereti témák megírásában, kutatásában, a szemléltetés eszközrendszere alkalmazásában, azok gyártásában és országos elterjesztésében. A szakmai-pedagógiai munka irányítója és kezdeményezője volt Major Gyula és Paulics Gyula, akik a fejlesztőmunkában mindenkor lelkes és szakmailag elhivatott társakra találtak a nevelőtestület között, magukkal vonva néhány vállalati szakembert is. A szakmai-pedagógiai tevékenységet számos közleménnyel örökítették meg. Ez a jó gyakorlat mindmāig fennmaradt.

A tantermi fejlesztés, a kabinetrendszer kialakítása országosan ismertté tette az intézetet, mert valamennyi szaktantárgy oktatása a kabinetekben történt. Siker volt az 1954-ben a vājártanuló intézetek közötti országos versenyben elért első helyezés, amit a Minisztertanács és DISZ KB Vörös Vándorzászlóval jutalmazott. A Módszertani Intézet fejlesztési pályázatán 1955-ben a vājárképző intézetek között II. helyezést értek el.

A bánya-elektrolakatos szakmunkásképzés 1962-ben kezdődött, 1964/1965-ben ez a szakközépiskolai szinten is megkezdődött. Az iskola és az Oroszlányi Szénbányák Vállalat Szakoktatási Bizottsága 1963. november 9-én tartott ülésén döntött a hagyományos bánya-elektrolakatos szakmunkásképzés visszafejlesztéséről és a szakközépiskolai képzés bevezetéséről. Ezt a vállalat sokoldalúan támogatta.

A szénbányászat termeléseszkökenése és távlati tervei nyomán a taiti és oroszlányi vájártanulóliskolák összevont képzést terveztek, oroszlányi központtal. Terv ké-szült arra, hogy a várpalotai bánya-elektrolakatos tanulók képzését Oroszlányba te-lepítik. Ez részben a bányaállalatok, részben a szakmunkásképző intézetek ellenál-lásán megbukott. A bányászati létszámhelyzetre tekintettel az Oroszlányi Szénbá-nyák igazgatója 1967-ben közölte, hogy nem kívánja a vájárképzés folytatását, a vég-zetteket sem 1967-ben, sem később nem fogadják. Az intézet nagy erőfeszítéssel folytatott toborzó munkája eredményeképpen 1967 szeptemberében két elsőéves vájártanuló osztály indult, utoljára 1968-1969-ben indult első vájár osztály. 1974 szeptemberében ismét szükségessé vált a gépész, bánya-elektrolakatos és vájártanu-ló beiskolázás. A létszámhiányt ez a beiskolázás nem tudta pótolni, de némi re-ményt keltett a képzés lehetséges folytatására. A bánya-elektrolakatos és vájárkép-zés egy-egy első osztállyal 1975-ben nagy erőfeszítések árán ismét elkezdődött. Az elméleti oktatás az oroszlányi szakmunkásképzőben történt, a gyakorlati oktatást csak vállalati állományú szakoktatók végezték.

A vájárképzés megszűnése (1971) érzékeny veszteség volt. A szakmát évtizedek óta művelő tanerők közül 1967 és 1971 között harminchat pedagógus távozott (12-en maradtak). A tantestület kb. 75%-a kicserélődött.

1969-től a szakmunkásképző intézetek középfokú oktatási intézmények lettek, a szakmai képzéssel összefüggő ágazati jogkört a munkaügyi, az oktatás és nevelés jogkörét pedig a művelődésügyi miniszter gyakorolta.

Az oroszlányi iskola a gazdasági struktúraváltás közepette nagy erőfeszítések-vel, szakmai-pedagógiai tudása legjavával vett részt a gyors átalakulásban. Új szak-mák, képzési irányok jelentek meg, közte az a kísérleti képzés, amelyben a szakmá-val rendelkezők egy éves tanfolyam sikeres elvégzésével, vájárképesítést szerezhet-tek. Az iskola története feldolgozása széleskörű és alapos gyűjtőmunka keretében történt rendkívül szerteágazóan. Jubileumi évkönyvükben nemcsak a tantestület tagjait, de a végzett tanulókat is névszerint örökítették meg 1951-től. Az iskola negy-ven éves fennállásának jubileumi évében itt rendezték a Bányai Szakmák Ország-os Versenyét (1993. március 25–26-án). Az iskola egyike volt azoknak, ahol a BDSZ száz százalékos szervezettséggel működött.

Igazgatók: Inotai István (1950–1951), Takács István (1951. okt. 15–1952. szept. 29.), Mészáros Ferenc (1952. szept. 30.–1954. máj. 16.), Závory Zoltán (1954. máj. 17.–1957. júl. 31.), Békefi Antal (1957. aug. 1.–1960. nov. 29.), Borbély Imre (1962. febr. 1.–1967. máj. 21.), Molnár Ferenc (1967. aug. 1.–1968. jún.15.), Kovács Pál (1968. okt. 1.–1975. aug. 31.), Odrovics Kálmán (1975. okt. 1.–1981. júl. 31.), Murá-nyi Simon (1981. aug. 1.–1986. okt. 31.), Varga István (1987–2002), Grüber György (2002–)

A MÜM. 312. Ipari Szakmunkásképző Intézet, Eötvös Lóránd Műszaki
Szakközépiskola. Oroszlány
vájár (104. sz.) szakmunkásvizsgát tett tanulóiⁱ

Év	Létszám	Megjegyzés/SZKT országos verseny eredményei
1951	7	
1952	-	
1953	46	
1954	199	
1955	93	
1956	100	
1957	27	
1958	61	
1959	93	
1960	91	Vájár I. helyezett, Fejes István, Kosztyu Sándor, Szöllösi Béla
1961	79	Vájár I. helyezett Gottfried Ervin, Kalmár Lajos, Tamás Mihály
1962	110	Vájár II. helyezett: Gyurkó Ferenc, Molnár Gábor, Vozár János
1963	68	Vájár I. helyezett: Korponai Károly, Szöllösi László, Tóth Mihály
1964	79	Vájár I. helyezett: Bogdán Miklós, Gregor Mihály, Leveleki András
1965	63	Vájár I. helyezett: Alapi János, Kasik Mihály, Kisvári László B.elektrolakatos I. helyezett: Bengó Béni, Koller László
1966	57	Vájár I. helyezett: Farkas Árpád, Sudár Tibor, Tóth István B.elektrolakatos: IV. helyezett: Horváth János
1967	65	Vájár III. helyezett: Hepp Miklós, Nemes Mihály Vájár VI. helyezett: Dávid Lajos, Sajben János, Vásári Ferenc B.elektrolakatos III. helyezett: Besenyei Lajos B.elektrolakatos VI. helyezett: Szántó Ferenc
1968	74	Vájár II. helyezett: Lukács Mihály, Molnár István, Spigut Mihály Vájár V. helyezett: Dara Ernő, Lábodi Géza, Németh Béla B.elektrolakatos V. helyezett: Dénes Mihály
1969	51	B.elektrolakatos I. helyezett: Pálfí János B.elektrolakatos II. helyezett: Pálfí István
1970	29	Vájár I. helyezett: Mai Antal, P. Szabó Lajos, Szlobodnyik Ferenc B.elektrolakatos I. helyezett: B.Kiss Lajos B.elektrolakatos II. helyezett: Szűcs László
1971	19	
1972	-	
1973	-	
1974	-	
1975	-	
1976	-	
1977	-	
1978	21	
1979	15	
1980	23	
1981	12	
1982	18	
1983	28	
1984	33	
1985	15	
1986	37	
1987	21	
1988	16	
1989	31	
1990	16	
1991	29	Ebből 9 fő 3+1 éves képzésben
1992	42	Ebből 14 fő 3+1 éves képzésben
1993	40	
Összesen	1808	

ⁱ A MÜM. 312. sz. Ipari Tanuló Intézet, Oroszlány, Eötvös Lóránd Műszaki Szakközépiskola. Oroszlány. / iskola adatai alapján.

A MÜM. 312. Ipari Szakmunkásképző Intézet, Eötvös Lóránd Műszaki
Szakközépiskola. Oroszlány
bánya-elektrolakatos (105. sz.) szakmunkás-tagozat létszámadataiⁱ

Év	Létszám	Megjegyzés
1964	3	
1965	22	
1966	24	
1967	28	
1968	61	Szakközépiskolai tagozaton 28 fő
1969	33	Szakközépiskolai tagozaton 27 fő
1970	28	
1971	27	
1972	-	
1973	-	
1974	-	
1975	-	
1976	-	
1977	-	
1978	23	
1979	34	
1980	17	
1981	18	
1982	29	
1983	18	
1984	22	
1985	15	
1986	23	
1987	20	
1988	11	
1989	14	
1990	9	
1991	16	
1992	15	
1993	13	
Összesen	523	

ⁱ A MÜM. 312. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet, Eötvös Lóránd Műszaki Szakközépiskola. Oroszlány. Az iskola adatai alapján.

7.1.7. *Pereces*

Debreceni Márton Szakképző Iskola.
Miskolc-Pereces.
Munkaügyi Minisztérium
104. sz. Ipari Szakmunkás-
képző Intézet.

A Miskolc és Diósgyőr környéki szénbányászat csoportjába az egykori diósgyőri kincstári uradalom földjén (Lyukó-, Csanyik--, Köpüs-, Gyertyán-, Egres- és Perecesi völgyben) valamint a mai Miskolc határában fekvő községek – Varbó, Radostyán, Parasznya – területén telepített és művelt bányák tartoznak. Ezek közé tartozott Pereces is. A közigazgatásilag Miskolchoz tartozó települést 1868-ban említi Lónyay Menyhért pénzügyminiszter. A területen, a Pereces-völgyben talált szénkibúvásokon néhány család folytatott bányászkodást. A diósgyőri vasgyártás megkezdésével a perecesi kőszénre szükség volt. Kiépült a perecesi vasút, megépítették a Pálinkásra átmenő alagutat. Az első bányászok és telepesek a felvidéki ércbányákból érkeztek. Az 1910-es népszámlálás Perecesen 2319 vegyes nemzetiségű telepest állapít meg. A bányatelepen sorra épülnek meg a lakó- és szolgáltatóépületek.

A borsodi bányászat fejlesztéséhez a szakképzett munkaerőt itt is az ifjúsági források voltak hivatva biztosítani. A vājár szakoktatás Perecesen 1950-től kezdődött. Az intézetben országosan elsők között szerveződött a szakkabinetek sora, közte a pedagógiai kabinet.

A vājárképzés Perecesen, Sajószentpéteren, és Kurityánban, a volt Batthyányi kastélyban folyt.

A gyakorlati oktatás kezdetben kijelölt egyedi munkahelyeken, majd tanmezőkben és a Tanbányákban történt.

Kandói tanbánya

A perecesi vājārtanulointēzēt tanulōi kezdetben a Mātjās-tārōban kialakītott tanbānyāban, majd 1968-tōl Erenyō egyik bānyamezejēben dolgoztak. Legutōbb Lyukōbānya adott helyt a gyakorlati oktātāsnak.

A sajōszentpēteri intēzetnek 1957-ig Kandōn, 1962-ig Kakucsān, 1966-ig a leālītott Haricān végūl 1968-ig az ugyancsak leālītott Sajōszentpēter II-ōn volt tanbānyāja.

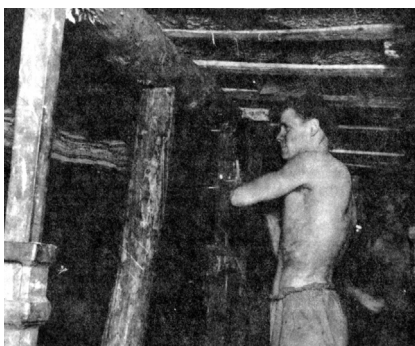
A kurityāni vājārtanulōk a kurityāni lejtōsakna bānyamezōjēben majd Felsōnyārād II-ōn és Feketevölgy II-ōn sajátītottāk el a szakma gyakorlati fogāsait. A borsodi szēnmedencēben 1955-tōl a vājārtanulōk mellett bānyavillanszerelōk, 1957-tōl elektro-lakatosok, 1996-tōl jārmlakatosok, autōszerelōk, forgācsolōk kēpzēse tōrtēnik.

1957-ben a hārom szakkēpzō intēzmēnynek 560 vājārtanulōja és mintegy ötven elektrolakatos tanulōja volt. 1970-ben Perecesen mār csak 83 vājār, 90 lakatos és 160 elektrolakatos tanulō vett részt a kēpzēsben.

A borsodi vājār kēpzésre jelentkezők feltūnō csōkkenése összefüggōtt az 1967-ben nyilvánossāgra hozott kormānyprogrammal, amely az energiasztruktūra megvāltoztātāsāt, a szēnbānyāsztat visszafējlesztēsēt irānyozta elō. 1970. és 1981. kōzōtt, a IV. és V. ötēves terv idōszaka alatt a termelēs stabilizālōdott, a szēnigēnyek nēmileg nōvekedtek. Tartōs jōvōkēp azonban nem bontakozott ki, ezērt a szēnbānyāsztat egy-re kevésbē lett vonzō a fiatalok szāmāra. Kōzrejātszott ebben a munka nehēzsēgi foka, az āllandō veszēlyhelyzet, a magas tūlműszakarāny, az elōnytelen munkarend.

A perecesi vājār oktatās kezdetben elfoglalt magānhāzakban, barakkokban és az āltalānos iskola ēpūletēben tōrtēnt. A tanulōk lakōhelye barakkokban és magānhāzakban volt. A vājār iskola és kollēgium impozāns ēpūlete 1954-re kēsūlt el. A korszerű tantermek, jōl felszerelt laboratóriumok, a tantestūlet felkēsūltsēge orszāgon elismerttē tettēk a perecesi kēpzēt, amelynek mōdszertani bāziskēnt is kitūntetett szerepe volt a vājār kēpzēsben. A tanārrok tōbbsēge idōvel egyetemi és fōiskolai végzettsēget szerzett, a szakelmēletet technikus- és mērnōktanārrok oktattāk.

A gyakorlati kēpzēs az Ūjāknāra telepītett Tanbānyāban folyt. Itt a hagyomānyos bānyāsztat biztosītāsī formākkal és eszkozōkkel ismerkedhettek a tanulōk. A

Biztosītāsī formāk tanārrai és gyakorlati bemutatāsā

korszerű technikát Lyukóbányán majd Erenyő-bányán tanulták meg a vájártanulók, akik az utolsó képzési szakaszban ismét Lyukóbányán tanulhattak immár a legkorszerűbb eszközökkel és körülmények között. 1965-től új szakmákkal bővült a képzés, nőtt a tanulók száma. A borsodi bányagépesítés szakmai háttere biztosítására 1965-től kezdődött meg a bánya-elektrolakatos képzés, amely 1974-ig tartott.

A borsodi bányák felszámolása nyomán a vájárképzés egyre nagyobb nehézségekbe ütközött, a képzés 1993-ban új évfolyammal nem indult. A kitartó erőfeszítéseknek köszönhetően dr. Dósa Kálmán Tanbánya igazgató kezdeményezésére átmenetileg 1994-től újraindult a képzés. A perecesi vájártanulóképzés a 2000. június 20-án átadott utolsó oklevelekkel szűnt meg, a gyakorlati oktatást Lyukóbányán 2000-ben fejezték be (a bányát 2004-ben zárták be).

A 2000. évben a perecesi iskolát a Mezőgazdasági és Élelmiszeripari Szakközépiskolává vonták össze, ekkortól Debreczeni Márton Szakképző Iskola néven folytatja munkáját.

Igazgatók: A kezdetektől 1984-ig az intézet igazgatója Kálna Ottó volt, majd őt követte 1984-1999 között dr. Gyimesi László. Egy tanévig, 1999-től 2000-ig Fülöp Ferenc volt az igazgató, majd 2000-től dr. Veres Jánosé, akinek személyében nagy tapasztalattal rendelkező vezetőt ismerhetett meg a tantestület, ma is Ő az iskola igazgatója.

A MÜM. 104. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet. Debreczeni Márton Szakképző Iskola Miskolc-Pereces
(105. sz.) bánya-elektrolakatos szakmunkásvizsgát tett tanulóinak száma¹

Évek	Szakmunkásvizsgát tett	Megjegyzés
1968	46	
1969	27	
1970	27	
1971	46	
1972	54	
1973	49	
1974	15	
Összesen	264	

¹ MÜM. 104. sz. Szakmunkásképző Intézet. Debreczeni Márton Szakképző Iskola. Miskolc-Pereces. Az iskola adatai alapján.

A MÜM. 104. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet. Debreczeni Márton Szakképző Iskola Miskolc-Pereces
(104. sz.)vájár
szakmunkásvizsgát tett tanulóinak számaⁱ

Évek	Szakmunkásvizsgát tett	Megjegyzés
1951	29	
1952	42	
1953	25	
1954	131	
1955	119	
1956	82	
1957	10	
1958	126	
1959	75	
1960	119	
1961	76	
1962	96	
1963	93	
1964	74	
1965	72	
1966	85	
1967	92	
1968	122	
1969	78	
1970	30	
1971	16	
1972	12	
1973	18	
1974	12	
1975	18	
1976	11	
1977	7	
1978	15	
1979	11	
1980	5	
1981	11	
1982	15	
1983	12	
1984	31	
1985	12	
1986	21	
1987	11	
1988	32	
1989	20	
1990	19	
1991	17	
1992	13	
1993	18	
1994	18	
1995	15	
1996	33	
1997	7	
1998	22	
1998	24	
2000	12	
Összesen	2066	

ⁱ MÜM. 104. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet, Miskolc-Pereces. Debreczeni Márton Szakképző Iskola. Miskolc-Pereces. Az iskola adatai alapján.

7.1.8 MüM 322. sz. Hunyadi János Ipari Szakmunkásképző Intézet (Pétfürdői Vas- és Fémipari Szakirányú Iparostanonciskola)

A második világháború befejezésekor a Péti Nitrogénművek romokban hevert. Az újjáépítés komoly erőfeszítést igényelt az államtól, vállalattól, emberektől egyaránt. A gyár dolgozóinak nagy része elmenekült és nagyon kevés ember volt, akit munkába lehetett állítani. Az Ideiglenes Kormány rendeletileg kimondta a szakoktatás általános újjászervezést, így a gyár építése mellett szükséges volt egy új szakképző iskola létrehozása.

1946. nyarán, az üzemi bizottság és a szakszervezetek javaslatára a gyárvezetés elhatározta egy vas- és fémipari szakirányú tanonciskola felállítását. E tervet támogatva az Iparügyi Minisztérium, a Vallás és Köznevelési Minisztérium, valamint ezen minisztériumok iparoktatási főigazgatóságai. Így az építési engedély már 1946. október 18-án megérkezett. A tanítás vendég tantermekben kezdődhetett el. A szakmunkásképzésről szóló 1949. évi IV. sz. iparostanulókról szóló törvény Pétfürdő területén is megteremtette a modern nagyüzemi szakmunkásképzés feltételeit.

Megkezdődött az iskola építése, avatása 1951. szeptember 1-jén volt. Mivel Várpalota térségében három iskola működött, így a pétfürdői új iskola kapta azt a jogot, hogy vasipari, villamosipari és vegyipari szakmunkásképzést folytasson. (A várjár iskola csak 1953-ban készült el.) A tatabányai, oroszlányi, várpalotai szénbányászati vállalatok lakatos és villanyszerelő igényének kielégítése céljából 1954-ben megkezdték a 105. sz. bánya-elektrolakatos (mélyművelő) szakma oktatását is.

Az iskola önálló kollégiummal is rendelkezett, ezért nem volt gond a tanulók elhelyezése. (Az iskola országos beiskolázási joggal rendelkezett.)

Az elektrolakatos szakma gyakorlati oktatását a Várpalotai Tröszt Gépüzem területén létrehozott tanüzem biztosította. Az I. és II. évfolyam részére szervezett tanulmányi oktatásban, két műszakos rendszerben. A III. évfolyam tanulói turnusos képzésben a beiskolázó vállalatok üzemében dolgoztak. 1955-től kezdődően a tanulók földalatti oktatását segítette a II. évfolyam részére létrehozott földalatti tanulmányhely.

A bánya-elektrolakatos szakmai oktatás tervezett színvonalának növelése céljából (szakközépiskolai tagozat indítása) 1962. szeptember 1-i hatállyal a képzést és a

tanszemélyzetet (népgazdasági érdekből) áthelyezték a várpalotai 305. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézetbe.

1971. szeptember 1-jén a MüM határozata értelmében a 322. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet a várpalotai 305. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet szerves része lett, mivel a bányaiipari szakmák oktatása már nem volt elegendő az intézmény üzemeltetésére. Így Pétfürdőről az esztergályos, lakatos, kovács, villanyszerelő, hegesztő, csőhálózatszerelő, autószerelő, karoszszerialakatos, kőműves, szabafestő-mázoló, nitrogénipari vegyész, irányítástechnikai műszerész, hőtechnikai műszerész, vegyianyag-gyártó szakmákat már a város szívében működő kiemelt képzési formátumú mamutiskola végezte. Az átszervezés után a pétfürdői iskola kollégiummá alakult, majd a tanácsi irányítás bevezetésekor általános iskolai célra adták át. Jelenleg is e célt valósítja meg.

Az iskola tanulói közül sokan középfokú (technikusi), többen felsőfokú (főiskolai, egyetemi) képesítést szereztek az akkori tanszemélyzet segítségével és javaslatai alapján.

Iparitanulók

HUNKAUCYIM. 322. SZÁMÚ INTÉZET VÉGZETT NÖVENDEKEI.

1955

KÖRÖSI JÁNOS

SZABÓ FERENC

SÍPOS ISTVÁN

TÖLBI ISTVÁN

HENRIK RÓZSA

URBÁN LAJOS

MÖRCKEL LÁSZLÓ

SZÁNTÓ IMRE

BÉKÉS ANDRÁS

SZABÓ LÁSZLÓ

MONCSÁK ISTVÁN

TÖRŐ FERENC

NÉMETHI ANTAL

ÖTVÖS ISTVÁN

PUSKÁS FERENC

JANCSÓ ISTVÁN

MAGYAR LÁSZLÓ

MEZŐS ISTVÁN

MÖRCKEL LÁSZLÓ

SZÁNTÓ IMRE

BÉKÉS ANDRÁS

SZABÓ LÁSZLÓ

MONCSÁK ISTVÁN

TÖRŐ FERENC

NÉMETHI ANTAL

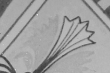
ÖTVÖS ISTVÁN

PUSKÁS FERENC

JANCSÓ ISTVÁN

MAGYAR LÁSZLÓ

MEZŐS ISTVÁN

TALÁLKOZUNK

PÓNA ISTVÁN

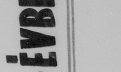
BODVAI LÁSZLÓ

GÁRDI IMRE

JANCSÓ LÁSZLÓ

PUSKÁS FERENC II.

KEREKES ÁRPÁD

MEZŐS ISTVÁN

MAGYAR LÁSZLÓ

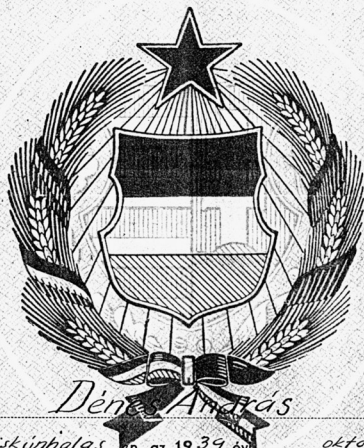
MEZŐS ISTVÁN

25.

szám

195. é.

SZAKMUNKÁS BIZONYÍTVÁNY

Dene András

ipari tanuló,

aki Kiskunhalas n, az 1939 évi október hó26 napján született, a z elektrolakatosszakmában jó eredménnyel szakmunkásvizsgát tett és ennek alapján őt azalulírott bizottság elektrolakatosszakmunkássá nyilvánítja és bérosztályba sorolja.Pétfürdő, 1958 évi május hó 31 napján.

Bátor Lajos

bizottság elnöke

Sivócskai

bizottsági tag

Grenusz János

bizottsági tag

Nyilasi János

bizottsági tag

Sallai János

bizottsági tag

7.1.9. Selyp

Március 15. Gimnázium és Szakközépiskola Selyp, Kastélykert,
A MTH majd a MüM 215. számú Inté-
zete

A Mátra hegység Déli alján illetve a Nagy-Alföld Északi peremén a Verpelét-Kál-Kápolna vasútvonaltól a Hatvan-Selyp vasútvonalig mintegy negyven kilométer hosszú és 8-12 kilométer szélességű területen majdnem minden község határában harántoltak, részint az artézi kút, részint a világháborút követő kutatófurások lemélyítésével felső pannon korú lignittelepeket. A medence üledékei a pliocén korszak pannon-pontusi emeletének képződményei. Az első bányászati tevékenységekről 1890-ből van tudomásunk Rózsaszentmártonból. Pernyepusztán, a későbbi Petőfibányán 1942. június 1-én megkezdték az Altáró kihajtását (1944-ig 1500 métert hajtottak ki). A háború elvonulása után, 1948-ban a Magyar Állami Szénbányák javaslatára megindult a kutatás a Szücsi-Rózsa-Ecséd völgyek részletes kutatása. A korábbi kutatások folytatásaként a Mátraalján, Rózsaszentmárton, Szücsi, Ecséd, Pernyepusztán területén is kutattak a geológusok. 1949. március 15-től a bányauzem neve: Petőfibánya. A mátravidéki széntelepek termelését a Mátravidéki Hőerőmű fogadta. A bányászatra itt is nagyvonalú tervek készültek, amelyek egyik eleme a szükséges bányászlétszám biztosítása volt. A kezdetben Nógrádból és Borsodból áttelepült bányászok mellé az országos toborzás útján a vándortanulóképzésből terveztek utánpótlást.

A vándorképzés 1949. őszén 1-1 fiú-lány osztályban Pernyepusztán kezdődött. Az elméleti oktatás Pernyepusztán egy felvonulási épületében történt. A gyakorlati oktatást a külszínen illetve a bányauzemben folytatták. A bányauzemből tapasztalt, jó szakembereket válogattak oktatóknak.

A létszám folyamatos növekedésével új helyiségekre lett szükség. Az iskola céljaira a MTH és a bányauzem a vörösmajori kastélyt vették igénybe. Selypen ez volt az első szakképző intézmény. Az intézetet a köztudatban hosszú ideig a „vörösmajori vándoriskolaként” is nevezték és ismerték. Helyreállítását 1949-ben kezdték meg. A bányauzem Csaba Józsefet bízta meg az új intézmény megszervezésével. A MTH idején a selypi iskola a 215. sz. Szakmunkásképző Intézet elnevezést kapta. Az 1950-ben kb. százfős tanulóállományt 3-4 fő főállású tanár oktatta. Megemlítiük Borsos Ferenc, Éles Márton, Halama János, Kovács László nevét, akik a kezdetek alapozói és később a fejlesztőmunkában vettek részt.

Az oktatást 3 tanteremben, kezdetleges körülmények között kezdték, 2-3 helységet hálósobának alakítottak át. Még 1951-ben is karbid lámpával világítottak, az épület átalakítása, berendezése lassan, folyamatosan történt. A földszinten tantermeket, irodákat, az emeleten kollégiumi hálósobákat alakítottak ki. Az alagsorban tornaterem, szükség-tantermek és a raktár volt. A kastély 20 holdas parkjában egyre otthonosabbá alakították a környezetet. Sportpályákat alakítottak ki, úszómedencét építettek. Az iskolának saját konyhája volt, a tanulók és felnőttek itt is egyenruhát kaptak. A szakmai-pedagógiai feladatok jobb elvégzéséhez 1971-ben új, hat tantermes iskola készült el, amelyet az iskola nagyrészt saját erőből épített. A központi fűtésrendszer (kazánház) után további épületrészek készültek, el, újabb négy tanterem és régtől hiányolt tornaterem.

A bányáüzemek létszámellátása számos gonddal járt. Petőfibánya munkásösszetele kirívóan sokrétű volt. Egy 1953. évi kimutatás szerint az ország negyven településéről érkeztek munkások. A megyei Népújság katasztrofálisnak ítélte a petőfibányai munkásvándorlást, amely hovatovább a termelés anarchiájához vezethet. A vājártoborzásnál alapos válogatást végeztek, erőteljes propagandát végeztek. Ennek eredményeképpen 1953 március 25-től augusztus 25-ig az öt bányaknánál 171 fiatal jelentkezőt vettek fel. Ezek felelősen választottak szakmát, mert 1954. július 16-án, amikor a petőfibányai Áltáróból 110 bányász volt távol igazolatlanul, közülük egy sem volt azok közül, akik az említett időben jelentkeztek. Az ilyen tudatosan szervezett toborzás a vājártanulók fluktuációját is csökkentette.

A bányásztanulók közé nemcsak a környék, de a távolabbi vidékek tanulóit is várták. A tanulóállomány előképzettsége egyenletlen volt, nem minden tanuló végezte el a nyolc osztályt, a beiskolázásnál sem volt szigorú felső korhatár. A növekvő tanulólétszám elhelyezésére szükség volt 100 főnél nagyobb befogadású kollégium építésére, 1952-ben Rózsaszentmártonban fiókiskolát szerveztek. A képzést folyamatosan új szakmákkal bővítették, elsősorban a kiépülő villamosrendszer, a külféjtés igényeinek megfelelően. A vājárképzés mellett 1953-tól megkezdődött a lakatos- és a bánya-elektrolakatos szakképzés. Az országban ekkor két helyen folyt ilyen szakemberképzés, Pétfürdőn és Selyp-Vörösmajorban. A bánya-elektrolakatos szakmában a nógrádi és borsodi bányáüzemek részére is képeztek tanulókat. Az 1963-64-es tanévben a vājárképzés, 1982-ben pedig a bánya-elektrolakatos képzés szűnt meg Selypen. A selypi intézet e két szakmában teljesítette feladatát, sok szakmunkást adott a fejlődő, majd átalakuló bányászatnak.

A MűM időszakában 1957. után a selypi képzés feltételei javultak. Tanműhelyek, tanbányák létesültek, a Mátraaljai Szénbányák Petőfibányán korszerű, 300 fő oktatására alkalmas tanműhelyt épített. A területen üzemeket létesítő vállalatok szakmunkástanuló igényének megfelelően átalakult a képzési struktúra. Új tanműhelyek létesültek a környező üzemekben is, a Csőszerelőipari Vállalatnál, a Qualitál üzemében, a Cukorgyárnál és más vállalatoknál, a szolgáltató ágazatokban is.

A hatvanas évek elején 1963-ban további szakmák jelentek meg az iskola képzési ajánlatában. Megindult a környező üzemek részére a fémipari szakmai képzés, pl.: esztergályos, marós, lakatos, villamos forgógép-tekerceselő (lányoknak), hegesztő, szerkezeti lakatos, dieselmotordony-lakatos, autószerelő, szerszámkészítő, öntő, központifűtés-szerelő, kovács.

Az 1960-as évek közepétől meginduló energiastruktúra átalakítás következtében a lignittel kapcsolatos fogyasztói igények jelentősen csökkentek. A drága önköltséggel működő mélyművelésű üzemeket sorra felszámolták. Helyettük az ecsédi külfejtés (1957-től) vette át a termelést. Az 1960-as években kezdődött a Gyöngyös-visontai külfejtés előkészítése, 1969-től a termelés már csak külfejtésekből történik. A külszíni bánya-elektrolakatosok, majd a külszíni fejtő-és gépkezelők képzése 1980-ban országos jelleggel Selypen kezdődött. A szakelméleti és egyéb követelmények – szakmai szint – kialakítását az iskola szakemberei végezték. Tankönyvet, tantervet, módszertani útmutatókat készítettek. Kidolgozták a vizsgakövetelményeket Kiss György szaktanár és Tóth Mihály igazgató irányításával.

Folyamatosan bővült az iskola képzési struktúrája. Az 1974-75-ös tanévben megkezdődött a szűcs szakmai képzés is. Az iskolalétszám ekkor már elérte az 550 főt, húsz osztály, 29 szakcsoport működött. Az 1970-es évek végére a nőiruha-készítő, a szobafestő-mázoló, a kőműves, erőáramú-berendezésszerelő szakmai képzés is megtalálható. A gépjárműtechnika szerelő képzésben 1994-ben, nőiruha-készítő szakmában 1991-ben indult szakközépiskolai képzés. 1995-től folyik a szakmunkások 2 éves nappali tagozatos szakközépiskolai képzése. 1995-ben közbiztonsági fakultációs képzés, településfejlesztési fakultációs képzés, 1996-ban kereskedelmi szakközépiskolai képzés, 1995-ben technikus képzés és 1998-ban gimnáziumi képzés kezdődött. Mára a fémipari képzés eltűnt a képzések köréből, a szakmákra nincs jelentkező.

Igazgatók: Csaba József (1950–1960), Schönfeld Vilmos (1961–1962), Tóth Mihály (1962–1989), Béry László (1989–2002), dr. Patócs László (2002–)

A MŰM. 215. Intézet Selyp. Március 15. Gimnázium és Szakképző Iskola.
vájár (104. sz.) és bánya-elektrolakatos (105. sz.) szakmunkásvizsgát tett tanulói¹

Év	Szakmunkásvizsgát tettek		Megjegyzés
	vájár	bánya-elektrolakatos	
1951-1952	30	-	
1952-1953	67	-	
1953-1954	55	-	
1954-1955	96		
1955-1956	-	20	
1956-1957	6	87	
1957-1958	15	48	
1958-1959	48	41	
1959-1960-ban	26	49	
1960-1961	38	50	
1961-1962	36	50	Az 1962. évi országos versenyen bánya-elektrolakatos szakmában Nagy József I. Baksa József II. Tatár László III. helyezést ért el. Mátyus Győző a vájár szakmában IV. helyezést ért el.
1962-1963	9	49	25 fő felelt bánya-elektrolakatos
1963-1964	5	67	
Összesen	431	461	

¹ A MŰM. 215. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet Selyp, Március 15. Gimnázium és Szakképző Iskola. Selyp.
Az iskola adatai alapján.

Bláthy Ottó Ipari Szakmunkásképző iskola – MüM. 311. Ipari Szakmunkásképző Intézet

A Vértes és Gerecse közötti völgyekben már a XVIII. században bányásztak szénen. Elsőként az Esterházy birtokon Vértessomlón, akkori nevén Zsemlyén vagy a többnyire németek által lakott falu lévén, német nevén Schemlingen. Az oligocén szén mellett az eocén szén is megtalálható, a rendszeres termelés 1897-től kezdődött. A XX. század első felében mintaszerűen felépített kapitalista vállalkozás jött létre (a Magyar Kőszénbánya Rt.). A század második felében a megváltozott társadalmi-gazdasági feltételeknek megfelelően szocialista nagyvállalat épült ki a szénbányászat alapjain. A szorosan vett tatabányai szénmedencéből 1987-ben jött fel az utolsó csille szén. Miután a tatabányai szénbányák jövőjét jelentő oroszlanói szénmedence művelését az akkori kormányzat 1957-től az Oroszlányi Szénbányákra bízta, a tatabányaiak a medencétől Keletre kezdték feltárni a széntelepeket. Az új bányákat Csordakúton, Nagyegyházán és Mányon nyitották. A termelési költségek növekedése és a szénigények csökkenése miatt ezeket is be kellett zárni. Utolsóként a Mány I. bányáüzem zárt be 2004 tavaszán.

A XVIII. század végén Tata, Komárom után a terület legnépesebb városa volt. A három elkülönülő részt, Tatát és Tóváros nagyközséget valamint a Tatához tartozó Váralját 1938. július 1-el egyesítették Tatatóváros néven. A községben az 1884. évi Ipartörvény alapján 1896-ban létesítették az első tanonciskolát Alsóbbfokú Ipar- és Kereskedő iskola néven. Az iskola az idők folyamán a következő elnevezésekkel működött: 1882-Ipartanoda, Alsóbbfokú Ipar- és Kereskedő iskola (1886-1892), Általános Ipari Tanonciskola (1892-1922), Általános Ipari Tanonciskola Tatai Tagozat (1922-1938). Tatai községi Szakirányú Iparos – és Kereskedő-tanonc-iskola, 1938-1948), Tatai Szakirányú Ipartanuló Iskola (1948/49, 1949/1950), MTH 311. sz. Iparitanuló Intézet, MüM. 311. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet (1957. február 1.-1965/1966), MüM. 311. sz. Pruzsina Mihály Ipari Szakmunkásképző Intézet (1966/1967-1968/1969), MüM. 311. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet (1969/1970-1972/1973), 311. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet (1973/1974-1986/1987), 1987 szeptember 24-től Bláthy Ottó Ipari Szakmunkásképző Iskola.

Az első tanévben (1946/47-ben) 155-en jártak iskolába, harminc féle szakmát tanultak. A tanulók zömmel Komárom megyéből érkeztek. Bányász-napszámos családból érkezett 4 gyermek. Az iskola 1948-ban az irgalmas rendi nővérek iskoláját kapta meg, ahol 1948 szeptemberében négy tanteremben további szakmákkal kiegészülve, kezdődött meg a tanítás.

A tatai szénmedence fejlesztésénél nagy reményeket fűztek a bányászcsaládok gyermekei jelentkezéséhez, ami a hagyományos bányászközösségek további erősítését szolgálta volna. A tatai vājār szakképzés 1950-ben kezdődött, első végzettjeit 1952-ben bocsátotta ki. A tanulóhiány miatt, amit széleskörű toborzással igyekeztek növelni, a felvételnél nem volt kötelezően betartandó a bevégzett általános iskolai (nyolc osztályos) végzettség. A helyzet felszámolására 1959-től folyamatos lett az intézeti általános iskolai oktatás. A vājārképzés tananyaga mellett 1958-ban a hét osztályt 14, a 8. osztályt 28 fő végezte el. 1959-ben a hét osztály 11, a nyolc osztályt 31 fő végezte, hogy szakmunkásvizsgára bocsáthatók legyenek. Később csak nyolc osztályt, végzeteket vettek fel.

A szakosított (egyéves, FZO) vājārképzés 1954/1955-ben, a hároméves általános vājārképzés 1957-től folyt. A gépesítéssel növekedett a lakatos majd a bányaelektrolakatos képzésben részesülők száma.

A szervezeti változtatások nyomán 1955-től megkezdődött a tatabányai MTH 310. sz. és a tatai MTH 311. számú iskolák összevonása. Az összevonás után az iskola három egységből állt: a Tatabányán, a VI. akna melletti iskolából, (amely 1950-től a MTH 310. Intézeté volt először tanulóotthonként majd iskolaként), Tatán a Bercsényi utcai iskolaépületből és az iskolához tartozó tanulóotthonból (volt piarista rendház). Az egyesítés 1956 tavaszán fejeződött be, az iskola központja Tatán, a Bercsényi utcai iskolában volt. Az épület bővítése folyamatosan történt. A volt kápolna fala áttörésével bővítették a tornatermet, az udvar lebetonozása további lehetőséget adott a tornagyakorlatok végrehajtására. A romos környezetet (függőkert) a támfalak újjáépítésével végezték társadalmi munkában.

Az elméleti oktatás Tatán és Tatabányán történt. A tatai Bercsényi utcai iskolaépületben a tantermek többségét szaktanteremmé, kabinetekké alakították át. A folyosókon, a tantermekben falba süllyesztett, megvilágítható tárlókat készítettek, amelyekbe a rengeteg szemléltetőeszközt helyezték el. Országos érdeklődés kísérte az itt folyó szakmai-módszertani, pedagógiai fejlesztő munkát. Számos országos tanterv, tankönyv és módszertani útmutató, előadó került ki az intézet munkatársai közül. Fontos tapasztalatcsereki színhelye volt évekig az intézet gazdag felszereltsége, a kollégiumi munka sokrétűségét és eredményeit számos továbbképzésen ismertették meg az ország vājārképzésben részvevő oktatói, nevelői.

A bányaműveléstan szemléltetés számára országosan a tatai intézet asztalos és barkácműhelye készítette a modelleket (sorozatokat). A geológiai szemléltetés eszköztárának egységesítése és a geológiai szakirodalmi feldolgozás egyik letéteményese volt a tatai intézet. A munkaközösségi munka is példás volt, az osztályfőnöki, gyakorlati, bányaiipari munkaközösségek tagjai az országos munkaközösségi munkában is részt vállaltak.

A nagyrészt toborzott vājārtanuló elhelyezése, felszerelése, ellátása nem kis feladatot jelentett. Ebben az iskola mindig támaszkodhatott a Tatabányai Szénbányák

és a Bányászszakszervezet nagyvonalú támogatására. Annak ellenére, hogy a lemorzsolódás kezdettől nagy volt, a létszám egyenetlenül alakult, a tanulóotthoni elhelyezésben igyekeztek minél jobb feltételeket teremteni. A tatai tanulóotthonban (1971 májusában a tatai tanulóotthon a Kernstock Károly Kollégium nevet vette fel) 250-350, esetenként azonban négyszáz tanuló elhelyezését oldották meg. A zsúfoltság nagy volt, akárcsak másutt, emeletes ágyakban aludtak a tanulók. Az otthon klubszobát, társalgót, tanulószobát alakított ki. A szegényes felszerelést a tanulók önkéntes társadalmi munkájából szerzett bevételekből pótolták. Függönyök, tetők, szőnyegek, rádiók kerültek – már leltári tárgyként a szobákba – továbbadva ezeket az újabb évfolyamoknak. A társalgóba az intézetek közül elsőként szereztek be televíziót, amelyet szintén a következő évfolyamok gondjaira bízta. A kollégiumban rendszeres volt a tanulmányi és a tisztaság/rend verseny, az irodalmi és kultúrkörök számos helyi rendezvényen vettek részt, nagy sikert aratva.

A tatai intézet a bányász környezetben méltóan képviselte a bányászszellemet. A bányászegyenruha közösségerősítő volt, amellet az egyenruhás tanulók minden rendezvényen elől jártak, impozáns látványt nyújtva és érzékeltetve a bányászszakma súlyát.

A gyakorlati oktatás a tatabányai VI-os, X-es majd a XI-es aknán történt, a külszíni gyakorlatokat tanudvaron (aknaudvaron) vagy a tanműhelyekben végezték. 1956. október 30-án még megtartották a foglalkozást a tatabányai VI-os aknában, utána azonban három hónapon át szünetelt a tanítás. A megyén kívülről beiskolázott kb. háromszáz vājártanulót oktatók kíséretében, szállították haza.

A Tatabányai Szénbányák a gyakorlati oktatást sokoldalúan biztosította. A vállalat mérnökei, szaksemélyzete gyakran vett részt a közvetlen oktatásban. Az 1960-as évektől bővült a lakatos- és villanyszerelők képzése, a hatvanas évek végére a vasipari képzés meghaladta a bányászati képzést. Az intézeti átcsoportosítások következtében 1963-tól csökkent a vājárképzés aránya, akkor nyolcszáz fővel, huszonhárom szakmában történt a képzés. A tatabányai fiókiskola alábányászás miatt 1963-ban megszűnt. Ezért a tatabányai MűM. 314. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet 220 vas- és gépjárműipari szakmájú tanulója a 150 vājártanulóval együtt Tatabányára helyezték át. A VI-os, X-es és XI-es aknákon történő gyakorlati képzésre a vājártanulókat autóbuszok szállították. Ezért a Tatabányai Szénbányák Vállalat a VII. akna melletti két megüresedett legényszálló épületét átadta az intézetnek oktatás céljaira. Az intézet az átalakítások után egy három tantermes és százhusz férőhelyes otthonnal bővült. Az otthon berendezését a Szénbányák vállalta. 1967-ben a vājártanulók gyakorlati oktatása a tatabányai üzemekben megszűnt, 1968. szeptember 1-el a vājártanulókat a tatabányai új otthonba helyezték, a gyakorlati oktatás Nagyegyháza-Csordakutra került. Így az időt és költséget rabló szállítás elkerülhető lett.

1976-ban az iskola új épületbe, a volt Járási tanács épületébe költözött. Ez a szakmai-pedagógia munka új feltételeit jelentette a korszerűsítés jegyében. 1980 óta a tatabányai intézet végezte a vājárképzést.

Az 1960-as évektől a tatai intézet egyre inkább gyorsan növekvő, a városba és a megyébe betelepülő új vállalatok szakemberigényét elégítette ki. Pedagógiai-szakmai tapasztalatai, eddigi tevékenysége megalapozta ezt a munkát. A mindenki szá-

mára nyitott iskola a korszerű eszközrendszerekkel – audiovizuális, számítástechnikai rendszerek, a jól felszerelt könyvtár birtokában szolgálja a gazdaság más igényeit. A szakmai-pedagógia eszköztárának minőségi alkalmazása egyben az intézet sok, tanulmányi versenyeken, kulturális megmozduláson elért sikereinek forrása.

1987. szeptember 24-én az iskola ünnepélyesen felvette Tata szülötte, Bláthy Ottó nevét.

Igazgatók: Lukácsy József (1945–1950. augusztus), Farkas Béla (1950. szeptember–1953. augusztus), Dévai Ferenc (1953. szeptember–1958. január), Dunai Antal (1958. február–1978. augusztus), Fehérvári László (1978. szeptember–1979. augusztus), Hárskúti Attila (1979–1992), Hrubí István (1992–2001), Pozsgay Zoltán (2001–)

A MÜM 311. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet Tata vájár (104. sz.) tanulóinak létszámalakulása

Szakmunkás vizsgát tett	
Év	Fő
1959–1960	98
1960–1963	104
1961–1962	105
1961–1964	119
1962–1965	64
1963–1966	71
Összesen:	561

7.1.11. Várpalota

MüM. 305. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet, Faller Jenő Szakközépiskola és Szakmunkásképző Intézet, Faller Jenő Szakképző Iskola.

A várpalotai szénmedence Veszprém és Fejér megyék területén helyezkedik el, Csór, Inota, Ősi, Őskü, Pétfürdő és Várpalota határában. A területet egy ÉK-DNY irányú törésvonal két részre, a bántapusztai és sárréti medencére különíti el. A várpalotai barnakőszénösszet a tortonai emeletbe tartozik, a művelt széntelep autochton eredetű. A várpalotai bányászat jogelődeihez négy szénmedence tartozott, a várpalotai, a herendi, a hidasi és a toronyi szénmedencék. Témánk szempontjából a várpalota környéki bányászattal foglalkozunk. A területen az 1880-as évektől folyik szénkutatás, feltárás és termelés. A szénfelhasználásra 1907 és 1920 között szervezeti és technikai fejlesztések történtek (Várpalotai Ipartelepek Rt. néven). 1920-ban alakult meg az Unió Bányászati és Ipari Rt. a változásokat igazán 1922-től követhetjük, amikor az Unió részvényei többségét a Salgótarjáni Kőszénbánya Rt. érdekköri vállalata, az Esztergom-Szászvári Kőszénbányák Rt. szerezte meg. A várpalotai bányászat Korompay Lajos bányaigazgatósága alatt a technikai és fejtéstechnológiai változtatások következtében a termelékenység magas szinten állandósult, a fejtési veszteségek minimálisra csökkentek. A bányászok helyzete más vidékekhez viszonyítva kedvezőbben alakult, Várpalota a SKV Rt. egyik leggazdaságosabban működő üzemévé vált.

A bányák államosítása nyomán a várpalotai bányászat termelését az inotai erőmű és más felhasználók fogadták. Az energiapolitikában történt változások nyomán a szén iránti igény mérséklődött. A szénelhelyezési gondok miatt (főleg az ahidrált szénpor esetén) brikettgyárat létesítettek (1968). A szénigény további csökkenése a vállalat termelését is befolyásolta (1980-ra alig haladta meg az 1200 kt-át.) A szénbányászati iparág megítélése, az ország súlyosbodó gazdasági helyzete egyre kevesebb fejlesztési forrást biztosított. Bár a bánya termelőkapacitása az igényeket képes volt kielégíteni, az amugyis állandósult létszámgondok egyre feszítőbbé váltak. Ezen a sokféle kedvezmény sem tudott érdemi változást hozni.

A műszaki fejlesztés a szakismeretek növelését kívánta. A várpalotai vájár szakmunkásképzés történeti előzményeihez tartozik, hogy itt szervezték meg az ország első szervezett vájárképzését, és tartottak vájár szakmunkásvizsgát 1935-ben. Az itt elkészült szakanyagok szakmai-pedagógiai átdolgozásuk után részben alapjai voltak

az 1949-50-től iskolarendszerbe kerülő vājártanulóképzésnek. A szakmai anyag megírásában Faller Jenő okl. bányamérnök bányafelügyelő, vezető tanár, Blazsek Károly bányatechnikus bányauzem vezető, bányafőintéző, Gerő György okleveles bányamérnök és Sztraka János intéző vettek részt. A gyakorlatokat Unferdorben János bányamester vezette, a tananyagot Krausz István bányamester modelljei egészítették ki. A szakanyagnak meghatározó jelentősége volt a későbbi bányászati szakoktatásban. 1987-ben ünnepi ülésen emlékeztek meg az ötven éves szervezett vājárképzésről.

Várpalota – ünnepi ülés, az 50 éves szervezett vājárképzésről

Az ipari tanoncképzésre Várpalotán 1946 és 1950 között három önálló szakképző iskola jött létre:

- 1.) A 296. sz. Intézet a bányaiipar részére képzett szakembereket (vājárokat, villanyszerelőket, lakatosokat).
- 2.) A 305. sz. Intézet, mely 1953-tól teljes körű jogutódja lett a 296-os intézetnek. Vājáriskolának indult a Várpalotai Szénbányák vājárszakmunkás utánpótlásának biztosítására.
- 3.) Pétfürdőn „Hunyadi János” 322. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézetet 1971-ben egyesítették a MüM. 305. Intézettel. 1949-53 között a bányaiipari képzés mindkét iskolában folyt. A vājárképzés a 305. sz. Intézetben Várpalotán, míg a bánya-elektrolakatos képzés a 322. sz. intézetben, Pétfürdőn történt.

A vārpalotai szakképző iskola építése

A város a II. világháború után teljesen romokban hevert. A lebombázott, aknaharcok közben megsérült házak helyére új város építése kezdődött, megszületett az ország szocialista városainak egyike. A megépítendő bányaiipari tanulóintézet tervezésére Rimanóczy Gyula Kossuth díjas építészrt kérték fel. „A Vājárintézetnek a központba tervezésében szerepet játszott, hogy a műemlékszámba menő zsinagóga épületének a felhasználása csak úgy volt elképzelhető, ha olyan intézményt építenek melléje, mely valamely hasznos célra fel tudja használni.” A tervezés során úgy gondolták, hogy a zsinagóga kultúrteremként jó szerepet tölt be. A zsinagóga a klasszicista stílus egyik hazai remeke, így a kivitelezők a zsinagógát portikusa kivételével szinte a földig lerombolták. A megmaradt, illetve újjáépített részek rendeltetése is

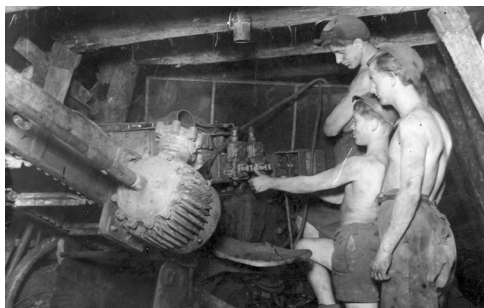
időközben megváltozott, mert egyszerűen a vágáriskola ebédlője lett belőle. Az iskolát úgy tervezték meg, hogy benne 200 tanuló legyen elhelyezhető, de akár kétszerannyi tanuló elhelyezésére is alkalmas legyen. Az épület Szabadság tér felőli tanulmányi szárnyát 1952. szeptember 1-én vehették birtokukba a tanulók és a frissen kinevezett tanárok. Az akkor legmodernebb bútorokkal és eszközökkel látták el a nyolc tantermet, a két szertárat és a tornatermet. Az épület Szent István utcai oldalán tovább folyt az építkezés. A kollégiumi szárnyat 1953. április 15-én adták át.

305. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet (1953)

Az iskola nagyon jól felszerelt és ellátott oktatási intézmény volt, jó körülményeket biztosított a beiskolázott tanulóknak. A megnyitást követő években a szülők megrohamozták az iskolát, így beiskolázási gond nem volt. A bányaiparról kialakult romantikus elképzelés is vonzotta a gyermekeket az iskolába, és az is, hogy kiemelkedő kedvezmények és juttatások is várták őket. Az első években sok túlkoros jelentkező volt, mivel a hátrányos helyzetű, félárva, árva gyermekek sokasága tartotta biztos szakmának a bányászatot. A beiskolázott gyermekek között akadtak olyanok, akik ellen folyamatban lévő rendőrségi eljárás folyt, vagy éppen javítóintézetből szöktek meg, és úgy gondolták, itt meghúzhatják magunkat. Így nem volt meglepő, hogy kezdeti években nagy volt a lemorzsolódás. A toborzásokkor az iskola igazgatóhelyettese, szaktanárok, szakoktatók, üzemi dolgozók járták az iparilag fejletlen megyék falvainak általános iskoláit, meggyőző ajánlatokkal próbálták növelni a vágjártanulóképzésbe lépők számát. A későbbiekben a Várpalotai Szénbányászati Tröszt személyzeti és oktatási osztálya vette át a toborzási munkát. A feladatot éveken át Kelemen József és Novák István végezte. Az újonnan felavatott iskola tantestületének tagjai pályázat és üzemi ajánlás alapján kerültek az iskolába. Kezdetben a tanárokat, szakoktatókat „kiemelték” az üzemekből. A MTH egyéves iparos szaktanárképzőbe küldte őket. Később sokan iratkoztak be a bányaipari technikumba, egyesek mérnöki diplomát szereztek. A közismereti tárgyak tanításához főiskolát végzett tanárokat alkalmaztak. Az 1950-56 közötti években a Várpalotai Szénbányák vágjár utánpótlásának biztosítására az iskolában csak vágjárképzés folyt. A fő profil mellett 1958-tól kezdődően megjelentek az új bányaipari szakmák. A helyiipart a villanszerelő, kőműves, szabó, fodrász szakmák megjelenése és bővülése képviselte. A vágjárak tanulmányi ideje 1950-ben egy év volt, a képzésben részt vettek aknamélyítő, frontfejtési, elővágási vágjárképesítést kaptak. 1955-től kezdődő-

en másfél év, 1957-től két év, majd 1961-től három év lett a képzési idő. A vágárismeretek 1962-től három évfolyamra elosztott fémipari alapképzéssel bővültek. A bányászat igényeinek megfelelően vágár szakma tantervei megújultak, gépészeti, villamos ismeretek oktatásra került sor.

Hidasi-rakodógép – Tanulók munka közben

Adott volt a „mit tanítsunk” követelményrendszere, de komoly nehézségekbe ütközött a „hogyan tanítsunk” kritériuma. Ezért az iskola technikus- tanár személyzetét a Munkaügyi Minisztérium Módszertani Intézete szervezésében pedagógiai továbbképzésre küldték, majd a budapesti Műszaki Egyetem technikus tanár szakán vizsgáztatták.

Az elméleti oktatás mellett a Várpalotai Szénbányászati Tröszt több helyen biztosította a gyakorlati képzést. Így a famegmunkálási és gépészeti gyakorlat a bányaudvarokban és a külszíni műhelyekben történt (Ferenc bánya, Ernő bányamező, Bánta bányán).

A vasipari és bányagépészeti képzés megszervezését Várpalotán 1962-ben Németh Géza és Pálovics Lajos (MűM. 312. sz. Intézet, Oroszlány) végezték.

A technikus képzés átalakulásával a középszintű vezetőkre új képzési forma szolgált, ezt a bánya-elektrolakatos és mélyfúró szakmák szakközépiskolai képzésének várpalotai indításával oldották meg. 1963. szeptember 1-én beiskolázásra került az első bánya-elektrolakatos szakközépiskolai osztály.

Bánya-elektrolakatos (I. évfolyam), fémipari alapképzés – bevezető foglalkozás Pálovics Lajos szakoktatóval

1964. szeptember 1-én pedig megkezdődött a szakmunkás képzési irányultságú mélyfúró szakközépiskolai képzés. A beiskolázás nem ütközött nehézségekbe, mivel az országból voltak jelentkezők. Ennek tudható be, hogy 4,3–4,4-es tanulmányi eredménnyel már nehezen lehetett az iskolába bejutni.

A szakközépiskolai célok mellett azért megmaradt a „munkaiskola” jelleg. A munkára nevelés nem volt nehéz feladat – tekintettel a szakmák jellegére –, bár a fogadó vállalatok többször is kifejezésre juttatták, hogy középkádereket várnak. 1968-ban bázisvállalatként az olajipar is bekapcsolódott a képzésbe. A középiskolai szakképzés átszervezésével bevezetésre került az emeltszintű szakmunkásképzés. A bányaiipari szakközépiskola nappali tagozatán 1969-ben érettségiztek utoljára. A bánya-elektrolakatos szakmában a képzés 1971-ben szűnt meg. A mélyfúró képzés a párhuzamos képzés megszüntetése érdekében Nagykanizsára került át.

Korábban említettük, hogy 1971-ben egyesítették a MüM. 305. sz. valamint a MüM. 322. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézetet. A bányaiipari szakmák képzése megszűnőben volt, új szakmák képzése került előtérbe. A vasas (esztergályos, lakatos, villanszerelő, csőszerelő, autószerelő, kőműves, vegyész, szobafestő–mázoló) szakmák mellett megjelent a női ruhakészítő, férfi ruhakészítő szakma. Az iskolában 1980-as évekre teljesedett ki az oktatási struktúra. A nappali tagozaton történő szakközépiskolai képzés 1986. szeptember 1-én az erősáramú berendezés-szerelő szakmában folytatódott. Megkezdődött a ruhaipari szakközépiskolai képzés előkészülete (1989. szept. 1-vel).

A vágárképzés folyamatosan ingadozó, de egyre csökkenő létszámmal folyt. Reménytelinek tűnt, az „Ismét több vágártanuló Várpalotán”- sajtóhíradás, de a valóság más volt, egyre kevesebb fiatal választotta a vágár szakmát.

Tanulók felvonulása tanévnyitóra. 1958

A képzés súlyát más szakmák illetve a vágár felnőttképzés vette át. A vágártanulóképzés 1993-ban, a mélyfúró képzés 1994-ben szűnt meg. Ebben az évben (1994) kezdődött az ipari elektrotechnikus, a ruhaipari technikus és a háztartási gépszereelő képzés. Megszűnt az erősáramú-berendezésszerelő és a ruhaipari szakközépiskolai képzés.

A nappali tagozatú szakközépiskolai képzés megkezdése után két évvel, 1988. október 17-én az intézmény felvette dr. Faller Jenő nevét.

EMLÉKLAP

FALLER JENŐ

Szakközépiskola és Szakmunkásképző Intézet
névadása alkalmából.

Várpalota, 1988. október 17.

Iskolai Párt, KISZ és Szakszervezeti Bizottsága

1947
296. sz. ISzI

1951
305. sz. ISzI

1953
323. sz. EISzI

1947
322. sz. ISzI Pétfürdő

1962

1971

1988

1998

FALLER JÓZSEF SZAKÉPÍTŐ ISKOLA * VÁRALOTA *

Végzettség
Lakatos
Kovács
Vill. szerelő
Stábos
Kőműves
Fényképész, stb.

Műhelyfőnök
3 éves szakk. 1958 -
műhelyfőnök
4 éves szakk. 1964 -
bányai elektr.
4 éves szakk. 1963 -

Nőbábkészítő
Főbábkészítő
ács
v.b. szerelő
(3 éves szakk.)

reber szerelő szakk. 1986.
ruhásip. szakk. 1989.
Ispan elektr. szakk. 1992.
háztartási gépszerelő 1994.

Elektronika-elektrotechn. szakmacs.
ruhásipari modelláló techn. szak.
kereskedelmi-marketing szakmacs.
1986.

Bányai elektr.
4 éves szakk.
megszűnése (1969)

Bányai elektr.
3 éves szakk.
megszűnése (1971)

Végzettség
megszűnése (1993)

Műhelyfőnöki képzés
megszűnése (1994)

ács, vegnyomógépjelző képz.
megszűnése (1996)

Ei. ber. szer.
Esztergályos képzés
megszűnése (1997)

esztregályos lakatos kovács vill. szerelő hegesztő csőszelő autószerelő kőműves szf. m. lakatos ruhagyártó veggyártó

műszerész - is techn. - biotechn. vegnyomógépjelző

iskolák osztályrendszere

Az iskola az alábbi elismerésekben részesült: 1955. A Magyar Népköztársaság Minisztertanácsa és a DISZ KV Vörös Vándorzászlójáért 1. helyezés, 1961. KISZ KB a diáktothonnak zászlót adományoz, 1964. „Várpalotáért” Díszoklevél, 1965. A Munkaügyi Minisztérium és a KISZ KB a diáktothont kollégiummá nyilvánítja, és oklevelet, zászlót adományoz, 1966. a Tatabányai Szénbányászati Tröszt Párt és KISZ Bizottsága az iskola „Radnóti” KISZ-alapszervezetének zászlót adományoz, 1970. a Munkaügyi Minisztérium a szakmunkástanulók országos jubileumi kiállításának alkalmából 1. díjat adományozott az iskolának.

132

A MÜM. 305. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet, Faller Jenő Szakképző Iskola Várpalota
bánya-elektrolakatos (105. sz.) szakmunkásvizsgát tett tanulói¹

Év	évfolyamok			Szakmunkásvizsgát tett	Megjegyzés
	I.	II.	III.		
1954-1955	48	-	-	-	
1955-1956	48	46	-	-	
1956-1957	53	48	28	28	
1957-1958	50	36	30	30	
1958-1959	50	44	40	38	
1959-1960	48	47	39	39	
1961-1962	49	42	23	23	
1962-1963	54	44	32	30	
1963-1964	72	54	40	38	
1964-1965	60	59	57	55	
1964-1965-	60	58	51	50	
1965-1966	62	59	49	45	
1967-1968	55	37	37	36	
1968-1969	65	53	30	30	
1969-1970	78	62	49	45	
1970-1971	-	56	54	50	
1971-1972	-	-	48	45	
Összesen	852	745	607	627	

A MÜM. 305. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet, Faller Jenő Szakképző Iskola Várpalota
bánya-elektrolakatos (105. sz.) szakközépiskolai tagozata
szakmunkásvizsgát tett tanulói¹

Év	évfolyamok				Szakmunkásvizsgát tett	Megjegyzés
	I.	II.	III.	IV.		
1963-1964	33	-	-	-	-	
1964-1965	33	28	-	-	-	
1965-1966	31	25	26	-	-	
1966-1967	-	28	22	26	26	
1967-1968	-	-	26	20	20	
1968-1969	-	-	-	26	26	
Összesen	97	81	74	72	72	

¹MÜM.301. Ipari Szakmunkásképző Intézet, Faller Jenő Szakképző Iskola. Várpalota. Bánya-elektrolakatos. Érettségizettek. Az iskola adatai alapján.

A MŰM. 305. sz. Intézet, Faller Jenő Szakképző Iskola Várpalota mélyfűró- és
kütüzemeltető szakma (103. sz.)
létszáma és szakmunkásvizsgát tett tanulói¹

Év	évfolyamok			Szakmunkásvizsgát tett	Megjegyzés
	I.	II.	III.		
1958-1959	45	-	-	-	
1959-1960	24	24	-	-	
1960-1961	48	24	23	23	
1961-1962	48	42	38	38	
1962-1963	49	44	32	32	
1963-1964	64	42	30	30	
1964-1965	29	29	29	29	
1965-1966	60	57	45	42	
1966-1967	65	60	45	40	
1967-1968	109	55	56	55	
1968-1969	121	88	49	45	
1969-1970	111	109	87	82	
1970-1971	69	56	56	50	
1971-1972	21	57	52	50	
1972-1973	47	17	48	46	
1973-1974	27	31	29	29	
1974-1975	50	34	29	29	
1975-1976	23	30	30	30	
1976-1977	58	44	50	50	
1977-1978	44	48	42	40	
1978-1979	25	37	46	45	
1979-1980	26	19	31	31	
1980-1981	20	23	18	18	
1981-1982	25	15	20	20	
1982-1983	21	18	14	14	
1983-1984	30	17	16	15	
1984-1985	32	16	14	14	
1985-1986	27	26	18	18	
1986-1987	17	10	10	10	
1987-1988	35	14	10	10	
1988-1989	29	17	14	14	
1989-1990	34	18	14	14	
1990-1991	22	20	15	15	
1991-1992	18	18	16	16	
1992-1993	9	10	17	17	
1993-1994	-	5	7	7	
1994-1995	-	-	4	4	
Összesen				1022	

¹ MŰM. 305. Ipari Szakmunkásképző Intézet, Faller Jenő Szakképző Iskola. Mélyfűró- és kütüzemeltető szakma.
Az iskola adatai alapján

**103. SZ. MÉLYFÚRÓ ÉS KÚTÜZEMELŐ
SZAKKÖZÉPISKOLAI KÉPZÉS LÉTSZÁM ADATAI:**

Tanév	évfolyam				érettségi vizsgát tett fő
	I.	II.	III.	IV.	
1964/65	30	–	–	–	–
1965/66	32	28	–	–	–
1966/67	–	26	25	–	–
1967/68	–	–	23	23	23
1968/69	–	–	–	22	22

Képesítő vizsgát tett
összesen:

45 fő

A MÜM. 305. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet, Faller Jenő Szakképző iskola, Várpalota
vájár (104. sz.) szakmunkásvizsgát tett tanulóiⁱ

Év	évfolyam			Szakmunkásvizsgát tett	Megjegyzés
	I.	II.	III.		
1950-1960	1799	995	154	132	
1961-1970	509	456	450	445	
1971-1980	74	57	44	40	
1981-1993	56	44	37	36	
Összesen	2473	1552	685	653	

ⁱ MÜM. 305. Ipari Szakmunkásképző Intézet, Faller Jenő Szakképző Iskola. Várpalota. Az iskola adatai alapján

*MTH 267. sz. Általános irányú Iparitanuló Iskola,
majd MűM 307. sz. Iparitanuló Intézet
(az apátsági épületben)*

A kisipari tanoncképzést szolgálta az 1891-ben alapított zirci általános irányú iparostanonc iskola. Az iskola 1948-ig községi tulajdonban volt, az iskolaállamosítással került állami kézbe, felügyeletét 1948-tól az Iparoktatási Főigazgatóság látta el. Az általános tanoncképzés anyaga 1948. szeptember 1-vel a szakszervezeti ismeretek órájával bővült, ekkor már a szakmai képzést a nagyüzemi feladatok irányába tervezték. A zirci iskolát első besorolásakor a 267-es számmal jelölték, majd a szakmai képzést folytató intézmények átszervezésekor, amelyet a területen a Veszprém megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága Munkaerő-gazdálkodási Osztálya hajtott végre, a zirci iskola a 298. számot kapta. A növekvő tanulólétszám terveinek megfelelően 1948-ban az általános irányú iparostanonc iskola igazgatója, Masszi József tanonciskola és -otthon létesítését kérte, ez a MTH idején valósult meg.

A dudari bánya szakemberellátásának biztosítására az általános irányú képzést 1949. szeptemberében a dudari bánya és általában a szénbányászat igényeihez mért vājár iparitanulóképzéssel bővítették. A képzéshez nagy reményeket fűztek, de kezdetől kevesen jelentkeztek. Zircen 1951-től folyt vājártanulóképzés, ami az 1963/64-es tanévben szűnt meg. A központi toborzási terv alapján tanárok, vājártanulók járták a vidéket, és a tanási szervekkel együtt megszerzett tanulólétszámmal lehetővé tették a vājárképzés megkezdését. A 154 tanuló Baranya, Békés, Csongrád, Fejér, Pest, Somogy, Veszprém és Zala megyékből érkezett. Az első felszereléseket a már működő intézmények adták (Ajka, Pétfürdő, Várpalota) és központi felszerelés is érkezett. Az elemi iskola épületéből az iskola előbb a tanulóotthonba majd 1951 decemberében a volt ciszterci rend apátsági épületébe költözött. A szakképzés tizennégy szobát és két raktárhelységet kapott. A vājárképzés bevezetésével az addig oktatott szakmák háttérbe szorultak, az iskolának fokozott figyelmet kellett fordítania a tervszámokkal előírt vājártanuló létszám biztosítására. A terület általános ipari fejlődésének köszönhetően változatlan igény volt más szakmák képzésére is. Kiterjedt toborzás indult meg. A növekvő vājártanuló-létszám elhelyezése

nehezen volt megoldható. Az épületben volt a BM Fővárosi Szociális Otthona, tbc-s betegekkel. A zsúfoltság, a tisztálkodási és mosatási nehézségek, az étkeztetés és a kulturális élet fenntartása szinte lehetetlen állapotok között történt. A tisztálkodás a volt Zöldkereszt épületében történt, mivel az otthonban lakó kilencvenegy tanulónak csak egy mosdó és egy zuhanyzó állt rendelkezésére. 1955-re az épület alagsorában elkészült a fürdő.

Az iparitanuló-képzés átszervezése nyomán a tanácsai szervezetekből létrejöttek a MTH Helyi Igazgatóságai (HIG), így a Veszprémi Középdunántuli Igazgatósága, amelyet 1953-ban Székesfehérvárra telepítettek át. 1952 júniusában az ipari tanuló iskolák és otthonok összevonásával (intézetek) a zirci intézet új jelölést kapott, zirci MTH 307. számú Vájár Iparitanulóintézet néven működött. Hosszas egyeztetési folyamat eredményeképpen 1952 őszétől megkezdődött az apátsági épületek MTH átvétele, 1953-ban kiköltözött a Szociális Otthon. Az épületegyüttes az iskola igazgatása alá került. Rövidesen megépült az 1952-ben kezdeményezett konyhaüzem, a gépmosoda, az otthon fürdője. 1955-ban az iskolát elkülönítették az épületben működő más szervezetektől. Újabb helységeket foglaltak el, tíz tanterem, közte egy kabinet készült el.

Az elméleti képzésnek az otthon néhány helysége, a volt DÉFOSZ iroda és a jelenlegi Művelődési Központ egyes termei adtak helyt. Szűkösen és kevés felszereltséggel kezdődött a munka. A Zircre irányított tanerők többsége nem érkezett meg időben, így a tanév csak késve indulhatott. A helyi tanerők bevonásával, egyes műszaki szakemberek meghívásával a szakmai oktatást megoldották. Ebben már munkásokból a szakmai pedagógusok kiképzésére indított Műszaki Tanárképző Főiskolán végzett tanerők is részt vettek. Idővel folyamatosan bővült a tantermek felszereltsége, az elméleti oktatás és a gyakorlati képzés a nagyüzemi igényeknek megfelelően alakult.

A dudari bánya vezetése kezdettől ellentmondásosan állt a vájártanuló-képzéshez. Hasonló jelenség az ország minden bányavállalatánál fellelhető volt. Egyrészt nem tartották eléggé szakmainak a fiatal tanulók felkészítését, másrészt a képzést költségesnek, ily módon feleslegesnek tartották. A bányavezetés ilyen véleménye a mindennapi gyakorlati oktatásra is kihatott. A munkahelyek elosztása, a tanulók foglalkoztatása, az oktatók és tanulók üzemi kezelése több kívánnivalót hagyott maga után – ennek is része volt abban, hogy a vájárképzés Zircen mindvégig egyenletlenül megítélés között működött. Nem kevés befolyással volt az iparitanulóképzésre a zirci lakosság véleménye, amely az iskolában folyó erőteljes szocialista jellegű nevelést nem nézte egyértelmű rokonszenvvvel. Eltűrte, de különösebben nem támogatta. Mindkét tényezőnek hatása volt abban, hogy 1956-ban a tanulók és tanárok egyaránt szétszéledtek, sokan vissza sem jöttek.

A tanulók előképzettsége az országoshoz hasonlóan itt is hiányos volt.

A MTH az igazgatási egyszerűsítés érdekében 1954. augusztus 1-el megszüntette a Helyi Igazgatóságokat. Az MTH Központban megalakult az Ipari Tanulóképzési Főosztály, a MTH Módszertani Intézet, a MTH Kulturális és Tömegnevelési Intézet. Ez utóbbi adott ki felhívást az iparitanuló-intézetek névválasztására.

Mint mindenütt az országban, a névválasztás kettős tartalommal indukált feszültségeket. A politikai megfontolások a nemzeti forradalmi neveket részesítették előnyben. Zircen a „tanulók döntő többsége Petőfi és Dózsa neve mellett döntött.

Ennek magyarázata az, hogy jórészt paraszt származásúak voltak a fiatalok, valamint nem ismerték a község hagyományait. Végül is a nevelők felvilágosító munkája nyomán a helyi hagyományokat is tisztelve, 1955 február 20-án az intézet Reguly Antal nevét vette fel. A magyar nyelv úttörőjének szobrát a bejárati lépcsőházban helyezték el”. Általánosan azonban a 307-es elnevezés volt az elterjedt.

A Minisztertanács 1955. augusztusában az iparitanuló-képzés helyzetével foglalkozott. Az MTH keretében megszervezendőnek rendelte el a vegyes szakmai képzést (helyiipari, szövetkezeti és magánkisipari képzés). Zirc is megkezdte az addig is igényelt szakmák oktatását.

A népgazdaság átszervezésére, az elmúlt öt éves tervek tapasztalataira és a jövő feladatainak számbavételére készített terv alapján 1956-ban rendelet született az MTH megszüntetésére és a Munkaügyi Minisztérium létrehozására, amely átveszi a korábbi MTH feladatait. A változás nyomán az elméleti és gyakorlati munka hatékonyabbá vált, stabilizálódott az intézetek helyzete, növekedett a szakmai és szakpedagógiai ellenőrzés, támogatás, szervezettebb a segítségadás, tervszerűbb, nagyobb az anyagi támogatás.

A bányaracionalizálás, a bányászat visszafejlesztési folyamata a dudari bányászatot is érintette. A folyamat együtt járt a régebben oktatott szakmák megerősítésével új szakmák bevezetésével. A hatvanas évek közepétől a mezőgazdasági gép-szerelő-képzés, az építőipari képzés és a vegyesipari szakmák uralják a képzés területét. 1967. szeptember 1-től az emelt szintű szakképzés, 1975/76-tól az egységes szakképzés szerepel a képzési feladatokban. A gépész szakcsoport szakközépiskolai tagozata, a közlekedés-üzemviteli gépjárműüzemi technikus, szállítmányozási és gépésztechnikus képzés mellett a környezet- és természetvédelmi képzés, a kereskedő, szakács, falusi vendéglátó, gyorsítkeztetési eladó képzése jelentenek szélesebb szakmaválasztékot.

*307. sz. Reguly Antal Szakképzőiskola és Kollégium
(Az iskola új épülete.)*

Ebben a felkészült oktatói kar, a gépi felszereltség, a szakmai-pedagógiai felkészültség sikerrel oldja meg az egyre sokrétűbb és a piaci gazdasághoz alkalmazkodó szakmai képzési feladatokat.

Igazgatók: Baumholczer József (1951), Pál József (1952), Fecső András (1953-1961), Török Ferenc (1962-1963), Orosz Ferenc (1964–1965), Urbaniczki István (1965–1979), Földvári Béla (1979–1994), Beke Gyula (1994-1997), Szabó József Attila (1997–)

A MÜM. 307. Ipari Szakmunkásképző Intézet, Reguly Antal Szakképző Iskola és Kollégium, Zirc
vájár (104. sz.)

létszáma és szakmunkásvizsgát tett tanulói¹

Év	Létszám	Szakmunkásvizsgát tett	Megjegyzés
1952-1953	338	18	
1953-1954	448	161	
1954-1955	303	90	
1955-1956	319	80	
1956-1957	305	39	
1957-1958	233	41	
1958-1959	242	3	
1959-1960	109	42	
1960-1961	143	70	
1961-1962	132	51	
1962-1963	114	31	
1963-1964	203	57	
Összesen	2889	683	

¹ MÜM. 307. Ipari Szakmunkásképző Iskola, Reguly Antal Szakképző Iskola és Kollégium. Zirc. Az iskola adatai alapján.

A vájárbanulók iskolákba kerültek fiatalok, mint említettük, többségében először kerültek olyan szociális, szervezeti keretekbe, a szervezett nevelés folyamatába, ahol az első pillanattól kezdve szembesültek a szakmai nevelő munka követelményeivel. A fiatalok beilleszkedési nehézségeiken túl többségében megtapasztalták, és megtanulták a társadalmi magatartásformákat, szerzett tudásukkal hozzájárultak a gyorsan fejlődő bányászati iparág szakmunkástömegei megteremtéséhez. A tanultak, a személyiségformálás, a bányászat megbecsülése erősítette felelősségüket, hivatásvállalásukat. Családalapítóként és közösségteremtőként tevékeny részesei voltak országgrészek fejlődésének, befolyásolói önmaguk és családjaik tanulási, kultúrálódási életmódjának. A bányászati szakmaszerzés után a szintén gyorsan bővülő geológiai, mélyfúró-kútüzemeltető, kőolajfúró, bányagépeszeti és -villamossági, mélyművelő középszintű képzésbe (technikum, aknászképző, szakközépiskola) kapcsolódhattak be. A bányamérnökképzés és a mérnökképzés bányászattal összefüggő képzési ágai szintén a továbblépés lehetőségeit nyújtották. Így jutott el számos vájárbanuló kitaró szorgalommal, elhatározottsággal a felsőfokú képzésbe, öregbítve az egymásra épült bányászati képzés rendszerének hírét, eredményességét és a társadalom gondoskodásának mára történelmi eseményét.

8. A VÁJÁRKÉPZÉS TANSZEMÉLYZETE

A vájárképzés személyi feltételeit megteremtendő, a növeléssel a tanerők képzését is megkezdték. Az a megoldás, hogy termelés legjobbjai, a sztahanovisták, élmunkások és más káderek majd elméletben és gyakorlatban egyaránt kelő színvonalú képzést nyújtanak, nem vált be. Az általános műveltségi tárgyakat oktató elemi iskolai, volt tanonciskolai tanerők, gyakran az iskolarendszerből B-listázott vagy más okból elbocsátott tanerők mellett korábban nem oktatómunkában részt vettek is szerepeltek. A bányák egyes műszaki és a párt néhány alkalmazottját is megtalálni a képzés kezdeti időszakában. Az iparitanuló-képzés sajátosságaira utalva szakmai elméleti és gyakorlati tanárok, oktatók képzését javasolta a Szakszervezet és a Népgazdasági Tanács. A munkásokból kiválasztottak számára előbb a munka melletti oktatás megszervezése, majd a nehézségek láttán külön intézményben, bentlakásos formában szerveződött meg a közismereti és szakmai tanárképzés rendszere.

Az iparitanulóképzés tanárait országos beiskolázással szervezték. A napisajtó beszámolóí arról szóltak, hogy „Nevelőket képeznek ki szakmunkásokból”, a MTH második tanfolyamát indítja Budapesten. Eddig 45-en végeztek, május 15-én új tanfolyam indul”. A Dunántúli Napló 1950. augusztus 1-én közli, hogy ipari szaktanárképzés kezdődik Budapesten. 1950/51-ben 500 tanárt képeznek ki a vas- és fémipar, gépipar, bánya- és textilipar, a magyar nyelv és irodalom tantárgyaira. Felvételi feltételek: szakmunkás képesítés, legalább két éves gyakorlat, a képzés 10 hónapig tart, 800 Ft. ösztöndíjjal, kollégiumi elhelyezéssel. A foglalkoztató a MTH lesz. Az ipari szaktanárképzés felvételijét augusztus 21-26 között szervezik Budapesten. A szakszerű oktatásban jelentős előrelépés volt a MTH tanárképzése. A szaktárgyakat csak szaktanárok taníthatták. A szaktanárképző megszűnése után a fokozatosan jelentek meg az állami intézményrendszerben képesítettek, a szakmai elméleti mind a gyakorlati oktatásban, a kollégiumi és kulturális nevelőmunka területén.

A szakmai-pedagógiai hiányosságokat az ipari tanuló területi igazgatóságok és maguk az iskolák, intézetek a belső képzések sokaságával igyekeztek pótolni. Mindenütt előírás volt a különböző időtartamú pedagógiai tanfolyamok látogatása és vizsga letétele. Nagy szerepe volt a politikai oktatásnak, amely elsősorban az otthonok és kollégiumok nevelőmunkáját, a művelődési és kulturális ismereteket erősítette. Minden intézetben rendkívül sokfajta kultúrunka folyt, ami a helyi versenyeken kívül a területi és országos versenyeken is lemérhető. A tanszemélyzet képzettsége folyamatosan és előnyösen változott.

9. A TANTERVEK, SZAKPEDAGÓGIAI ESZKÖZÖK

9.1. Szakmai tantervek

Az Iparoktatási Főigazgatóság, a Népgazdasági Tanács majd a MTH mint a szakmai képzés felelőse 1950-ben minden ötven főnél népesebb szakmára tantervek készítését írta elő. A tanterveket megelőzve 39 tankönyv jelent meg. Ezek jó részét 1951-ben átdolgozták, 1953/54-re mintegy kétszáz féle tankönyv és tankönyvpótló jegyzet állt rendelkezésre

A vágár szakmai ismeretek tantárggyá szerveződése több szakaszban történt. A felsorolásszerű tanóra-anyag összeállításától rövid út vezetett a részletes tantárgyi feldolgozásokig, a különböző elvek alapján összeállított tanmenetekig. A tantervi úrlapokban tükrözödtek a következetes szabályzó elemek, másrészt a mindenkor pedagógiai kultúra elemei.

Hónap	Hetek	Órák	A tanítási egység (egy-egy óra) anyaga (A téma száma, megnevezése és óraszám)	Koncentráció	Szemléltetés	Megjegyzés (órátípus, irodalom)
	sorszáma					

Értékelő:
Jelző: van:

Gyakorlati oktatás

Fogl. nap kezdő: _____

Fogl. helye: _____

Sorszám:
Csop. vez:

Szakma:	Tantervi téma:	Össz. óraszám:	Részidő:
Evetlyam:			
Napi oktatási feladat:			Fogl. típus:
Munkafeladat:			Mennyiség:
Nevelési feladat:			

E L Ő K É S Z Ű L E T			
Szaktudás	Szeml. és bem. eszközök	Szerezésmódok	Művelési feladatok

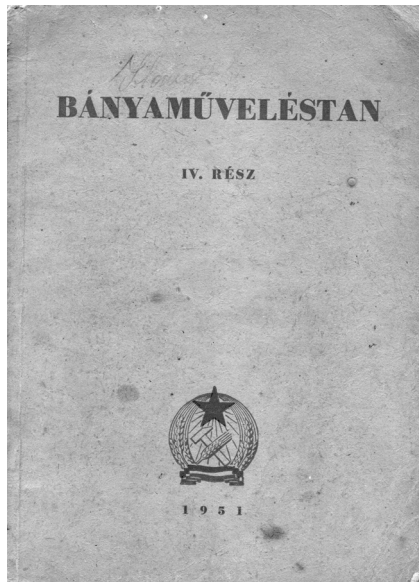
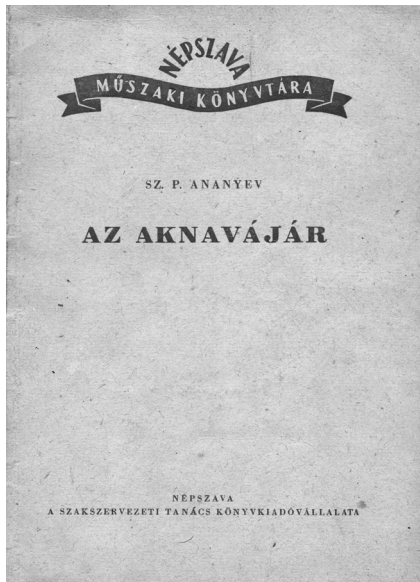
FOGLALKOZÁSI VÁZLAT		
Felépítés: 1. Bevezető, már tanult ismeretek, műveletek felidézése 2. Gyakorlati ismeretek közlése, bemutatása (tárgyi / tárgyi eszközök kapcsolódása)	1. Bevezető előadás	Idő:

A vágárképzés szakmai anyaga a korábban kialakított vágárképzés anyagából, a szigorúan követendő technológia ismeretéből és gyakorlatából adott volt. 1949-ben, képes formában két tanterv-tananyag és egy könyv állt rendelkezésre. 1950-re készültek az első könyvek, 1953-ra minden fontosabb tantárgy könyvekkel rendelkezett. Az első szakmai könyveket, anyagokat a MTH felkérésére vállalati szakemberek írták. Az iskolaszerű tanításhoz a szakmai anyagot szakmai-pedagógiai elvek alapján szükséges volt átforgálni. Ezt a képzést irányító MTH a hagyományos tanítási módszerek fenntartásával és a bányászati meg a pedagógia tudomány művelői bevonásával igyekezett mielőbb teljesíteni.

A termelés szükségleteire koncentrálva, a munkafolyamatok technológiáját és a munkaszervezésre tekintettel a speciális munkák tanítását írták elő. Ebben a termelési feladatok részletességére tekintettel csak a vágár célmunka-tanítása történt meg. A termelési eredményekért a bányamedencék szerinti különbségeket figyelembe véve, az általános vágárképzés helyett többen szorgalmazták az adott bányaviszonyoknak megfelelő képzést. Erre a rövid képzési idejű, célképzésként kezelt egy éves FZO képzés anyaga szolgált. A technológiai szakaszokra kidolgozott részletes tanmenet cél-tanmenet, betanító jellegű volt. Az FZO egyéves tantervek között pl. Elővágó, Vasútfektető, Lapos- és Ferdedőlésű vágár tantervet találunk. Pécssett, a széntelepek meredek dőlésére tekintettel ilyen tantervvel kezdték a vágárképzést, ezért maradt meg az iskola történetében, hogy „ferdedőlésű vágáriskola”-ként kezdte munkáját.

A szakmai oktatási anyagokban a szovjet szakképzéstől kapott geológiai, bányai táblázatok, modellek, kiadványok jelentek meg. Emellett a Munkaerő Tartalékok Hivatala Módszertani Intézete majd a Munkaügyi Minisztérium Módszertani Intézete egyrészt a szakmai tagozatok (MűM Módszertani Intézet-Bányaiipari Tagozata), másrészt a tantárgyi munkabizottságok keretében (Történelem Munkaközösség, Osztályfőnöki Munkaközösség, Geológiai, Bányaiipari gyakorlati, Bányaiipari elméleti, Szakrajzi, stb., Munkaközösségek) nagyarányú munkát végzett a bányaiipari képzés módszertani alapjai megteremtésében és fejlesztésében. A szakszervezetek sem maradtak ki a képzés szakirodalmi ellátásából.

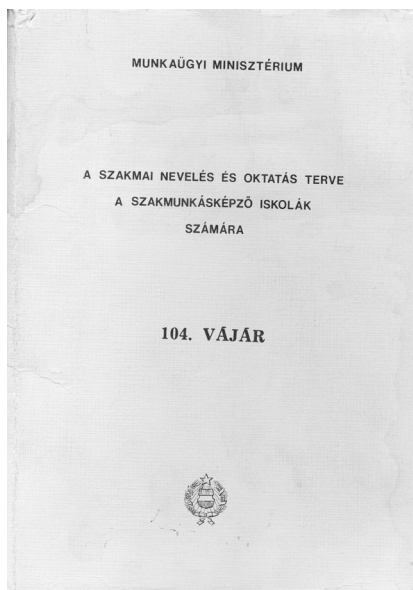
A MTH szigorú előírásai és rendszeres felügyelete következtében 1954-re általánossá vált tanítási fegyelem, rendszeres témavázlat-, óratervkészítés, beszámolás. Ezzel bizonyos mértékig helyettesíteni lehetett a vezetés kezdeti pedagógiai-szakmai hiányosságait. Ehhez kapcsolódóan szervezte meg a szakmai elmélet és gyakorlat tanárainak, oktatóinak képzését is. Az elvárásokat illetve feladatokat, eredményeket különböző továbbképzéseken, konferenciákon ismertette és tudatosította. A kötelező képzésekben, a bányaiipari oktatásban részvevők mindegyike részt vett, sokuk a szemléltetőeszköz-készítésben vállalt feladatokat (egyes modellekből, eszközökből sorozatok készültek a szemléltetés jobbá tételére), mások az értékelés-osztályozás korszerűsítésében és az audiovizuális rendszer kifejlesztésében dolgoztak, mások a szakmai képzés elméleti/gyakorlati kérdései feldolgozásában, mint szakírók szereztek érdemeket. Sokan vettek részt az Országos Pedagógiai Intézet és utódintézményei munkájában, számosan kapcsolódtak be a Munkaügyi Minisztérium Szakoktatási Főosztálya majd a bányászat irányító szervei, továbbképző intézetei és a vállalatok szakmai képzési fejlesztő munkájába. A vágárképzésben részvevő

személyek aktivitása következtében több iskola vett részt különböző országos és nemzetközi kutatásokban, hozzájárulva a magyar oktatási rendszer jobb megismeréséhez és fejlesztéséhez.

A hosszú évekig közel azonos tartalmú kiadványok átmenetileg elégségesnek bizonyultak az alapismeretek közvetítésére. A bányászat technológiai változásai, a gépészettség növekedése mindinkább szükségessé tette vājartanulók tankönyveinek módszertanilag igényesebb elkészítését. A tanulóállomány általános képzettsége is, ha lassan is, de kedvezően változott, a tankönyvek változtatása mindenképpen indokolttá vált.

A MTH majd a MüM tankönyvkiadása a szakmai és pedagógiai elvek figyelembevételével, a mindenkori tudományos szint ipari képzésben hasznosítható elveire épült. 1952-től a tankönyvkiadás előkészítését szakelőadók végezték. A szerzők kiválasztásában a megfelelő szakmai felkészültség volt a mérvadó. Amikor a szakíró pedagógus volt, két gyakorlati szakember volt a bíráló. Hasonlóan jártak el a szakmai szerzőkkel, akik pedagógiai bírálókkal együtt dolgozták ki műveiket. Így a tankönyvek, jegyzetek, továbbképzési kiadványok zöme nem szakadt el a termeléstől, felépítésében és tárgyalási módjában igyekezett a szakmai-didaktikai követelményeknek is eleget tenni. Az 1950 és 1952 között kiadott könyvek többsége igen bő terjedelemű (enciklopédikus jellegű) volt. Ezt a rövid képzési időszak is igényelte. A hároméves képzés újbóli bevezetésében a tananyag arányosítása, a tantervi koncentráció elvei alapján évfolyamra tervezett könyvek, jegyzetek jelentek meg.

A szakmai tantárgyaknál részben a korábbi vágárképzés anyagai, a balesetelhárítási kiadványok, ideiglenes jegyzetek szolgáltak tankönyvül. A kezdetekben több, a szovjet bányaiipari képzésben használatos tankönyvrészlet (gépészeti, vágár, geológiai kiadvány) nyersfordítása került az oktatók, tanárok kezébe. Később más országok bányászati szakmai anyagai is bekerültek a szemléltetés körébe (az NDK, Csehszlovákia, Bulgária, Románia, Lengyelország, a Német Szövetségi Köztársaság, Anglia vagy Franciaország anyagai). Ez az intézetek érdeklődését, nemzetközi kapcsolatait, a szakmai kommunikáció többoldalúságát tükrözte.

Az átfogó szakmakorszerűsítés nyomán kezdődött meg a tantárgyaknak és a korszerű szakmai-pedagógiai szemléletnek, a tanuláselméleti kíváncsagságnak is megfelelő tankönyvek, képzési segédanyagok kiadása. Ebben a MTH majd a MűM már saját szakértőire is támaszkodhatott.

1960-ban jelent meg új Rendtartás és ezt rövidesen követte egy, többéves tapasztalatok nyomán, az ország vágáriskolái tapasztalatait is figyelembe vevő munka a vágárintézeti munkaközösségek tevékenységéről.

A vágárképzési tananyag szerzői többségében már a szakképzésből kerültek ki. A tanárok, oktatók munkáját a Munkaközösségek, illetve a gazdag módszertani segédlet-állomány segítette, amely rendszeresen szemlélte a hazai és a külföldi szakpedagógiai és szakmai anyagokat is. A szakmaelméletre és szakmai gyakorlatra egyaránt készültek ilyen munkák, részben az általános részben a speciális szakmai (ágazati) feladatokat figyelembe véve.

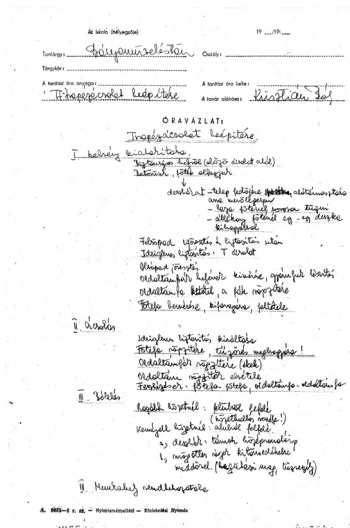
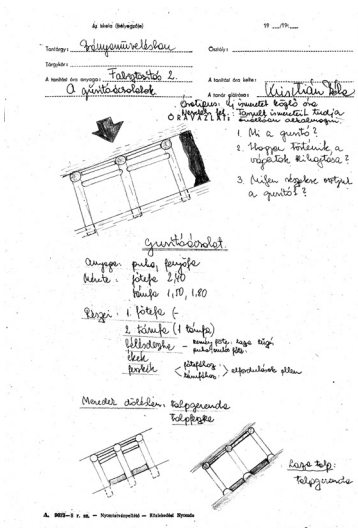
A bányászati szakismeretek a kézzel végezhető munka alapjai, és a technológiai változások mentén szerveződtek. Így a bányászat technikai fejlődése mentén tantervet illesztett szakismeretek az aknaszállítás és külszíni gépek mellett előbb a folyamatos termékszállítás, a gépi felrakás majd a gépi jövesztés körében jelentek meg. A szakanyagban a kéziszerszámok majd gépesített szerszámok (fúrókalapácsok, emelő- és biztosítószerkezetek, szerelőeszközök, stb.) használata, kezelése majd a villamos árammal összefüggő egyre kiterjedtebb ismeretkör is a tanulmányok közé került. A mechanikus majd sűrített levegős, utóbb a hidraulikus meghajtás és működtetés, ennek eszközei is új ismereteket kívánt. Az 1980-as évekre a bányászatban lényegében befejeződött a fő munkafolyamatok gépesítése. Ezzel együtt járt a hírközlő, riasztó és bányabeli légellenőrző berendezések telepítése, működtetése. Az automatizáció és számítógép ismét új ismereteket kívánt, aminek a máig élő bánya-elektrolakatos képzés igyekezett megfelelni.

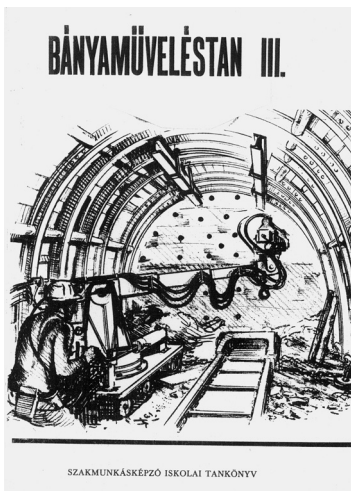
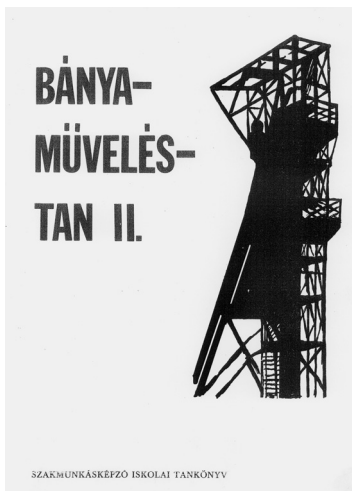
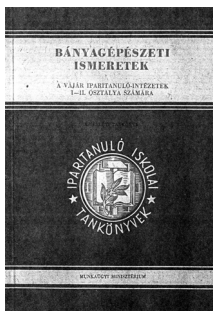
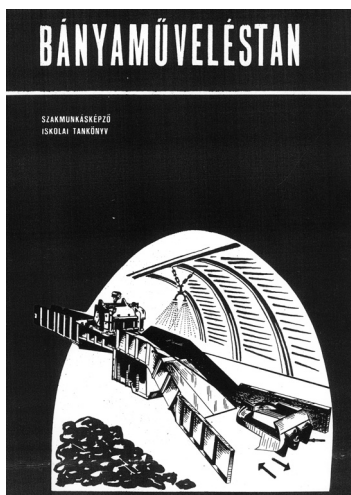
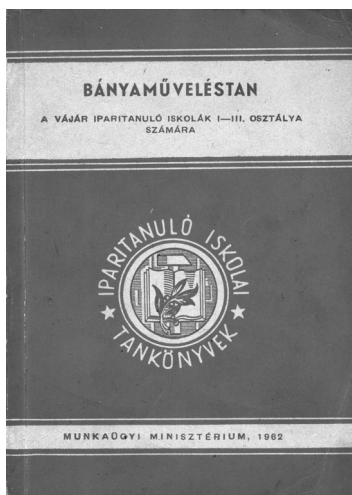
A tantervek fejlesztéséhez tartozó vágár szakmai képzés gépészeti, villamos és vasipari szerelő, gépkezelő ismeretekkel történő kiegészítésére vonatkozó kísérleti óra- majd tantervek 1959-ben, Oroszlányban (312. Intézet) készültek el. A gyakorlatban az 1959/60-as tanévben, Oroszlányban és Komlón kezdték meg a képzést ilyen tartalommal, amelyet aztán az 1962/63-as tanévben országosan is bevezettek. A lakatos alapismeretek oktatása jelentős vállalati és intézeti beruházásokkal (műhelyek, felszerelés, vasipari oktatók) járt. Bár a tanulók terhelése növekedett, a gyakorlatban előnyös tapasztalatok születtek. A szakma országos bevezetéséhez az iskolából 23 szaktanár és 45 szakoktató vett részt különböző tanfolyamokon, a tanterv részletesen szabályozta az elvégzendő feladatokat.

9.1.1. Bányaműveléstan

A bányaműveléstan, mint összetett tudományág részben az összefüggések részben a térbeliség felismertetése miatt, a szemléltetés igényes formáit, eszközeit, más-különben a szakirodalmi és módszertani felkészültség magas fokát igényelte. Az országos szakmai felmérés során a vágárképzés összes dokumentumainak elemzésével, a szakmai-pedagógiai elvek érvényesítésével külön munkabizottságok foglalkoztak.

A bányaműveléstan oktatásában a vállalatok mérnökei az üzemi utasítások alapján dolgozták fel a tananyagot, a tágabb összefüggésekkel alig vagy egyáltalán nem foglalkoztak. Már kezdetben nyilvánvaló lett, hogy az üzemi előadók többsége nem képes a fiatalok számára kellő szakpedagógiai módon a bányaművelési ismeretek átadására. Ezért egyik első feladat volt a bányaműveléstani, bányagépészeti szaktanárok képzése, amit a MTH szaktanári illetve tanfolyami képzéssel oldott meg. Az első szakirodalmak a bányaműveléstan, szakrajz, geológia, balesetelhárítás terén a korábbi kiadványok alapján részben helyi (intézeti összeállításokként) részben a MTH Módszertani Intézete támogatásával készültek. Az első tankönyveket bányamérnök-szakírók készítették, a korábbi aknászképző majd technikumi könyvek némi változtatásával. A Módszertani Intézet a tankönyvírásra több felkérést bocsátott ki. Ebben a szerzőktől a tartalomról és pedagógiai megalapozottságról kért tájékoztatást. Ezután választotta ki a szerzőket. A folyamat sürgető kényszerrel történt, hisz a gyorsan növekvő tanulóállományt könyvekkel mindenképp el kellett látni. Sorra jelentek meg a bányaműveléstan, a bányagéptan, a balesetelhárítás kötetei. A tananyaghoz felhasználták az bányászat általános biztonsági és övrendszabályait, a helyi bányakörülményekre utaló szabályzásokat, az üzemek utasításait, a munkahelyekre előírt szabályzatokat. A tanmeteknek megfelelően minden tantárgyban kötelező volt az óravázlat készítése.

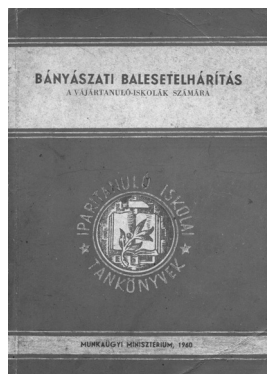
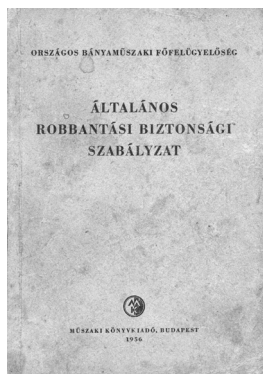
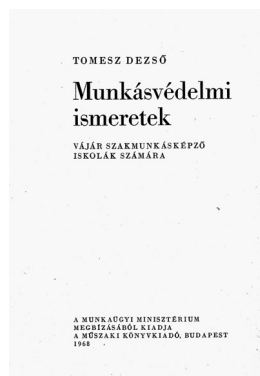
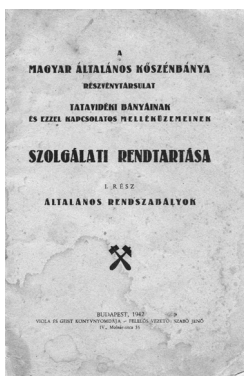

9.1.2. Munkavédelem és baleset-elhárítás

A szakmai oktatás balesetelhárítási körét a NIM-MTH megállapodása alapján országosan a KBF-ek is felügyelik (1954. március 14). A pécsi Kerületi Bányaműszaki Felügyelőség megkezdi a balesetelhárítási oktatás patronálását. hogy a fiatalok jó szakmunkássá váljanak-, értesíti a komlói intézetet dr. Ember Kálmán, a pécsi KBF vezetője.

A szakképzés az általános és szakági munkavédelem és belesetelhárítás feladatait mindig kiemelten kezelte. A kiadványok sora állt rendelkezésre, amelyet bányavidékenként kiegészítettek a vállalati munkavédelmi és balesetelhárítási kiadványokkal. Gyakorlatilag az általános balesetelhárítási ismeretek után a bányászati munkavédelmi ismeretek és a területenként érvényes biztonsági szabályok kerültek oktatásra. Az ABBSZ és a helyi biztonsági szabályzatok tanulónként kerültek kézbe, azokat a Tanbányák és a szakoktatók állandóan visszakérdezték, a munkavégzés során fokozott figyelemmel kísérték. Az egyéni védőkészülékeket – amelyek időről-időre cserére kerültek az új eszközök bevezetésével – a tanulók elméleti és gyakorlati felkészítés után hordták magukkal. Ennek is köszönhető, hogy a vajúrtanulóképzés korszaka alatt a baleseteket sikerült alacsony szinten tartani.

9.1.3. Bányagépészeti ismeretek

A bányamunka az erőteljes fejlesztés ellenére kezdetben erősen kézimunka-jellegű volt. Főleg a gyakorlati foglalkoztatás első időszakára volt ez jellemző (ám később is előfordult), hogy a tanulók mellékmunkákat végeztek, amelyeknél alapvetően a kéziszerszámok voltak használatban. A tantervi előírások betartatásával, a bázisvállalati felelősség szakmai érdekből a gyakorlati képzési helyek kisgépesítése, a jobb fejtő- és fúróalapácsok, a segédberendezések megjelenése majd a nagygépek termelésbe állítása a képzésben is érzékelhető változást eredményezett. Minden bányavidéken igyekeztek a korszerű bányagépekkel megismertetni a tanulókat. Onnan, ahol egyes gépek, berendezések nem voltak telepíthetőek, a vágártanulókat üzemlátogatásra vitték, így pl. a selypi tanulók megismerhették a komlói pajzsbiztosításokat, a zirci tanulók a gurítóhajtást Pécsen. A komlói tanulók üzemlátogatáson ismerkedtek Lyukóbánya korszerű bányagépeivel és a mátrai külfejtéssel. A bányagépesítés részeként bővülő vezetékes rendszereket (víz, hidraulika, villamos) a lakatos képzés során ismerték meg és alkalmazásukat minden nap munkahelyeiken gyakorolhatták. A munkakezdekor a rendszerekre való rákapcsolás, a műszak végén a lekapcsolás és rendteremtés elmélyítette a gépekkel való felelős foglalkozást. A nagygépek – rakodó- és fejtőgépek, fúróberendezések, szállítóberendezések – felügyelet melletti kezelése már a képesítés elnyerése utáni időszak szakmai ismereteit alapozta meg.

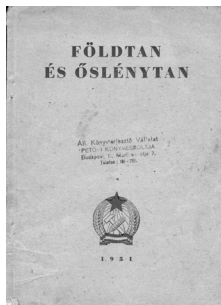

Huber Mihály szaktanár bányagépészeti órán tanulóival – 305. sz. Intézet, Várpalota (F-4-es fejtő-rakodógép működésének tanítása 1957-ben.)

9.1.4. Geológia

A föld- és ásványtudományokkal, geológiával foglalkozó könyvekből az idők folyamán több is készült. A könyvek didaktikusan, a lényegre törő szemléletes ismeretanyaggal, gazdag szemléltetéssel készültek. A Föld keletkezéstörténete, a földtani formációk, az általános teleptani részekon túl olyan orientációval állították össze a kiváló szerzők a műveket, amelyek alapján az egyes területek helyi jellemzőit megapozott ismeretekre építhették a tanárok. A geológiai ismeretek alkalmazása a

munkahelyeken (a telepek elhelyezkedése, vetők dőlése és iránya, a kőzetminőség és biztosítás-igény, a jöveszthetőség mértéke elismerése, a szükséges következtetések levonása) a tantárgy érdekessége következtében általában sikeres volt. A különböző versenyeken pl. a geológiai tudás mindig a 4, 0 átlag körül alakult. Így a bányaművelés és a bányagéptan meg a gyakorlat egyaránt alapozhatott a geológiai ismeretekre. A tantárgyat kezdettől gazdag szemléltetés, a bányászati kabinetekben kiemelt hely, egyes intézetekben külön geológiai kabinet és kémiai laboratórium szolgálta. A tantárgyhoz számos tankönyv, jegyzet és módszertani útmutató készült.

Összerakható rétegmodellek, vetők készültek. Egy gépelt és sokszorosított kézirat munka után (1952), dr. Szentiványi Ferenc könyve 1955-ben került a tanulók kezébe. A földtani és kémiai gyakorlatokra kéziratok jegyzet készült. A geológiatanítás módszereinek összefoglalását átütő sikerű könyvben írta meg Baricska Antal (Tata).

9.1.5. Szakrajz

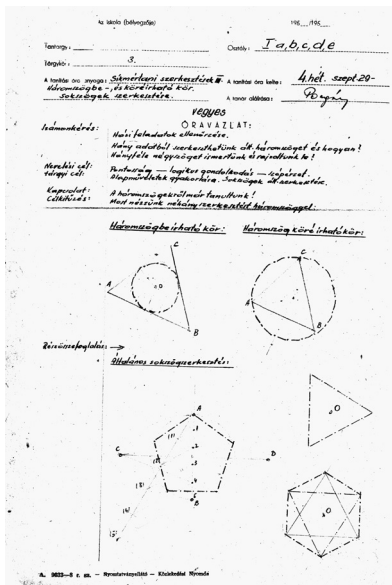
A szakrajz feladata, hogy a műszaki rajzok és vázlatok készítését megtanítsa, a rajzolvasási készséget kifejlessze. A feladat megvalósításához a tanulókat szükséges megtanítani a geológiai, bányászati és géprajzi alapismeretekre térszemléletüket pedig a rajzolásához megfelelő szintre emelni.

A rajzi alapismeretek, a szakrajzi követelmények, a térszemlélet fejlesztése együttesen jelentkezett. A tematika egy éves lehetősége megfeszített és módszertanilag alaposan felkészült oktatást kívánt. A szakrajz nemcsak az esztétikai érzék és igény formálásában, hanem a logikus gondolkodás, a fegyelmezett munka (vonalvezetés, szabványkövetés) tekintetében is követelményállító és személyiségfejlesztő tantárgy. A tanítási idő beosztását a munkaközösségek mindenütt négy részre osztották. Így az első szakaszban a rajzkészség fejlesztése, a második szakaszban a szabványos rajzi feladatok megoldása, a harmadik szakaszban a földtani ábrázolások és térleltatás megismertetése és fejlesztése, a negyedik részben a konkrét gép- és munkahelyi vázlatok, rajzok elsajátítása volt a feladat.

Minden tantárgyban felhasználták a rajz adott lehetőségeit, így a szakrajz nagyfokú koncentrációt teremtett. Ez a munkahelyek vonatkozásában volt fontos, hogy a tanulók a geológiai formációk munkahelyi megjelenését (telep, vastagság, dőlés-irány, jöveszthetőség, biztosítási igény), önállóan felismerjék és azokból a megfelelő

következtetéseket le tudják vonni. Segítségére volt a szakrajz a mérési feladatok kívánt pontosságának megteremtésében. A rajzolásai példák a munkahelyi útmutatók, dokumentációk megértésében segítettek. A bányászati szakrajz a szakmai hozzáértés egyik alapfeltétele, az alkalmazási képesség fejlesztésének eszköze. A bányászati szakfelügyelet – az intézetek bevonásával – 1962-65 között egységes bányászati szakrajzi feladatrendszer dolgozott ki, amely különböző nehézségi fokon, de valamennyi technológiai folyamathoz kapcsolódva ajánlott használható feladatokat és megoldásokat. Ezek a feladatok a szakmai versenyeken is szerepeltek.

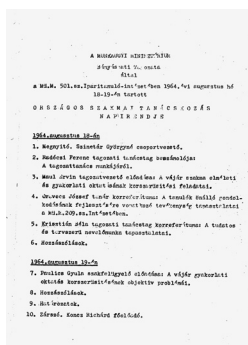
A szakrajz tanításában az egyenetlen előképzettség mellett a rajztechnika elsajátíttatása, a térlátás fejlesztése jelentette a legnagyobb gondot. Ezért különböző falitáblák, vetített majd filmes (hurokfilm) megoldások egészítették ki az „együtt-rajzolás” általános gyakorlatát. A peremesi intézetben különböző időszakban, a rajzi fejlettség ellenőrzésére ugyanazt az alkatrészt kellett megrajzolni. A komlói intézetben többek között úgynevezett felület-elemző lapot használtak a vetők és alkatrészek meghatározására. A vetősíkokat, irányokat, csúszási felületeket különböző színnel jelölték be. Az alkatrészeknél a különböző mértani felületeket más-más színnel jelölték meg. Valamennyi intézetben számos modell, metszet szolgálta a szakrajz jobb tanítását. A Szakrajzi Munkaközösségek rendszeresen véleményt cseréltek. A Módszertani Intézet és utódai rendszeres tanácsadása és tantárgyi irányító munkája

mellett 1953 és 1986 között hat alkalommal volt bányaipari szakrajz-tanárok részére – országos értekezlet.

9.1.6. Módszertani útmutatók

A MTH 1953-ban-ban alapította meg a Módszertani Intézetet. Olyan időszakban jött létre az intézet, amikor a magyar szakképzés teljes kiépítését kellett elvégezni azon keretek között, amelyeket a gazdasági fejlődéshez távlatosan megjelöltek. Mindenekelőtt több szakma és ezen belül is számos tantárgy oktatásához szükséges útmutatókat kellett kiadni. Feladat volt az is, hogy a különböző szakmai megbeszéléseket, értekezleteket megszervezze, azokat színvonalasan, példaszerűen tartsák meg. Tegye lehetővé a szakmai eszmecserék megvalósítását, a magyar és külföldi szakmai-pedagógiai dokumentációk gyűjtését és azok közreadását. Tagozataival minden tárgykörben hasznos képzést és kiadványokat hozott létre, elsődlegesen négy tantárgy, a magyar, történelem, természettan és számtan teljes körű irányításával és tanítási eszközökkel való ellátásában.

A MTH majd a MűM Módszertani Intézet szívós munkával kb. százötven olyan külső munkatársat kapcsolt magához főleg az iparitanuló-képzés köréből, akikre minden munkában számítani lehetett.

Kezdeményezője volt a szakmai-pedagógiai feladatok, a képzés rendszere egy-ségesítésének az iparitanulóképzés kiadványainak, közte az Iparitanulóképzés olva-sásának és tanulmányozásának is.

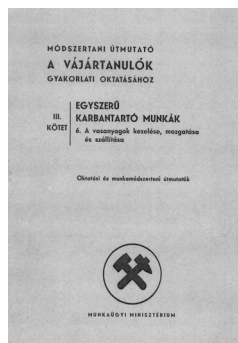
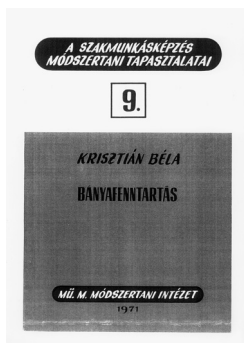
A Módszertani Intézet megalakulásakor a legcélravezetőbb utat választotta, sür-gösségi sorrendet állított fel. A képzést végzők maguk is jórészt kezdők voltak, ezért a szemléletesség elvét ragadták meg. A szemléltetésnek és a gyakorlati megoldások-nak olyan eredményes eszközeit teremtették meg, amelyek máig maradandóak.

Fa- és acéltámasz biztosítású frontfejtés modelljei

Innen fokozatosan, de viszonylag gyorsan és határozottan tért rá olyan felada-tok kutatására és megoldására, mint a tanulóközösség megszervezése és nevelése, a tanuló elé állítandó egységes és speciális követelmények, ezek tantárgyi megalapo-zása a legeredményesebb és hatásosabb módszertani ajánlásokkal, a munkához va-ló viszony pozitív alakítása, munkafegyelem tudatosítása, a választott szakma meg-szerettetése.

Fontos, a gyakorlati oktatás megalapozó egységesítésére irányult a gyakorlati oktatás módszertanával foglalkozó, meghatározó munkák kiadása. A gyakorlat minden részére folyamatos szakmai-pedagógiai felkészítés történt. A munkafolyamatok elemzésével, a kialakított legjobb gyakorlat bemutatásával egész sor kiadvány foglalkozott. Ezek kitértek a gyakorlati foglalkozások elemzésére, a foglalkozások típusainak és felépítésének kérdéseire, az értékelési módokra.

9.1.7. Szakmai versenyek

A nevelési, képzési intézmények teljesítményeinek egyik formája a különböző versenyeken történő megmérettetés. Az első vājārtanulók termelési versenyekre a MTH kezdeményezésében 1950 áprilisában került sor, az országos versenyek később rendszeressé vált alkalmaira körlevél hívta fel az iskolák figyelmét.

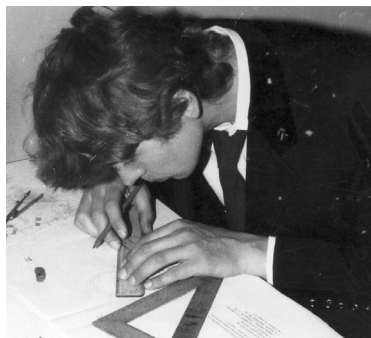
A vājārtanulók kezdetben csak a termelési versenyekben vettek részt. A munkateljesítményeket a felnőtt csapatokhoz beosztva növelték. Az ajkai tanulók például részt vettek a Sztahanov mozgalomban, a komlóiak a Kossuth-bányai munkahelyeken vettek részt hasonló munkaversenyeken. A szervezett oktatás megteremtése, a tanulók életkorához mért terhelés figyelembevétele 1952-től külön vājārtanulóversenyek szervezését írta elő. Ebben már az iskolai tananyag egyes részei is szerepeltek (a balesetelhárítás, szerszámhasználat). A munkaversenyek szervezője, a bányászszakszervezet, mindig számított a vājārtanulókra, ezért már 1953-ban javasolta ifjúsági és vājārtanuló versenyek külön, országos indítását. A munkaverseny kizárólagos termelési-teljesítmény elvűségét 1953-tól egy MTH határozat alapján kibővítették az elméleti – szakmai és politikai, kulturális elemekkel. Így valósabb képet nyerhettek az egyéni vagy csapatban induló ismereteiről.

Az iskolák maguk is szorgalmazták a versenyeket, számos iskolai (belső) versenyen mérték össze tudásukat, erejüket a tanulók. Felkészítő tanáraik, oktatóik hasonló lelkesedéssel foglalkoztak velük a minél jobb eredmények eléréséért. A versenyeket a társadalmi szervezetek, a párt és a szakszervezetek, különösen a BDSZ mindig kiemelten kezelték. Hasonló súllyal foglalkozott ezekkel úgy az MTH, mint a Munkaügyi Minisztérium.

A bányászati versenyek az iparitanuló tanulmányi versenyrendszer részeként szerveződtek. A felkészülésben a helyi és országos bányászat biztonsági és technológiai feltételei, a szakmai elméleti és gyakorlati ismeretek súlypontjai, a korábbi versenyek ismeretanyagát és a gyakorlati feladatait elemző tényei szerepeltek. A felkészülés több intézetben az állóképességet növelő egyéni és csoportos testnevelési és szellemi tréningekkel egészült ki (Kömlő, 501. Intézet).

Az írásbeli feladatok a vājártanulóknál szakmai kérdések (balesetelhárítás, bánya-műveléstan, geológia, politikai és szakmai számítások), a bánya-elekrolakatos tanulóknál a balesetelhárítási, gépegységek üzembe helyezési, villamoshálózat-szerelési, szakmai számítási, politikai ismeretekből kerültek ki.

*Írásbeli feladat megoldás – 312. sz. Intézet,
Oroszlány*

A gyakorlati feladatokat szakmai nehézség, kiviteli igényesség, minőségi és balesetelhárítási szempontok alapján állították össze és normaidő teljesítés/túlteljesítés alapján értékelték.

A versenyeket az ország bányamedencéiben külön a sújtóléges és külön a nem sújtóléges bányaterületek szerint rendezték. A versenyek az egyenlő feltételek érdekében szigorúan szabályozott rendben kerültek megrendezésre. A versenyfeladatokat a bányászati szakfelügyelet állította össze a bányászati ágazati és vállalati irányítással egyetértésben. A résztvevők és a rendezők egyaránt sokoldalú együttműködést folytattak. A főhatóságok és a tantestületek, a vállalatok mindenütt figyelemmel követték a versenyek alakulását, hiszen a tapasztaltakat az elméleti és gyakorlati felkészítésben hasznosíthatták. Ebben a bányavállalatok és az érintett üzemek, és a Bányászszakszervezet és a Tanbányák mindenkor a legnagyobb segítőkészséget és együttműködést tanúsították.

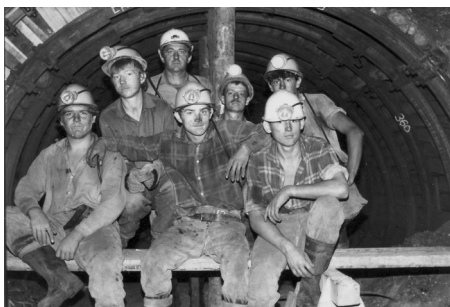
A Kommunista Ifjúsági Szövetség Központi Bizottság Intéző Bizottsága (KISZ KB) és a Munkaügyi Minisztérium (MüM) 1958-ban új irányelveket adott az ipari tanuló intézetek végzős tanulói munka- és tanulmányi versenyekre. E határozat alapján 1960-ban újra országos vājártanuló versenyt írtak ki, amelyre valamennyi bányaipari tanintézet benevezte és elküldte az előzetesen helyi válogatásokon megméretett legjobb háromfős csoportját.

A versenyeket munkahelyi és csoportszinten, osztály, kollégium, iskola, szakmai ágazat szerint rendezték meg. A bányaipari versenyek szervezésében, támogatásában kezdettől részt vett a Bányászszakszervezet.

A versenyek díjai az oklevelek, elismertség mellett a tárgyjutalmak széles sora, serlegek, oklevelek, könyvek, esetenként pénzjutalom. A vállalatok vagy főhatóságok díjai között külföldi utazások tanulmányúti vagy üdülési céllal is szerepeltek. A versenyek következménye a szakmai felelősség és tudatosság növekedése, a jobb tanulmányi eredmény, a személyes elismertség. A szakmunkástanulók, így a vájár és bánya-elektrolakatosok számára a versenyeken elért első tíz helyezés szakmunkásbizonyítványt ezzel üzemi munkahelyet és bért jelentett.

Az első országos vájár Szakma Kiváló Tanulója versenyt 1960-ban, Oroszlányban tartották. A versenyzőkhöz a gépészeti feladatok ellátására egy lakatos tanulót is beosztottak. 1962-től a versenyző csapatok bánya-elektrolakatos tanulókkal egészültek ki. Később a bánya-elektrolakatos szakma tanulói is önálló csapatokban vettek részt a versenyeken. A csak munkafeladatú tanulóverseny 1965-től módosult, amikor a közismereti tantárgyakat is felvették a verseny szakmai tantárgyai közé.

Az 1962-évi vájártanuló versenyen a vájár csapatok mellé egy-egy bánya-elektrolakatos tanulót is beosztottak. A munkafeladat egy 3000 mm-es, négy íves TH biztosítás beépítése volt (jövésztés, előbiztosítás, TH-beépítés irányba és szintre), a bánya-elektrolakatos tanulóknak (a vájárokkal együtt) egy szétszerelt vitlát kellett beépíteni, rögzíteni és működőképes állapotba hozni. Ezen kívül a munkahelyre az előírt szükséges szellőztető és energiavezetéseket (sűrített levegő) beszerelését kellett elvégezniük. Valamennyi munkafeladatba minden tanulónak be kellett kapcsolódnia, ha sikerrel kívánták a feladatot megoldani. Az oroszlányi versenyen az Országos Bányaműszaki Főfelügyelőség megbízottja vizsgaelnökként megelégedését fejezte ki. A MüM szakfelügyelője az írásbeli vizsgákkal kapcsolatban megállapította, hogy „az előző évhez viszonyítva elméletileg a nem sújtóléges bányák semmi, a sújtóléges bányák tanulói sokat fejlődtek. Az elméleti tárgyakban az elmúlt évben 2,85, ebben az évben 3,54-es átlagot értek el. A fúrólyuk-telepítés rajza mindegyik versenyhelyen igen gyenge volt”.

*Elővájásban. TH-biztosítás beépítése.
312. sz. Intézet, Oroszlány*

1966-ban az országos vetélkedőt Komlón (sújtóléges bányák) és Ózdon (nem sújtóléges bányák) tartották. A szóbeli feladatok között szakmai szakrajzi, geológiai, gépészeti, matematikai, balesetelhárítási és politikai kérdések szerepeltek. A gyakorlati feladat: TH-biztosítás beépítése adott technológia szerint, vitla szerelése és üzembeállítása munkahelyen. A verseny írásbeli és gyakorlati részből állt, az első helyezettek kétheti külföldi üdülésen vehettek részt.

Komlón a versenyt a pécsi vájárképző intézet tanulói nyerték (Apró István, Gulyás József, Loga László vájárok, Kurai Mátyás bánya-elektrolakatos). Második helyre a komlói, harmadik helyre a dorogi intézet tanulói kerültek. Ózdon a versenyt az ajkai 301. Intézet tanulói nyerték (Bársony László, Járomi László, Király

István vájárok és Berta Károly bánya-elektrolakatos), második helyen az ózdi 102. Intézet (Földi Árpád, Harcsa Mihály, Sárány Lajos vájárok és Sümegi István bánya-elektrolakatos), harmadik helyen egy pont hátránnyal a 104. számú perecsei intézet végzett.

1973-tól a szakképzési intézmények a művelődésigazgatás irányítása alá kerültek. A versenyek – a Szakma Kiváló Tanulója, a tanulmányi (tantárgyi) versenyek tovább folytatódtak. Megnőtt az iskolai szakmai belső versenyek száma, csökkent a megyei és országos bányásztanuló versenyek száma.

A Szakma Kiváló Tanulója országos verseny
vájár (104. sz.) és bánya- elektrolakatos mélyművelő (105. sz.) szakma első helyezett
részvevői (nem sújtóléges)

Év	I. helyezettek	Iskola	Felkészítők
1960	Diósi Miklós Sáfár Zoltán Tófalvi Tamás	301. Ajácsinger	Molnár Károly
1961	Bakos László Csőre Tibor Toldi Tibor	209. Nagybátöny	Sincs József
1962			
1963	Monorics Béla Németh Zoltán Papp Lajos	301. Ajácsinger	na
1964	Csáky György Néma László Szarka Miklós	305. Várpalota	Téczeli János
1965	Gerencsér Jenő Kajdi Károly Prieger Imre	301. Ajácsinger	Pápai József
1966 Ózd ⁱ	Bársony László Berta István Járomi László Király István	301. Ajácsinger	Papp János Trejer Ferenc
1967	Ács Sándor Hüse József Molnár Imre		na
1968			
1969	Henczi István Pongor János Zsom József	305. Várpalota	Huber Mihály

ⁱ Országos vetélkedő Ózdon és Komlón. Bányamunkás.1966. április./Z.J./

A Szakma Kiváló Tanulója országos verseny
vájár (104. sz.) és bányá- elektrolakatos mélyművelő (105. sz.) szakma első helyezett
részvevői (sújtólégek)

Év	I. helyezettek	Iskola	Felkészítők
1960	Fejes István, Kosztyu Sándor, Szöllősi Béla	312. Oroszlány	Vicsai János
1961	Gottfried Ervin, Kalmár Lajos, Tamás Mihály	312. Oroszlány	Paulics Gyula
1962	na	na	na
1963	Korponai Károly, Szöllősi László, Tóth Mihály	312. Oroszlány	Paulics Gyula
1964	Bogdán Miklós, Gregor Mihály, Leveleki András	312. Oroszlány	Vicsai János
1965	Alapi János, Kisvári László, Kasik Mihály	312. Oroszlány	Paulics Gyula
1966	Farkas Árpád, Sudár Tibor, Tóth István	312. Oroszlány	Dósa Sándor
1966 Komló	Apró István, Gulyás József, Loga László	508. Pécs	II. helyezett Komló III. helyezett Dorog
1967	Bem Zoltán, Erdei Lajos, Horváth Frigyes	305. Várpalota	Téczei János
1968	Balogh József, Regös Gyula, Szilágyi Zoltán	305. Várpalota	Huber Mihály
1969	Deák László, Kovács Pál, Molnár József	312. Oroszlány	Dósa Sándor
1970	Mai Antal, P. Szabó Lajos, Szlobodnik Endre	312. Oroszlány	Vicsai János
1971- 1979	országos verseny nem került meghirdetésre, az iskolai versenyek folytatódtak		
1980	Balassa Ferenc, Izsák Ferenc, Móga István	312. Oroszlány	Vicsai János
1981	Nem került megrendezésre		
1982 Komló	Mózes Attila, Szakály Gyula, Zubor Sándor	104. Miskolc-Pereces 501. Komló 312. Oroszlány	na
1983	Barra János, Rontó Aladár, Tamás István	104. Miskolc-Pereces 317. Intézet 312. Oroszlány	na
1984	Balogh Tibor, Dörnyi Tibor, Simon Attila	104. Miskolc-Pereces 312. Oroszlány 312. Oroszlány	na
1985.	Gömzsik Ferenc, Kozák András, Labancz József	317. Intézet 501. Komló 104. Miskolc-Pereces	na
1986 Miskolc-Pereces	Bodolai Béla, Kocsis László, Várhegyi Róbert	104. Miskolc-Pereces	na
1987 Oroszlány	Bihari Lajos, Fücs Sándor, Tóth Mihály	312. Oroszlány	na
1988	Fülöp Barnabás, Kohányi László, Sepsei Lajos	104. Miskolc-Pereces	na

A Szakma Kiváló Tanulója országos verseny
bánya-elektrolakatos (105. sz.) szakma első helyezettjei

Év	I. helyezett	Iskola	Nem sújtóléges	Sújtóléges	Felkészítők
			bánya		
1962.	Nagy József	215.Int.	X		na
1963.	Szabó Ferenc	312.Int.		X	Hornyák Miklós
	Farkas Ferenc	301.Int.		X	
1964.	Trosztmér Károly	305. Int.		X	Forgács Károly
	Kisbán Sándor	312. Int.		X	Hornyák Miklós
1965.	Bengő Béni	312. Int.	X	X	Hornyák Miklós
	Szigeti Ernő	301. Int.			
1966.	Kurai Mátyás	508. Int.	X	X	na
	Berta Károly	301. Int.			
1967.	Majlinger György	305. Int.	X	X	Forgács Károly
		102. Int.			
1968.	Fülöp István	305. Int.		X	Forgács Károly
1969.	Pálfy János	312. Int.		X	Hornyák Miklós
	Gálfy László	305. Int.		X	Forgács Károly
1970.	B.Kiss Lajos	312. Int.		X	Hornyák Miklós

9.2. Közismereti tantárgyak

Az iparitanulóképzés hivatalosan a befejezett nyolc általános iskolát, vagy magasabb iskolát végzetteneket vehette fel. A vágarképzésbe jelentkezések azonban kezdettől az alapfokú végzettség erős hiányait mutatták. Ez nemcsak az első években, de még a nyolcvanas években is valódi nehézséget jelentett. Így a vágarképzés szükségszerűen felkészült és egész fennállása alatt küzdött az általános iskola befejezésének, pótlásának kérdésével.

A közismereti tantárgyak megfelelő tanítása egyik feltétele a szakmai ismeretek lehetségesen jobb elsajátításának. A közismereti tantárgyak tankönyveiben, mód-

szertani útmutatóiban a bányászatra, a vájár szakmára különösen jellemző kapcsolatokat bemutató példák, történetek szerepeltek. A szakmai irányultság ma megmósolyogtató leegyszerősíté példái annakidején a bányász szakmát képesek voltak közelebb hozni azokhoz a fiatalokhoz, akik életükben először találkoztak a nehéz, emberformáló munka sajátos földtani körülményeivel és munkásaival, e foglalkozás elméleti és gyakorlati ismereteivel.

9.2.1. A történelem oktatása.

A szakmunkásképzésben a történelemmel kapcsolatos ismereteket 1950 és 1957 között a társadalmi ismeretek témakörben tanították. A vegyes tartalom (politikai és szocialista gazdaságtani meg történelmi események, alkotmánytan) nem volt megfelelő a magyar történelem igazi eseményeinek megismertetésére. A történelemoktatásban elsősorban az elnyomott munkásság, a szakmának megfelelően különösen a bányamunkásság elnyomása, helyzete volt az uralkodó, a kor kezdetben túlsúlyos munkásmozgalmi szemléletéből adottan. Ezt csak fokozatosan váltotta fel a magyar történelem elsősorban a forradalmi csomópontokra koncentrált tanítása (Rákóczi, majd az 1848/49-es szabadságharc, a Tanácsköztársaság és a magyar gazdasági fejlődés magyarázata munkáselnyomás majd felszabadítás oldaláról). Ez a munkásnevelés szocialista ideológiájából következett.

A munkásmozgály szerepének túlhangsúlyozása a bányászág mindig nehéz helyzetéből, forradalminak számontartott mozgalmából származott, nem értékelve a bányászág kultúrában, gazdaságban másképp is értékelhető szerepét. A kétlakiságból adódó, a szakmai ismereteket a helyi építkezéseken, szerveződéseken érvényesülő bányatapasztalatok, szervezettség kisugárzása a telepek és falvak életében nem kerültek a tanított anyagba. A paternalista felfogásnak megfelelő, az osztály- és rétegtkülönbségeket, az egyházak bányatelepi tevékenységét értékelő ismertetések szintén hiányoztak a kezdeti tananyagokból. Ezek csak a hely- és honismereti munka során kerültek kutatásra és előbb óvatos majd egyre nyíltabb feltárására. Teljesen kimaradt – az 1980-as évekig – a bányászág, mint az energiához szükséges kőszén és uránérc kitermelőjének a szakmák között elfoglalt emberi erőforrás szerepe, az egyes országrészekben értékelhető területfejlődést meghatározó szerepe, a sokféle szakmai ismeretet hordó bányamunka közvetett hatása a mindennapi életben. Túlzott arányban szerepelt a történelemoktatásban a szocialista integráció, a nemzetközi kapcsolatokban a szovjet túlsúly, kevésbé a magyarok európai kapcsolata, szerepe.

A korabeli szakfelügyeleti látogatások, jegyzőkönyvek a tanórákon nem egyszer elhangzott, a szocialista rendszert, a kulturális tájékozódás korlátozottságát, az öltözék és zenehallgatás szabályozásának kritikáját is rögzítették.

A történelem tankönyvek első kiadásai erős politikai töltetűek. A bányászok elnyomásának példái, az emigrációs kényszer számos korabeli jegyzet tárgya. A minőségi változás tartalomban-formában itt is követhető. 1956 után a tankönyvek fokozatosan szakszerűbbé, didaktikailag alaposabb felépítésűekké, szemléletesebbé és a magyar nemzeti történelem ismeretének átadására alkalmasabbá váltak.

dalmi és kulturális ünnepi tartalmak közel egységességét és színvonalát is. Az alapképzettséggel sem rendelkező vájáratanulók egy része még az egyszerű elemi nyelvtani formákat sem ismerte, ezeket rövid képes, játékos formában készült írásokkal igyekeztek megismertetni. Az irodalom- és nyelvkönyvek mellett szöveggyűjtemények is készültek. Számos iskolában elsőként képességfelmérést végeztek, a meglévő magyar tudásra építették a tanítást. Így a haladás mértéke igen mérsékelt volt, hiszen az alapok megtanítása, a tanulók valamiféle egységesebb szintre hozása hosszabb időt kötött le, de biztató alapot nyújtott a tanulók fejlődésére. .

A vájárképzésben résztvevők közül sokan ennek az intenzív irodalmi és nyelvi tanításnak köszönhetően jutottak el egyéni fejlődésükben addig, hogy a nyelvi és irodalmi versenyek résztvevői lettek. Közülük sokan országos sikereket arattak. Az irodalmi szakkörök, színjátszó-körök, az iskolarádiók, versenyek lehetőséget nyújtottak az egyéni tehetségek kibontakozására, amelyek jótékonyan hatottak az átlagos tanulók és a vájáratanuló közösségek fejlődésére is. Ennek az áldozatos munkának köszönhetően sokan, hogy középfokú és felsőfokú tanulmányokig juthattak el.

Az olvasás a legélvezetesebb eszköz, amelynek segítségével megismerheti az ember önmagát, helyét a világban, viszonyát a természeti és társadalmi valósághoz. Egyben jó eszköz arra is, hogy emberismerethez jusson az olvasó és egyes korok, korszakok társadalmi rendszerek világszemléletét és életmódját megismerje. Az ipari tanulók „akik a szocialista társadalomban, mint a felnövekvő nemzedék tagjai társadalmunk vezető rétegének, a termelő szakmunkásság utánpótlását képezik, meg kell, hogy ismerjék a magyar nyelv gazdagságát, értékeit. Maguk is legyenek alkotói e gazdag kulturális értéknek-” írja egy MTH előterjesztés 1950 februárjában.

A bányaiipari magyar nyelv és irodalom oktatása számára a tantervek, módszertani útmutatók sora készült el. Ezek nemcsak a tanításra, de a kultúrunkára, tanulmányi versenyekre, rendezvényekre programajánlatokat tartalmaztak.

Előbb a vájáratanuló intézetek könyvtári állományát mérték fel majd a vájáratanulók olvasási szokásait, olvasás-megértését, könyvtárhasználatát vizsgálták több esetben. Az első ilyen vizsgálatra 1951-ben került sor négy vájáratanuló intézetben és ottthonban. A helyi vizsgálatok minden intézetben rendszeresen folytak, a helyes írás és beszéd, olvasás fejlesztése a szakmai tantárgyak és általában a szakmai magatartásnak is feltételei voltak. Országosan 1954-ből majd 1958, 1961/62. tanévről készült vájáratanulókról felmérés. A hatvanas évektől rendszeres országos felmérésekben már csak esetenként szerepel külön a vájáratanulók ilyen értékelése. A Központi Statisztikai Hivatal 1962-ben és 1964-ben, a Magyar Könyvkiadók és Terjesztők Társaságát Központja 1964-es felmérése a szakmunkástanulók érdeklődési körének és olvasásszokásairól állapít meg változásokat. A bővülő könyvkiadásnak és a külföldi szerzők megjelenésének eredményeképpen a magyar klasszikus irodalom aránya csökken a fiatal olvasóknál.

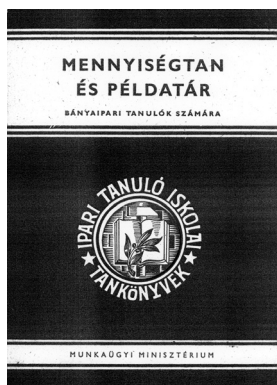
A legkevesebb befolyást az olvasási szokásokra a vájáratanulók családi köre, szülei alkották, bár egyes családoknál voltak kivételek. Ez adódott a korábbi társadalmi helyzetből, a szülők képzettségétől. Ez egyszerre mutat a szülők irodalmi tájékozatlanságára, könyvhöz, olvasáshoz való viszonyára és a gyermekektől eltérő ízlésszintjükre. Az iskola nevelő hatásának mutatója is viszonylag alacsony. Feltehető, hogy a szűkreszabott lehetőségek miatt a tanári, nevelői és könyvtárosi ajánlások, el-

várások jobban a tantervi anyagra, a kötelező olvasmányokra vonatkoznak. Ha pedig a tantervben nem szereplő írókra és művekre is kiterjed ajánlásuk, ezek a javaslatok, nem találkozik a tanulók kulturális, társadalmi és ösztönszükségleteivel. Szerencse, hogy az intézetek könyvtárosai között szép számmal voltak olyanok, akik nemcsak adminisztráltak a kölcsönzést, hanem az írói értékszíntet valamint a tanulói, szakmai szükségletet és igényt ismerve, megfelelő olvasnivalót javasolnak. A vājárintézetek jól válogatott és szervezett író-olvasói találkozói is ezt a célt szolgálták. A könyvtárosok munkája hatékonyságát csökkentette, hogy a vājártanulók jóval kisebb százlékban tagjai valamelyik más könyvtárnak, mint a többi iskolatípus tanulói.

Az olvasásválasztásban az elsős fiuk voltak leginkább magukra hagyva. Így ők elsősorban a baráti, osztálytársi ajánlásokra támaszkodtak. A pedagógiai befolyásolás egyenletlensége és az önállósodási tendencia indította a vājártanulókat a szabadpolcos választék felé és a könyvkereskedelemben a közvetlen tájékozódásra, amikor a reklámok, a fülszöveg, a fedlap, a külső és belső illusztrációk, a tartalomjegyzék alapján választottak az érdeklődésüknek megfelelő könyvekből.

9.2.3. Mennyiségtan oktatása

A számtani alapismeretek hiányai a képzés egészén áthúzódtak. A különböző területekről érkező, változatos előismeretek birtokában lévő tanulók ismereteit szinte teljesen az alapoktól kellett megteremteni, hogy a későbbi összefüggéseket megértsék. Így a mennyiségtan tanítása nagy módszertani felkészültséget és csakúgy mint más tantárgyknál, különleges türelmet kívánt. Az első mennyiségtan oktatással foglalkozó útmutatók figyelmeztettek erre és számos példát, megoldást ajánlottak a tanítók számára. Az elméleti megértésen túl a gyakorlati kapcsolatokat és az alkalmazás lehetőségeit szorgalmazták, amelyekkel könnyebbé válik a megértés. A mennyiségtan oktatásában az iskolák felmérésekkel kezdték a munkát. A mennyiségtanra országosan előirt ismeretszíntet az elsőéves vājártanulók 1951-ben csak 31%-ra, 1955-ben 45%-ra tudták teljesíteni. Egy 1966-ban végzett felmérés már 67%-os szintet mutatott ki, ennek tükrében méltatható az a munka, amit, a mennyiségtan tanítók végeztek. A több helyen bevezetett fejszámolás segített a tanulók mennyiségtanra koncentrálódásához.

A mennyiségtan élt a gyakorlati alkalmazás lehetőségeivel. A munkahelyi teljesítmények, szállítási feladatok, alapvető villamos számítások és mérések szerepeltek a megoldandó feladatok között. Annak ellenére, hogy az általános mennyiségtani tudás gyengének bizonyult, a versenyeken, sőt az országos tanulmányi versenyeken is voltak egyedi, kiemelkedő eredmények, amelyek meghaladták a tantárgy országos átlagát (3,32).

9.2.4. Az osztályfőnöki munka

Az osztályfőnöki és a kollégiumi nevelési órákat, mint a tanulók és csoportjaik nevelésének közösségi formáit, az iparitanuló-képzés kitüntetett módon kezelte. A szakmai képzés kezdeteinél két és egyéves tanulóidő idején szervezett politikai tízpercek vagy hosszabb foglalkozások a magatartás, fegyelem, az egyén és közösség kapcsolatáról, a társadalom nyújtotta kedvezmények ellenszolgáltatásáról szóltak. Az erre vonatkozó dokumentációk külön kiemelik az állami ellátás jelentőségét, a bányász életút jelentőségét, erősítve a vágartanulók öntudatát, szakmai identitását. Ezekben az órákon, foglalkozásokon azonban szakmai jellegű kérdések kerültek elő és éles fogalmazások ítélték el a bányákanyagellátását, vezetési módszerét, a tanulókkal való bánásmódot és a szervezés hiányosságait vetették fel.

A szocialista nevelőmunka sajátosságaival foglalkozó, az egy éves tanulóidejű vágartanulóknak készült Útmutató már körvonalazta egy kötöttebb foglalkozási rendszer kialakítását. A MTH Módszertani Intézete széleskörű vizsgálódás nyomán 1952-ben állította össze az első osztályfőnöki dokumentációt. A MTH utasítása alapján az 1954/55. tanévtől heti egy órában minden évfolyamban és osztályban osztályfőnöki óra bevezetése történt. Az osztályfőnök feladatai közé tartozott a tanulók műveltségi szintjének elmérése, a pedagógiai terv készítése (helyzetelemzés, a nevelési és feladatok, a nevelési alkalmak és koncentrációk). Ennek szellemében fogalmazódtak meg az osztályfőnöki munkaközösség szervezésének elvei és gyakorlata, született teljes körű osztályfőnöki nevelési rendszer és a hozzá kapcsolódó módszertani kiadvány sorozat. A kiadványok előkészítő munkájában az MTH majd a Műm később a Szakoktatási Intézet meg az Országos Pedagógiai Intézet vett részt. Az osztályfőnökök tanulóikkal együtt ünnepelték a tanulmányok sikeres befejezését – a búcsúztatók, ballagások minden intézet sajátos ünnepi alkalmai lettek.

Komló. 501. sz. Intézet

Ballagás

Oroszlány. 312. sz. Intézet

Megjelentek a közösségi nevelés elveit összefoglaló iránymutató munkák, amelyek sorra követték az általános és osztályfőnöki nevelőmunkát segítő, évfolyamokra, képzési területekre vonatkozó pedagógiai kötetek.

A szakmai képzés rendszerelvű kezelése az integrált nevelőmunka szükségességének új szakaszát jelentette 1959, amikor előterjesztés született az elmélet és gya-

korlat nevelőmunkája kapcsolatának a tanításban történő integrált érvényesítésére. A bevezetett „Nevelőmunka Programja” évfolyamonkénti anyagai megjelenésének közlése egyben az első kiadványok megrendelhetőségét és iskolákba érkezését jelentette.

A tantárgyi koncentrációk alapján minden szakmában egységes elvek alapján készültek el irányító dokumentumok az elméleti, gyakorlati és kollégiumi nevelőmunkára vonatkozó, órákra lebontott kötelezően tanítandó tananyagok. A rendelkezés nevelési tervek készítését írta elő, amit a Munkaközösségeknek együtt kellett elkészíteni a kellő koncentráció miatt. A nevelési tervek a helyzetelemzés, nevelési feladatok, nevelési alkalmak szerint rendeződtek. Évfolyamokra készültek, ezekből állították össze az intézeti nevelési terveket. A nevelési céljainak megfelelően az osztályfőnöki terv feladatai a következők voltak: a/ a szakmunkástanulók tudatának, világszemléletének formálása, a közügyek iránti érdeklődés felkeltése, b/ felkészítés a közösségi életmódra, az igényes társas életre, c/ termelőmunkára nevelés. A tanulók munka- és hivatásérzetének, munkaerőkölsének megszilárdítására, d/ az önművelés igényének felkeltése, a kulturális élmények befogadására való képesség formálása, e/ az egészséges életmódra való nevelés, a helyes higiéniai szokások kialakítása.

A nevelési terv bevezetésének vājāriskolai tapasztalatairól országos értekezletet tartottak Komlón, 1964-ben. Az értekezlet többek között megállapította, hogy szükséges az osztályfőnökök és szakoktatók folyamatos továbbképzése, az aktualitások érzékeltetése, a gyakorlati foglalkozások beszélgetései valós megtartásának mérlegelése.

A nevelő hatás rendszerébe tartozott az iskolákban tervezett és szervezett honismereti, helytörténeti, szakmatörténeti, múzeumgyakorlati foglalkozások sora is. A nevelőmunka folyamán, bemutatókon való részvétel, kiállítási tárgyak, művészeti alkotások készítése minden vājāriskolában rendszeres volt.

9.2.5. A kollégiumi nevelés

A közösségi nevelés egyik színtere, a közös együttléttel első alkalma a vājārtanulók számára az otthon elfoglalása volt. A szűkös és hiányos elhelyezés, a különböző családi háttérrel rendelkező és vidékről érkezők együttléte, ezekből csoportok alkotása pedagógiai felkészültséget, személyiségismeretet kívánt. A ma pedagógusa nehezen tudja elképzelni, milyen gyermekállománnyal foglalkoztak az ipáritanulóképzés, különösen az építő- és vājārképző intézetek nevelői. Az életkori különbségek mellett kirívó szociális különbségek, képzettségi hiányok, a kulturált környezet ismeretének nemegyszer teljes hiánya jellemezték a fiatalokat. Sokan először kerültek közösségbe, a szükségszerűen kényszerrel fenntartott normális étkezéshez, öltözködéshez. Az állami gondozottak közül sokan szerezhettek a megélhetést,

nyújtó vājárképzést, többségük becsülettel állta meg a helyét, de a velük való foglalkozás nagy felelősséget és társadalmi elkötelezettséget jelentett. A kezdeti időszak nehézségeinek zömét lassan küzdötték le a magukat is formáló nevelőtestületek, ahol nemegyszer halmozódtak feszültségek. Ezek a felkészületlenségből, a téves foglalkozásvállalásból – többen csak szükségszerű kényszerből vállaltak az iparitanulóképzésben munkát – és társadalmi tapasztalatok hiányában a negatív tantestületi magatartásban követhetők. A kritikus helyzetekre a nevelési határendszer teljes eszköztárára szükség volt. Ennek megfelelően az otthonnevelésre felkészítés, tartalmi és módszerbeli fejlesztés az iparitanuló- majd szakmunkásképzés egyik kulcskérdése volt. A szakmai identitás erősítése, a közösségi tudat formálása az addig ilyen környezetet nem ismerő fiatalokkal igen nehezen volt megoldható. A jelentős számú állami gondozott, a cigánytanulók közösségbe illesztése nem volt könnyű feladat. Az intézetekben kerülték a pozitív diszkriminációt. Minden állami gondozottal és cigánytanulóval a rendtartásban előírtak szerint foglalkoztak. Ennek következtében a beilleszkedés folyamata könnyebben ment végbe. A különböző utasítások, pedagógiailag megalapozott módszertani útmutatók nagyban befolyásolták a kollégiumi nevelés minőségét és hatékonyságát.

9.2.6. Testnevelés és sport

A testnevelés az új iskolákban, kezdetben szinte kivétel nélkül a szabadban történt. Nem mindig épült tornaterem, a felszerelések meglete esetén is a tornaudvarok vagy tantermek szolgálták a rendszeres testnevelés céljaira. Az iskolák Testnevelési Munkaközösségei és az országos Munkaközösség mindig szorosan együttműködtek a különböző szintű sporthivatalokkal, a bányavállalatok sportegyesületeivel, szakosztályaival. A BDSZ támogatását is élvezték.

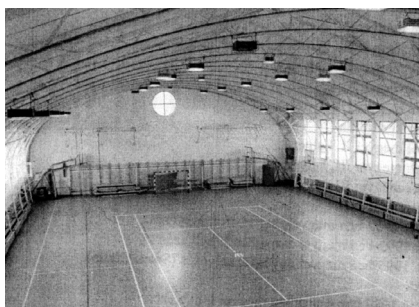
A MTH szervezetének katonás jellegéből adódóan számos testnevelési feladat pl. a kötelező reggeli torna bevezetése nemcsak a testi erőnlét és a munka előkészítésének egyik szükséges eleme volt, de a fegyelmezés egyik eszközeként is szerepelt. 1955-re mindenütt megalakultak az Iskolai Testnevelési és Sportklubok (ITSK), 1960-tól a Diák Sportklubok (DSK).

A vājártanuló iskolákban majd minden sportágat műveltek. A futás, távfutás és gyaloglás komlói ismert edzője volt Fogarassy Sándor testnevelő tanár, Czukor András nevelő, az ökölvívás várpaltói edzője Fényes Károly szakoktató. Oroszlányban a birkózás Durzák Endre tanár, a cselgáncs Takács Károly testnevelő tanár nevéhez kapcsolódik. A vājártanulóiskolák számos kiemelkedő sportolót neveltek a magyar sport számára, az ünnepek mindig jeles alkalmak voltak az iskoláknak.

Ajka. 301. sz. Intézet (1993)

209. sz. Intézet, Nagybátony (1993)

Bár a MTH majd a MüM rendszeresen és tervszerűen alakította ki intézetei infrastruktúráját, a testnevelés céljaira alkalmas épületek, tornatermek, szociális helyiségek megépítése csak lassan valósult meg. Pl. a komlói intézetben 1959-ben készítették el az épület mögötti korcsolyapályát, vállalati segítséggel a tornaterem földmunkáit 1973 januárjában kezdték meg, a csarnokot az év végére fejezték be.

9.2.7. Honvédelmi nevelés

Már az MHSZ rendezvények is szerepeltek az iparitanulóképzés foglalkozási között. A honvédelmi ismeretek bevezetésével a MTH Központ úgy vélte, hogy „Ezen az új tárgyon keresztül ipari tanulóinkat még fokozottabban kell erős, edzett, bátor, harcos fiatalokká nevelni, akik fegyverezettek, szeretik hazájukat és a Szovjetuniót. Az új tantárgy feladata a fiatalokat úgy nevelni, hogy aktív részvevői legyenek a béke védelméért folyó harcnak.” Az oktatás heti 3 órában történt (több helyt összevontan), a kiképzési anyag, füzetek szigorúan bizalmasan kezelve. A füzetek számozott oldallal készültek, a lapokat kitépni nem lehetett. A füzeteket az év végén beszédtek és

ellenőrizték. A fegyvereket páncélszekrényben őrizték szigorú előírások betartásával csak testnevelési tanárok kezelhették azokat.

A honvédelmi nevelés része volt (a testneveléssel, szoros együttműködéssel) az alaki mozgások és rendszergyakorlatok elsajátítása. Akadálypályák, térképpel és iránytűvel megvalósított túrák, erőnlétet tartó és fejlesztő gyakorlatok sorát folytatták a kedvelt honvédelmi foglalkozásokon. A legnagyobb népszerűséget a fegyverismeret és -használat (lőgyakorlatok különböző fegyverekkel) vívta ki. Ehhez az eszközöket részben a MTH majd a Munkaügyi Minisztérium, a Magyar Néphadsereg és a Munkásörtség biztosította. Esetenként, mint együttműködők a honvédelmi nevelés feladataiban közreműködtek a határőrség, rendőrség, tűzoltóság, egyes iskoláknál még a kapcsolatokat tartó szovjet alakulatok is. Utóbbiak egyébként nem zártak el az iskolai versenyeken, ünnepségeken történő részvételtől sem.

A vándoriskolákban igen jelentős alkalom volt a Honvédelmi Nap, amelynek gazdag és élménydús programjai mindig emlékeztetések maradtak. Ezek a rendezvé-

nyek és a maga a honvédelmi nevelés segítséget adott a sorkötelesek felkészítésére, a teljesítendő feladatok jobb megismerésére, esetlegesen a katonai pályaválasztásra.

Több szervezeti forma adott keretet a honvédelemmel kapcsolatos ismeretek és gyakorlat folytatására. Korábban a Magyar Szabadságharcos Szövetség, a Munkára, Harcra Kész (MHK) mozgalom adott sokféle alkalmat ilyen tevékenységekre. 1956 után a Magyar Honvédelmi Szövetség iskolai klubjai (lövész, rádiós, modellező, hagyományörző, stb.), adtak lehetőséget az érdeklődő tanulóknak, hogy választott témaköreikben elmélyedhessenek. A több helyt korábban létesített Honvédelmi Parkok és pályák megépítésében és gondozásában nem egy vájáriskola aktív részt vállalt.

9.2.8 Könyvtár, kulturmunka

Teljes felelősséggel állíthatjuk, hogy nem volt könnyű az elmúlt 50 év fejlődését bemutatni. El kellett indítani egy önművelésre alkalmas (alulképzett) ifjúságot, hogy mindannyiunk hasznára és önmaguk boldogulására munkálkodjanak.

„adj egy embernek könyvet, amelyet olvashat,
s otthonába behatol a fény,
s kellemes gyönyörűséget kelt benne,
jóllehet szobája nagyon szegény.”

Harsányi István (angol vers fordítása)

Művelődési lehetőséget kellett adnunk számukra (főleg a bányaiipari tanulóknál), hogy mindennapi szükségletté kellett válni a könyvnek. Az érzelem-, értelem-, jellemformáló, ismeretgazdagító erejével hasson, s az olvasás által emberségük kiteljesedjen. Comenius gondolata visszhangra talált a XX. században, amikor a tudomány termelőerővé vált!

„A könyvek révén lesznek tudóssá az iskolán kívül is, könyvek nélkül pedig senki sem lesz tudós még az iskolában sem.”

A szakmunkásképzésen keresztül tükröződött egy olyan társadalmi igény is, hogy az ifjúság kezébe kell adni az önművelés kulcsát, a könyvtár használati ismereteket, az önképzés legfontosabb eszközét. Soha nem volt erre nagyobb szükség, mint az újonnan létrehozott szakmunkásképző iskolákban, hisz a műszaki tudományok ugrásszerű fejlődése miatt az oktatás folyamata nem korlátozódhatott lezárt ismeretek elsajátítására. Alapvető érdekünké vált, (műszaki és közismereti tanárok) hogy az önművelés igényét felkelt-sük, a bányaiipari szakmák kutatási eredményeinek megismerésére, alkalmazására.

1950-ben az iskoláknak még nem volt könyvtárfejlesztés MTH támogatással, ajándékozással kezdődött. A könyvcsomagok tartalmuk szerint elsősorban ideológiai, politikai jellegű könyveket tartalmaztak, kevés klasszikus és szépirodalmi alkotás és csak haladó szovjet írók művei érkeztek.

1953-tól a központi költségvetésben a könyvtárak fejlesztésére már 2000–3000 forintot szánt a kormányzat. Az állományfejlesztés nem lehetett a kezdeti időszakban tervszerű, mert az első időkben sem a tárgyi, sem a személyi feltételek nem álltak az iskolák rendelkezésére (pl.: heti 1 óra könyvtári munkára, raktározás megoldatlansága). Ennek ellenére az állomány minden iskolában gyarapodott. 1956-ig a könyvek zárt szekrényekben voltak és kevés helyen volt biztosítva a katalogizált tárolás. Az 1960-as évek közepétől számítható a könyvtárak fejlesztése, mert ez volt az a fordulópont, amikor a könyvtárt kezelő tanár már 5 óra kedvezményt kaphatott az iskolától. A beszerzési keret is kb. 4500 Ft-os átlagra emelkedett.

Az 1961. november 15-én megjelent MűM útmutatás alapján megkezdődött iskolánkban az önálló könyvtárak kialakítása, szakszemélyzet munkába állítása, önálló könyvtári munka megszervezése. A katalogizálás, a szakrend kialakítás alapvető feladattá vált. Ezzel párhuzamosan megkezdődött az olvasótábor megnyerése, a könyvtárhasználati szokások kialakítása. A könyvtáros tanár maga mellett érezhette és érezte mindenkor az iskolavezetés, az egész tantestületi kollektíva támogatását, hisz mindannyiunk ügyét valósították meg, a „közösségi emberformálást”. Ezen alapvető elvnek megfelelően szoros kapcsolat alakult ki diák és tanár között is.

A könyvtáros tevékenysége a számára biztosított feltételek által az iskolai nevelő-oktató munka nélkülözhetetlen részévé vált. Bányaipari iskoláinkban a humán műveltség fejlesztése az oktatási idő rövidege, a kevés óraszám miatt az órán kívüli nevelésre toldott, amelynek ideális helye lett a könyvtár.

Könyvtárainkban a kölcsönzés a nevelő-oktató munka szempontjából csak az egyik fontos szolgáltatás volt, mert ezzel egyenrangú a kézikönyvek helyben történő használata a tanóra-ra való felkészülés eszközevé vált. Ezen kívül rendezvények, könyvtári órák segítették a pedagógiai és szakmai célok megvalósulását. Elértük az a fontos célkitűzést, hogy az állománygyarapítás tervszerűvé, folyamatossá vált.

Bányaipari iskoláinkban és ezek könyvtáraiban az oktatott szakmák könyvei már nagy példányszámban álltak rendelkezésre. Az 1970-es években a beszerzésre fordítható összeg már 17.000–20.000 Ft-ra emelkedett. A későbbiek folyamán már a könyvtárállomány összetétele hatékonyan segítette a tanári önképzést, illetve a második diploma megszerzését is. Tanulóinknál a helyben olvasás, a zenehallgatás lehetősége a szabadidő hasznos, kulturált eltöltését segítette és egy művelt ifjúság kialakulásának feltételeit biztosította.

Könyvtárainkban megjelentek a folyóiratok, szaklapok, napilapok, melyek komolyan segítették a tanári munkát, tájékoztatták a tanulóifjúságot a tudományágak legújabb eredményeiről, az aktuális politikai, gazdasági, társadalmi eseményekről. Az osztályfőnökök, szaktanárok olyan motivációs feladatokkal bízták meg tanulóikat, amelyek a sikerélmény alapján az értelmi képesség fejlődését, tanulmányi eredmény javulását is fokozta.

Az olvasóvá nevelés sokrétű, bonyolult folyamatát 1980-tól az alábbi tevékenységi formák figyelembe vételével szervezték iskoláink:

- könyvtárhasználati szokások kialakítása, fejlesztése,
- érdeklődési kör feltárása az életkori sajátosságok szintjén,
- segítségadás lexikonok, kézikönyvek használatához,
- együttműködés a munkaközösség-vezetőkkel, szaktanárokkal,
- az osztályfőnöki munka segítése.
- segítségnyújtás vetélkedőkhöz, versenyek szervezéséhez, szakköri és tanórai munkához,
- aktuális tájékoztatás az új könyvekről, könyvtári eseményekről,
- könyvtárat használók megnyerése propagandamunkára.

Így válhatott örömmé egy jól sikerült tanítási óra, vetélkedő, klubfoglalkozás, nevelési vagy ideológiai konferencia. A tevékenységi formák felsorolása talán soknak tűnik, de 1994-ban a bányaiipari szakképzés megszűnésekor már elmondhattuk, hogy pezsgő élet folyt iskoláinkban és könyvtárainkban.

A modern technika vívmányaival kibővített olvasóterem. Várpalota

Hámori István Péter

SZERENCSE FEL!

Nagyapám színes szénmeséket
hozott nekem a föld alól.
Most is hallom: egy hősi élet
büszkeségeiről dalol.

– Fiam! A mély szólít naponta,
akár egy kacér szerető.
Légyottra hív, s én megyek – mondta
apám a csapatvezető.

Bátyám, aki a példaképem,
– mérnök-létről szó álmokat –,
vidám fickó, viccében régen
öreg Bischof az „áldozat”.

De amikor omlás temette
maga alá és már alig
volt benne élet, hátán vitte
öreg Bischopot a kasig.

Tanáraim a szakma minden
fogását tanítják nekem.
Himnuszunk zengi, hogy majd Isten
kezeiben lesz az életem.

Bátyám, apám, nagyapám látja,
ahogy példájuk felnevel.
Vájár leszek. Vár rám a bánya.
Pajtásaim: szerencse fel!

10. TECHNIKAI FEJLŐDÉS A BÁNYA-ELEKTROLAKATOS-KÉPZÉS

A bányászat különösen a szénbányászat gépesítése minden országban kiemelt jelentőségű volt. A hazai kezdeményezések e téren már az 1800-as évek végén megkezdődtek, ezek a Trianon előtti Magyarországon is folytak. Az 1920-as évek vágathajtási és fejtési gépkísérletei, a magyar kísérleti fejtésbiztosítószerkezet, az „őzdi vastám”, a Schmidt-féle „művájár”, a különböző fejtő- és fúróberendezések, szállító- és szénosztályozó berendezések és más gépek bizonyították a magyar bányagépgyártás, kutatás sikerességét. A hazai bányagépgyártás és fúróberendezés-gyártás jó alapot teremtett 1945 után a bányagépesítés általános fejlesztéséhez. Az államosított bányákban szervezettel is a gépesítettség alapjára épülő tömegtermelés növelésére történtek előbb kísérletek majd a tömeges megvalósítás.

A bányászat tantervébe illesztett szakismeretei az aknaszállítás és külszíni gépek mellett előbb a folyamatos termékszállítás, a gépi rakodás majd a gépi jövesztés körében jelentek meg. A szakanyagban a gépesített szerszámok (fúróalapácsok, emelő- és biztosítószerkezetek, fúróberendezések, a gépi biztosítószerkezetek, szerelőeszközök, stb.) mellett a villamos árammal összefüggő egyre kiterjedtebb ismeretkör is a tanulmányok közé került. A mechanikus majd sűrített levegős, utóbb a hidraulikus meghajtás és működtetés további ismereteket kívánt, mert az 1980-as évekre lényegében befejeződött a fő munkafolyamatok gépesítése. Ezzel együtt járt a hírközlő, érzékelő, riasztó és bányabeli légellenőrző berendezések telepítése, működtetése. A távközléssel együtt megjelentek a különböző szintű elektronikai berendezések. Az automatizáció és számítógép ismét további ismereteket kívánt, aminek a bánya-villanszerelő, közelebbről a bánya-elektrolakatos, mechatronikai műszerész és más képzések igyekeztek megfelelni.

A villamos energia, a sűrített levegő majd a hidraulikus energia felhasználása, a kis- és nagygépek növekvő száma a lakatos, villamos, általában gépkezelési ismeretek és gyakorlat szükségességét vetítette előre. 1960 és 1980 között az ország bányavállalatainál sorra létesültek a földalatti és külszíni műhelyek, laboratóriumok, kezeelőtermek, ahol a bányaiipari tanulók elsajátíthatták a legfontosabb alapismereteket.

Az ágazat képző- és továbbképző intézményei a szaktanárok és szakoktatók felkészítését gyakran a szakképző intézményekkel együtt végezték. A kezdeti villanszerelési ismeretek helyett elsőként Oroszlányban és Komlón szervezték meg a tanrendbe illesztett lakatos alapismereti oktatást, amelyet követett a bánya-elektrolakatos képzés.

Tanulók kovácsolási alapismeret képzésen, Szabó Károly szakoktatóval

A bánya-elektrolakatos képzés első éve a bányászati alapismeretek jegyében teltek, amelyek kiegészültek a bányalakatos, bánya-villanyszerelő ismeretekkel, a munkavédelmi előírások ismertetésével.

10.1. A bánya-elektrolakatos szakma

Minden más iparágat megelőzve 1945. decemberében a szénbányákat állami kezelésbe vették. 1946. október 1-jén megalakult a szénbányászat egészét irányító Magyar Állami Szénbányák Rt. (MÁSZ). Létrejöttek mindazon feltételek, melyek a nagyüzemi bányászat kialakításához elengedhetetlenek voltak. Az ország nagyirányú iparosítási programja szükségessé tette a széntermelés gyors növelését. Sajnos a háború időszakát követően megállapítható volt az a tény is, hogy a kézi munkával biztosított szén-, érctermelés gazdaságtalan és kevés volt az ipari igényeknek kielégítésére.

Az 1950-es évek elejétől megjelentek az újonnan beszerzett rakodó, réselő, fejtő és szállító berendezések. (Dombassz kombájn, CLE-5 típusú angol réselőgépek, A-B-C típusú láncos vonszolók, a Szemán-féle réselőgép, és az Ajtay-F gépek.)

A szén- és ércszállítás megoldása nemcsak láncos vonszolókkal, gumiszalagokkal volt biztosított, mert alkalmazták a végtelenített kötélzállítás különböző fajtáit is (aknaszállítás, vitlák, stb.). Ezen kívül nagyon fontos tevékenység volt a szellőztetés, víztelenítés megoldása az üzemek földalatti térségeiben, a bányamezőkben. A működtetés komoly mennyiségű villamos energiát igényelt és az ehhez szükséges kiegészítő berendezéseket (vezetékek, transzformátorok, vezérlő és irányító berendezések, stb.)

Szükséges volt a villamos készülékek, telefonok telepítése. A sújtóléges bányákban, bányatérsekben a villamos berendezések fokozott veszélyforrást jelentettek, ezért különlegesen kialakított, biztonságos zárt berendezések alkalmazás vált szükségessé.

A kiemelt bányaveszélyek miatt (metánkoncentráció nagysága), sok helyen csak a sűrített levegős energia használatnak lehetett szerepe. A sűrített levegő, mint hajtóenergia kompresszor telepek kialakítását tette szükségessé. Így a fejtő, réselő, fúróalapácsok, rázócsúszdák, rakodógépek, vízszállító szivattyúk stb. légsűrítő gépek alkalmazását igényelték.

A későbbi években a népgazdaság egyre több energiahordozót igényelt, és jelentős lépések következtek be a műszaki fejlesztés területén is. A jövesztés, rakodás, szállítás gépesítése mellett kezdtek megjelenni az acéltámasz biztosítási eljárások is, valamint a frontfejtések egyre komolyabb alkalmazási módjai.

A bányák államosítása után csak 1948-ban került sor a bányagépeket gyártó üzemek és gyárak államosítására. Közvetlenül az államosítás után megkezdődött a meglévő gyártelepek bővítése. A bányászat és a nehézipar fejlesztésére kormányhatározatok előirányozták a hazai gépgyártás nagymértékű fejlesztését.

Az államosított BAMERT 1952-ben Duclos Bányagépgyár nevet vette fel, majd 1959-ben Budapesti Bányagépgyárra változott. A nógrádi, salgótarjáni, tatabányai Mélyfúró Berendezések Gyára összevonásával alakult meg az Országos Bányagépgyártó Vállalat. Profilját a bányagépek és ezek alkatrészeinek gyártása jellemezte. A fő profilt az aknaszállító gépeken kívül a véges végnélküli kötélű vitlák, a villamos, és

sűrített levegős rázócsúszdák, a láncos vonszolók, gumihevederes szállítószalagok, csillék, bányamozdonyok, kötélpályák, fúróberendezések gyártása képezte.

A gyár 1959-ben kezdte meg F típusú marófejes jövesztő és vágatható gépek gyártását. (Jugoszlávia, Ausztria, Lengyelország, Csehszlovákia is vásárolta.) Az F-6 típusú gépet Ausztriában szabadalmaztatták és a VOEST-Alpine gyár készítette, értékesítette.

Fejlesztési tevékenység:

- mechanikus acéltámok (Schwarz AG, német),
- búvárszivattyúk (Stenberg-Flygt Ab, svéd),
- páncélpajzsok (VOB, VHP), Várpalota.

Kialakították a kazettás szállítószalag családot. Kifejlesztették a KH típusú hajtómű sorozatot, valamint az egytengelyű ipari hajtóműveket. Gyártották a BSZ típusú gumihevederes szállítószalagokat.

Az államosított gyárak közül az OBV-n kívül, a bányásztat részére a Magyar Állami Vas-Acél és Gépgyárak centrifugál szivattyúkat és kompresszorokat, a Ganz Villamossági Művek a szükséges villamos berendezéseket és villamos motorokat gyártotta. A Dorogi Szénbányák központi műhelye szállította és gyártotta a centrifugál- és iszapszivattyúkat. A Szellőző Művek a szükséges szellőztető berendezéseket biztosította.

Mint már az előzőekben említettem a bányüzemek többsége (akár külszíni, vagy mélyművelésű) villamos energiával működtette gépeit.

Ezért a bányáiparban a következő követelményeket kellett kielégíteni:

- feszültség és frekvencia állandóság a fogyasztó készülékek kapcsain,
- megbízható áramellátás, zavartalanság,
- ellátórendszer veszélytelensége.

A villamos energia ellátás zavartalanságának fontossága, osztályozása:

- Első osztályba azok a villamos berendezések tartoztak, amelyeknél az energia ellátás megszűnése a dolgozók életveszélyével, selejtes termeléssel, berendezés meghibásodásával, hosszas javítással jár (pl.: szellőztetők, szivattyúk, felvonó-berendezések),
- Második osztályba csak azok tartoztak, melyek csökkentik a termelést, vagy a külszíni berendezéseknél okoznak eseti problémát.
- Harmadik osztályba tartoztak azok a nem fontos fogyasztók, amelyek köz-művek, segédüzemek munkáját akadályozzák, de ezek tartalék ellátással üzemeltethetők.

A földalatti és külszíni bányatermelés különleges feltételei a villamos bányaberendezések szerkezeti kivitelezésére, szerelésére, és felhasználására különleges követelmények egész sorát írták elő.

Ezek:

1. A legtöbb bányagép mozgó jellegű, mert e gépek üzem közben állandóan változtatják helyüket (réselőgépek, kombájnok, rakodógépek, stb.), vagy a fejtések továbbhaladását követve időszakosan át kell azokat szerelni (világító berendezések, vitlák, stb.). Ezért szükséges, hogy a villamos berendezések hajlékony kábelek, és különösen a dugaszoló berendezések segítségével kényelmesen, gyorsan és könnyen áthelyezhetőek legyenek.

2. Nedvesség és por jelenléte különleges kialakítást igényel, (pl.: szigetelt rozsdálló burkolat)
3. A termelés helyének korlátozottsága miatt berendezések minimális térfogatot igényeltek. Ezért kamrákban, fülkékben kell szerelni őket.
4. Az esteleges közetnyomás a villamos berendezése nagy mechanikai szilárdságát követelte meg.
5. Robbantási munkák során a megrongálódás veszélye minimális legyen.
6. Be kellett vezetni a jelző és hírközlő berendezéseket.

Tehát az előzőekben meghatározottak szerint megállapítható, hogy a bányászat a technika fejlődésnek köszönheti iparrá válását. A műszaki színvonal emelkedésével, a műszaki ismeretek köre állandóan bővült. Ezáltal a gépészet jelentősége és szerepe megváltozott. A munkahelyi gépek széles köre, elterjedése, a komplex gépesítés a vágár és az iparos szakmák összefonódásához vezetett. Kialakult a bányagépész és bányavillamossági, híradástechnikai, automatikai és a biztonságtechnikai feladatokkal foglalkozó szakembergárda.

Kialakult egy olyan szakembergárda, akik a bányászatban (vágár, lakatos, villanyszerelő) szakosított szakaemberré váltak.

Megállapíthatjuk, hogy a gépesítés megvalósításával bányamunkásságunk kezdett felkészülni a gépesítés által meghatározott feladatok meghatározott feladatok megvalósítására, szakmai tudás megszerzésére. Ahhoz azonban, hogy ennek a várható gépesítésnek az előnyeit minden téren ki tudjuk használni, szükséges volt, hogy arra megfelelően fel tudjunk készülni.

Tehát a cél elérése a bányamunkásság kiképzése mint cél, megfelelően széleskörű gépészeti és elektrotechnikai ismeretek megszerzése, alkalmazása vált szükségessé.

Az első időkben az aránylag csekély létszámú vágártanuló oktatása mellett főleg a más iparágból átvett, vagy a mezőgazdaságból átkerült dolgozók átképzése vált szükségessé.

1945. után az első lényeges lépést akkor tették, mikor a minőségi munkásképzés érdekében bevezették a rendszeres szaktanfolyami oktatást.

Ha meg akartunk felelni a gépesítési követelményeinek és arra fel akartunk készülni, akkor szükséges az utánpótlás kiképzése a gépesítés követelményeinek megfelelően.

Ezért figyelembe kellett venni:

- Vágártanuló iskolák létszámának kiegészítése, szaktagozattal,
- új tananyagterv meghatározása,
- új szakma feltételeinek, oktatástechnikájának tervezése, megvalósítása,
- intézményrendszerének biztosítása, kiképzés centralizálása.

Ezen oktatásfejlesztési koncepció az üzemek részére is jelentős előnyöket biztosítottak. Pl.:

- Csökkentettük az inproduktív létszámot (gépszerelő, szerelőgárda).
- Munkahelyi lakatos, villanyszerelő, gépészeti munka mellett vágár munka közös végzése vált szükségessé.
- Balesetmentes munkavégzés kialakulása fontos feladattá vált.
- Csökkentek a tudatlanságból adódó géphibák, kiesések száma.
- A gépek fokozottabb mértékű karbantartása mellett azoknak teljesítő képessége nőtt, így a termelés is folyamatossá vált.

Ezen feladatok megvalósítása mellett fontos célként jelentkezett műhelyeik létszámának kellő szakmunkással való feltöltése, különösen villanszerelők, lakatos-karbantartók beállításával.

Ha visszatekintünk múltunkba, akkor megállapíthatjuk, hogy gépészeti-villamossági jellegű feladatok jelentősége lényeges változáson ment keresztül. A XX. század fordulójáig a fő feladatot a víztelenítés, a szellőztetés, és az energiaellátás képezte.

A bányagépészeti munka általában a mindenkori bányászati tevékenységnek volt a függvénye, de a bányák ellátásán kívül a lakossági és ipari szolgáltatásokkal való összefonódás is jellemezte. Az általános fejlődés megkönnyítette a bányászok munkáját is.

10.2. A bányagépészet fejlődése

Az első világháború előtti időszak

A századfordulóig a legfontosabb feladatok a vízelvezetés, a szellőztetés, és az energiaellátás biztosítása voltak. Ezen időszakban beszélhetünk a gőzenergia egyeduralmáról.

Bányáinkban kisegítő (de fontos szakfeladatot ellátó) iparos állomány is foglalkoztatva volt. Ezek az emberek gondoskodtak az akkor üzemben lévő gépek szakszerű üzemeltetéséről. Kimagaslóan jó szaktudású kovács, lakatos, asztalos, ács szakmunkások foglalkoztatása biztosította a folyamatos üzemelést.

Az Osztrák-Magyar Monarchia időszakában úgy a szén-, mint az ércbányászat területén a foglalkoztatott iparos gárdától az alábbiakat követelték meg:

1. Írás, olvasás, szakmai ismeretek birtoklása.
2. A területen található gépi berendezések ismerete, hibaelhárítás megoldása.
3. Munkafolyamatok, szerelések, felállítások ismerete.
4. Tanítási feladat megoldása, fiatalok megismertetése a szakmai fogásokkal (expentáns szinten).
5. Munkájukat a pontosság, határozottság jellemezze.
6. A reájuk bízott berendezések műszaki színvonalának biztosítása, gépek karbantartása.
7. Esetleges komoly meghibásodás esetén a higgadság, hidegvérűség, lélekjelnlét megléte.
8. Az esetlegesen jelentkező hibákról és azok elhárításáról azonnal jelentést tegyen a felsőbb vezetőnek.
9. A reá bízott segédszemélyzet munkájának irányítása, alárendeltjei tiszteletének igénylése, birtoklása.

A két világháború közötti időszak

A gépészeti és villamossági feladatok növekedése, a szállítási feladatok át-szervezése (akna-szállítás, vontatás, stb.), mely a külszíni és a földalatti szállítás gépesítését ölelte fel. Új iparosgárdára volt szükség e feladat megoldásához. Ezen munkavállalók főleg a mezőgazdaságból és a csődbe jutott üzemekből kerültek ki.

Az utóbbi kb. 50 év gépészeti fejlődése a jövesztés, rakodás gépesítésével, majd a teljes komplex gépesítéssel és végül az automatizálással fejeződött be. A munkahelyi gépesítés megoldási a bányászat és a gépészet legszorosabb kapcsolatát kellett, hogy képezze. Jelentősége alapvető fontosságúvá vált.

Az elmúl fél évszázad folyamán minden bányavállalat viszonylag önálló részegysége volt a karbantartó részleg. Fontos feladatként jelentkezett az a célmeghatározás, hogy az üzemviteli gondozáson kívül a hibamegelőző ciklikus javításon és esetenkénti felújításon kell a berendezéseknek részt venni a teljesítőképesség növelése céljából. Így vált szükségessé olyan személyi feltételek meghatározása, kiképzése, akik a folyamatos termelés szakszerű karbantartását, javítását el tudták végezni.

A magyar népgazdaság az államosítás után a 3 éves, majd az 5 éves tervidőszakokban úgy szervezte a bányáipar tevékenységét, hogy eddig el nem ért teljesítményeket kívántak meg. Önmagától értetődik, hogy a bányászat csak a gépesítés egészen magas fokra való emelésével tud csak eleget tenni.

A megnövekedett gépesítés a bányáknál a szakképzett iparos létszám emelését kívánta meg. Ahhoz azonban, hogy a gépesítésnek az előnyeit minden téren, teljes mértékben ki tudják használni, szükséges, hogy arra kellően felkészüljenek.

1945 utáni időszakban a bányáipar igényelte a minőségi munkásképzést, utánpótlás megszervezését, hogy teljes egészében kellőképpen előkészítse, kiképezze a gépesítés adta követelményekre az új munkavállalókat.

Hogy ennek a célnak megtudjanak felelni, figyelembe kellett venni az alábbiakat:

1. A meglévő vágáriskolák tanulólétszámát ki kellett egészíteni az új szakma (bánya-elektrolakatos) tanulóival és a tanszemélyzetet meg kellett erősíteni.
2. Új tananyagtervet kellett készíteni, mely felöleli az összes bányászatban használatos géptípus fajtáját, szerkezeteit, meghibásodási lehetőségeit, kezelését, karbantartását.
3. Az üzemeltetéshez szükséges villamos energia ellátás biztosítását.

Célravezetőnek látszott az az elképzelés, hogy kellő számú tanuló beiskolázásával intézményesen oldódják meg egy teljesen új szakma képzésének teljes kiművelését.

Fontos feladat volt még az is, hogy műhelyeinket kellően kiképzett szakmunkással töltsük fel. Különösen villanszerelők és lakatosok beállításával, vagy mindkét szakmát készség szinten művelő kettős szakmai képzettségű szakemberekkel.

Összegezve: a magyar szén-, érc-, ásványbányászatra hatalmas feladatok vártak az 1946 utáni (államosítás) években, amikor megindult újra a normális élet hazánkban.

Iparunk fejlődése a szén- és energiahordozók soha nem látott méretű fokozását tette szükségessé.

Feladatunk lett:

- új típusú munkaszervezés kialakítása,
- új típusú üzemvezetés kialakítása,
- új beruházások megvalósítása,
- bányák gépesítésének fokozása.

Mint már az előzőekben említett gépgyártási folyamat sikereként a bányászatban megjelenő új gépek és az azokat működtető villamos és sűrítettlevegős beren-

dezések működtetése, karbantartása, használata, megkövetelte, hogy olyan szakemberek álljanak a bányászat rendelkezésére, akik készség szintjén értsenek a villamos és gépész karbantartási feladatokhoz. Ismerni kellett a berendezések minden műszaki paraméterét és az üzemeltetésnél felmerülő mindennemű problémát.

A korszerű bányászat jól képzett, az új technikát jól ismerő szakmunkásokat kívánt. Olyanokat, akik a mai technika szintjén állva, az elkövetkezendő évek új technikai megoldásait, gépeit megértse, munkájukban alkalmazzák és megszeressék, Olyan technikai képzettséget szerezzenek, hogy maguk is az új technika harcosaivá váljanak.

Tehát adva volt a feladat: TANULNI és TANÍTANI!

Olyan szakembereket kellett kiképezni, akik gépész, villamos területen egyaránt tudják szolgálni a bányaiipar termelő tevékenységét, ha szükséges vájár munkával is.

Az új szakembergárda tudásával, tapasztalatával, munkájával még fokozottabban szolgálhatták azt a célt, amely a modern bányászat megteremtését határozta meg.

Ezen új szakmai kihívás tette szükségessé egy kettős szakma oktatásának megtervezését, megvalósítását, óra- és tantervének kiművelését, elméleti és gyakorlati oktatásának megszervezését, a szakmai szint és a szakmunkásvizsga követelményeinek meghatározását.

E szakma az MTH Országos Szakmai Jegyzékében: 105. Bánya-elektrolakatos (mélyművelő) nevet kapta.

10.3. A tanoncképzés ügye

A tanoncocktatás irányítása 1945 után az Iparügyi Minisztérium hatáskörébe került. A minisztérium újjászervezte az Iparoktatási Főigazgatóságot és létrehozta az Országos Iparoktatási Tanácsot. Ez az utóbbi szervezet készítette elő az 1949. évi IV. törvényt.

Az ipari termelés fokozását célzó tervek végrehajtásának egyik alapfeltétele volt a szükséges számú szakképzett munkaerő biztosítása. Az elképzelések alapján, az oktatás eredményességét csak a műhelyi és az iskolai képzés szerves egysége biztosíthatta.

A Magyar Népköztársaság Minisztertanácsa 8/1950. (I.8) MT számú rendeletével létrehozta a Munkaerőtartalékok Hivatalát (MTH). Az MTH átvette az 1949. évi IV. törvény által Munkaerőgazdálkodási Hivatalra bízott teendőket, így szakmunkásképző iskoláinkat az MTH hozta létre a szén- és ércbányák szakmunkás-szükségletének kielégítése céljából.

Az iskolák az 1950-51-es tanévben kezdték meg működésüket. Erről sajnos nagyon kevés dokumentum maradt fenn, és az is nagyon hiányos.

1950 utáni években elkezdődtek a jelenleg is működő iskolák tervezési és építési munkálatai.

A Bánya- és Energiaügyi miniszter, valamint az MTH elnöke 857-34/1952 VIII. 20-án kelt utasítása fontos változásokat hozott a bányaiipari szakképzésben. 1952. szeptember elsejéig a bányaiipari szakoktatókat a vállalatoknak át kellett helyezni az MTH állományába. Az iskoláknak a bázisvállalatokkal szerződést kellett kötni, így alakultak ki a területekhez kapcsolódó tanbányák és tanüzemek.

Az MTH irányítása alatt álló elmélet, valamint a Bánya- és Energiaügyi Minisztérium által irányított gyakorlati oktatás ettől kezdve egységes (MTH) irányítás alá került. A tanulók gyakorlati képzésének középpontjába a termelési munka állt.

A 857-25/1952. MTH számú utasítás valamennyi tantárgy oktatásában előírta a szemléltető eszközök alkalmazását és elrendelte ezek gyűjtését, rendszerezését. A szemléltető oktatás alkalmazásában igen nagy szerepe volt a szaktantermek létesítésének szükségessége. A szaktantermi oktatást csak az illetékes MTH igazgatóság vezetőjének előzetes engedélyével lehetett bevezetni.

Először csak 1-2 tantárgynál lehetett szaktantermet kijelölni, például szakismeret, anyagismeret, elektrotechnika tantárgyak oktatásánál. A szaktantermek jól megválasztott berendezése, szemléltető eszközei, valamint azok célszerű felhasználása nagy szerepet játszottak a képzési színvonal emelésében.

A857-21/1951. MTH számú utasítás szerint a gyakorlati képzés 75%-ot tett ki, míg az elméleti oktatás 25% volt. Ezen rendelet szabályozta a használandó óraterveket, tanterveket, tankönyveket.

Tanterv: Bánya-elektrolakatos I-II. 25539 Rsz.

Tankönyvek:

I. évfolyam: Szakismeret

Bányaműveléstan

26202 Rsz.

Anyagismeret

352 Rsz.

Szakrajz

2604 Rsz.

Elektrotechnika

658/I Rsz.

Számtan

350 Rsz.

Számítási példatár

2677 Rsz.

Természettan

21175 Rsz.

Magyar

26125 Rsz.

Helysesírás

26129 Rsz.

Történelem

26128/I Rsz.

Munkavédelem

2670 Rsz.

II. évfolyam:

26128 Rsz.

2604 Rsz.

2663 Rsz.

552/II Rsz.

351 Rsz.

2677 Rsz.

26182 Rsz.

84-85 Rsz.

26129 Rsz.

26128/II Rsz.

2670 Rsz.

Ó R A T E R V
a bányaelektrolakatos szakma számára.

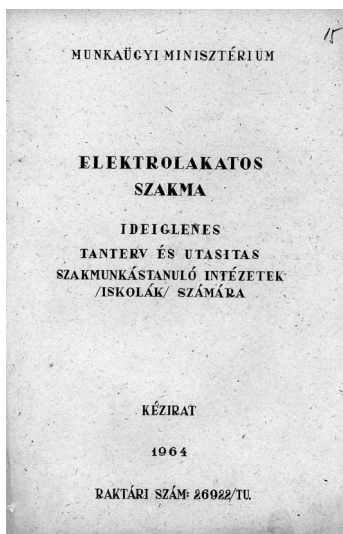
Tantárgyak	Első osztály negyedek					Órák száma az I. osztályban összesen	Második osztály negyedek				Órák száma a II. osztályban összesen	Órák száma az I. és a II. osztályban összesen
	I.	II.	III.	IV.	I.		II.	III.	IV.			
	oktatási hetek száma						oktatási hetek száma					
	13	11.5	12.5	4	4.5		10	11.5	12.5	4		
	heti óraszám						heti óraszám					
Gyakorlati és elméleti oktatás	39	39	40	40	42	1830	40	40	48	48	1769	3569
Gyakorlati oktatás	21	21	21	21	42	1049	21	21	48	48	1306	2355
Elméleti oktatás	18	18	19	19	—	751	19	19	—	—	463	1214
Szakmai ismeret	3	3	3	3	—	122	3	3	—	—	73	195
Anyagismeret	1	1	1	1	—	41	—	—	—	—	—	41
Elektrotechnika	2	2	3	3	—	98	3	3	—	—	73	171
Bányászati enciklopédia	—	—	—	—	—	—	3	3	—	—	73	73
Szakrajz	2	2	2	2	—	82	2	2	—	—	49	131
Számtan	3	3	3	3	—	122	3	2	—	—	49	171
Természettan	1	1	1	1	—	41	—	—	—	—	—	41
Történelem	2	2	2	2	—	82	2	2	—	—	49	131
Magyar nyelv	1	1	1	1	—	41	1	1	—	—	24	65
Honvédelmi ismeretek Testnevelés	3	3	3	3	—	122	3	3	—	—	73	195

A 36/1955 MTH számú utasítás szerint a bányá-elektrolakatos szakma képzési ideje 3 évre emelkedett.

A Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1957. évi 5. számú törvényerejű rendeletében határozott a Munkaügyi Minisztérium felállításáról.

1957. VII. 4-én a Munkaügyi és a Nehézipari miniszter közös nyilatkozatot tett közzé, amely a következőket tartalmazta:

- bányaiipari szakmák képzési ideje 3 éves legyen (vájár, bányá-elektrolakatos),
- az alapképzést a MüM végezze,
- a tanulóidő utolsó évében a tanulók üzemi gyakorlatra, termelő üzemekbe kerüljenek,
- a jövőben a bányavállalatok az iskolával közösen maguk állapítsák meg tanulóigényüket, a beiskolázott tanulókat pedig maguk vegyék fel.

Bánya
Elektrolakatos
/ bányászati tagozat/
ÖSSZE
Szakmunkás tagozat

Tantárgy	Hétköznapi		
	Évek és hetek száma		
	I.	II.	III.
	36	36	36
Helyzet	1	1	-
Történelem	1	1	-
Matematika	2	1	2
Testnevelés	2	2	-
Osztályfőnöki	1	1	1
Szakiraj	2	2	-
Szakmai ismeret	2	2	3
Elektrotechnika	2	2	2
Jog és gyártásismeret	1	-	-
Bánya-művelés	-	2	-
Összesen:	14	14	8
Szakmai gyakorlat	28	28	40
Évesi gyakorlat / 6,5 hét /	42	42	-

Az új oktatási elképzeléseknek megfelelően a Módszertani Intézet útmutatásai alapján iskoláinkban bevezették a különböző foglalkozási típusokat. Az újanyag közlő, vegyes, begyakorló és ellenőrző foglalkozások jól szolgálták az oktatási-nevelési feladatok megvalósítását.

1958-59-es tanévtől kezdődően elkezdődött a szakoktató-tanári rendszer bevezetése, amely lehetővé tette a szakmai képzés továbbfejlesztését. Az I. évfolyam és a II. évfolyam képzésénél a szakoktató a gyakorlati képzést is teljesen egyedül végezte, kivételt képezett, amikor az osztály megbontásakor 15 főnél több tanuló volt egy csoportban. A szaktárgyak oktatása teljes egészében kabinetrendszerben történt.

A szakképzés történetében mérföldkőként jelentkezett az 1961. évi III. törvény, mely meghatározta a tankötelezettséget, a szakmunkástanulók képzését, valamint a középfokú oktatással szembeni elvárásokat.

10.3.1. Bánya-elektrolakatos tanterv

Az előzőekben meghatározott célkitűzések alapján a Munkaügyi Minisztérium Szakoktatási Főosztályának vezetésével, a Módszertani Intézet aktív támogatásával megjelentek az ideiglenes „Tanterv és Utasítás”-ok szakmunkástanuló intézetek (iskolák) számára.

A bánya-elektrolakatos szakmában a szakoktatók, szaktanárok, tanmeneteinek készítésekor elvárás volt a szakmai gyakorlat és a műszaki tárgyak egységének szem előtt tartása.

1969-ben bevezették az úgynevezett emeltszintű szakmunkásképzést, mely olyan feladatok elé állította az iskolákban dolgozó műszaki szakembergárdát, hogy a szemléltetés (megismertetés) fejlesztésében különös gonddal járjanak el.

Az iskolák tanárai, szakoktatói sokszor a tanulók bevonásával igyekeztek gazdagítani a szemléltetőeszköz tárukat. Sajnos a központi ellátás eléggé nehézkes volt, így az iskolai szakkörök, barkáctevékenység, gyűjtés során nagy mennyiségű anyag gyűlt össze iskoláinkban.

Az előzőekben említett szaktantermi hálózat kialakításához ez az anyagmennyiség már elegendő volt. Így alakultak ki a bányaművelés, bányagéptan stb. tantermek (szertárakkal), melyek már rendelkeztek a korszerűnek nevezett audiovizuális eszközökkel (írásvetítő, diavetítő, filmvetítő stb.).

Az oktatási folyamat korszerűsítése, az audiovizuális módszerek és eszközök bevezetése érdemben az 1962-es évtől eltelt időszakra tekint vissza.

Ezen új oktatási folyamat „termelés-közelbe” hozta fiataljainkat és az alábbi feladatokat oldotta meg:

- álljanak rendelkezésre a tantervi követelmény-rendszernek megfelelő oktatási eszközök, mind az új anyag feldolgozását, mind a gyakorlását és ellenőrzését illetően,
- kerüljenek bevezetésre olyan gyakorló eszközök, amelyek reprezentálják azt a termelési eszközöket, amelyekkel tanulóink a gyakorlati feladatot megoldják,
- legyenek olyan eszközök, amelyek modellezik az oktatásban a még rendelkezésre álló, de már a termelésben bevezetett új eszközök működési elvét, illetve azok formáját.

Az 1969-es VI. törvény már komoly feladatokat határozott meg a szakmunkás képzéssel kapcsolatban. Ebben rögzítették, hogy a szakmunkásképző iskola középfokú oktatási intézmény, amely szakmunkásképzést és nem befejezett középiskolai képzést nyújt. Így iskoláinkban A, B, C és D tagozaton folyt az oktatás.

10.3.2 A bánya-elektrolakatos szakmában használt tankönyvek

105. BÁNYA-ELEKTROLAKATOS (mélyművelő) IpM

I. osztály

Munka- és környezetvédelem OPI

X7331 Munka- és környezetvédelem

36377 Bánya-elektrolakatos munkavédelem

Szakrajz OPI

36066 Villamosipari (erősáramú) szakrajz és rajzolvasási példatár

36302 Fémipari szak-ajz és rajzolvasási példatár (Ajánlott!)

37390/1	Sípmértan	
37390/1/F	feladatlapok	
37390/2	Vetületi ábrázolás	
37390/2/F	Feladatlapok	
37390/3	Metszeti ábrázolás	
37390/3/F	Feladatlapok	
37390/4	Felületi érdekesség, tűrés	
37390/4/F	Feladatlapok	
37390/5	Jelképes ábrázolás	
37390/5/F	Feladatlapok	
Anyag- és gyártásismeret		OPI
37028/I	Villamosipari anyag- és gyártásismeret.	
Bányagépészeti ismeretek		OPI
36262	Bánya-elektrolakatos szakmai ismeret	
36284	Fémipari alapképzés szakmai ismeret	
Bányavillamossági ismeretek		
36154	Elektrotechnika	
Szakmai gyakorlat		OPI
36209	Fémipari alapképzés szakmai gyakorlat	

II. osztály

Munka- és környezetvédelem		OPI
36377	Bánya-elektrolakatos munkavédelem	
Szakrajz		IpM
36066	Villamosipari (erősáramú) szakrajz és rajzolvasást példatár	
03023	Bánya-elektrolakatos (külfejtő) szakrajz mintalapok	
Anyag- és gyártásismeret		IpM
37028/II-B	Anyag- és gyártásismeret a villamosgép- és energiaipari szakmák számára	
37367	Villamosipari anyag- és gyártásismeret kieg.	
Bányagépészeti ismeretek		IpM
36128/I	Bánya-elektrolakatos (mélyművelő) szakmai ismeret:	
36128/II	Szerkezetten és szerelési ismeretek (bánya-elektrolakatos, mélyművelő)	
Bányavillamossági ismeretek		IpM
36262	Bánya-elektrolakatos szakmai ismeret	
36125	Bánya-elektrolakatos (mélyművelő) szakmai ismeret	

III. osztály

Munka- és környezetvédelem		IpM
36377	Bánya-elektrolakatos munkavédelem	
Anyag- és gyártásismeret		OPI
37028/II-B	Anyag- és gyártásismeret a villamosgép-, energiaipari szakmák számára	
Bányagépészeti ismeretek		IpM

36128/II Szerkezetan és szerelési ismeretek (bánya-elektrolakatos, mélyművelő)	
Bányavillamossági ismeretek	IpM
36128/II Szerkezetan és szerelési ismeretek (bánya-elektrolakatos, mélyművelő)	
Bányaműveléstan	IpM
37016 Bányaműveléstan	

10.4. A szakmunkás és szakközépiskolai képzés bánya-elektrolakatos szakmában

Az előzőekben már többször utaltan az 1961. évi III. törvényre, mint kerettörvényre, mely nem csak a szakmunkásképzés fejlesztésére, hanem egy új típusú szakközépiskola létrehozására is javaslatot tett.

Így határozza meg a szakközépiskola célját: „A szakközépiskola elmélyíti és bővíti az általános iskolában szerzett ismereteket, továbbfejleszti a tanulók műveltségét, világnézeti, erkölcsi, esztétikai és testi nevelést és valamely szakmában képesítést nyújt.”

Az oktatási reform első lépéseként az általános és szakmai képzés összekapcsolására létesült, egy új iskolatípus, kísérleti jelleggel, bánya-elektrolakatos szakmában is.

A bánya-elektrolakatos képzés bevezetése

A MüM két iskolát kért fel e komoly feladat megoldására:

– MüM 305. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet, Várpalota

– MüM 312. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet, Oroszlány

A Várpalotai Szénbányászati Tröszt, Oroszlányi Szénbányák Vállalat Szakoktatói Bizottságai és az érintett iskolák vezetői, valamint a MüM Szakoktatási Főosztályának illetékes megbízottjai úgy határoztak, hogy Várpalotán 1963. évben, Oroszlányban 1964. évben indítják a bánya-elektrolakatos szakközépiskolai osztályt.

Várpalotán 1963-64-65 években iskoláztak be, míg Oroszlányban 1964 és 1965 években.

Sajnos a szakközépiskolai képzések beindítása utáni években már előre vetítette árnyékát a szénbányászat visszafejlesztése, így csak a két képzési helyen három illetve két évfolyam indult.

1964 utáni években az ország jelentős bányaiipari tanintézeteiben rohamosan csökkent a bánya-elektrolakatos tanulók létszáma, majd a képzés az évtized végére meg is szűnt. A szénbánya vállalatok létszám és képzési terveinek megfelelően újra akarták indítani a vájár-lakatos illetve a bánya-elektrolakatos képzést. Több iskolában megindult az oktatás újjászervezése, annak ellenére, hogy öt éves stagnálás után szinte a nulláról kellett kezdeni mindent. A szakemberek közül alig néhányan maradtak az iskoláknál. A majd két évtized alatt összegyűjtött szemléltetőeszközök részben a bányaiipari múzeumba kerültek, részben megsemmisültek. Az oktatás biztosítása érdekében ahhoz a -módszerhez kellett folyamodni, hogy a szakoktatói állomány vállalati dolgozókból kerüljön ki. Az előző évtizedben megszervezett tanulmányi oktatás visszaállítása komoly gondokat okozott az ország összes bányaiüzeménél, ahol újra indították a képzést.

10.4.1. Bánya-elektrolakatos szakmát oktató iskolák

- a. MüM 104. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet, Miskolc-Pereces.
A borsodi szénmedence üzei részére koncentráltan, szervezett keretekben 1955-től bánya-elektrolakatos képzés is indult az iskolában, Az üzemi igényeknek megfelelően, már 1970-ben 160 főt képeztek. Sajnos a képzés 1974-ben megszűnt.
- b. MüM 209. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet, Nagybatony.
A Nógrádi Szénbányák részére 1967-től beindult a bánya-elektrolakatos képzés, de 1970-ben meg is szüntették. Az üzemi igényeknek megfelelően 1977-80 között ciklikusan újra indult, de a nógrádi szénmedencében való munkabeszüntetéskor (bányák bezárása) a képzés 1989-ben teljesen megszűnt.
- c. MüM 215. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet, Selyp-Vörösmajor.
Az iskola már megalakulás kezdetén is Petőfi-bánya vasas és villamos szakemberigényét elégítette ki. Már 1953-ban MTH utasításra megindult a bánya-elektrolakatos képzés, a nógrádi és borsodi szénbányák üzei részére.
A szakmai és pedagógiai munka teljesítette feladatát, sok szakembert adtak a bányászatnak, de sajnos a képzés 1982-ben végleg megszűnt.
A mátraaljai lignitbányák legnagyobbika a gyöngyös-visontai külfejtés részére külszíni munkára bánya-elektrolakatosokat kezdetek képezni az 1980-as tanév indításakor. 1992-ben a szakmai oktatást befejezték.
- d. MüM 301. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet, Ajka.
A képzés nagyon mostoha körülmények között indult 1965-ben, majd 1967-ben meg is szűnt. A Közép-dunántúli Szénbányászati Tröszt, a Bakonyi Bau-xit Vállalat, Úrkuti Mangán Ércbánya Vállalat üzeinek igényei alapján a képzést újra indították nagyon mostoha körülmények között 1970-ben. Sok esetben tárgyi és személyi feltételek hiányában. A képzés ennek ellenére 1980-ig folytatódott.
- e. MüM 312. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet, Oroszlány.
Az Oroszlányi Szénbányák Vállalat igényeinek megfelelően 1962-ben indult a bánya-elektrolakatos képzés. A vállalat a XXI. sz. akna területén biztosította a tanműhely elhelyezését és egy újonnan összeállt műszaki gárda egy tanév folyamán hozta létre azt a tanüzemet, mely alapját adta egy kiváló képzési folyamatra. A fejlődés ellenére 1971-ben megszüntették a képzést.
1976-ban a vállalat kérésére újra indították a szakma oktatását, de sajnos az a dinamikus fejlődés elmaradt, ami az első időszakot jellemezte, és csak nagy nehézségek árán sikerült a képzés feltételeit biztosítani. Ez a kínklódás 1992-ig folytatódott. Ekkor a képzés teljesen megszűnt.
- f. MüM 501. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet, Komló.
A bánya-elektrolakatos képzés 1962-1969 között egész osztállyal folyt. A tanulók összetett képzésben vettek részt. Tanultak lakatos, villanszerelő, vájár alapismereteket. Gyakorlati oktatásuk a Mecseki Szénbányászati Tröszt Komló, Anna-aknai tanműhelyében illetve különböző üzemek munkahelyein került megszervezésre. Fő feladatként jelentkezett a „termelő” üzemi gyakorlat elve.

Óraterv a mongol föld alatti bányá-elektrolakatos szakmunkástanulók számára (1980-ban) ¹			
Tantárgyak	Heti		óraszám
	I.	II.	III.
évfolyam			
Magyar nyelv	22/2 ¹	2	2
Történelem és társadalmi ismeretek	—	1	1
Matematika	0/3	2	3
Fizika	0/2	2	—
Festményezés	2/2	2	1
Osztályfőnöki	1/1	1	1
Közismereti tantárgyak	25/10	10	8
Munka- és környezetvédelem	0/1	1	1
Szakrajz	0/2	2	—
Anyag- és gyártásismeret	0/2	2	—
Bányagépészeti ismeretek	0/3	2	2
Bányavillamosági ismeretek	0/2	3	1
Bányaművelés	0/1	1	—
Szakmai tárgyak	0/11	11	4
Elmélet összesen	25/21	21	14
Szakmai gyakorlat (tanbányában és tanműhelyben)	0/17,5	17,5	28
Év végi gyakorlat (6,5 hét)	42	42	—
Elmélet + gyakorlat	25/38,5	38,5	40

¹: a tört vonal előtti szám az első 6 hónapi, a mögötti szám a 2. félévi óraszámot jelenti.

Magyarországon 1965-ben megkötött barátsági és együttműködési szerződés alapján vállalta mongol bányaiipari szakemberek kiképzését. A MűM ezen feladattal a komlói szakmunkásképző nevelő testületét bízta meg. Az iskola 1978-ban új feladatot kapott és így bővült az iskola oktató-nevelő tevékenysége. Megkezdődött a nagy kihívás, a mongol tanulók képzése.

10.5. Szakközépiskolai tagozat indítása a bányá-elektrolakatos szakmában

A Munkaügyi és Nehézipari Minisztérium 124/1962.(16) MűM sz. 1962. VIII. 21-én kelt együttes utasítása alapján rendelkezett a bányaiipari tanulóképzés fejlesztéséről. Ennek értelmében a vājártanulók képzése során a hagyományos bányászati munkák mellett meg kellett valósítani a lakatos és villanyszerelői elméleti és gyakorlati alapismeretekre való oktatást is. Ellenkező oldalon a bányáüzemi lakatos, villanyszerelő és bányá-elektrolakatos ipari tanulókat a vājár munka elméleti és gyakorlati alapismereti alapjaira is meg kellett tanítani.

A bányaiipar a szakmunkás gárda fejlesztésén kívül igényelte a magasan képzett „középkáder” iparos garnitúrát is, vezető beosztásokba, (pl.: csoportvezetők, művezetők, technikusok stb.) munkakörbe.

Ezen elvárásokat az ország összes bányá vállalata és a szakminisztériumok, illetve a Bányaiipari Dolgozók Szakszervezete is támogatta.

A NIM, a MűM, az OM és a Bányavállalatok Szakoktatási Bizottságai 1963. szeptember 9-én értekezletet tartottak és döntöttek, hogy a szakközépiskolai tagozatot kell felállítani Oroszlányban és Várpalotán.

A bizottság úgy határozott, hogy támogatja a szakközépiskola indítását, de annak fejlődésével párhuzamosan szükségesnek tartja a hagyományos képzés visszafelállítását.

Ezen javaslatoknak megfelelően indult a szakközépiskolai képzési ciklus. Várpalotán 1963-64 tanév, Oroszlányban 1964-65 tanévben.

10.5.1. A bánya-elektrolakatos szakközépiskolai képzést folytató iskoláink kialakulása, története

Várpalota-Pétfürdő

1951-ben adták át a 322. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézetet Pétfürdőn, ahol vegyipari, vasipari, villamosipari és bánya-elektrolakatos tanulók képzése folyt.

A szakmát tanulni vágyó ifjúság és a nevelők nagy öröme a szakképzés rendelkezésére állt hat tanterem, étterem, kollégium, sportudvar. Derűre adott okot, hogy a bánya-elektrolakatos szakma beiskolázása dunántúli szintű volt. (Várpalota Szénbányászati Tröszt, Tatabányai Szénbányászati Tröszt, Közép-dunántúli Szénbányászati Tröszt, Oroszlányi Szénbányák Vállalat, Bakonyi Bauxit Vállalat és ezek üzemegységei.)

Mint már említettem a szakma általános történetének ismertetésekor, a bányák és az iskola között szoros együttműködés alakult ki az évek során. A bányauzemek részére a Várpalotai Szénbányászati Tröszt Gépüzeméhez csatolt tanüzemben folyt a képzés két műszakban, alapképző, szakképző (villamos, szerelő) és földalatti tanműhelyekben. Először a tantervi igények növelésével, kellett megoldani azt a célfeladatot, amit a bányászat rohamos fejlődése megkövetelt.

A szakmai képzés korszerűsítése megkövetelte a termelési és oktatási feladatok egymáshoz közelítését, így új óratervek és tantervek kerültek bevezetésre. Így került sor a szakközépiskolai oktatás tanterveinek kimunkálására illetve bevezetésére.

A gyakorlati képzés során a vasipari alapismeretek, bányagép-szerelési feladatok, villamosipari szerelések végrehajtása alapvető feladatként jelentkezett a szakma oktatásában. A bányauzemek fejlődése, termelésének növekedése magával hozta az iskolák szakmai profiljának tisztítását.

A MüM 1961. évi határozata értelmében a bánya-elektrolakatos képzést a pétfürdői MüM 322. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézettől áthelyezte a 305. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézethez Várpalotára a teljes tanuló és személyi állománnyal együtt. Ezen időszakban határozták el a dunántúli szénbánya vállalatok, hogy Várpalotán minden igényt kielégítő, korszerű, modern technikával ellátott új tanüzemet létesítsenek. Ezen tanüzem létrehozásához járultak hozzá anyagiakkal is a bázisvállalatok.

A feladat megvalósítása 1961 őszén kezdődött el. Az őszi kezdő gyakorlati feladatok megoldása után a tanulók fizikailag is kivették részüket az új tanműhely építésében. Előfordult, hogy havazásban, bányáslámpák fényénél végezték az alapozási munkákat és magukat „elektro-kőművesnek” nevezték.

A munkákat a 305. sz. ISZI kőműves tanulói, illetve a 322. sz. ISZI villanyszereelő, központi-fűtőszerező, vízvezeték-szerelő tanulói végezték.

1962. november 7-én átadták a teljesen új tanüzemet. Az új munkahelyen dinamikus fejlődésnek indult a szakképzés. Megkezdtek szemléltető eszközrendszerük kialakítását, az ehhez kapcsolódó villamos és bányagépeszeti szaktermek, villamos mérőterem, valamint bányagépszerelő tantermet.

A tanüzem felszereltsége:

- fémipari oktatóterem 2 db
- villamos oktatóterem 1 db
- hegesztő és kovács műhely 1 db
- gépszerelő csarnok 1 db
- központi szerszámkiadó 1 db
- szerelő udvar 1 db
- tanulói és oktatói fürdő
- tanári szoba
- tm. vezetői iroda
- eszköztár

fémipari alapképzésen,

*Tanulók
közlőműszerelésen,
dolgoznak.*

villamos feladaton

A tanüzem két műszakos oktatásra készült, így kihasználtsága 100%-os volt.

A tanüzemben egy fő vállalati tanműhelyvezető és egy fő anyagraktáros dolgozott. Az iskolai állomány biztosította a szakoktató-tanári állományt és a szaktanári feladatok megoldását. E célból 4 fő lakatos oktató, (fémipari alapképzés), 2 fő földalatti lakatos, 2 fő földalatti villamos, 1 fő külszíni villamos, 1 fő külszíni szereldei, 1 fő hegesztő illetve kovács oktató foglalkozott a tanulók szakmai oktatásával. Az intézeti oktatói állomány munkáját 1 fő gyakorlati oktatásvezető irányította. Az elméleti műszaki tantárgyak oktatását technikus szakoktatók végezték a szülők és az iskola vezetőinek megelégedésére.

Az elmondottak alapján a Várpalotai Szénbányászati Tröszt területén létrejött az első hazai bánya-elektrolakatos szakmunkás utánpótlást biztosító bázis. Kialakult egy olyan szakmai és pedagógiai ismeretekkel rendelkező lelkes testület, ahol az új cél „oktatva termelni és szakmát tanítani”. E célkitűzés a bánya-elektrolakatos szakma teljes gyakorlati és az ehhez kapcsolódó elméleti ismeretek elsajátítása volt.

A várpalotai vágáriskola tantestülete már ez időszakban olyan felkészültségű közismereti és műszaki tanárokból állt, hogy a MüM Szakoktatási Főosztálya az iskolát kérte fel az újrarendszerű szakközépiskolai tagozat beiskolázásával, illetve a képzés 1963. szeptember 1-i beindításával.

Úgy a tárgyi, mint a személyi feltételek adottak voltak és az országban elsőként indult meg a magasabb szintű képzés.

Új cél fogalmazódott meg az iskola és a tanulóifjúság felé:

1. A bányászat számára művelt szakmunkások nevelése.
2. A szakmai elmélet területén úgy ismerje szakmájának korszerű technikai eljárásait, hogy azokat a gyakorlatban alkalmazni tudja. Ismerje a szakmájába tartozó legfontosabb gépek szerkezetét, működését, kezelését, beállítását, karbantartását. A munkaköréhez tartozó villamos gépek működését, szerkezetét, felhasználását, javítását. Ismerje a foglalkozási ártalmak és a balesetek elhárításának legfontosabb elveit. A munkaszervezés alapelveit.
3. A szakmai gyakorlat területén sajátítsa el a legfontosabb kéziszerszámok kezelést, használatát, ismerje a lakatos és villanyszerelő munkafogásait. Ismerje a bányászat jellegzetes gépeit és a bányaművelés alapjait. Elméleti és gyakorlati ismereteit pontosan tudja alkalmazni szakmája területén. Olyan szakmai ismeretek birtokában legyen, hogy az esetlegesen rá bízott iparos szakmai csoport munkáját irányítani tudja.

(A hagyományos szakmunkásképzés csak minimális természettudományi ismereteket adott!) Az újtípusú kísérleti szakközépiskola a nyelvoktatáson kívül magas szintű matematikai, történelmi ismeretek oktatását is végezte.

Az elképzelés az volt, hogy a jövő szakmunkásainak előreláthatóan a jelenleginél nagyobb elméleti felkészültségre lesz szüksége, hiszen az eddigi feladatokon kívül olyanokat is el kell látnia, amelyeket jelenleg középfokú technikusok végeznek. Pl. gépek és berendezések kezelésén kívül a karbantartás, beállítás, javítás, üzemi műszerek, diszpécser berendezések, szállító és szellőztető berendezések hibáinak meghatározása, a javítás elvégzése vagy irányítása.

Ezen nemes célok megvalósítása óriási kihívás volt a várpalotai vágáriskola tantestülete számára. Mindenki teljes erővel, pedagógiai aktivitással, sokszor tanórán kívül végezte oktató-nevelő-képző munkáját. Ez meg is látszott a tanulók előmenetelén, amit bizonyított az érettségi képesítő vizsgák eredménye is.

*Szakközépiskolás tanulók
az új iskolai címerrel és zászlóval*

Az 1963-64-es tanév kezdetével a megvalósítás fázisába léptek a szakmunkás-képzés további minőségi fejlesztését szolgáló feladatok. A szakközépiskola, mint sajátos iskolatípus, azzal a vonással rendelkezett, hogy tanulóit magas szakértelemmel végzendő fizikai munkára készítse fel, az érettségi vizsga megszerzése mellett, illetve készítsen fel felsőfokú továbbtanulásra.

Az újtípusú szakközépiskola jellemzője:

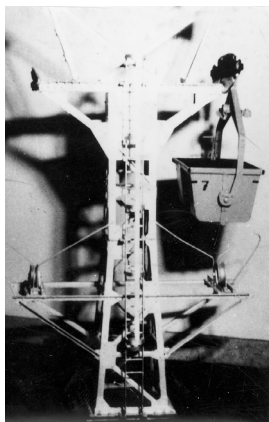
- a lehető legszorosabb szálakkal kötődik a bányászathoz,
- a bányászat termelési színvonala közvetlenül befolyásolja a képzést.

Így a képzés kapcsolata a termeléshez sajátos, mert a vállalati termelés igényeinek megfelelő az érettségizett szakmunkások képzése. Az iskolai oktatás korszerűsítése komoly előrelépés volt, mert a szakoktató-tanár munkaeszközeivel szemléltetett, tanított és követelményt támasztott. A szakközépiskola nevelési és oktatási terveinek felépítése – a korszerűsítés igényeit figyelembe véve – egységes volt. Ezért a tantestület minden tagjának komoly gondossággal kellett elő- és felkészülnie minden órára és foglalkozásra, megkezdve a II. III. IV. évfolyam oktatására is az előkészületeket felmenő rendszerben. Az új oktatási dokumentumok előírásainak megfelelően a tanmeneteket, munkaterveket, nevelési terveket, az oktatási feltételek maximális kihasználása mellett kellett végrehajtani.

Az iskola akkori vezetői különös jelentőséggel húzták alá a pedagógusok felkészültségének javítását, a rendszeres továbbképzés, önképzés fontosságát.

Ez időben indult újra a Budapesti Műszaki Egyetemen a műszaki tanárképző szak, ahová majdnem minden műszaki pedagógus beiratkozott és sikeres államvizsgát tett.

Az iskola vezetői a különösen magas követelményeknek megfelelően döntöttek a hatékony módszer és eszköz alkalmazását illetően. Felvetődött a probléma, hogy a már így is túlterhelt nevelők, szakoktatók készítsék-e az eszközöket? Ezen feladatok áthidalását úgy oldották meg, hogy a szakmunkás tagozaton vizsgázó jelöltek szakmunkás vizsga gyakorlati (remek) munkáit használták fel, mint oktatási modelleket.

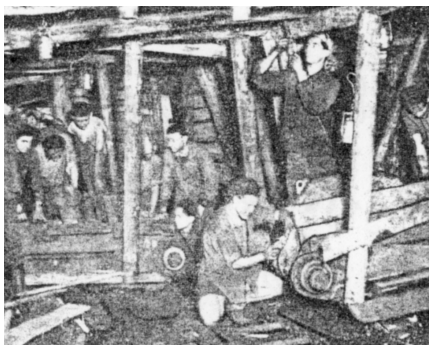

*Kötélpálya modell
csilllével*

A szakmai munkaközösség munkájával szemben is fokozódtak a követelmények, melyek az alábbiak voltak:

- szakmai, pedagógiai munka korszerűsítése,
- újító tevékenység megteremtése,
- egységes szint meghatározása az érdemjegyek követelményszintjének megállapításánál,
- tanmenetek tematikus tervezése, egész tanévre,
- új eszközök, eljárások kialakítása, fejlesztése,
- pedagógiai és módszertani továbbképzés megvalósítása.

Komoly munkát igényelt az a tevékenység is, hogy a képzés gyakorlati részével foglalkozó vállalatok gondoskodjanak a tárgyi és anyagi feltételekről. Biztosítani kellett a megfelelő munkákat, hogy a tanulók a szakmai szintekben meghatározott ismeretek, jártasságok és készségek birtokába jussanak.

Elektro-lakatos tanulók frontszerelést és kiegészítő lakatos munkát végeznek

A szakközépiskolai tagozat működése alatt a gyakorlati oktatás színvonala, hatékonysága fejlődött, ami pozitív hatással volt a hagyományos szakmunkás tagozatra is.

Az iskola és a bázisvállalatok kapcsolat jó irányba fejlődött. Az újonnan létrehozott bánya-elektrolakatos szakközépiskolai tagozat olyan jó eredményekkel indult, hogy a következő évben már a MűM az oroszlanói 312. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézetnek is engedélyezte a képzés indítását. Várpalotán a bánya-elektrolakatos szakma első csoportja 1968-ban tett érettség-képesítő vizsgát.

Sajnos az 1969. évi VI. törvény kissé félre vitte a szakmunkásképző iskolákban folyó szakközépiskolai képzést, később meg is szüntette.

Így Várpalotán a nappali tagozatos bánya-elektrolakatos képzés 1969-ben megszűnt, a nevelőtestület legnagyobb sajnálatára. A bánya-elektrolakatos szakma, mint egyedi képzési mód, átalakult általános elektrolakatos szakmává, ahol már nem a bánya, hanem a villamos- és szerelőipar igényei kerültek előtérbe.

К. ГИРЬ БЕЛЛА
НАЧЕЛНИК АДМИНИСТРАЦИИ

Б. КОСОВСКИЙ
НАЧЕЛНИК ОТДЕЛА
ТЕХНИЧЕСКОГО ОБСЛУЖИВАНИЯ

М. КУЗОВ
НАЧЕЛНИК ОТДЕЛА
ТЕХНИЧЕСКОГО ОБСЛУЖИВАНИЯ

С. МАКАРОВ

С. МАКАРОВ

С. МАКАРОВ

С. МАКАРОВ

С. МАКАРОВ

С. МАКАРОВ

М. МАКАРОВ

М. МАКАРОВ

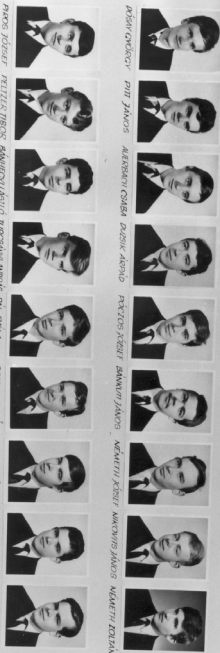
М. МАКАРОВ

М. МАКАРОВ

М. МАКАРОВ

М. МАКАРОВ

305-й ЛАВРИНОВСКОГО 100-В-УГЛЕВА РАЙОННОГО РАЙОНА И. ОЖИВА

А. МАКАРОВ

А. МАКАРОВ

А. МАКАРОВ

А. МАКАРОВ

А. МАКАРОВ

А. МАКАРОВ

А. МАКАРОВ

А. МАКАРОВ

А. МАКАРОВ

А. МАКАРОВ

А. МАКАРОВ

А. МАКАРОВ

А. МАКАРОВ

А. МАКАРОВ

А. МАКАРОВ

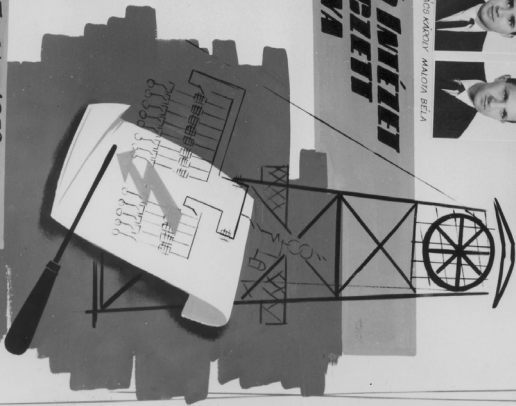
А. МАКАРОВ

А. МАКАРОВ

ТАЛАЛКОЗУК 1072 БЕН

КОЛОТНИКОВ

Váncsik László

Kéri Béla

Benczák Mihály

Lovasfi Zoltán

Rákosfalvi László

Szabó György

Kovács László

Tóth Miklós

Kőrösi László

Kőrösi László

Kőrösi László

Péter Gyula

Szendrői Béla

Kőrösi Béla

Zoltán Zoltán

Kőrösi Gyula

Kőrösi László

Kőrösi László

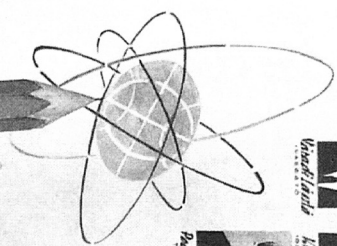
Kőrösi László

Kőrösi László

Kőrösi László

MŰM.305.sz. IPARITANULÓ INTÉZETI és SZAKKÖZÉPISKOLA 1965-1969- ben VÉGZETT ELEKTROLAKATOS TANULÓI

Kőrösi László

Lovasfi László

Rákosfalvi László

Kőrösi László

Lovasfi László

Kőrösi László

Kőrösi László

Kőrösi László

Kőrösi László

Kőrösi László

Lovasfi László

Rákosfalvi László

Kőrösi László

Lovasfi László

Kőrösi László

Kőrösi László

Kőrösi László

Kőrösi László

Kőrösi László

Lovasfi László

Rákosfalvi László

Kőrösi László

Lovasfi László

Kőrösi László

Kőrösi László

Kőrösi László

Kőrösi László

1974-ig

1962-ben megkezdődött az iskolában a hagyományos szintű bányá-elektrolakatos képzés. Az első évfolyam tanulói és szakoktatói részére az Oroszlányi Szénbánya Vállalat XXI. sz. aknaüzeménél biztosított egy baraképületet tanműhely kialakítás céljára.

Komoly és szakmaszeretettől áthatottan már fél év múlva az alapképző és kovács műhely elkészült és a tanulók rendelkezésére állt. a bányauzem a tárgyi feltételek biztosítása mellett komoly produktív tevékenységgel is ellátta a fiatal tanüzemet.

1962. évben határozat született a szakközépiskolák szervezéséről. Az Oroszlányi Szénbányák Vállalat Szakoktatási Bizottsága 1963. november 9-én ülést tartott. A fennmaradt jegyzőkönyv alapján a tanácskozás témája a szakközépiskola felállításával kapcsolatos kérések megtárgyalása volt. A bizottság úgy határozott, hogy támogatja a szakközépiskola indítását, de annak fejlődésével párhuzamosan szükségesnek ítélte a hagyományos (szakmunkás) képzés visszafejlesztését. A szakközépiskola keretében eredetileg vágár és bányá-elektrolakatos osztály indítását tervezték, de végül csak bányá-elektrolakatos osztály indult.

A képzés 1964-65-ös tanévben kezdődött 4+2 rendszerben (4 nap elméleti, 2 nap gyakorlati oktatás). Oroszlány városában ekkor nyílt először lehetőség arra, hogy műszaki érdeklődésű fiatalok helyben tanulhassanak tovább, és szerezhettek érettségi képesítő vizsgát, szakmunkás végzettséggel.

1964-ben indult osztályból 28-an érettségiztek. Osztályfőnökük I-II. évfolyamban Murányi Simon, III-IV. évfolyamban Palotai László volt.

1965-ben indult osztály vezetője mind a négy évfolyamban Markó Árpád volt. Az osztályfőnökön kívül Bede István, Bede Istvánné, Durzák Endre, Hornyák Miklós, Takács János és Borbély Imre tanított.

A gyakorlati oktatásban Frank János, Geszler Vince, Hornyák Ferenc, Schatz Antal és Sproch János vett részt.

Sajnos a szakközépiskola indítása utáni években már előrevetítette árnyékát a szénbányászati visszafejlesztése, így csak két évfolyam indult.

Bánya elektrolakatos

(bányászati tagozat)

ÓRATÉV

Szakmunkás képzési tagozat

Tantárgy	Rendes korak			
	Évek és hetek száma			
	I.	II.	III.	
	36	36	36	
Magyar	1	1	-	
Történelem	1	1	-	
Matematika	2	1	2	
Testnevelés	2	2	-	
Osztályfőnöki	1	1	1	
Szakraja	2	2	-	
Szakmai ismeret	2	2	3	
Elektrotechnika	2	2	2	
Anyag és gyártásmenet	1	-	-	
Bánya-művelés	-	2	-	
Összesen :	14	14	8	
Szakmai gyakorlat	28	28	40	
Éveségi gyakorlat (6,5 hét)	42	42	-	

Bánya elektrolakatos szakma

Szakközépiskolai tagozat

ÓRATÉV

Szakközépiskolai tagozat

Tantárgy	Évek és hetek száma			
	I.	II.	III.	IV.
	36	36	36	36
Magyar	3	3	3	3
Gépek	2	2	2	2
Történelem	1	2	2	3
Matematika	3	4	3	4
Fizika	2	4	-	-
Kémia	4	-	-	-
Testnevelés	3	2	2	2
Osztályfőnöki	1	1	1	1
Osztályfőnöki feladatok	-	-	-	1
Szakmai ismeret	1	1	2	2
Szakraja	2	2	2	1
Elektrotechnika	2	2	2	2
Bánya-művelés	-	-	2	-
Munkavédelem	1	1	1	1
Villamos mérések	-	-	2	1
Összesen:	26	24	24	24
Szakmai gyakorlat	14	14	14	14
Éveségi gyakorlat	42	42	42	-

Központi határozattal (NIH, OM) Esztergomba centralizálták a képzést.

Az 1968-69-es tanévben beindult szakközépiskolai képzést a bányagépészeti – bányavillamossági szakon szakmunkásképzési célú szakközépiskolai képzési forma váltotta fel, mely az érettségi mellett bánya-elektrolakatos szakmunkás bizonyítványt is adott a végzett tanulóknak, biztosítva a bányászatnak a hiányzó szakembereket, melyek Várpalota, Oroszlány kiesésével keletkezett.

1980-as években tovább erősödött az iskola és a bázisvállalatok kapcsolata. A patronáló üzemekkel való jó kapcsolat, amelynek köszönhetően a Dorogi Szénbányák, a Kőbányai Gyógyszerárugyár Dorogi Gyár-egysége, a Magyar Viskosa, a Magyar Villamosművek Tröszt, az Erőmű Vállalatok jelentős támogatást nyújtottak a kívánt szintű szakmai képzés feltételeinek megteremtéséhez és fejlesztéséhez.

1982-ben jutott el az első bánya-elektrolakatos középfokú szakmunkásképzési célú évfolyam az érettségi képesítő és szakmunkásvizsgálóhoz. A két osztály tanulói közül mindenki eredményes vizsgát tett.

1982-ben rendeztek először megyei szintű szakmai tanulmányi versenyt a bánya-elektrolakatos tanulók számára, amelyen az iskola egyik tanulója a 2. helyen végzett. A következő évben az 1. és 2. helyet, majd a 4., 5., 6. helyet szerezték meg az iskolai diákjai.

Az 1984-85-ös tanévben került sor utoljára az 1-1 szakközépiskolás bánya-elektrolakatos, begyipari gépész, erőműgépész osztályok beiskolázására.

Így az 1986-ban országosan bevezetett szakközépiskolai képzés az iskolában 1988-ban megszűnt mindhárom tagozaton.

1992-93-as tanévben végzett utolsóként a vegyipari gépész, erőműgépész, bányagépész hallgatók sora. (Az 1985-86-os tanévben bevezetett tantervek szerinti „hagyományos” képzésben résztvevő tanulók.) Úgy adódott, hogy búcsúzóul éppen ezen évfolyam diákjait érte az a megtiszteltetés, hogy a ballagási ünnepségük alkalmából avatta fel és adta át a megyei önkormányzat képviselője a közadakozásból megvásárolt új iskolázászlót.

1993-ban végzett az iskolában az utolsó bányagépész osztály, s ezzel éppen az a szakirányú képzés szűnt meg, amelynek érdekében az iskolát 1950-ben létrehozták.

A fenntartó Komárom-Esztergom Megyei Önkormányzat az iskolát 2000. július 31-én megszűntette, jogutódja a Bottyán János Műszaki Szakközépiskola.

1977. május 8-án Perger István igazgató javasolta a Bányagépészti és Bányavillamossági Szakközépiskola létrehozását. Az iskola megszervezését az eocén-program tette szükségessé, mert -a fejlettebb technika szakmailag művelt szakembereket igényelt. Az ilyen technikusokból abban az időben

hiány volt. Javasolták a bányauzemi beiskolázást, mert ez biztosan járható út, és erre kell építeni a jövőben is az iskolának.

Az 1978-79-es tanévben a Minisztertanács 1019/1976/VI.24./Mt. számú határozata, a munkaügyi és az oktatásügyi miniszter 14/1976/XII.1. MüM-OM számú együttes rendelet előírásainak alapján létrejött a Bányagépészeti és Bányavillamossági Szakközépiskola (Esztergoméval párhuzamosan). Ugyanakkor megkezdődött a bánya-elektrolakatos (mélyművelő) szakmunkásképzés is.

A tanulók szakmai-gyakorlati képzése teljes egészében a Tatabányai Szénbányák Vállalat műhelyeiben és üzemeiben történt (szorvány oktatásban). A beiskolázó vállalatok rendszeresen megküldték az üzemeikben alkalmazott új technikai eljárások leírásait.

1986-ban az iskola új épületében egy műhelycsarnok részleges felszerelésével kezdődött meg a bányagépész I. osztályosok szakmai lapgyakorlatának oktatása. A többi évfolyam még mindig üzemi oktatásban vett részt!

Az 1988-89-es tanévtől kezdve a bányagépész tanulók az érettségi mellett gép-lakatos szakmunkásvizsgát is tettek.

Az iskola 100 éves évfordulóján bányaiipari jellegű képzésben részt vevő tanuló mindössze 6 fő volt.

11. MÉLYFÚRÓ ÉS KÚTÜZEMELTETŐ SZAKMA

A felszín alatti rétegek megismerése a kaparás, ásás után csakhamar elvezetett a mélységekbe hatoló fúrás eszközeinek, majd módszereinek kialakításához. Figyelmünket feldolgozásunkban az ismert, de régmúlt technológiákra, azokra a személyekre fordítjuk, akiknek döntő szerep jutott egy szakma létrejöttében és a fúrási technológia jelenlegi eredményeinek létrehozásában.

A mélyfúrás története összefügg az emberiség fejlődésnek különböző lépcsőivel, korszakaival.

11.1. A fúrásmódok fejlődése

A köznapri értelemben vett fúrás ősidők óta ismert, a neolit embere ismerte a koronafúrót, egy fogazott kódarabot, amellyel rövidebb-hosszabb lyukakat fúrtak keményebb anyagokba.

Az egyiptomiak kemény drágakővel kirakott koronafúróval dolgoztak, a rómaiak ismerték a fémfúrót.

A kínaiak az ütve és forgatva működő fúrót ősidők óta használják. Az ütve-forgatva működő száraz kötélfúrásnál már meg volt a fúrótorony, a fúrókötél, a fúróhimba és a béléscső. A vésőt kivéve minden fából (bambuszból) készült. A lyuk felett háromlábú fúrótorony állt, ez tartotta a szállítócsigát. A tisztítócső fenékszelepes bambuszcső volt. A cementezés primitív formáját is ismerték – gyantát töltöttek a fúrt lyukba.

Említést érdemel a burmaiak primitív fúrása is, mivel ők kézzel ástak le a kemény kőzetig és száraz ütőfúrást, mégpedig a kötélfúrás legprimitívebb módján mélyítették le a lyukat. Azt a módszert alkalmazták, hogy a lyuk fölé állított bakra kötélen egy nehéz súlyt, éles követ, azaz egy vésőt függesztettek fel, s azután a kötelet elvágták. Az éles kő ráesett a kemény sziklatalpra és összezúzta a felületét. Ezután egy ember lemászott a lyukba, kötelet erősített a súlyra, majd felhúzták a súlyt. Ezt a műveletet ismételve a lyuk lassan mélyült. A kőzettörmeléket hasonló primitív módszerrel szállították a felszínre.

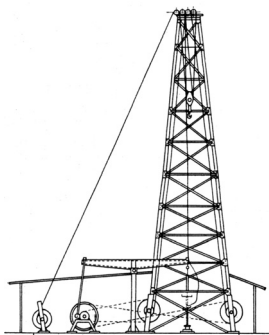
Az első vízre fúrt kút a franciaországi Artois grófságban 1126-ból ismeretes. Ezt a kifejezést napjainkban is elterjedten használják „Artézi” kutak néven. Ez az európai fúrásmód nem kötélfúrás, hanem rudazatos, forgatva működő fúrás volt. Ennél a működő szerszámot, a fúrót, merev rudazat, fúrószár kötötte össze a meghatározott szerkezettel. Először forgó földfúróként jelent meg, majd állandóan a talpra nehezedő ütve működő fúrás módján dolgozott.

A fúrási munkák megindulása Oroszországban ismert mesterség volt már a XII. században. A fúrólyukakat farudazatok segítségével ütve működő fúrás módján fúrták és a lyuk falát facsövekkel biztosították. Ezt a fúrásmódot hívták verőkosaras fúrásnak. Lényege, hogy a vésővel ellátott merev fa vagy vasrudazatot kétkarú emelőhimbával emeltek és ejtettek, Ez a módszer csak kisebb mélységek elérésére volt alkalmas. (A berendezés kíméletlen terhelésnek volt kitéve.) 1773-ban Selmechányán Delius Traugott Kristóf megemlíti bányaműveléstan könyvében ezt a fúrásmódot.

A Bartels-féle mélyfúró berendezést 1715-ben használták légakna fúrására. Ez szintén a merevrudazatos ütve működő fúrások csoportjába tartozik, de a fúrórudazat, a fúrószerszám felemelése már fogaskerékkel, fogasrúddal történik.

Ugyanebből az időből származik a J. Chr. Lehmann-féle földfúró, mely igen elterjedt volt Németországban, Svédországban és Angliában.

Amerikában 1806-1808 között jelenik meg a kötélfúrás, Nyugat-Virziniában a Ruffner testvérek fúrásainál. Azonos elven működött, mint a kínaiaké. A 30 fokok szög alatt beásott szálfa végére volt függesztve a fúrókötelen a vésőszerű szerszám. A szálfa végét kézi erővel rángatták vagy a rángató kötelek végét lábbal húzogatták. Ebből a kezdetleges berendezésből fejlődött ki a pennszilvániai fúrásmód, majd később a szabványos amerikai kötélfúrás, a „cabletoll” rendszer. Ezzel a primitív kötélfúrással 1814-van Ohio államban vízre mélyített 145 m mély lyukban olajat leltek, 1815-ban itt megjelent a földgáz is.

1829-ben már gőzgépet használtak egy ilyen ütve működő fúróberendezés meghajtására. 1813-ban William Morris szabadalmat kapott egy váltóollóra, vagyis a fúró lácszemszerű kapcsolattal két részre osztotta. A fúróberendezés részei: a fúró, a torony, a meghajtás. (Sokat fejlődött úgy, hogy a fúrás primitív kézi műveletből már mechanikai műveletté alakult.)

Amerikából 1828-ban került át a kötélfúrás Európába. Az Európában elterjedt merevrudazatos ütve működő fúrás terén nagy haladást jelentett, amikor 1834-ben Ceyenhausen porosz bányakapitány is megtalálja a váltóollót. Ez az első primitív ejtőkészülék, amelynek 30 cm játéka megszakítja a merev összeköttetést a véső és a véső fölé helyezett nehezék, valamint a merev rudazat között.

Ezáltal mentesíti a fúrórudazatot a véső felütéseiből eredő káros igénybevételektől. Ez tette lehetővé, hogy az ütve működő fúrásból a szabadeséses német fúrásmód kifejlődjék.

Ezt az egyszerű ejtőkészüléket Fábián tökéletesíti 1848-ban szalajtó készülékké, ami abban különbözik az ejtőkészüléktől, hogy a rudazat felemelt helyzetében leejti a vésőt a fúrólyuk talpára, s csak azután, valamivel lassabban süllyed utána a merevrudazat. A rudazat alsó helyzetét elérve, ismét megfogja a vésőt és felfelé magával emeli. Előnye, hogy lefelé mozgásnál függetleníti a véső mozgását a rudazattól.

A következő nagy lépés a fúrástechnika fejlődésében a francia Fauvelle nevéhez fűződik, a vízöblítéses fúrás feltalálásával. 1833-ban egy ütve működő fúrásnál megfigyelte, hogy fúrás közben, amint a lyukat megtöltötték vízzel, a rudazat fel-le mozgásánál a lyukból kilocsanó víz közettörmelékét is hozott magával.

Az öblítés bevezetése korszakos jelentőségű volt, a fúrást folyamatossá és gyorsá tette. Ő alkalmazta a forgatva működő fúrás először megfúrása, tőle ered az első fojtóperselyes öblítőfej is, amely lehetővé teszi az öblítő folyadék bevezetést az álló fúrótműből a forgatott fúrócső oszlopba.

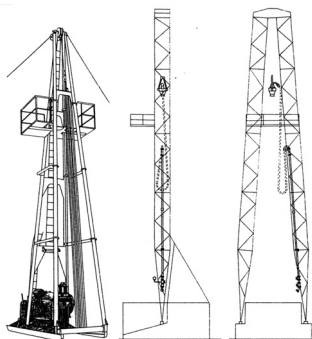
Fauvellet nevezhetjük a rotary-fúrás atyjának, mert e technológia nem más, mint Fauvelle vízöblítéses forgatva működő fúrása gépi meghajtással, sűrű öblítés-sel és megfelelően alakított fúrókkal.

1860-ban Leschott Rudolf genfi mérnök (órás?) gépi hajtású forgatva működő

gyémántkorona fúrást talált fel. E fúrásmód forgórendszerű öblítéses koronafúrás volt. Fúrójával egy gyémántszemekkel kirakott henger alakú, gyorsan forgatott fúrókoronával gyűrű alakú üreget csiszolt ki a kőzetből, tehát összefüggő kőzetmintát nyertek. A mag elszakítását-elnyírását a magcső talpánál beépített, visszahúzáskor záródó magszakító végezte el. Ebből fúrásmódból fejlődtek ki a forgatva működő koronafúrások válfajai: a fogatott acélkoronás, és a sörétes magfúrás.

A svéd Craelius kis átmérőjű magfúrásokhoz a leggyakrabban használt fúróberendezés típust szerkesztett. E fúrási módszerrel kemény kőzetből zavartalan magmintákat lehet venni. Nemcsak a kőzet minősége, hanem a helyesen vett kőzetmagból a dőlés, hézagterefogat, valamint számos geofizikai jellemző is megállapítható.

A fúrócső oszlopon vizet vagy iszapot nyomunk keresztül, amellyel egy részt a fúrókoronát hűtjük, másrészt kőzetfúradékot távolítjuk el.

Magyarországon Zsigmondy Vilmos bányamérnök, az első magyar fúrómérnök, 1866-os fellépése volt a legnagyobb fúrástörténeti esemény hazánkban. Harkányfürdőn, majd a következő évben Margitszigeten fúrt sikerrel vízre. Ezután 1868-tól 1878-ig mélyítette a budapesti Városligetben híres fúrását. Fúróberendezése 8 lóerős fekvő gőzgéppel hajtott szabadeséses német fúróberendezés volt. Favia-féle ejtőkészülékkel. Később lefúrta az Alföldünk első artézi kútját és ezzel megteremtette az Alföld vízellátását. Az 1865-ben megjelent bányatanának első és egyben utolsó kötetét „A kutatás, fúrászat és az artézi kutak” címmel az első magyar nyelvű fúrásismeret.

Az 1890-es években az új ütve működő fúrásmódot kezdte kiszorítani, a lüktetve működő vagy gyors ütemű ütve fúrás. A rendszert Raky Antal találta fel és Fauk Albert fejlesztette tovább.

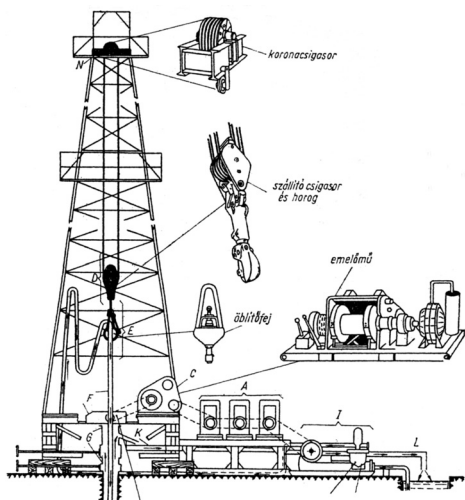
A lüktető fúrásmódok merevrudazatos öblítéses ütve működő fúrások csoportjába tartoznak, de csak akkor adnak jó teljesítményt, ha a fúrólyuk talpa tiszta, ezért mindig öblítéses fúrás. Rendszerint fordított öblítésű, tehát a csőrudazaton kívül, a gyűrűs térbe nyomják be az öblítő folyadékot és a csőrudazaton emelkedik fel a víz és a fúradék.

Megjelentek:

- 1866-ban P. Sweeney forgó rendszerű gépe, ahol megvan a forgató asztal, az öblítő fej, és a görgős fúró is kezdetleges formában.

- 1866. évben D. Morris egy szárnyas fúróval ellátott forgó rendszerű fúrógépet szabadalmaztatott.
- 1882-ben a Beker testvérek komplett szabadalmat kaptak a forgatva működő fúrásra.
- 1887-ben a rotary fúrás ismervét legelőször M. T. Chapman szabadalma merítette ki, a lyuk falát is védeni akarta az omlástól, tehát igazi, mai értelemben vett rotary fúrást kívánt megvalósítani.
- 1893-ban indult az első olajkutatásra szánt rotary fúrás. A. F. Lucas tudatosan a sűrű iszapöblítést használta, ami a fúrólyuk falának omlását meggátolta. Ezzel indította el a rotary olajfúrás óriási mértékű fejlődését.

A sűrű öblítés három szempontból jelent nagy fejlődést: a fúrólyuk falát biztosította, az iszapöblítés által biztosított tiszta lyuktalp gyors fúróhaladást és nagy fúrósebességet biztosított, valamint a kocsonyásító bentonit-féleségek segítségével üzemzavar, vagy egyéb megállás esetén megakadályozza a fúrotörmelék visszaáramlását a talpra. Ezzel a fúrófej és a szár beszorulását is. Újra induláskor a kocsonyás konzisztencia ismét folyékonnyá válik (tixotropia).

Megállapíthatjuk, hogy a rotary fúrásmód csak a sűrű öblítésben és a nagyobb gépi teljesítményével különbözik az egyéb egyszerűbb forgatva működő fúrásmódoktól.

Fejlődése szerkezeti irányban mérhető le:

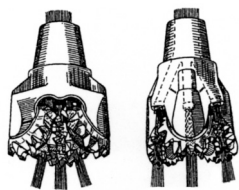
- nagyobb teljesítőképességű szállítógép,
- szilárdabb teljesítményű iszap-szivattyúk,
- szilárdabb, tökéletesebb fúrószár,
- új fúrotípusok alkalmazása,
- automatizálhatóság új útjai.

Minden előnye ellenére Európában csak a 20-as évek végén, illetve a 30-as évek elején kezdett elterjedni.

A Szovjetúnióban 1922-23-tól, különösen az olajfúrásoknál, az üte

működő fúrásmódokat szintén felváltotta a rotary fúrás. A rotary fúrás terén itt azonban a fúró felszíni meghajtása helyett 1924-től Kapeljusnyikov professzor kezdeményezésére, és főleg Sumilov munkája nyomán, a felszíni meghajtás helyett a talpi meghajtású turbórotary berendezések terjedtek el. A fúrás technológiája tökéletesebb lett, mert szükségtelenné vált a hosszú fúrószár állandó forgatása és elmaradt ezzel a sok fúrócsőtörés és üzemzavar.

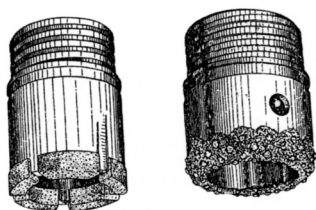
A jelen tehát minden tekintetben a rotary fúrásmódé. Ma már a görgős fúrók és a gyémántkorona fúrók fejlődésével a rotary fúrás minden fajta kőzet átfúrására alkalmassá vált.

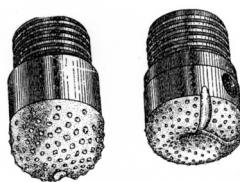
JET háromgörgős teljes szelvényű fúró

szárnyas sugárfúró

gyémántkoronás magfúró

teljes szelvényű gyémántfúró

11.2. Földtani kutatás technikai színvonala 1948 előtt

Hazánkban a II. világháború előtti időszakban a mélyfúrás elmélete, gyakorlata néhány tucat szakember féltve őrzött kincse volt. Ez azzal is bizonyítható, hogy országunkban a mélyfúrás technológiát alkalmazó és művelő társaságok segédmunkási beosztásban foglalkoztatták a fúróberendezéseknél lévő embereket. Munkásaikat csak hosszú szolgálati idő után léptették elő magasabb beosztásokba, különösebb előképzettség nélkül.

Technikai eszközök bővülésével vált szükségessé, hogy az iskolarendszerű képzés kerüljön napirendre. A meglévő bányai szakiskolák nem tudtak elegendő szakembert képezni sem szakmunkás, sem felügyeleti állományba.

A földtani kutatás minden területén különböző gazdasági érdekeltségek pillanatnyi lehetőségei határozták meg a műszaki-fejlesztési tevékenységet. Mint a folyékony és gáznemű, mind a szilárd nyersanyag kutatás és termelés egyes részvénytársaságok, vállalkozók tulajdonában volt. A kutató, termelő egységek a sajátos vállalati érdekek szerint végezték a műszaki fejlesztési munkáikat. Nem volt rögzítve a földtani kutatás fejlesztésének távlati iránya sem. Ennek hiányában lehetetlen volt megszabni a kutató-fúró berendezésekkel szemben támasztható műszaki követelményeket.

Különösen nehéz helyzetben volt a szilárd nyersanyag kutatással foglalkozó ipar, mivel a technikai színvonal korszerűtlensége miatt felmerülő problémákat sú-

lyosbították a nagyobb mélységű (300 m) kutatások igénye, mely jogos igényként jelentkezett.

Irodalmi adatokból megállapítható, hogy az ipar államosításának időszakában 33 fúróberendezés típust, ehhez 37 meghajtó motortípust, és 23 öblítő szivattyútípust üzemeltetett a mélyfúró ipar.

A műszaki eszközök sokfélesége, nagyfokú elhasználtsága, az alkatrész ellátás nehézsége, súlyos üzemeltetési problémákat, gondokat vont mag után.

Hiányzott:

- a kiképzett szakmunkás gárda,
- a középfokú irányító személyzet,
- a magasan képzett (speciális tudású) mérnök gárda,
- a tervezési tapasztalat,
- célgépek alkalmazása,
- új típusú munkaszervezés kialakítása,
- egységes géppark biztosítása.

11.3. Az államosítást követő időszak, 1948 utáni technikai színvonal alakulása

1948, a „fordulat éve” után, amikor a gyárak, üzemek, bányák, bankok stb., már 70-80%-ban állami tulajdonba kerültek, akkor elindult egy olyan folyamat, amely a későbbi tudományos és technikai forradalomnak volt az alapja.

A fellendülő gazdasági munka, a dinamikusan növekvő szén, olaj, gáz, villamos energia igény megkövetelte, hogy a kutatás is tartson lépést az új lelőhelyek feltárásának folyamatában.

Az ötvenes évek feszített iparosítási politikája megkövetelte a termelés ugrás-szerű változását, fejlődését, ami a munkatárgyakban, a munkaeszközökben, munkakerőben és magában a termelési illetve munkafolyamatokban domborodott ki.

A már ismert magyar szén, érc, olaj, gáz, ivóvíz és ipari vízszükséglet hiánya, lelőhelyek fogyó készlete megkövetelte a kutatások megszervezését, beindítását, irányítását, a gépi berendezések munkatárgyinak létrehozását, fejlesztését. Megkezdődött az érc, szén, gáz előfordulások titkainak kutatása, a föld mélyének vallatása.

Különböző vállalatok kezdtek foglalkozni olyan tevékenységgel, ahol 30-300-1500 m mélyséig folytattak kutató furásokat.

Adva volt tehát a cél: a földtani kutatás!

Az 1950-es évek elején létrehozták az Országos Földtani Főigazgatóságot, amely szorosan együttműködött az Állami Földtani Intézettel. Majd létrehozták a sok kis vállalatból 1965-ben a Földtani Kutató és Fúró Vállalatot, Várpalota központtal. Egy új országos feladatokkal felruházott cég jött létre, ami magyarországi fúrásokkal foglalkozó különféle fúróvállalatokat (Országos Vízkutató és Fúró Vállalat, OFK FV tokodi, miskolci, komlói egységei) fogta össze.

Az új vállalat modern kutatási módszereket eredményesen ötvözte az új gépek, berendezések, gyors alkalmazásával, üzembe állításával. Országunkban 1950-es évektől kezdődően a kutatás nemzetgazdaság szempontból elsőrendűen fontos feladat volt, főleg a geotermikus és gyógyvizek felkutatása.

A kutatás folyamán feltárt érc, szén, olaj, gáz és a rendelkezésre álló (már meg-lévő) ásványvagyon alapul szolgált az ország ipari fejlődésének kialakításához, fej-

lesztéséhez. A kutatásoknak ezért ki kellett terjednie, mindazon szempontokra, amelyek alapján megállapítható, hogy a kéréses helyen beindulhat-e a bányászat?

Megindultak a tervezett kutatási eljárások:

- Csekélyebb mélységű kátatások,
- nagyobb mélységben lévő ásványtelepek olaj, gáz, stb. felkutatása kutató mélyfúrásokkal.

A fejlesztések két alapvető irányba indultak el:

- a korszerűtlen, ütte működő fúrástechnológia felváltása volt a forgatva, iszap-öblítéssel dolgozó teljesszelvényű és magfúrási technológiára.
- a korszerűsített technológiához megfelelő fúróberendezéseket kellett az ipar rendelkezésére bocsátani.

11.4. Földtani kutatások 1948 után

11.4.1. Szénkutatás

A második világháború után a külszínről mélyített fúrások és a kutató vágatok alkalmazása volt az a technológia, melyet a bányászatban alkalmaztak.

A fúrások kivitelezése során kézzel, merev rudazatos géppel fúrtak (kb. 100 m), nagyobb mélység esetén – a gyakori rudazattörés miatt – különféle szabadon eső, ütte működő módszereket alkalmaztak. A földalatti telepek kutató vágatait úgy képezték ki, hogy a vetők mentén a szén nyomát követve kutatták az újonnan művelésbe veendő területeket. Szerencsés esetben ezek a vágatok a továbbiakban előkészítő vágatokként is használhatóak voltak.

Mindkét eljárás alkalmazása drága és korszerűtlen volt.

Az 1945 után rohamosan emelkedő szénigények kielégítése céljából a borsodi, nógrádi, mecseki, tatabányai, oroszlányi, közép-dunántúli, stb. területek fokozott kutatása került előtérbe. Az egyes bányavállalatok önálló kutatási központokkal rendelkeztek.

Országunkban az 1950-es évektől kezdődően a kutatás nemzetgazdasági szempontból elsőrendűen fontos feladattá vált.

Az ipar szénigénye oly mértékben növekedett, hogy az előzőekben felsorolt területeken a kutatásoknak ki kellett terjednie mindazon szempontokra, amelyek alapján megállapítható, hogy a kérdéses területen, helyen beindulhat-e a bányászat.

Ezért beindultak az egyes bányüzemek, vállalatok kutatási eljárásai:

- Csekélyebb mélységű kutatások.
- Nagyobb mélységben lévő telepek felkutatása mélyfúrásokkal.

11.4.2. Szénhidrogén kutatások

1920 utáni kutatások:

- MAORT (Magyar Amerikai Olaj Rt. 1938-38.)
- MANAT Magyar Német Olaj Rt. 1940-45.
- MASZOLAJ Magyar Szovjet Olajipari Rt. 1949-1965.

1951 év utáni időszak kimagasló eredménye a Zalaegerszeg melletti nagylengyei kőolajmező felfedezése, majd 1953-tól az Alföldön Nádudvar, Szolnok, Demjén, Órszentmiklós, Rákóczi falva üzembe állítása. Ez időszakban kb. 910 km kutatófú-

rást eredményezett.

Létrejött országos vállalat, az Országos Kőolaj- és Gázipari Tröszt (OKGT), és a hozzá kapcsolódó szakágazatok, melyek a bányászati, feldolgozási, kereskedelmi, beruházási, gépipari és gázipari tevékenységet ölelt fel.

Szervezete végül az alábbiak szerint alakult:

– Szénhidrogén bányászat:

1. Geofizikai Kutató Vállalat (GKV)
2. Kőolajkutató Vállalat (KV)
3. Kőolaj- és Földgázbányászati Vállalat (KFV)
4. Nagyalföldi Kőolaj- és Földgáztermelő Vállalat (NKFV)

– Kőolajfeldolgozó ipar:

5. Dunai Kőolajipari Vállalat (DKV)
6. Tiszai Kőolajipari Vállalat (TIFO)
7. Komáromi Kőolajipari Vállalat (KKV)
8. Zalai Kőolajipari Vállalat (ZKV)

– Kereskedelem és szállítás:

9. Gáz- és Olajszállító Vállalat (GOV)
10. Ásványolajforgalmi Vállalat (ÁFOR)

– Gázszállítás:

11. Tiszántúli Gázszolgáltató Vállalat (TIGÁZ)
12. Középdunántúli Gázszolgáltató Vállalat (KÖGÁZ)
13. Délalföldi Gázszolgáltató Vállalat (DÉGÁZ)
14. Déldunántúli Gázszolgáltató Vállalat (DDGÁZ)
15. Északdunántúli Gázszolgáltató Vállalat (ÉGÁZ)
16. Szénsavtermelő Vállalat (SZTV)

– Fejlesztési és üzemfenntartási háttérpar:

17. Magyar Szénhidrogénipari Kutató-Fejlesztő Intézet (SZKFI)
18. Kőolaj- és Gázipari Tervező Vállalat (OLAJTERV)
19. OKGT Anyagellátó Iroda (AGI)
20. Alföldi Kőolaj- és Gázipari Gépgyár (AKG)
21. Budapesti Kőolajipari Gépgyár (BKG)
22. Dunántúli Kőolajipari Gépgyár (DKG)
23. Kőolajvezeték Építő Vállalat (KVV)
24. „PROMETHIUS” Tüzeléstechnikai Vállalat (PROMI)

11.4.3. Érc- és ásványkutatás

Országos Érc- és Ásványbányák vezetésével működött a bauxit, mangán és urán kutatás.

11.4.3.1. Bauxitkutatás

1950 utáni időszakban 1995-ig összesen 3,3 millió fm kutatófúrás mélyült hazánk területén. Az évtizedek során a kutatásnak két kiemelkedő időszaka volt: az egyik 1962 és 1976 között, a másik 1977 és 1989 között. 1991 után – a gazdasági átalakulás és az alumíniumipar nehéz helyzete következtében – a kutatás mértéke addig soha nem tapasztalt mélypontra zuhant. (1996 = 150 km; 2004 = 10 km)

Az 1950-es években a kutatás súlypontja Halimba és Iszkaszentgyörgy térségére esett Nyirád szerepe fokozatosan nőtt.

Az első jelentős, új felfedezés 1959-ben történt Fenyőfőn. Ezért a kutatás Nyirádra, Halimbára és Fenyőfőre összpontosult. Az 1960-as évek második felében újra Iszkaszentgyörgy került előtérbe. A nyirádi kutatási kapacitás kb. 50% Bitó II-III. telepekhez került. 1968-ban újra felfedeztek egy új területet, előfordulást Bakonyoszlop körzetében. A kutatási tevékenység főleg a Bauxitkutató Vállalat kapacitását növelte, mely az 1977-től kezdődően újra 100 km/év fölé emelkedett. 1977 után Nyirád, Itharkút, Bakonyoszlop a legdominánsabb területek közé volt sorolható. A Bauxitkutató Vállalat 1977-1988 közötti időszakban évente 30 km kutatófúrást végzett. Sajnos 1990-ben az előfordulások kutatása (28 km/év fúrás) nem hozta a várt eredményt. Az 1980-as években előtérbe került a Gerecse térségének kutatása (szári, óbaroki, újbaroki térség), ahol évi 10-15 km/év kutatófúrást mélyítettek. Az 1990-es években erősen csökkent a kutatási kapacitás és szinte csak a külfejtésekre korlátozódott.

A 45 éves kutatás eredményeként 233 Mt földtani bauxitvagyon vált ismertté.

11.4.3.2. Mangánérc-kutatás

Magyarország mangánérc vagyona a Bakony hegység juraközeteibe ágyazva Úrkút és Eplény körzetében található.

Az 1967-72 közötti kutatások megállapították, hogy igen kedvező adottságú érctelepek helyezkednek el. 1952-1963 közötti időszakban megkezdett és folytatott kutatások eredménye – az oxidos ércvagyon növekedése mellett – a karbonátos mangánércnek megtalálása is.

A rétegvastagság 50-100 cm vastagságot is elérte. 1987 utáni időszakban az állami támogatások a hazai kohászatot is válságos helyzetbe juttatta, így a Bauxitkutató Vállalat kutatási tevékenysége is komolyan visszaesett.

11.4.3.3. Uránérc-kutatás

A meghasadás felismerésével drámai versenyfutás kezdődött a II. világháború alatt és után az érctermelés biztosítása céljából. 1950 után megjelentek az energia jövőjét jelentő atomerőművek is, melyek tulajdonképpen az atomfegyverkezés melléktermékeként jöttek létre.

Magyarországon 1945 előtti időszakban a radioaktív anyagok kutatása főleg a forrásvizek rádiumtartalmával foglalkozott. A terepi kutatások 1947 nyarán kezdődtek, ahol csak sugárzásmérés meghatározása volt a cél. A kezdeti kutatás gyenge műszerezettséggel és anyagi lehetőségekkel rendelkezett. 1952 nyarán szovjet kutató szakemberek megfelelő műszerezettséggel megindították a kutató munkákat, magyar szakemberek bevonásával. 1953-ban a Mecsek térségében jelentős aktivitásokat észleltek a perm időszi homokkőben. A mecseki lelőhely kutatásának története ez időtől számítható. Kialakult egy olyan szolgáltató üzem, mely a földtani és geofizikai kutatásokat végezte, mint kutató-mélyfúró üzem. Feladata volt az ország teljes területén a radioaktív nyersanyagok utáni kutatás. Az üzem éves szinten 10-11 fúróberendezéssel dolgozott. Legmélyebb fúrások 2453,1 m-es volt. Kapacitásuk mintegy 60%-át saját, 40%-át bérfúrási célra fordították. Pl. recski rézkuta-

tás, borsönyi színesérc kutatás, tatabányai szén- bauxitkutatás, Baranya megyei vízkutatások.

Az 1950-es évek színvonala nem volt elégséges a hazai mélyfúrási feladatok elvégzéséhez, így megjelentek az új típusú fúróberendezések.

Pl.: Mazalán rotary stabil fúróberendezések,
Craelius rendszerű M-50 és MV-40 típusú fúróberendezések,
Csepel gépkocsira szerelt G-100, R-200 típusú fúróberendezések,
Szovjet gyártmányú BA-40, BU-40 típusú fúróberendezések, ZIF 1200 berendezés GP-1 bányabeli fúróberendezés, stb.
Egyéb fúrógépek voltak, melyeket földalatti fúrásokhoz alkalmaztak a BA-100, NKR-100, SZEK-1, EBG, BSZK-2M.

A fúrások minőségének javítása érdekében 1967-től kezdődően elkezdték a gyémántbetétes magfúró-koronák alkalmazását.

Összegezve megállapíthatjuk, hogy a gépek üzembiztonság, sokoldalúság, a kapacitásukban rejlő nagy tartalékok, a hozzájuk biztosított eszközök és szerszámok minősége szempontjából beváltották a hozzájuk fűzött reményeket.

Több évtized után visszatekintve vizsgáljuk az akkori (előttünk álló) feladatokat, akkor meg kell állapítanunk, hogy a népgazdaság lényegesen nagyobb kapacitást várt, mint az 1950-es évek kapacitása volt.

A fúró vállalatok munkaerő igényének kielégítése céljából az akkori legfontosabb feladat volt a szakképzés kérdésének helyretétele, megszervezése, beindítása.

11.5. Oktatás, szakképzés

Mint már említettem a mélyfúró berendezések munkapadjain tevékenykedő emberek képzése a múltban különféle tanfolyamok útján történt. Szerencsés volt az a vállalkozás, akinek mélyfúrási munkáihoz olyan dolgozó jelentkezett, aki vasas, gépész, vagy valamilyen mechanizmushoz értő ember volt.

A XIX. század végén egy olyan országos jellegű javaslat született, mely „bányászati és kohászati” szakemberképző iskola felállítását szorgalmazta.

Az iskola 1896-ban nyílt meg. 1896-1939 között majdnem azonos tananyaggal és gyakorlati feltételekkel működött Pécsen. 1930-tól az iskola három évfolyamú oktatásra állt át, Magyar kir. Bányászati és Mélyfúró Szakiskola elnevezéssel. 1939-ben Bányászati és Kohászati és Mélyfúrási Szakiskola néven négy éves képzési formára változtatta oktatási idejét. Az iskola 1940-ben Nagybányára költözött és ott

működött 1944 nyaráig, majd a háborús hányadtatásokat követően 1947-től ismét Pécsre települt. Alig kezdte meg munkáját, amikor felsőbb rendeletre 1949-ben Tatabányára került, ott működött, mint Bányaiipari Technikum, majd Péch Antal Bányaiipari Aknászképző Technikum néven. (Sajnos a bányaiipar teljes leépülése után jelenleg Péch Antal Szakközépiskola és Gimnázium néven látja el jelenlegi feladatát.)

1949-ben Pécsen megnyílt az Ipari Gimnázium bányászati tagozata, mely 1950-től, mint Bányaiipari Technikum folytatta munkáját. 1951-ben az iskola szakirányítása a Nehézipari Minisztériumhoz került, és akkor kapta a 3. sz. Bánya- és Mélyfúróipari Technikum elnevezést. 1955-ben vette fel az iskola Cséti Ottó Bányaiipari Aknászképző Technikum nevet. Megszűnéséig (1970) több ezer szakembert képeztek az iskola falai között.

**A pécsi Cséti Ottó Bányaiipari Aknászképző Technikum
tanulóinak száma 1949–1970 között¹**

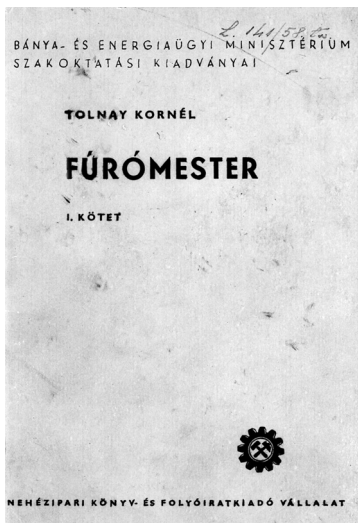
Tanév	Osztályok száma	Létszám	Megjegyzés
1949–1950	2	59	
1950–1951	4	123	
1951–1952	6	174	2 mélyfúró osztály
1952–1953	4	234	2 mélyfúró osztály
1953–1954	4	231	3 mélyfúró osztály
1954–1955	4	201	3 mélyfúró osztály
1955–1956	5	219	2 mélyfúró osztály
1956–1957	4	199	1 mélyfúró osztály
1957–1958	4	197	
1958–1959	4	194	
1959–1960	2	90	
1960–1961	4	179	
1961–1962	4	172	
1962–1963	4	169	
1963–1964	4	171	
1964–1965	4	185	
1965–1966	4	185	
1966–1967	4	189	
1967–1968	3	116	
1968–1969	2	69	
1969–1970	1	32	
Összesen	76	3368	

¹ : nappali tagozat

Az iskola megszűnte előtt 1956-57 tanévben bocsátották ki az utolsó mélyfúró közép fokú szakembert.

Az elkövetkező években csak helyi vagy vállalati kezdeményezésre képeztek szakembereket, mindennemű központi elképzelés nélkül. Sajnos nem nagyon került a középpontba az a tény, hogy a mélyfúrási tevékenység speciális geológiai körülmé-

nyekből származó technológiai feladatokon túl, mintegy 70-75%-ban gépészeti jellegű volt. Mint ismeretes, a föld mélyébe behatoló körszelvényű fúrólyuk elkészítése, kiképzése egy bizonyos mélységhatár elérésre alkalmas fúróberendezéssel (amely fúrótoronyból, erőgépekből, szivattyúkból, emelőműből, forgatógépből állt, hogy csak a legfontosabbakat említsem), annak célegységeinek összehangolt üzemeltetésével történik. A szükséges szakmunkás kiképzést a vállalatok (mint már említettem) tanfolyamokkal oldották meg, mely a Budapesti Mélygép. Vállalat területén a Földtani Főigazgatóság által adott előadók irányításával. Tankönyvek is az akkori követelményeknek megfelelően készültek. (Pl. Tolnay Kornél: Fúrómester I-II., vagy Merindák Károly: Géptan.)

11.5.1. Mélyfúró és kútiüzemeltető szakma oktatásának indítása

A várpalotai mélyfúró képzés

Az egyre korszerűsödő fúróberendezések, melyek beállítását a növekvő népgazdasági igények tették szükségessé, magasabb szakmai és elméleti tudással rendelkező, megalapozottabb alapszakmai gyakorlattal bíró pályakezdő munkaerőt igényelt az 1956 utáni években.

A célkitűzés az volt, hogy a feladat csak magasabb szakmai és általános műveltségű szakember képzéssel valósítható meg. Ez a feladat megoldás csak szervezett oktatás-tanulás útján érhető el. Létrehozva a teljesítményképes tudást, ahol a jól előadott ismeretanyag a tanulót szakemberré, a nehézségeket leküzdő emberré, pl. olajbányásszá segít nevelni.

A feladat nagy volt, de ezen kívánt segíteni a Nehézipari Minisztérium, Munkaügyi Minisztérium, az Országos Földtani Főigazgatóság közvetlen szak-

mai irányítására bízva, hogy az általános iskola nyolc osztályát elvégzett tanulók részre kezdődjön meg a beiskolázás mélyfúró szakmunkás képzésben. A fentiekben felsorolt minisztériumok, valamint a mélyfúrással foglalkozó vállalatok vezetői és a várpalotai 305. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet igazgatósága Jós-vay Artúr okleveles bányamérnök javaslatára, megtárgyalták a mélyfúrási berendezések munkapadjain munkát végző dolgozók munkakörének szakmásvitási feladatait.

Ideiglenes

1952.

ÓRATERV

Az általános iskolát végzettek számára

Sor szám	Tantárgyak	Heti óraszám		
		I.	II.	III.
		33	33	33
1.	Magyar	1	1	1
2.	Történelem	1	1	1
3.	Matematika	2	2	-
4.	Testnevelés	2	2	1
5.	Osztályfőnöki	1	1	1
6.	Munkavédelem	-	1	-
7.	Szakrajz	-	4	-
8.	Geológia	2	3	-
9.	Szakmaismeret	3	4	3
10.	Géptani ismeretek	2	-	1
Összesen:		14	19	8
Szakmai gyakorlat		28	21	35

Évvégi gyakorlat /6,5 hét/

42 42 -

Lerakták a képzés alapjait, ideiglenes óra- és tanterveket készítettek a vállalati igényeknek megfelelően (Németh Sándor gyakorlati oktatásvezető szerkesztésével), és a Földtani Főigazgatósággal közösen új ideiglenes tankönyveket készítettek.

Meghatározták a szakoktatást segítő munka főbb területeit, célkitűzéseit.

Területei:

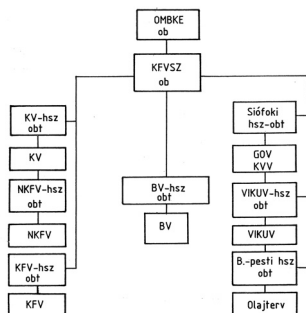
- munkára nevelés segítése,
- szakmai pályán való megtartás,
- kapcsolatok kiépítése szervezetekkel, vállalatokkal, stb.,
- oktatási propaganda segítése.

Az első tanterv az 1940-1950-es évek fúrómester tanfolyamaira épült.

A tanított tantárgyak a mai tantárgyakéval csaknem megegyeztek. Így pl.: mélyfúró szakmaismeret, geológia, munkavédelem, szakrajz, amelyek kiegészültek anyag- és gyártásismeret, üzemgazdaságtan, környezetismereti tantárgyak megfelelő súlyozásával.

A munka szakmai irányításához komoly segítséget adott egy olyan újonnan létrehozott szervezet, aminek összefogója az Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület (OMBKE) volt. A koordináló munkát az oktatási bizottság, helyi szervezetek, képzést kérő és beiskolázó vállalatok, valamint a képzést végző iskola szakemberei végezték. A vállalatonkénti oktatás segítségét a hsz. oktatási felelőse irányította, figyelembe véve a vállalati sajátosságokat, körülményeket. A vállalatok részéről hivatásszerűen végzett oktatási tevékenység, valamint a hsz.-ek tevékenysége szoros egységet képezett. A hsz.-ek oktatást segítő tevékenységét, koordinálását, a szakosztályi segítségét igénylő feladatokat a KFVSZ ob., illetve az OMBKE ob. intézi. (Pl.: tapasztalatcsere látogatások, tanulmányutak, stb.)

A hsz.-ek oktatási felelősei tartották a kapcsolatot a vállalatok oktatási szerveivel. Ismerve a vállalat oktatási tervét, távlati oktatási célkitűzéseit. Ez alapján törte a feladatok megbeszélése, egyeztetése, iskola és beiskolázó (képzést végző) vállalatok között.

Az oktatási segítő szervezet felépítésének vázlata

KV — Kőolajkutató Vállalat (Szolnok)
 NKFV — Nagyalföldi Kőolaj- és Földgáztermelő Vállalat (Szolnok)
 KFV — Kőolaj- és Földgázbányászati Vállalat (Nagykanizsa)
 GOV — Gáz- és Olajszállító Vállalat (Siófok)
 KVV — Kőolajvezeték Építő Vállalat (Siófok)
 VIKUV — Vízkutató és Fürdő Vállalat (Budapest)
 BV — Bauxitkutató Vállalat (Balatonalmádi)
 OMBKE — Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület (Budapest)
 KFSZ — Kőolaj-, földgáz- és vízbányászati szakosztály (Budapest)
 hsz — helyi szervezet
 ob — oktatási bizottság
 obf — oktatási bizottság tagja

Megállapítható tehát, hogy már a képzés indításakor egy olyan szervezet nyújtott segítő kezet, mely korszerű szakmai ismeretekkel látta el a képzésben résztvevő iskolát és vállalatokat, biztosítva a gazdaságos, műszakilag megalapozott új technológia bevezetését. Ennek ellenére 1958. február 1-jén a képzés nagyon mostoha körülmények között indult be Várpalotán.

Az elméleti oktatáshoz a működő vājár iskola biztosította a tantermeket, a közismereti tanárokat, a szakmai elmélet oktatását üzemi szakemberek végezték. (Hercegh Gusztáv vállalati szakértő és főfűrómester volt az indítás segítője.)

Az iskolában a gyakorlati oktatás nagyon kezdetleges körülmények között indult be. A tanműhely első helye a várpalotai Thuri vár egyik terme volt, majd ideig-

lenes épületben (barakk), leselejtezett eszközökkel, egy CLAERIUS típusú fúrógéppel, de rendkívül nagy lelkesedéssel kezdődött el, melyben egységes volt tanuló, pedagógus, intézeti és vállalati vezető egyaránt.

Nem szabad a szakmai oktatás indításakor megfedkezni arról a tényről, hogy csak akkor érhetünk el jelentő nevelési eredményeket, ha a tanulóban ki tudjuk fejleszteni azt a tudatot, ami meghatározza munkás mivoltukat. Tudatosítani kellett bennük, hogy máris hasznos tagjai a mélyfúrós szakmának. Ezért rá kellett nevelni a tanulókat a fegyelmezett magatartásra, lelkiismeretességre. Fel kellett ébreszteni bennük az önállóságra való hajlam ösztönét, illetve az alkotó munka örömét. Tehát a tanulóban olyan magatartásbeli tényezőket, szokásokat kellett kialakítani, amelyek termelő munkájuk minőségi és mennyiségi eredményeikre kihatottak.

Végcélként azt a feladatot kellett megoldani, hogy a szakmunkás vizsgabizottság előtt olyan jártasságokat, készségeket mutasson a jelölt, hogy ezzel a tudással torony alatt önálló munkát tudjon végezni, minél több berendezés típust ismerjen, ehhez szerezzék meg a szükséges tapasztalatokat, szakmai gyakorlatot.

Egyben jelentkezett az a követelmény, hogy a megszerezhető műveltség legyen termelési-műszaki ismeretek elmélete és az ehhez kapcsolódó általános műveltség.

Mélyfúró tanuló – MY-40 tip. CRAELIUS fúróberendezésen munka közben

Mint már említettem, a technika fejlődésével együtt jár az ásványi nyersanyag szükséglet nagymértvű növekedése, így szükségessé vált újabb és újabb nyersanyag-lelőhelyek felkutatása, valamint az ipari vízigény kielégítése az ipari termelés növekedésének függvényében. Ennek megfelelően növekedett a mélyfúrással foglalkozó vállalatok szakemberigénye is. Ezen igény kielégítését segítette elő a Magyar Népköztársaság oktatási rendszeréről hozott 1961. évi III. törvény.

 MŰVELŐDÉSÜGYI KÖZLÖNY A MŰVELŐDÉSÜGYI MINISZTERIUM HIVATALOS LAPJA	
V. ÉVFOLYAM 22. SZÁM.	1961. NOVEMBER 15.
TARTALOM:	
	Oldal
KITÜNTETÉSEK -----	309
TÖRVÉNY	HIVATALOS KÖZLEMÉNYEK
1961. évi III. törvény a Magyar Népköztársaság oktatási rendszeréről -----	310
	A könyvtárak feladatai a „Könyvtárak” mozgalomban ----- 316 Forrásszemlények ajánlása általános és középiskolai történelem tanároknak ----- 317

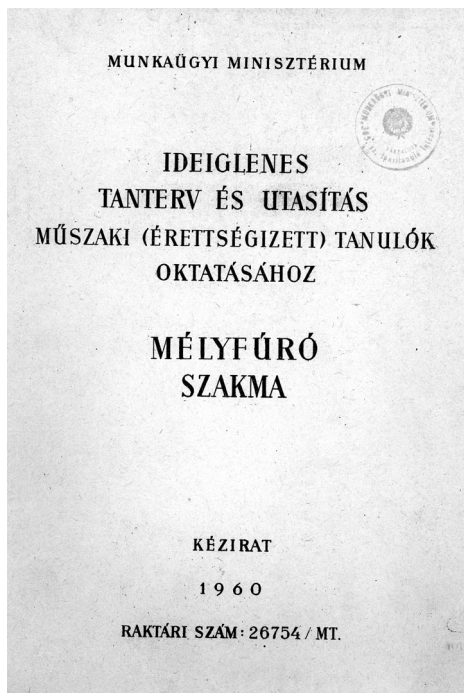
A vállalati szakemberigény és -hiány mérsékelésre felvetődött az a gondolat, hogy érettségizett tanulókat is be kellene iskolázni mélyfúró tanulónak, módosítva a képzési idő, valamint a tantárgyi struktúra felépítését. A teljes tanügyi dokumentáció kidolgozásával Németh Sándor gyakorlati oktatót vezetőt bízták meg Várpalotán.

A képzés megvalósítása úgy történt, hogy a tanulók a két éves képzés nagyobb részét mélyfúró üzemeknél töltötték, ahol a termelő munkában részt véve gyakorlati ismereteket sajátítottak el. A szakmában megkívánt elméleti tudnivalókat egyéni tanulással szerezték meg, meghatározott időközönként konzultációkon számolva be egyéni tanulásuk eredményéről. A tanév másik felében 2 x 3 hónapos szervezett (bentlakásos) elméleti képzésen vettek részt. Itt az egyes elméleti tantárgyak azon kérdéseivel ismerkedtek meg, amelyek az egyéni tanulás útján nehezebben sajátíthatóak el, elsajátításukra a rendszeres előadásokon történő oktatás volt alkalmasabb. Ez időszak alatt is rendszeres üzemlátogatásokkal egészítették ki ismereteiket.

Fontos feladat volt a beszámoltató (levelező) oktatásnál az a tény, hogy az üzemeknél (a külső gyakorlat közbeni oktatási idő alatt) a nevelés és oktatás célja a termelő munkához való viszony, a produktív részvétel a munkában.

A képzési idő alatt az elmélet és gyakorlat kapcsolatának elve volt a legfontosabb oktatási feladat.

Szaktanulmányvizsgát tett volt tanulókról általában jó üzemi vélemény alakult ki. Felkészültségükkel a vállalatok elégedettek voltak. A végzettek 60%-a szakvezető mesteri beosztásban kezdett dolgozni.

Összefoglalva az első szakmunkásvizsga utáni tapasztalatokat az alábbiak állapíthatók meg:

- Első időszakban a vállalati óraadóknak még tanmenetük sem volt, (a közlendő tananyag mennyiségét pillanatnyi megítélésük szabta meg).
- A tanműhely felszereltsége gyenge volt, (nehézségekbe ütközött a „tanmenet” szerinti oktatás).
- Komoly fejlődés következett be, amikor a Földtani Kutató és Fúró Vállalat vette át a tanműhelyt. (ZIF 650-es géppel, valamint ZIF 650-ed berendezéssel bővült a géppark.)
- II. éves tanulók csoportbontásos oktatása került bevezetésre (egy tanulócsoport a torony alatt dolgozott, oktató irányításával, másik csoport OFKFKV javító műhelyében szakmunkások mellett dolgozott).
- Legfontosabb feladatként jelentkezett az I. évfolyam fémipari alapképzésének biztosítása, melyhez már oktató gárda is rendelkezésre állt, alkalmazva Molnár Emil: Gyakorlati oktatásra való felkészülés című könyvében megfogalmazottakat.
- Sajnos a III. évfolyamos csoporthoz üzemi szakoktató (a magas tanuló létszám 14-16 fő miatt) a fegyelmet csak részben tudta megtartani.

Tapasztalható volt, hogy a képzéssel megbízott iskola szakemberi, vezetői levonták a három kezdő év után a következtetést, ami így szólt: „Reméljük oktató-nevelő munkánk minőségének emelésével még eredményesebb lesz tanulóink oktatása. Ennek érdekében továbbra is kellő kritikával vizsgáljuk saját munkánkat és igyekszünk azt – az eredményesség vonatkozásában – a már kiforrottabb szakmák oktatásához hasonlóvá tenni.”

Az elképzelés megvalósítása az elkövetkező években hozta meg gyümölcsét.

Korszerű fúrógép, ZIF-650-es a szakképzés szolgálatában.

11.5.2. Mélyfűró szakközépiskola indítása

1960-as években világszerte széles körű munka indult meg az iskolarendszer korszerűsítésére, a gazdasági-társadalmi fejlődés egyre növekvő igényeihez való igazítása érdekében.

A hazai reformviták és munkálatok középpontjában a következő kérdések állottak:

- kulturális demokrácia megvalósítása,
- tankötelezettség korhatárának meghosszabbítása,
- tanterem- és nevelőhiány leküzdése,
- egységes iskolarendszer megteremtése,
- a tartalom és módszerek korszerűsítése,
- elmélet és gyakorlat összhangjának megteremtése,
- az állami oktatás finanszírozása, esetleg ingyenessége.

Eddigi oktatási rendszerünk ugyan foglalkozott az „oktatás és a termelő munka” összekapcsolásával, de jelenlegi iskolarendszer továbbfejlesztésre szorult, mivel csak az alábbi iskolatípusok léteztek:

- szakmunkásképző iskolák (zsákutca jellegű képzéssel, nem volt biztosítva az átjárhatóság)
- technikumok (megszűnő iskolatípus lett)
- 5+1-es gimnáziumok (csak szakmai előképzéssel)
- szakmunkásképző középiskolák (új típusú szakközépiskolák)

Az alapszakmai képzést középfokú általános és műszaki képzéssel egyesítették, ahol a szakmunkásképzéshez viszonyítva forradalmian új, de a szakképzés hagyományaira épülő, illetve felsőfokú tanulmányokra előkészítő iskolatípust hoztak létre.

Az iskola jellege, célja, szervezeti felépítése, már az 1957-58-as tanévben kísérleti jelleggel az ország egyes iskoláiban beindult. A meglévő óratervek, tantervek még nem határozták meg a szakközépiskolák működését, mert hiányzott még az egységesen szabályzó végrehatási utasítás.

Az 1961. évi III. törvény szabályozta a továbbfejlesztett iskolatípus lényeges elemeit, illetve szervezés, végrehajtás folyamatát. Az 1961. évi III. törvény keretjellegeből adódóan javasolja: a szakképzés differenciált képzési-nevelési célját, feladatait, óratervi arányait, tantervi elveit. Ezen feladatokat, előírásokat 1960-61-ben dolgozták ki (a Művelődési Minisztérium Szakoktatási Főosztályának és a Munkaügyi Minisztérium irányításával) a szakközépiskolai oktatásra, mert az új iskolatípus művelt, kvalifikált szakmunkásképzést akart létrehozni.

Ezért a hatékony nevelő-oktató munka feltételeit az alábbiakban határozta meg:

- Pedagógiai feltételek: új óratervek, tantervek, irányító tanmenetek, tankönyvek, osztályozási rendszer, érettségi és szakmunkásvizsga tárgyainak meghatározása, valamint az iskolák működési szabályzata.
- Tárgyi, műszaki feltételek: bázisüzem biztosítása, tanulóotthon, tanműhely (tanudvar), modern felszereltségű tantermek, új szemléltető eszközök, modellek, makettek biztosítása.
- Személyi feltételek: iparoktatási gyakorlattal rendelkező (felsőfokú végzettségű) közismereti és műszaki tanárok alkalmazása, akik szilárd, áldozatkész munka vállalására alkalmasak.

Ezen feltételek biztosítása tudta csak megvalósítani a négy éves kísérleti iskola elérendő célkitűzéseit.

Mivel a technikusképzés megszűnt, és a vállaltoknak még mindig középszintű vezetőkre volt szüksége, ezért szorgalmazták az egyes szakmáknál a szakközépiskolai tagozat indítását.

A várpalotai mélyfúró képzés

1963-ban a várpalotai 305. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet lett kijelölve a mélyfúró szakmunkásképzés középiskolában való megvalósítására.

A Munkaügyi Minisztérium Szakoktatási Főosztálya, a Földtani Főigazgatóság, az Országos Földtani Kutató és Fúró Vállalat, Vízkutató és a Bauxit Kutató kérésére az iskola és az üzemek szakemberi állították össze a 4 éves tagozat dokumentációit.

A következő feltételeket kellett meghatározni:

- Érettségivel záródó középfokú általános művelődési anyag elsajátítása.
- Termelő munkán alapuló szakmai képzés létrehozása, megszüntetve az előző iskolatípusban érvényesülő egyoldalúságot.
- Tudományosság, fokozatosság, életkori sajátosságokhoz való alkalmazkodás figyelembe vétele mellett a jártasságok, készségek kialakítása, szakmai elmélet és gyakorlat egységének biztosításával.

A Mélyfúró és Kútüzemeltető Szakközépiskolai tagozat 1864. szeptember 1-jétől Várpalotára került, felmenő beiskolázási joggal az egész ország területéről való beiskolázással.

A beiskolázás nem ütközött nehézségekbe, mivel az ország egész területéről volt jelentkező. Ennek tudható be az a tény, hogy az előzetesen jelentkező tanulók 4,3-4,4 tizedes tanulmányi eredménnyel már csak nehézségek árán tudtak bejutni a mélyfúró tagozatra. Az iskola vezetése, tantestülete örömmel állapította meg, hogy az előzetesen meghatározott célkitűzések könnyen megvalósíthatóak a beiskolázott állománnyal.

Az iskola elképzelései alapján megmaradt a „munkaiskola” jelleg, amit bizonyít a mélyfúró szakma óraterve is.

	Évek és hetek száma			
	I.	II.	III.	IV.
Magyar	3	3	3	4
Orosz	2	2	2	2
Történelem	2	2	2	3
Fizika	-	4	-	-
Matematika	3	4	3	4
Kémia	-	-	-	-
Testnevelés	2	2	2	1
Osztályfőnöki	1	1	1	1
Gazdasági földrajz	2	-	-	3
Szakmaismeret	2	2	1	-
Szakrajz	-	-	3	-
Elektrotechnika	-	-	3	-
Geológia	-	1	2	2
Géptani ismeretek	-	1	1	2
Üzemgazdaságtan	-	-	-	1
Balesetelhárítás	-	-	-	1
Biológia	-	-	2	-
Francia választható nyelv2	-	2	2	-
Összesen :	24	24	24	24
Gyakorlat	14	14	14	14
Évvégi gyakorlat	42	42	42	

A munkára nevelés nem volt nehéz feladat, mivel döntő mértékben munkás és földműves származású tanulók nyertek beiskolázást.

A szakma jellegéből adódóan a fogadó vállalatok (a nyári gyakorlatokat szervező vállalatok) többször is kifejezésre jutatták, hogy középkádereket várnak (ekkor már szünetelt a középfokú technikusképzés), és ez a tény a mélyfúró szakmában következetesen érvényesült, hiszen a végzett tanulók néhány hónapi gyakorlat után, különböző szinteken vezetőként vagy fúrómesterként dolgoztak.

De, amíg ideáig eljutottak, nagyon komoly pedagógiai munkának kellett végbe-mennie.

A gyakorlati foglalkozások anyagába elsősorban olyan produktív munkákat kellett beállítani, amelyek az oktatási célkitűzéseknek megfelelnek. A szakmai és elméleti anyag elrendezésében biztosítani kellett a helyes arányt és feladat volt, hogy az elméleti anyag legalább egy héttel előzze meg a gyakorlatot. Így a szakelméleti ismeretek egy részének megismerése, elsajátítása könnyebb és biztosabb volt, mintha saját maguk nem estek volna át a tapasztalás folyamatán. A feladat megvalósításához tudatos begyakorlásra volt szükség, ami nem kis erőfeszítést követelt a műszaki gárdától. Sajnos a szakmunkás tagozaton dolgozó szakoktatóknál a gyakorlati oktatásban folyó nevelő-képző munka több éven keresztül sok problémát okozott.

Ezért a mélyfúró munkaközösség az oktatók részére tanmenetet készített, amely minden napra beütemezte az oktatási napon való feladat megoldását. Sok kísérletezés után jutott el a testület ahhoz a felismeréshez, hogy a szakmai elméleti és gyakorlati oktatás, valamint a nevelési feladatok megoldása „szakoktató-tanárra” le-gyen bízva.

Mivel egy iskola működési színvonalát a munkatársak egyéni és kollektív színvo-nala határozta meg, szükséges volt a tanári és szakoktatói állomány szervezett to-vábbképzésben való bekapcsolására. A technikai állomány Műszaki Szakoktatói Főiskolára került, más része a műszaki tanári állománynak a Budapesti Műszaki Egyetem technikus tanári szakán vett részt oklevélszerző továbbképzésben.

Szakoktató-tanárok beállításával az akkor oly bátor megfogalmazású Makarenkói-elv került megvalósításra: „Nevelésen szűkebb értelemben az egyénre történő céltudatos, tervszerű és szervezett ráhatást értjük, amellyel meghatározott irányban

formáljuk, fejlesztjük az egyént”. Így az iskola elkészítette azt a nevelési munkatervet, melyből (iskola, otthon üzem) szakmai munkaközösségek elkészítették saját terveiket, tanmeneteiket.

A téma felosztása napi foglalkozásokra

Nap	A napi foglalkozás tárgya	A foglalkozás típusa	Az oktatás megtervezése (felépítése)	Előkészítés, szervezés	Munkafeladat
	téma <i>Illesztés reszeléssel</i> 1 nap 7 óra	Új alapműveletet ismertető	a) Az illesztés céljának közlése. b) Az illesztés már tanult elméleti ismereteinek felidézése összefoglaló kérdésekkel c) Felületek egymáshoz és ellendarabokhoz illesztése művelete főbb mozzanatainak ismertetése. (Magyarázó rajzokkal különféle illeszkedő lemezidomokkal és a mintadarabbal szemléltetve.) d) Műhelyrajz és műveletterv (műveleti utasítás) megbeszélése. Az illesztés műveleteinek és az ellenőrzési eljárás fogásainak magyarázó bemutatása. Balesetelhárítás. e) A tanulók próbamunkája a szakoktató segítő ellenőrzése mellett. f) Összefoglaló megbeszélés.	Kérdések megfogalmazása a szaktanárral megbeszélve, tankönyv 84–94. old. „Módszertani útmutató” III. 29., 118–136. old. tanulmányozása Prototípus és szemléltető eszközök elkészítése Táblai vázlat kidolgozása Anyag, szerzőszám biztosítása	Mint a tanmenetben (0,1 mm pontossággal). A gyakorló munka az első nap befejezendő!

Részlet az ideiglenes egységes tantervből

Hetek	Témák	Gyakorlati oktatás témáinak megnevezése	Óraszám	Hetek	Témák	Szakmai ismeretek témáinak megnevezése	Óraszám
18.	15.	Illesztés reszeléssel ..	28	18.	15.	Darabolás gépi úton Egészségtan	2 1
19.	15/a	Összetett munkák II.	28	19.	16.	Szegecseles, szegecs- kötések	3
20.	15/a	Összetett munkák II.	28	20.		Ismétlés, felelés	3
21.		Első félévi ellenőrző munkák	28	21.		Ismétlés, felelés	3
22.	16.	Darabolás gépi lemez- ollón, táblalemez- egyengetés	28	22.	17.	Ónozás, forrasztás, he- gesztés	3
23.	17.	Szegecseles, forrasz- tás, hegesztés	14 14	23.	17.	Ónozás, forrasztás, he- gesztés	2 1
24.	17. 17/a	Forrasztás, hegesz- tés	14 14	24.	18.	Az elektromosság alap- fogalmai	3
25.	17/a	Összetett munkák III.	28	25.	18.	Az elektromosság alap- fogalmai	3
26.	17/a	Összetett munkák III.	28	26.	19.	Hántolás	2 1
						Egészségtan	

Létszám: 15.	FOGLALKOZÁSI VÁZLAT	Sorszám: 61. Csoportszám: 1.
Jelen van: 15	A foglalkozási nap kette: A foglalkozás helye:	
Szakma: Évfolyam: I.	Tantervi téma: 15. Illesztés reszeléssel.	Összidő: 28 óra. Részidő: 7 óra.
Oktatási (didaktikai) feladat: Több felület ellendarabhoz reszeléssel való illesztésének gyakorlása. Két alkatrész laza illesztése reszeléssel, alapluk rendszer szerint gyakorolva.		Foglalkozási típus: Begyakorló.
Munkafeladat: Tanulónként 2 db rácsavarós zárcapocs csuklós részének illesztése.		Mennyiség:
Nevelési feladat: Fejleszteni kell a tanulóknak az önellenőrzés igényességét, az alaposítást, és a gondosságot, mérésben a felelősségtudatot, a selejtmentes munkára törekvésben. Munkaszeretetre nevelés fontossága.		

ELŐKÉSZÜLET

Szakirodalom	Szemléltető és bemutató eszközök	Szerszámok	Műszaki feladatok
Szenrődi Valér: „Tűrések-illesztések” c. könyve. „Módszertani Útmutató” 122. o.	Táblai vázlattev. Prototípusok. Idomszerminták.	Tolómérők. Lapos (finom) reszelők. Félgömbölyű reszelők. Gömbölyű reszelők. Madárnyelvű reszelők Ellenőrző idomszer. Derékszög, körző.	30 db 40×40×6 mm-es vaslemez biztosítása és az előkészítő munkák elvégzése. Mintadarab-készítés. 5. db ellenőrző idomszer biztosítása.

Az előzőekben bemutatott anyagok is bizonyítják, hogy az új módszerek és felkészülési módok keresése pedagógiai tartalommal töltötte fel a gyakorlati oktatás foglalkozásainak levezetését. Mind színvonalasabb foglalkozások kerültek bevezetésre, mely biztosította az alapszakmai képzésre épülő speciális képzés igényeit.

A továbbtanulást, mint célt kezdetben kevés tanuló tartotta elérendőnek, (ehhez az otthoni indíttatás is gyakran hiányzott), azonban a tantestületben alakult egy olyan ütőképes gárda, amelynek hatására nem csak a szakirányú továbbtanulás vált természetessé, hanem egy általános igény jelentkezett a felsőfokú végzettség megszerzésére. Ebben igen nagy segítséget adott az iskola kollégiuma, hiszen a tanulók jelentős része itt lakott, és az itt dolgozó nevelők személyes hozzáállása is pozitívan hatott.

Az önálló „Radnóti” ifjúsági alapszervezet volt a kollégisták azon csoportja, akik nemcsak a tanulást, hanem a szabadidős tevékenységet is irányították. Így szerzett ez az alapszervezet a közösségi felnőtté válás tekintetében elvéülhetetlen érdemeket.

A hajdani Radnóti tagjai között találunk mérnököt, tanárt, egyetemi oktatót, jogászt, akik elmondták, hogy a négy várpalotai év meghatározó volt életükben. Persze a kintlakók, bejárók is ilyen munkát végeztek, akiket tudásuk, tehetségük az élet fontos posztjaira emelt.

Amíg a szakközépiskolai tagozat működött, addig adott volt egy összehasonlítási alap: mert tudott tény volt, hogy milyen magasságokba kell eljutni a szakmunkás tagozaton is.

Szerephez jutott a napi összehasonlítás a felkészülésben, az óravezetésben, és a szakközépiskolai sikerélmények nem egy pedagógusnak adtak lökést, újabb energiát a szakmunkásképző iskolai képzés nehézségeinek leküzdésére. A kollégák munkáját elemezve az akkori iskolavezetés arra a megállapításra jutott, hogy nem mindenki alkalmas a szakközépiskolai tagozaton való munkára. Ez először feszültségekhez vezetett, de később a képesítés és a tudás elfogadása dominált.

1969-ben érettségiztek utoljára nappali szakközépiskolai tagozaton. Azóta már tudják az illetékesek is, hogy felesleges és elszertett lépés volt ennek az iskolatípusnak a megszüntetése.

Az átlapozott érettségi jegyzőkönyvek sejtetni engedik, hogy a hajdani tanulók életükkel bizonyították, hogy jó iskola volt Várpalotán, szép hagyományokkal, diákélettel, vidámsággal

103. SZ. MÉLYFÚRÓ SZAKKÖZÉPISKOLAI KÉPZÉS LÉTSZÁMADATAI:

Tanév	évfolyam				érettségi vizsgát tett fő
	I.	II.	III.	IV.	
1964/65	30	–	–	–	–
1965/66	32	28	–	–	–
1966/67	–	26	25	–	–
1967/68	–	–	23	23	23
1968/69	–	–	–	22	22

Képesítő vizsgát tett
összesen:

45 fő

Ennek ellenére középiskolai tagozat teljes tanügyi dokumentációját Németh Sándor gyakorlati oktatásvezető készítette el.

[illegible]

Mint már az előző fejezetekben kifejtettük a MüM és az OM javaslatára Várpalota is szakközépiskolai képzési jogot kapott, de ezen időszakban Nagykanizsán is folyt mélyfűróipari technikus, illetve 1964. év utáni időszakban szakközépiskolai oktatás. Bázis vállalatok, mint pl. Ásványkutató és Mélyfűró Vállalat Nagykanizsa, Kőolajipari Tröszt Budapest, Nagylengyeli Kőolajtermelő Vállalat, Dunántúli Kőolajfűrási Üzem Nagykanizsa, Vízkutató és Fűró Vállalat Budapest, Bauxitkutató Vállalat Balatonalmádi, Országos Kőolaj és Gázipari Tröszt Budapest, Dunántúli Kőolajipari Gépgyár Nagykanizsa stb.

Ezért a nagykanizsai iskola vezetése az olajbányászok oktatásában tartotta szükségesnek olajipari telephely kialakítását. Ennek megvalósítása 1968-ban a telephely kijelölésével, és tereprendezéssel kezdődött. 1969-ben állították fel az első fűrótornyot, mellyel biztosították a szakmai oktatás alapjait. Mivel a szakközépiskolai képzés centrumaként Nagykanizsa szerepelt, így megoldandó feladatként jelentkezett a gyakorlótelep továbbfejlesztése, a berendezések működőképes állapotba hozása, a szükséges kutak fűrása. A négy kút biztosította a gyakorlati oktatás feltételeit. A tanulók számára elméleti oktatási tantermet, raktárt és szociális helyiségeket alakítottak ki.

Sajnos az oktatási kormányzat nem tudta meghatározni a szakközépiskolai oktatás igazi célját és feladatát, ezért a színvonal csökkenés jellemezte ezen időszak szakoktatási folyamatát. E folyamatot az 1975-ben bevezetett szakmunkás képzési célú szakközépiskolai oktatás tetőzte be, ami szükségszerűen a színvonal csökkenéséhez vezetett. A későbbiekben az ipar igényit figyelembe véve a tan-telephelyen három új műhely és három tanterem építésre került sor. Az épületet 1990. júniusában vették birtokukba az iskola tanulói, illetve pedagógusai.

Már az 1980-as években jelentkezett az üzemek részéről az az igény, hogy középvezetők kiképzése is szükséges az olajiparban, illetve a mélyfűróiparban. Ezen igény kielégítésére 1989-90-es tanévben újra érettségiztek és tettek technikus minősítő vizsgát a hallgatók. Eltérés a régitől abban volt, hogy öt év alatt lehetett megszerezni a technikus oklevelet.

A későbbi években az ipari igények kielégítése céljából megkezdődött a felnőtt- és továbbképzése tanfolyami rendszerrel.

Az ezredforduló időszakában az iskolavezetés fő feladataként jelentkezett a bányászati tevékenység folytatása. E cél érdekében és a követelmények emelkedése miatt új gyakorlótelep fejlesztés látott napvilágot.

2003-2004-ben a gyakorlótelepen belső építészeti átalakítással korszerűsítették az elméleti oktatás feltételeit. Pl.: szakmacsoportos tantermek kialakítása, számítástechnikai háttér létrehozása, korszerű öltöző, fürdő létrehozása, a meglévő épületek felújítása.

2004. szeptemberében bevezetésre került az energiatermelő és -hasznosító országos képzésben is szereplő szakképzés, melynek választható szakiránya: mélyfűró, fluidumkitermelő, gázipari és megújuló energia gazdálkodási technikus.

Összefoglalva megállapítható, hogy a középfokú oktatás a mélyfúró szakmában jó helyen van, él és virágzik.

Sajnos a szakmunkásképzés szünetel és csak vállalati képzési (átképzési) formában létezik.

Bázisvállalatok

1951-től Bulafai Kőolajtermelő Vállalat Bázakerettye (BKV) Lovászi Kőolajtermelő Vállalat Kútfej (LKV) Ásványkutató és Mélyfúró Vállalat Nagykanizsa

1957-től Kőolajipari Tröszt Budapest

BKV LKV

Dunántúli Kőolajfúrási Üzem Nagykanizsa (DKÜ)

Nagylengyeli Kőolajtermelő Vállalat Gellénháza (NKV)

1960-tól Országos Kőolaj-és Gázipari Tröszt (OKGT) Budapest

BKV, LKV, DKÜ, NKV

Nagyalföldi Kőolaj- és Földgáztermelő Vállalat Szolnok (NKFV)

Dunántúli Kőolajipari Gépgyár Nagykanizsa (DKG)

Földtani Kutató és Fúró Vállalat Várpalota (FKFV)

Vízkutató-és Fúró Vállalat Budapest (VIKUV)

Bauxitkutató Vállalat Balatonalmádi

1964-től Dunántúli Kőolaj-és Földgáztermelő Vállalat Gellénháza (DKFV)

OKGT Dunántúli Kutató és Feltáró Üzem Nagykanizsa (DKFÜ)

OKGT Nagyalföldi Kutató és Feltáró Üzem Szolnok (NKFÜ)

NKFV, DKG, FKFV, VIKW, Bauxitkutató

1978-től Kőolaj-és Földgázbányászati Vállalat Nagykanizsa (KFV)

(a többi változatlan)

1991-től MOL Magyar Olaj-és Gázipari RT Budapest

ROTARY Fúrási Rt. Nagykanizsa

DKG EAST RT Nagykanizsa

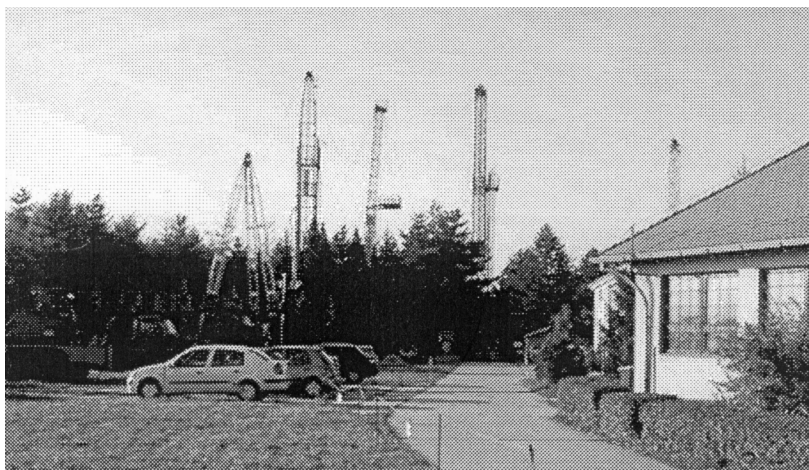
Kunpetrol Kft. Kiskunhalas (2004-től Explant Kft. Kecskemét)

Nagykanizsa

Az olajbányász szakképzés tanulólétszámának alakulása

Tanév	Évfolyamok				Képesítő vizsgát tett	
	I.	II.	III.	IV.	Nappali	Levelező
	Ásványolajbányászati Technikum 1 évig, utána Kőolajbányászati és Mélyfűróipari Technikum					
1951/52.	39					
52/53.	56	38				
53/54.	41	50	36			
54/55.	30	30	42	35	33	
55/56.					26	
56/57.					19	
57/58.					23	12
58/59.					33	14
59/60.					26	7
60/61.					27	13
1961-től Zsigmondy Vilmos Kőolajbányászati és Mélyfűróipari Technikum						
61/62.					62	11
62/63.					50	16
63/64.					61	28
64/65.					64	23
65/66.					50	23
66/67.					54	14
67/68.					68	
68/69.					63	
69/70.					56	
70/71.					36	
71/72.					95	
Zsigmondy Vilmos Kőolajbányászati és Mélyfűróipari Szakközépiskola						
72/73.					76	
73/74.					83	
74/75.					60	
75/76.					62	
76/77.					54	
77/78.					51	
78/79.					62	
79/80.					51	
80/81.					44	
81/82.					45	
82/83.					39	
83/84.					38	

Tanév					Képesítő vizsgát tett	
					Nappali	Levelező
84/85					34	
85/86					40	
86/87					36	
87/88					35	
88/89					33	
„Mélyfúró és szénhidrogénkitermelő” szak (5 éves képzés)						
	Nappali technikus		Levelező technikus		Levelező szakmunkás	
89/90	41					
90/91	40					
91/92	35					
92/93	35					
93/94	19					
94/95	12		37		---	
95/96	12		---		26	
96/97	18		65		---	
1997/98-től érettségi után +2 év technikus (6 éves) képzés						
	„Mélyfúró szak”		„Fluidumkitermelő szak”			
	Nappali technikus	Levelező szakmunkás	Levelező technikus	Levelező szakmunkás		
97/98			30	31		
98/99	18	13	30	27		
99/2000	15	---	28	51		
2000/01	10	---	---	17		
2001/02	4	---	20	---		
2002/03	10	---	---	---		
2003/04	8	---	14	---		

Zsigmondy Vilmos és Széchenyi István Szakképző Iskola Nagykanizsa
Gyakorlótelep

11.6. Mélyfúró és kútüzemeltető szakma az egységes magyar szakmunkásképzésben

A szakmunkásképzés kérdéseit átfogóan utoljára az 1949. évi IV. sz. törvény szabályozta. A képzés átfogó jogi szabályozását az 1961. évi III. törvény rendezte a szükséges korszerűsítési igények figyelembe vételével. Az új törvény alapot adott a tartalmi, pedagógiai és szervezeti fejlesztés számára. Egységesen szabályozta a képzést. A szakmunkásképző iskolát szervesen beillesztette a közoktatás rendszerébe, a képzés oktatási jellegének kidomborításával új alapokra helyezte a tanulóképzést, a képzés korszerűsítésének, fejlesztésének, szervezeti felépítésének figyelembe vételével.

Az 1969. évi VI. számú törvény „Magyarországon folyó és szakmunkás-bizonyítványt nyújtó mindennemű szakmunkásképzésre” vonatkozott. Az új jogszabályok 1970. január hó 1. napjával léptek hatályba. A megjelent jogszabályok sok vonatkozásban olyan alapvető változásokat is tartalmaztak, amelyek sokszor a képzéssel kapcsolatos korábbi szemlélet megváltozását is igényelte.

Mint említettem, Várpalotáról a mélyfúró és kútüzemeltető szakma szakközépiskolai képzése Nagykanizsára került, így a képzést indító iskola csak szakmunkásképzéssel foglalkozott.

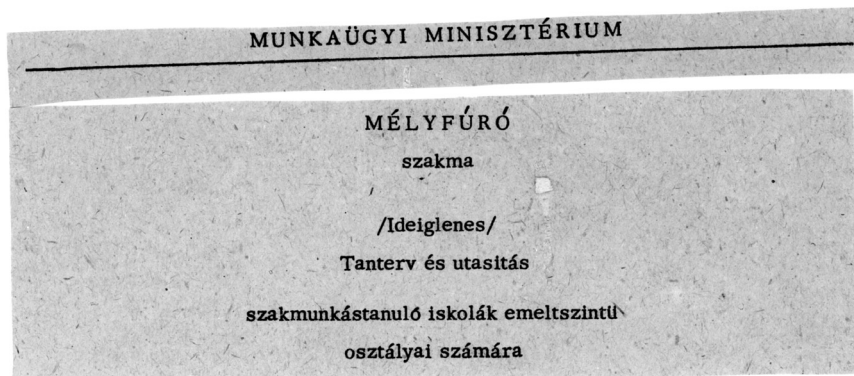
1968-ban bázis vállalatként bekapcsolódott az olajipar is, és ennek megfelelően szükséges lett volna továbbra is a szakközépiskolai tagozat, de helyette az „emeltszintű” szakmunkásképzés került bevezetésre.

A szakoktatás szakmai szintjét újra át kellett dolgozni a „B” tagozat elvárásainak megfelelően.

Realizálva a szakmai szint: (képzési idő 3 év)

– Szakmai gyakorlat követelményei

- a. Alapképzés (tanműhely) gépész szakmák szintjén, készség fokáig (önálló tevékenység)
- b. Önálló munka időszaka (II. évfolyam, tanműhely) gépek karbantartása, javítása (önálló tevékenység)
- c. Speciális képzés (üzemi fúróberendezéseken)

TARTALOMJEGYZEK

Közismereti tantárgyak tantervei

36538 r.sz.különkiadványban jelenik meg.

Általános elektrotechnika

testnevelés

26775, 26775/A, 26775/B r.sz. külön kiadványban jelenik meg.

Szakrajz

Szakmaismeret

Geológia

Gépészeti ismeret

Balesetelhárítás

Szakmai gyakorlat

Óraterv

T a n t á r g y	Rendeskoruak			Érettségizettek	
	É v e k é s h e t e k s z á m a				
	I.	II.	III.	I.	II.
	36	36	36	36	36
Magyar nyelv	1	2	2	-	-
Történelem	1	2	1	-	-
Matematika	3	2	2	-	-
Fizika	2	-	-	-	-
Kémia	3	-	-	-	-
Testnevelés	2	2	-	-	-
Osztályfőnöki óra	1	1	1	1	1
Szakrajz	2	2	-	2	-
Szakmai ismeret	2	2	2	2	3
Elektrotechnika	-	2	-	-	-
Geológia	-	1	2	1	2
Gépészeti ism.	1	1	1	2	1
Balesetelhárítás	-	1	1	-	1
Osszesen:	18	18	12	8	8
Szakmai gyakorlat	21	21	32	40	40
Évvégi gyakorlat /6,5 hét/	42	42	-	48	-

Az eddigi képzés gyakorlati oktatása közepesen biztosított feltételek mellett zajlott, mivel nagyon nehéz volt biztosítani a tantervi követelményeket.

A képzésben résztvevő vállalatok kérésére és megbízása alapján a MüM által megbízott iskolai és mellette dolgozó vállalati szakemberek a legapróbb részletig felmérték a mélyfúró és kútüzemeltető szakma dologi tevékenységét és ennek alapján tettek javaslatot egy új szakmai és gyakorlati követelményrendszerre. Ennek eredményeként új átdolgozott Óra és tantervek készültek, de már kiegészítve a létesítendő tanüzem tárgyi feltételeinek kiművelésével, gépi és felszereltségi normatívájával, eszközrendszerével.

Ezekből az újonnan készített tanügyi dokumentációkból már világosan kitetszik, hogy az ásványkutatás, szénhidrogén-kutatás, vízkutatás is szerves része a szakmai oktatásnak és ennek megfelelően kell kiművelni az elméleti és gyakorlati oktatás tárgyi feltételeit.

Az új képzés két részre tagolta az oktatási tevékenységet:

- általános, alapozó tanműhelyi oktatás, valamint tanudvari tevékenység,
- vállalati munkacsoportok mellett egy éves speciális képzés.

E cél érdekében komoly tárgyalások indultak egy minden igényt kielégítő tanüzem létrehozására. Sokáig az eredmény sem váratott magára.

A képzésben résztvevők az alábbiak szerint járultak hozzá a tanüzem létesítéséhez:

Bauxit Kutató Vállalat	500.000 Ft
Vízkutató Vállalat	500.000 Ft
Földtani Kutató és Fúró Vállalat	1.200.000 Ft
Munkaügyi Minisztérium	<u>1.200.000 Ft</u>
Összesen:	3.400.000 Ft

A tanüzem tervezett költségvetéséből (9.000.000 Ft) így még hiányzott 5,6 millió forint. Bese Vilmos, az akkori Olajipari Tröszt vezérigazgatója felajánlotta a hiányzó összeget, azzal a feltétellel, hogy a szakmai képzés segítséget ad az olajbányász képzéshez.

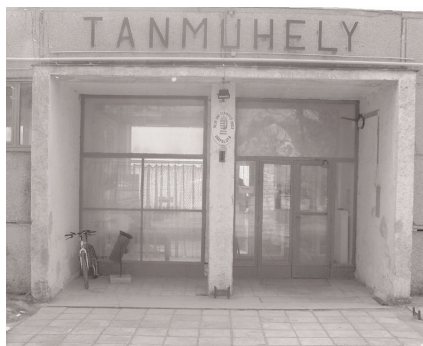
Így született meg a 103. sz. Mélyfúró és kútüzemeltető komplex szakma, melyen belül az

- 1-es leágazás mélyfúró és kútüzemeltető,
- 2-es leágazás olajbányász, szénhidrogén kitermelő

A két leágazás az első két tanévben közös tananyaggal indult, majd a harmadik évfolyamban speciális képzés került bevezetésre. (1978-79 tanévtől kezdődően a 103-2 szénhidrogén kitermelő képzés átkerült a 612. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézethez Orosházára.)

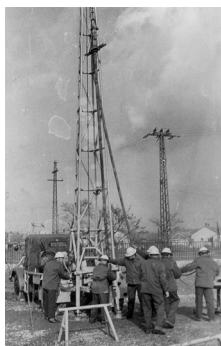
Az eredeti terveknek megfelelően 1969. szeptember 1-jén az új tanüzem átadásra került. A tanüzem az akkori követelményeknek megfelelően biztosította az oktatás követelményeit, feltételeit.

A tanüzemet Mekis György munkaügyi miniszter át. Az ünnepélyen állami és pártszervek vezetői, illetve delegált tagjai, bázisvállalataink igazgatói, főmérnökei vettek részt. Természetes, hogy a sorból nem maradhatott ki a 305. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet vezetősége, tantestülete és tanuló ifjúsága sem.

Az újonnan átadott tanműhelyben, I. évfolyamos tanulók fémipari alapképzésen, Varga Ferenc szakoktatóval

A korszerű tanüzem olyan tanudvarral rendelkezett, ahol az alapszakmai képzés (a II. évfolyam oktatása), a gyakorlatban is megtalálható gépeken történt, 11 db tanfűró berendezés üzemeltetésével.

G 100-as berendezés

K 58-as berendezés

Felvetődött az elmúlt évtizedek során, hogy az iskola konzervatív, elmarad a mától, elavult dolgokat tanít, fél az újtól stb. Ilyen vádak érték azt a testületet, amely mindent megtett annak érdekében, hogy a mélyfűró szakma oktatását maximálisan felvirágoztassa. Olyan tevékenységet kezdett ez a team 1969-ben, amely ma is követendő példaként áll a jelenlegi fiatal testület előtt, melyet követni lehet és kell!

Az iskola a fejlesztés érdekében a legszorosabb kapcsolatot építette ki bázisvállalataival.

Ezek voltak: Bauxit Kutató Vállalat, Balatonalmádi,
Országos Földtani Kutató és Fúró Vállalat, Várpalota,
Dunántúli Kőolajkutató és Kitermelő Vállalat, Gelénháza,
OKGT vállalatai: Nagyalföldi Kőolajkutató és Kitermelő Vállalat, Szolnok,
Vízkutató Vállalat, Cegléd.

A felsorolt bázisvállalatok naprakész kapcsolatot igényeltek és rendszeresen küldték termékismertetőiket, újságjaikat, szakembereiket. Együttműködési szerződések alapján, minden új technikai eljárás az iskola szakembereinek rendelkezésére állt.

Így nem volt nehéz feladat az ismeretek begyűjtése, de ez üzemlátogatások alkalmával is elérhető cél volt.

Az évek múlásával a vállalati kapcsolatok elmélyülésével, vállalatok székhelyein lebonyolított szakmunkás-vizsgáztatások alkalmával is értékes információkhoz jutott a képzésben résztvevő szakoktató, szaktanár. Ennek tudható be, hogy akár géptani vagy munkavédelmi újdonságok jutottak el a tantestülethez, azok már egy-két éven belül tankönyvként is forgalomba kerültek, emelve a szakma oktatásának színvonalát.

*TA-13 tip. torony felállítása
tanudvari feladat*

Közismert tény volt, hogy a szakoktatás tárgyi eszközrendszerének és az ehhez biztosítandó pedagógiai módszertani munkának összefogója a MűM által létrehozott Módszertani Intézet, majd annak utódszervezete, a Szakoktatási Pedagógiai Intézet volt évtizedeken keresztül.

Feladata volt: az iskolák oktató-nevelő munka aktuális problémáinak vizsgálata és megoldásuk segítése.

A feladatok középpontjába került az elemző, kísérletező munka tervszerű segítése, tankönyv készítési feladatok segítése. A szakoktatási reform végrehajtásakor az intézet erőfeszítéseket tett annak érdekében, hogy a módszertani és oktatástechnikai eszközök rendelkezésre álljanak minden iskola részére.

Ez alapján jött létre Várpalotán is egy olyan team, mely a korszerű oktatáshoz szükséges alapeszközöket (audiovizuális eszközök, modellek, makettek, kezelő berendezések, egyéb információhordozó anyagok, stb.) elkészítette, folyamatosan alkalmazta.

Így az elméleti oktatás területén is igen dinamikus fejlődés indult meg. Önálló tantermet és szertárt kapott a szakmai oktatás (felszerelve mindazon információt átadó eszközökkel, mely a szakoktatás céljait volt hivatva megvalósítani).

További tervként szerepelt a szakelméleti oktatás teljes szemléltető és eszközrendszerének kiművelése. Ez a folyamat is megvalósult, és csak egy berendezés hiányzott, az pedig a kitörésgátló szimulátor volt.

Fúrási és mentő szerszámok rendszerezése

A mostoha körülmények közötti indulástól óriási fejlesztési munkát végzett az eszközkészítő, fejlesztő csoport is Szekeres Szaniszló szakoktató irányításával. Az eszközrendszer kiművelése, tervezése Kóta Kálmán nevéhez fűződik. Mindkét személy újtási kiállításokon mutatta be eszközeit, több oklevéllel jutalmazták munkáikat.

Fő célként jelentkezett a korszerű taneszközökkel való oktatás megvalósítása, tanulók érdekeltté tétele az ismeretanyag elsajátítás folyamatában. A tanulók nagy örömmel vettek részt az olyan jellegű tevékenységekben, melyek a tanítási órákat tették színesebbé, mert korszerű taneszközökkel folyt az elméleti oktatás. A taneszközök összeállításánál és szerkesztésekor motiváló tényezőként szerepelt az a tény, hogy kapcsolódott a szakelmélet tankönyvéhez és így a szemléltetés tökéletes harmóniát biztosított a tananyag elsajátításához.

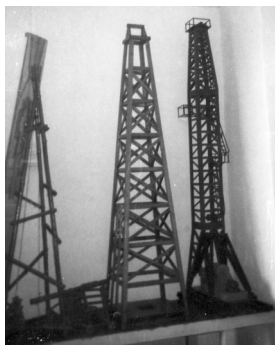
Nagyrotari berendezés

Gulliver torony

A tanulók az oktatási eszközök sokaságából választották ki tanóráikon azt a gépet, technológiát, ami a „legszebb, legjobb” és így a tantárgyhoz, szakámhoz való hozzáállásuk is pozitív irányba módosult. A korszerű taneszközök alkalmazása, a szemléltetés megtervezése elősegítette a tanulók aktivizálását, így megkönnyítette

az új ismeretek befogadását, feldolgozását, megerősítését, bevésését az ismétlés tervszerű alkalmazásával.

Toronymodellek

Amit a mélyfúró szakmai oktatással megbízott oktatógárda ösztönösen kezdett művelni (szemléltető táblák, táblázatok, rajzok, diafilmek, mozgóképek, modellek, applikációs eszközök, stb.) nem egyszerűen a technikai eszközök beiktatását jelentette a tanítási folyamatba, hanem a tudományosan megalapozott tanítás átfogó módszereként, mint pedagógiai technológia került bevezetésre. Ennek folyamatában alakult meg az iskola oktatás-technológiai kabinetje, önálló mérnök-tanár irányításával. Így egy célszerűen tervezett folyamat kezdődött el, mely megújította és a gyakorlati pedagógiával kapcsolta össze a szaktudományt és az oktatás, nevelés folyamatát.

Kiemelten kell szólni a III. évfolyam gyakorlati oktatásának fejlesztéséről, mely elősegítette a tanulók üzemi szinten lévő termelő tevékenységét. Míg eddig az elméleti és gyakorlati tevékenység I-II. évfolyamon szervezett iskolai és tanműhelyi (tanüzemi) tevékenység volt, addig a III. évfolyam tanulói a beiskolázó bázisvállalatok egyes munkahelyein kaptak gyakorlati oktatást, de az utazások miatt a szervezett képzés nehézségekbe ütközött. Ezért javaslatként került az illetékes főhatóság elé az a kérdés, hogy adott szakmában (pl. mélyfúró) a beszámoltató oktatás helyett turnusos szakelméleti oktatás kerüljön bevezetésre. Így a tanulók a tanév első tíz hetében szakmai gyakorlaton vesznek részt, heti 42 órában, míg az ezt követő 17 szorgalmi héten elméleti oktatás folyik 36 órában. Végül 6 héten keresztül ismét szakmai gyakorlaton vesznek részt a tanulók. Ezen elképzelés tanügyi dokumentációjának (óraterv, tananyagterv, szakmai szint megállapítása, szakmunkásvizsga lebonyolítása, stb.) kiművelést a várpalotai szakmunkásképző iskola mélyfúrós munkaközösségére bízta és Németh Sándor, valamint dr. Mihály Lajos készítette el kikérve a beiskolázó vállalatok véleményét is. (A bevezetésre kerülő anyagot Krisztián Béla és Paulics Gyula bírálta, illetve lektorálta.)

Az óratervben meghatározott szakmai tantárgyak közül az anyag és gyártásismeret, szakmaismeret, munkavédelem géptani ismeretek, geológia tantárgyak részletes órabeosztása és tématerve készült el.

Ezen munka elvégzése és a szakoktatási követelményrendszerbe való beállítása könnyebbé tette tanárnak, tanulóknak a felkészülés folyamatát, szakmunkásvizsgára való ismeretanyag rendszerezését. Így kialakult egy olyan szakoktatói csoport, akik a brigádok mellett dolgozó tanulókat ellenőrizték, szaktanácsot adva a szakmai készségfejlesztés folyamatához, valamint a munkafolyamatok jártasság fokára való eljutás biztosításához.

A turnusos rendszerű képzés bevezetése úgy gondoljuk elérte célját és biztosította a gyakorlati oktatás szervezethez, a szakmai felkészülésnek a követelményeit.

Kőzetvizsgálatok

Viszkózitás mérés

Az évek múlásával, új technológiák bevezetésével, új célként jelentkezett egy kőzetfúró laboratórium létrehozása. Ezen labor munkájában való tevékenység lehetőséget biztosított a testközeli szemléltetés bemutatására a fúrhatóság, a kőzetfúró szerszám használhatóság, a talpterhelés stb. megértése vonatkozásában. Tehát az iskola további terveként jelentkezett egy olyan iszaplabor létrehozása, felszerelése, amely biztosította a szükséges gyakorlatok elvégzését a fenti témákban.

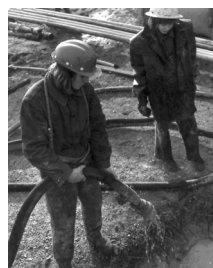
Az eddig elmondottakból azt hiszem világosan kitűnt, hogy a várpalotai iskola vezetői, pedagógusai minden erővel arra törekedtek, hogy ami a tantervben rögzített téma az üzemi szinten csak jól képzett, jól nevelt, jó munkaerővel szakemberek kibocsátásával biztosítható.

Az iskola az elmúlt évtizedek alatt bázisvállalataival összenőtt, ezernyi szállal kapcsolódott az üzemi feltételekhez, technológiákhoz, amit a bázisvállalatok el is ismertek különböző kitüntetésekkel is. A várpalotai mélyfúró-kútüzemeltető szakma nagyon sok gépet, berendezést kapott, amit a tanműhely tanudvarán üzemeltettek.

Ezek voltak:

- FA négylábas fúróberendezés,
- MY-40 Claerius fúróberendezés,
- AUB geofizikai robb.lyukfúró,
- G 100 kisrotari fúrógép,
- ZIF 300 magfúró,
- URB 2A 150 m kapacitású fúró,
- AVB (100 m) fúró
- U 50-es rotari berendezés,

- T 50-es lyukbefejező berendezés (2000 m),
- T 13 torony,
- KA 58, Ta 13 középmélységű rotary fúrótorony, + erőgép és gépház.

*KA 58, Ta 13-as berendezés
(beépítés, kapcsos munkája, iszap homogenizálás)*

Szólni kell arról a tevékenységről is, amit az elméleti oktatásban résztvevő technikus és mérnök-tanárok végeztek. Kiemelkedő tevékenység volt részükről az a munka, amit a tankönyvírás területén végeztek. 1968-tól kezdődően beszélhetünk arról a tevékenységről, hogy az iskola írásos publikációs tevékenysége kiemelten szerepelt a szakma célfeladatainak megvalósításában. A szakmai képzés tartalmának korszerűsítését bízta az iskolára a Szakoktatási Pedagógiai Intézet, mely az új óratervek, tantervek, szakmai szintek, tankönyvek elkészítésével olyan személyeket választott, akik sokéves üzemi és pedagógiai tapasztalattal rendelkező személyek voltak.

A szakmához kapcsolódó széleskörű tudományos-technikai információk gyűjtése mellett (gépekről, berendezésekről, szakmunkások munkafeladatainak tartalmi módosításának feladati, stb.), kutatási eredmények beiktatásával kellett új tankönyveket megírni, illetve új szakmai szintet kiművelni és a vállalati igényekhez igazítani.

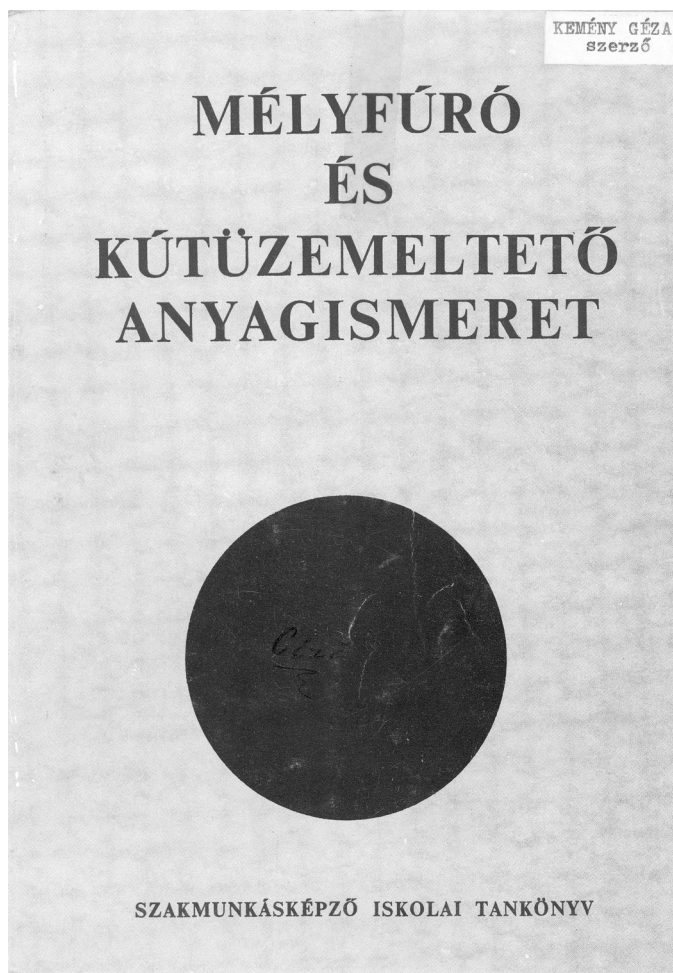
A képzési követelmények, régi tankönyvek és az új elméleti és gyakorlati oktatási koncepciók maximális figyelembe vételével készültek el azok a tankönyvek, melyek bemutatták a modern szakmai ismereteket a meglévő kutatási eredmények felhasználásával, és így a tartalom és a tanítási folyamat olyan kiegészítő szakirodalmat kapott, mely tanárnak és diáknak tanulási sikert adott.

Tehát: A korszerűen feltárt tartalom hatékony oktatása igényelte a modern oktatástechnikai eszközök, tankönyvek felhasználását, alkalmazását a tanulás és az oktatás tartalmi folyamatában.

E tevékenység bizonyítéka az alábbi tankönyvek létrejötte:

- Kemény Géza: Mélyfúró és szénhidrogén kitermelő anyag- és gyártásismeret I-II. kötet
- Kemény Géza: Mélyfúró és kútüzemeltető munkavédelem I-II. kötet (lektor)
- Kóta Kálmán: Mélyfúró és kútüzemeltető szakmai ismeret I. és III. kötet
- Németh Sándor: Mélyfúró és kútüzemeltető szakmai ismeret II. kötet

- Németh Sándor: Mélyfúró és kútüzemeltető géptani ismeretek
- Németh Sándor: Olaj- és földgázbányász géptani ismeretek Szaktantárgyi módszertani útmutató
- Németh Sándor: Mélyfúró és kútüzemeltető géptani ismeretek oktatásához
- Németh Sándor: 103. Mélyfúró és kútüzemeltető alapszakma egységes eszközeinek jegyzéke
- Németh Sándor: Mélyfúró géptani ismeretek (szakközépiskolai tankönyv)
- Németh Sándor: Olaj- és földgázbányász géptani ismeretek
- Németh Sándor: Mélyfúró és kútüzemeltető géptan II.
- Németh Sándor: Propán-butángáz cseretelep-vezetők, -kezelők, közúti szállítók kézikönyve

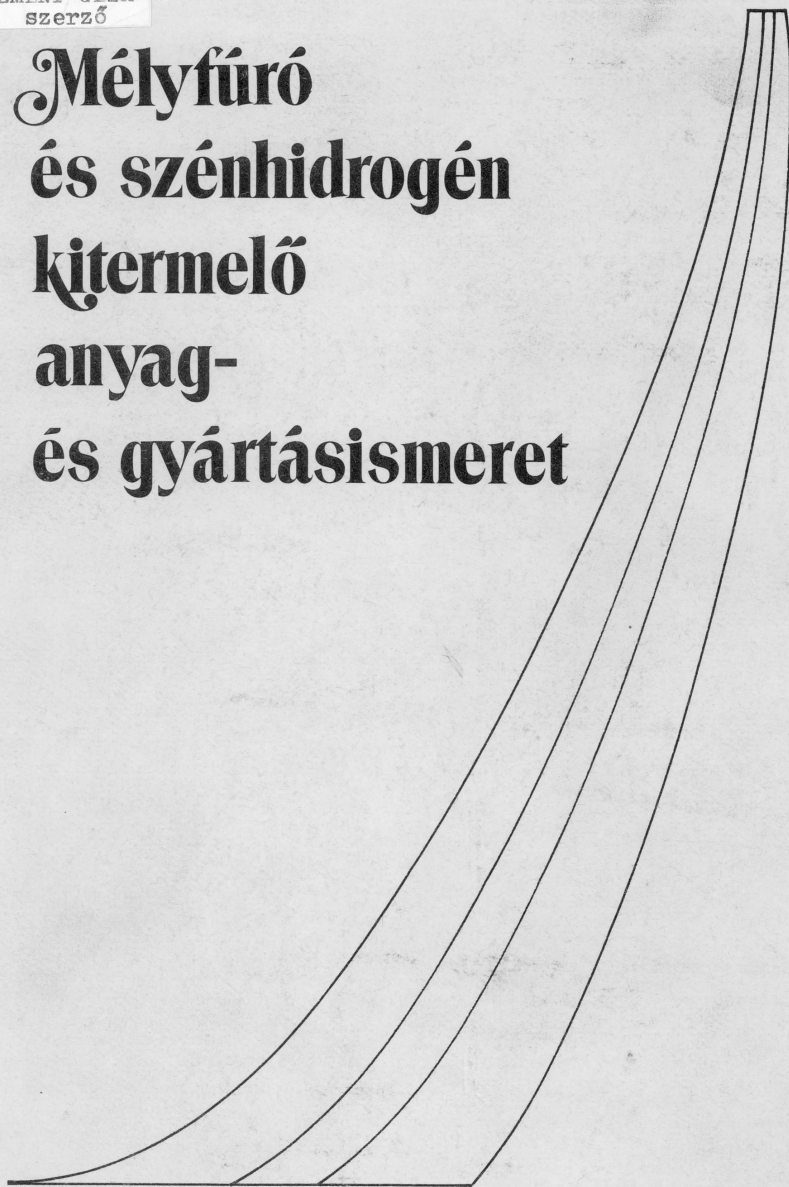
KEMÉNY GÉZA
lektor

**MÉLYFÚRÓ
ÉS
KÚTÜZEMELTETŐ
MUNKAVÉDELEM
II.**

SZAKMUNKÁSKÉPZŐ ISKOLAI TANKÖNYV

KEMÉNY / GÉZA
szerző

Mélyfúró és szénhidrogén kitermelő anyag- és gyártásismeret

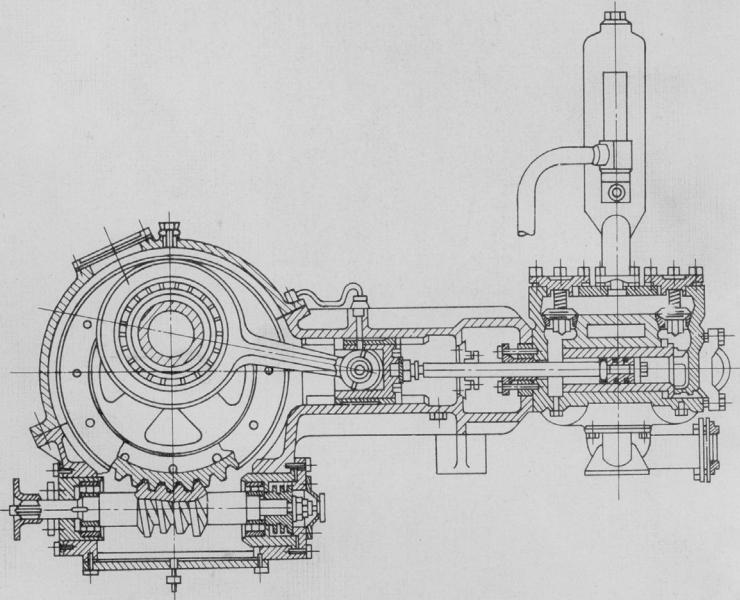
KEMÉNY GÉZA
lektor

MÉLYFÚRÓ ÉS KÚT- ÜZEMELTETŐ munkavédelem

SZAKMUNKÁSKÉPZŐ ISKOLAI TANKÖNYV

KÓTA KÁLMÁN
szerző

MÉLYFÚRÓ ÉS KÜTÜZEMELTETŐ SZAKMAI ISMERET

KÓTA KÁLMÁN
szerző

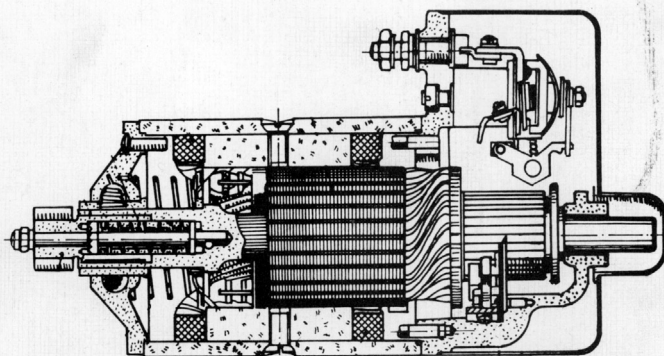
Mélyfúró és kútüzemeltető szakmai ismeret III.

Németh Sándor
szerző

MÉLYFÚRÓ ÉS KÜTÜZEMELTETŐ SZAKMAI ISMERET

SZAKMUNKÁSKÉPZŐ ISKOLAI TANKÖNYV

Németh Sándor
szerző

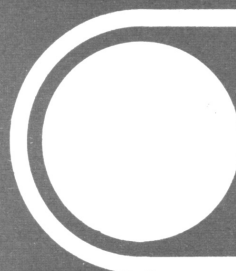

MÉLYFÚRÓ ÉS KÚT- ÜZEMELTETŐ GÉPTAN I.

Németi Sándor
Szeged

**SZAKTÁRGYI
MÓDSZERTANI
ÚTMUTATÓ**

**a mélyfúró és
kútüzemeltető
géptani
ismeretek
oktatásához**

**MŰVELŐDÉSI MINISZTERIUM
SZAKOKTATÁSI ÉS
TOVÁBBKÉPZÉSI INTÉZETE
1982**

Németh Sándor
szerző

MUNAKÜGYI MINISZTERIUM
SZAKKÖRÖKTATÁSI ÉS TOVÁBBKÉPZÉSI FŐOSZTÁLY

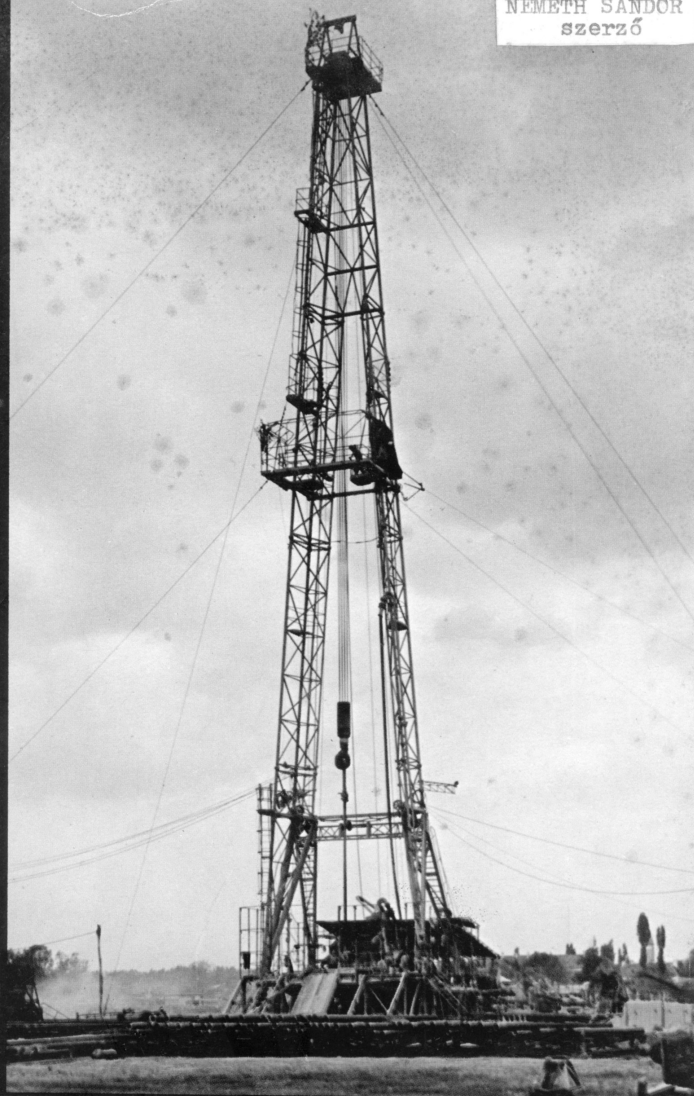
103. Mélyfúró és kutüzemeltető alapszakma
egységes eszközeinek jegyzéke

- 1974 -

Raktári szám: 36754/N

MÉLYFÚRÓ GÉPTANI ISMERETEK

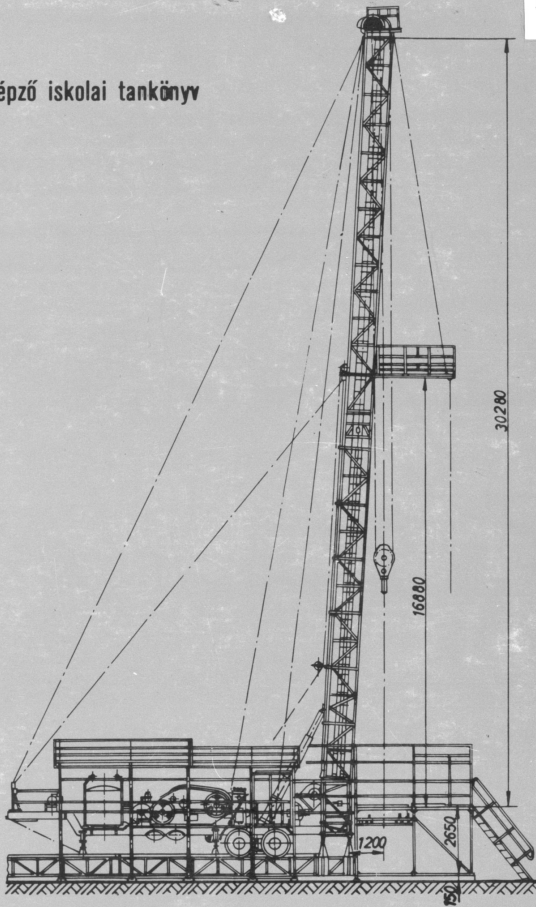
NÉMETH SÁNDOR
szerző

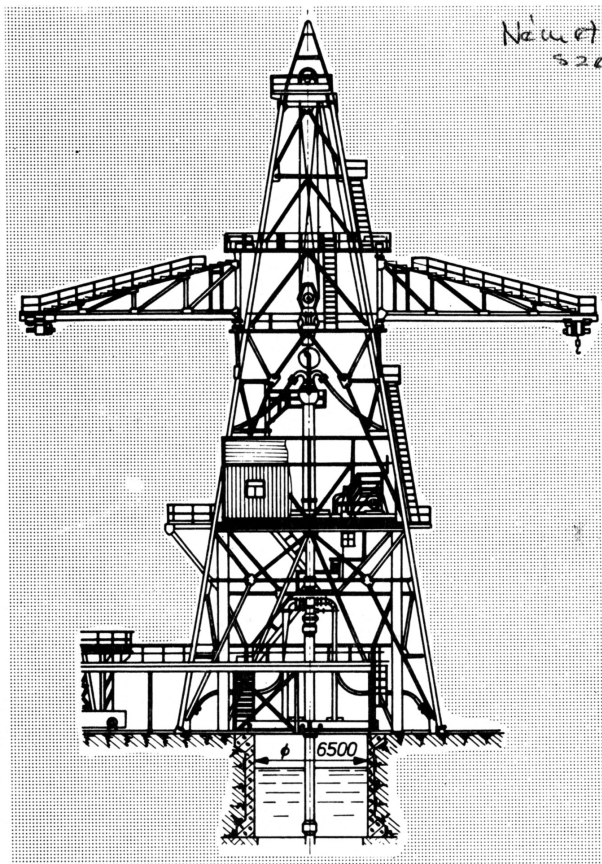
SZAKKÖZÉPISKOLAI TANKÖNYV

NÉMETH SÁNDOR
szerző

Szakmunkásképző iskolai tankönyv

Olaj- és földgázbányász géptani ismeretek

MÉLYFÚRÓ ÉS KÚTÜZEMELTETŐ

GÉPTAN II.

SZAKMUNKÁSKÉPZŐ ISKOLAI TANKÖNYV

Németh Sándor
lektor

MAGYAR SZÉNHIDROGÉNIPARI KUTATÓ-FEJLESZTŐ INTÉZET

P R O P Á N - B U T Á N G Á Z
CSERETELEPVEZETŐK, -KEZELŐK, -KÖZÜTI SZÁLLÍTÓK
K É Z I K Ö N Y V E

Budapest, 1986.

SZAMUNK: Szo-60/89.

ELŐADÓNK: Miklós József
és telefonszáma: 567-291

SZAMUK: _____

ELŐADÓJUK: _____

HIVATALBÓL
DIJATALANYOZVA

IPARI MINISZTERIUM
SZEMÉLYZETI ÉS OKTATÁSI FŐOSZTÁLY

1525. Budapest, II. Mártírok útja 85. Pf. 96.

Telefon: 122-690; 324-780; 326-570

Telex: 22-53-76

KÓTA KÁLMÁN elvtárs

3052. Ipari Iskolai Intézet és Fek

VÁRPALOTA

FELSZABÁLYZÁS - 4.

K 101

TÁRGY

Kedves Kóta Elvtárs!

Felkérem Önt a szakmunkásképzés korszerűsítéséhez a

103. A. MELYFÜRŐ

(Társaságunk és az ÁRPád Közgazdasági V. Szakmák)
szakma szakmai szintjének átdolgozására.

Az átdolgozáshoz az előző szakmai szintet és az azzal kapcsolatos vállalati észrevételeket mellékelem.

Az átdolgozott szakmai szintet

1989. március 10-ig

beérkezőleg szíveskedjék részünkre megküldeni.

Az átdolgozásért az átdolgozás mértékének megfelelően tiszteletdíjat fizetünk.

A korszerűsítés munkálatait osztályunkon e szakterületen Miklós József főmunkatárs irányítja.

Budapest, 1989. január

Elvtársi üdvözléssel
Dr. Jekkel Antal
főosztályvezető-helyettes

11.7 Felnőttoktatás

A mélyfúró szakma kialakulási és működési történetének tárgyalásakor már említettem, hogy a szakmai oktatás a vállalati tanfolyami oktatásokból (szakképzésből) alakult ki. Az 1950-es évektől kezdődően hazánkban is komoly fejlődésnek indult a kőolaj kitermelés, valamint a szénhidrogén előfordulások kutatása.

Ezért a mélyfúrással, olaj és földgáz bányászattal foglalkozó vállalatok (a munkaerő-hiány leküzdése céljából) rákényszerültek arra, hogy képzetlen felnőtt dolgozóit tanfolyami oktatás -szervezésével kiképezze és biztosítsa a megfelelő szakember-utánpótlást. Sajnos érezhető volt az tény, hogy a munkapadokra nagyon kevés szakember állt rendelkezésre, míg Nagykanizsa csak középszintű vezetőket képzett. Tehát szükségessé vált a szakmunkásképzés esti tagozati feltételeinek újra gondolása. Hibaként jelentkezett, hogy nem állt rendelkezésre egységes tananyag illetve tematika. Ezért esti tanfolyamokkal igyekeztek megoldani az alapképzettséghez szükséges ismeretanyag átadását. Sajnos ez nem minden esetben volt sikeres vállalkozás, mivel sok esetben a jelöltek nem rendelkeztek az általános iskola nyolc osztályos végzettségével sem.

Sem a nappali, sem a tanfolyami képzés során végzettekkel sem lehetett a munkaerő-igényt teljesíteni.

Tudott tény volt az is, hogy egyik képzési forma sem olcsó tevékenység, mégis a kutatással, termeléssel foglalkozó vállalatoknak vállalni kellett a tanfolyami képzést minden hátrányával együtt.

Sajnos az iparágban a tanulási kedv is csökkenő tendenciát mutatott, a vállalati felmérések alapján. A tanulási kedv csökkenésének okaira vonatkozóan sokféle vélemény hangzott el. Ezek közül néhány:

- a tanulók képzése drága,
- nem maradnak meg a tanulók a szakmában,
- nem alakulnak ki dinasztíák,
- megerhelő fizikai munka után nehéz rávenni a tanulásra,
- vállalatoknak sokba kerül az oktatás, megtérül-e a befektetés?
- nappali és esti oktatás között különbség van tudás területén a nappali képzés javára,
- a dolgozók között felmerül a kérdés: az iskola elvégzése után magasabb lesz-e a bérük?

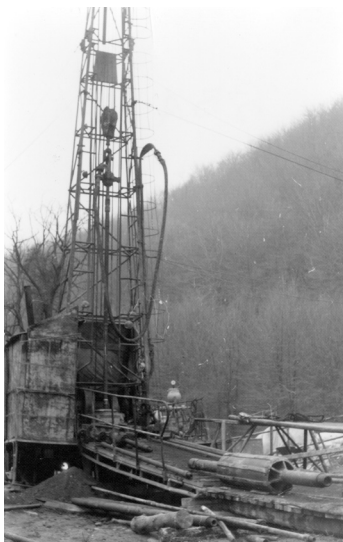
A fentiek alapján bázisvállalatok tanulmányozták a szakképzés csökkenésének folyamatát, és arra a következtetésre jutottak, hogy meg kell állítani az oktatásban résztvevők számának csökkenését.

Az oktatás színvonalát pedig emelni kell. Előírásként szerepelt, hogy vállalati tanfolyamokra 1975 utáni években csak két év munkapadon töltött szakmai gyakorlattal rendelkező munkavállalót lehetett beiskoláztatni.

Mivel az érvényes jogszabályok lehetőséget adtak a bentlakásos, egésznapos tanfolyam szervezésére a kőolaj és földgáz bányászattal, vízkutatással stb. foglalkozó vállalatok igényelték e képzési formát, melyet országos beiskolázással a várpalotai iskolát bízták meg. A tanfolyamra jelentkező dolgozó megkapta, átlagbérét, ingyenes szállását és étkezését.

A váraplotai iskola külön óra- és tantervet készített a szén, víz, olaj, bauxit, urán, érc profilú képzésnek. Az iskola műszaki állománya, a vállalati igényeknek megfelelően egy három hónapra szóló törzsanyagot állított össze, mely a szakmára illetve a szakmunkásvizsgára készített fel.

A szakmunkásképző iskola adta a kollégiumi elhelyezést, a tantermeket, az előadókat és az iskola mellett működő Állami Szakmunkásvizsga Bizottságot. Elnökét az Országos Bányaműszaki Felügyelőség biztosította.

*SzBA 500 típusú berendezés
terpen, felnőtt oktatás részére*

Az előzőekben már szoltam az egyéni érdekeltségről is. Mégpedig a bérek alakulása hogyan befolyásolja a képzésben való részvételt? Az ágazati képzésben résztvevők fizetés- illetve órabéremelésben részesültek. Ez a lehetőség növelte a képzésben résztvevő dolgozók kedvét, így a Nagyalöldi Kőolajkutató Vállalatnál is beindították e képzési formát, mely a váraplotai iskola felügyeletével (országosan kijelölt helyen) működött. A létszámcsökkenésnek nem az volt az oka, hogy csökkent az érdeklődés, hanem az, hogy a szakma zilálódott szét, vagy szűnt meg.

A bemutatott helyzet alapján megállapítható az a tény, hogy amíg léteztek az országosan működő bázisvállalatok, addig a képzés is szolgálta a szakmát.

A vállalati szakemberek oktatásba való elhelyezése, rendelkezésre bocsátása külön elismerést érdemel, különösen a szakmunkás-vizsgáztatások területén.

Itt említeném meg Simon Norbert, Ősz Árpád olajmérnökök segítségét, akik évtizedeken

át segítették, aktív részvételükkel emelték a szakmunkásvizsga-bizottság munkáját, mint elnök, elnökhelyettes.

Végül: a felnőttoktatás a volt vállalati segítséggel együtt olyan lehetőséget jelentett, ami szakmailag és erkölcsileg is magasabb kategóriát biztosított a végzett dolgozó és szaktanár részére.

**Kimutatás a felnőtt tanfolyamú
képzésekről, a mélyfúró és
olajbányászati szakmákban**

Év	mélyfúró	olajbányász
1970	59	162
1971	42	104
1972	64	47
1973	64	71
1974	14	81
1975	74	68
1976	224	63
1977	134	40
1978	141	29
1979	176	0
1980	109	0
1981	134	0
1982	106	0
1983	108	0
1984	89	0
1985	78	0
1986	129	0
1987	92	0
1988	97	0
1989	99	0
1990	26	0
1991	15	0
1992	0	0
1993	0	0
1994	0	0
összesen:	2074	665

KIMUTATÁS SZAKMÁNKÉNT AZ ELŐÍRT TANKÖNYVEKRŐL

100. BÁNYÁSZAT

103. MÉLYFÚRÓ ÉS KÜTÜZEMELTETŐ IpM

1. Mélyfúró

I. osztály

Munka- és környezetvédelem

OPI

37331

Munka- és környezetvédelem

36180/I

Mélyfúró és kútüzemeltető munkavédelem

36180/II

Mélyfúró és kútüzemeltető munkavédelem

Szakrajz

OPI

36302

Fémipari szakrajz és rajzolvasási példatár (Ajánlott!)

37390/1

Síkmértan

37390/1/F

Feladatlapok

37390/2

Vetületi ábrázolás

37390/2/F

Feladatlapok

37390/3

Metszeti ábrázolás

37390/3/F

Feladatlapok

37390/4

Felületi érdesség, tűrés

37390/4/F

Feladatlapok

37390/5

Jelképes ábrázolás

37390/5/F

Feladatlapok

Anyag- és gyártásismeret

OPI

37014

Mélyfúró és szénhidrogén kitermelő
anyag- és gyártásismeret

Geológia

OPI

37013

Geológia

Szakmai ismeret

OPI

36284

Fémipari alapképzés szakmai ismeret

36157/I

Mélyfúró és kútüzemeltető szakmai ismeret

36204/I

Mélyfúró és kútüzemeltető géptan I.

Szakmai gyakorlat

OPI

36209

Fémipari alapképzés szakmai gyakorlat

II. osztály

103-1.

Szakrajz		IpM
38332	Szakrajz	
Anyag- és gyártásismeret		OPI
37014	Mélyfúró és szénhidrogénkitermelő anyag- és gyártásismeret	
Szakmai ismeret		IpM
36157/II	Mélyfúró és kútüzemeltető szakmai ismeret	
36180/I	Mélyfúró és kútüzemeltető munkavédelem	
36180/II	Mélyfúró és kútüzemeltető munkavédelem	
Géptani ismeretek		IpM
36204/I	Mélyfúró és kútüzemeltető géptan I.	
Szakmai gyakorlat		IpM
36129/I	Hegesztő szakmai ismeret I.	
36129/II-A	Hegesztő szakmai ismeret II.	
36129/II-B	Hegesztő szakmai ismeret II.	
37083	A hegesztés biztonságtechnikája	

III. osztály

103-1.

Szakrajz		IpM
38332	Szakrajz	
Anyag- és gyártásismeret		OPI
37014	Mélyfúró és szénhidrogénkitermelő anyag- és gyártásismeret	
Szakmai ismeret		IpM
36157/III	Mélyfúró és kútüzemeltető szakmai ismeret	
36180/I	Mélyfúró és kútüzemeltető munkavédelem	
36180/II	Mélyfúró és kútüzemeltető munkavédelem	
Géptani ismeretek		IpM
36204/II	Mélyfúró és kútüzemeltető géptan II.	
36204/M	Mélyfúró géptani ismeretek	

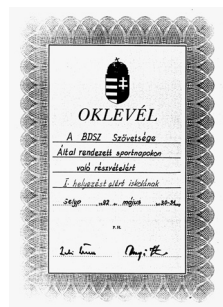
12. A BDSZ ÉS A BÁNYÁSZATI SZAKKÉPZÉS

A szakszervezetek mindig a munkásjogokért, a szabad művelődés, a szakképesítés és az ennek megfelelő bérezés, a szociális ellátások emberhez méltó biztosításáért folytattak küzdelmet. A politikai és gazdasági eszközökkel végzett munka új szakaszát jelentette, amikor a szakszervezetek az állami tulajdonú gazdaságban is érvényesíteni igyekeztek korábbi tevékenységük folytatásaként a bányamunkások jogaiért, szociális ellátása javításáért, bérezéséért folytatott küzdelmes harcukat. A BDSZ kitüntetett helyen kezelte a munkások képzését, továbbképzését. Olvasókör-
rei, könyvtárai minden bányavidéken megtalálhatóak voltak. A bányatulajdonosok elsősorban a munkások letelepítésével, a kolonizációval és a szociális ellátás folyamatosan bővülő, de mindig korlátozott juttatásaival vettek részt a bányavidékek munkássága életében.

A szakszervezetek, így a Bányászszakszervezet az 1945-ös államosítás után a termelés feltételei megteremtésére, szakmai nevelés, a szociális gondoskodás állami megszervezésének élére álltak. A BDSZ-nek közvetlenül és közvetve nagy szerepe volt a bányák biztonsági helyzetének javítására teendő intézkedések megszületésében, a bányászifjúság társadalmi és gazdasági helyzetének alakításában. A szakszervezet nagymértékben működött közre a bányavidékeken szervezett ifjúsági vándorképzés megteremtésében.

A szakszervezeteket sokan a párt együttműködő szerveként tekintették, ami számos esetben tény, hisz a kötelező tervezési gyakorlatra és a tervek megvalósítására tett intézkedések, gazdasági előkészítés után, kezdetben zömmel a párttól indultak el. A tervgazdaságban meghatározott feltételeknek megfelelően azonban a BDSZ mindig törekedett sajátos céljai közvetlen vagy közvetett megvalósítására, amiben sikeresen járt el. A Bányászszakszervezet szakmai feltételei és érvei fokozatosan érvényesülhettek, ami a gazdaságot és bányászatot érintő határozatok korrekcióiban folyamatosan követhető. A BDSZ a politikai együttműködésen túl érdekvédelmi, gazdasági és társadalmi mozgósító tényezőként sajátosan önálló, szakmai társadalmi szerepet vállalt. Kritikusan foglalt állást a nyugdíjak, a bérezés, a női foglalkoztatás bányabeli lehetőségéről. A BDSZ szervezetei önállósága, a szocialista brigádok mozgalmának és kezdeményezéseinek folyamatos önálló irányba terelése fokozatosan erősítette azt a demokratizmust, amely a helyi viszonyoknak megfelelő feltételeket megteremthette. Ezt az ifjúsági mozgalomban is igyekezett érvényesíteni. Állandó volt a kultúra és a sport, az oktatási intézmények támogatása. Ennek köszönhetően az oktatás különböző formái, az egészségügyi kutatások és ellátások éppúgy szakszervezeti és vállalati feladatok és támogatottak voltak, mint a munkaversenyek, az üdültetés vagy az ifjúsági szervezetek patronálása, a sport- és kulturális csoportok felszerelése, támogatása. A vándor-

nuló iskolák mindegyikében működött a Bányászszakszervezet, természetes, hogy alapszervezeteit folyamatosan támogatta. Különböző együttműködési szerződésekkel ezt a kapcsolatot állandóan fenntartották. A csak vājárképzést folytató intézetekben száz százalékos volt a bányász-szakszervezeti tagság. Ebben csak akkor történt változás, amikor az iskolák képzési struktúrája megváltozott. Ahol és ameddig a vājárképzés megmaradt, ott a szakszervezeti tagság a BDSZ-nél folytatta aktív tevékenységét.

A Bányászszakszervezetek az ipari tanuló iskolákban mindazon szakszervezeti értéket és jogosítványt képviselték, amit az üzemekben is gyakoroltak. A szervezeti élet személyiségformáló hatása, a szakszervezeti brigádmozgalomba kapcsolódás különböző formái jelentősen befolyásolták a munkához való felelős és teljesítményre törekvő magatartást, a közös kulturálódás igényét és annak igénybevételét. A bányászszakszervezet olyan egyéniségeket nevelt ki, akik az irodalom vagy a művészetek, a sport különböző ágaiban máig országosan is sikeres emberek. Vājártanuló korában ismerkedett meg az irodalommal Ladányi András író, aki kezdő irodalmi tájékozódásától kezdve, mint átélője a bányászat felemelkedő és elmúló korszakának, a kor hiteles tanújaként irt több, forrásértékű munkát a bányásatról, a vājárképzésről.

A BDSZ a vājárképzés folyamatos csökkenése mellett, a bányászközösség erősítése érdekében országosan tudatosan és felelősen tartotta fenn lehetőségei mértékében sokoldalú támogatását. Negyvennégy év alatt például a BDSZ a mecseki bányavidéken az állami tulajdon időszakában vállalati szervezeti formák, különböző települések és a nyugdíjasok körében 48 ezer alkalommal nyújtott anyagi és szervezeti támogatást egyéni támogatáshoz, rendezvényekhez, ünnepi vagy egyéb alkalmakhoz. Művelődési házak, könyvtárak, zenekarok, klubok fenntartásában vett részt, művészeti táborokat, rekreációs és egészségügyi intézményeket működtetett illetve támogatott és részben ma is támogat saját és vállalati erőből, élve a különböző pályázati lehetőségekkel.

A bányai tanuló számára a BDSZ 1953-tól majd 1962-től szervezett versenyeket. Az Oroszlányban 1984-től majd különböző helyeken 1994-ig folytatott Bányász Ifjúsági és Sporttalálkozókat alkalmat nyújtottak a bányászfiatalok tudása összevetésére. Az oroszlányi első versenyt Stein Vendel indította, az utolsó versenyt 1994-ben Reidl Róbert fejezte be szintén Oroszlányban. A rendezvények szervezője és egyik éltetője Rabi Ferenc, a BDSZ akkori alelnöke, jelenlegi elnöke volt. Ezen a versenyeken a labdarúgás, a fiú-leány kézilabda, röplabda és majd minden sportágban mérhették össze erejüket az ország különböző helyeiről érkezettek. A Bányász Ifjúsági és Sporttalálkozóan Ajkacsingervölgy, Komló, Tata, Oroszlány, Selyp és Vārpalota bányai tanulói rendszeresen részt vettek.

13. A BÁNYÁSZATI ADATSZOLGÁLTATÁS ÉS AZ OKTATÁS, KÉPZÉS ADATAI

A bányászati adatszolgáltatás a kora középkortól a részletes üzemi elszámolási gyakorlatból vált rendszerré. A bányákat irányító kamara-grófságok a belső üzemi nyilvántartásokból fejlesztették ki a XVII. századtól rendszeres statisztikai adatgyűjtéseiket. Szerepe volt ebben az Agricola által összeállított meghatározó munkának, a *Re metallica*-nak is, amely az akkori ismert bányászat valamennyi munkáját, közte az adatkezelést is bemutatta. Már ekkor formálódott az a statisztikai rendszer, amely egyaránt szolgálta a bányahelyek, bányák üzemvezetését és a bányászatot irányító, felügyelő kincstári és más hatóságok munkáját. Mária Terézia 1770-ben rendelte el az ún. „történeti értesítések” évenkénti összeállítását. Ezek eleinte csak a kincstári üzemekre és a magánbányák azon termelvényeire vonatkoztak, amelyek kincstári, állami kényszerbevéltetés alá estek. A statisztikai jelentések 1779-től a nem nemes ércekre, 1801-től a szénre valamint a vas- és acélgyártmányokra is kiterjedtek. A főbányahivatalok 1828-tól kötelesek voltak az üzemi munkások számáról, a hivatalnokokról és más szakszemélyzetről, a balesetekről és azok okairól évente táblázatos beszámolót készíteni. A bányászati statisztikákat a kincstári bányagazgatóságok, a kamarai hivatalok, később a bányakapitányságok kérték be és rendszerezték.

A XIX. század közepétől a bányatörvény a kor igényeit szem előtt tartva új módon, egységesen szabályozta az adatszolgáltatás szervezeti rendjét, előírva az adatszolgáltatások tartalmát is. Amikor 1867-ben Magyarországon is létrehozták a statisztikai adatgyűjtés és adatközlés országos irányító intézményét, a Hivatalos Statisztikai Szolgálatot, annak első vezetője, Keleti Károly úgy határozott, hogy a bányakapitánysági statisztikai jelentéseket átveszi. Azokat az országos statisztikai összeállításoknál figyelembe veszi, felhasználja és saját kiadványaiban nyilvánosságra hozza. Az akkor indított adatgyűjtő munka kapcsán Hunfalvy János méltán írhatta le a következőket: „Különben meg kell vallanunk, hogy általában véve a bányászatról részletesebb és biztosabb adataink vannak, mint a termelés más ágáról”. Az adatáramlás és feldolgozás módja 1854 és 1920 között lényegében változatlanul történt. A bányászati statisztikai adatokat az 1870-es évek második felétől a magyar statisztikai évkönyvek bányá- és kohóipari fejezetei tartalmazták, az adatközlést a nagyfokú állandóság jellemezte. A századfordulón (1910) egy-egy bányamű a mellékelt kimutatásokat vezette (táblázat). Külön kimutatások készültek a munkások, alkalmazottak létszámairól.

A Központi Statisztikai Hivatal az első világháború után újjászervezte munkáját. A bányászati és kohászati adatgyűjtés a központi adatgyűjtés körébe került. A bányá- és kohóüzemek 1921 és 1923 között kettős adatszolgáltatást teljesítettek. Adataikat a bányakapitányságoknak és a Központi Statisztikai Hivatalnak is megküldték. A kettős adatszolgáltatás 1924-ben szűnt meg. A havi szénbányászati statisztikát 1917 és 1924-ig az Országos Szénbizottság készítette. 1924 és 1929 között ezek a statisztikák a Kereskedelemügyi Minisztériumban készültek. 1930-tól a statisztika a KSH-hoz került. 1933-ban a bányászat statisztikai adatáramlását ismét új

jászervezték. Egyik jellemzője, hogy a bánya- és kohóüzemi statisztikát szétválasztották. A bányászat területén megváltozott az ún. „számbavételi egység”. Ettől az időtől kezdve minden területileg különálló és önmagában elhatárolt bányaműről, ha azok egyébként közös bányaaigazgatósághoz is tartoztak, külön-külön kérdőívet kellett az adatszolgáltatóknak kitölteni. Hasonlóan történt ez a bányaiskolákkal és a bányászati képzésekkel kapcsolatban is. Az Iparügyi Minisztérium 1949. évi átszervezése után az iparstatisztika új rendszerét 1950 elején dolgozták ki.

A különböző bányaszabályzatok a foglalkoztatottak nyilvántartását mindig megkövetelték, de a részadatok birtokában is nehéz megállapítani, hogy pontosan hányan dolgoztak a különböző bányákban, bányavidékeken. A bányászok betelepülése, vándorlása következtében a létszámot nehéz volt megállapítani. Pontosabb országos adatközlésekre és összehasonlításra csak a bányatörvény előírásai nyomán került sor. A bányamunkások számának nyilvántartásában is folyamatosan változtatások történtek. Kezdetben az egységesítő „földalatti munkás” volt általánosan használt. Később a szakmai tevékenységek és a munkamegosztásban elfoglalt helyük alapján került sor az egyes bányászcsoportok (külszíni, földalatti, termelésben vagy másutt foglalkoztatottak, gyakornokok) nyilvántartására. A bányászati iskoláztatásban résztvevők közül elsőként az expektánsokat majd a selmecbányai bányatisztképző tanulóit tartották számon. A különböző iskolatípusok alapításuk és működésük alapján szerepeltek a kimutatásokban. Erről a következetes üzemi és bányavállalati statisztikák alapján, több helyen is lehetett tájékozódni. 1949 után az iskolarendszer általános és szakmunkás-statisztikái között szerepeltek a bányászati és a vájárképzés adatai.

A Statisztikai Hivatal közleményei mellett a különböző más, bányászattal és kohászattal foglalkozó kiadványok is tartalmaztak adatokat. Forrásként kezelhetjük az Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület lapját, a Bányászati és Kohászati Lapokat, ahol rendszeresen közöltek képzéssel kapcsolatos adatokat. Hasznosan őrzött meg adatokat a Bányamunkás lap is. Az egyes bányavidékek közigazgatási hatóságai számos nyilvántartást vezettek az ott folyó oktatásról. A tanügyigazgatás a közoktatási vonatkozásokat, a bányakapitányságok a szakmai oktatási adatokat tartották számon. A bányavállalatok beszámolóí is tartalmaznak oktatási, képzési adatokat. Az oktatási statisztikákban a bányászat ifjúsági és felnőttképzése (tanfolyami képzés) külön szerepel. 1989 után a statisztikai beszámoló rendszer többször módosult. Az adatrendszer változása, az Európai Unióhoz igazodó statisztika átalakítása következtében a szakmai oktatásban résztvevők nyilvántartása az egyedi szakmákban ma területi bontásokban követhető, amit országgrészenként jelölnek (Közép-Magyarország, Közép-Dunántúl, Nyugat-Dunántúl, Dél-Dunántúl, Észak-Magyarország, Közép-Alföld, Dél-Alföld. ISCED 544. sz. „Bányászat és ki-termelés” címszóval).

Vájár szakmunkástanulók iskolai végzettségének jellemző adatai országosan
az 1984/85. tanévben

Intézetek	Bányászszülők gyermekei		Ipari	Mező- gazda- sági	Isme- retlen	1985. májusi össz- létszám	Az összesből	
	fő	összes- ből %	foglalkozású szülők gyermeke				állami gondo- zott	beiratko- záskor 7-8 osztály hiányzott
104. Miskolc- Pereces	23	33	25	11	11	70	2	-
209. Bátor- terenye	2	50	2	-	-	4	1	-
305. Várpalota	3	75	-	-	1	4	1	-
311. Tatabánya	16	37	11	8	8	43	4	-
312. Oroszlány	12	12	23	43	22	100	8	1
317. Sárisáp- Annavölgy	5	13	13	12	9	39	22	17
501. Komló	15	24	31	12	5	63	23	15
Összesen	76	23.5	105	86	56	323	60	33

Összes szakmunkásvizsgát tett vájár- és bányaelektrolakatos tanulóⁱ

Intézet	Év	Bánya- elektro- lakatos	Vájár	Összesen	Megjegyzés
Ajka, 301.	1949-1980	232	1332	1564	
Dorog-Esztergom, 317.			1600	1600	
Komló, 501. ⁱⁱ	1950-1993	123	7375	77498	a 155 mongol vájártanulóval
Miskolc-Pereces, 104.	1951-2000	264	2066	2330	
Mór, 321.	1950-1974		761	761	
Nagybátony, 209.	1951-1989	302	1285	1587	
Nagymányok, 504.	1949-1966	1	1150	1151	
Oroszlány, 312.	1951-1969	578	1808	2386	
Pilisvörösvár, 206.	1952-1966		419	419	
Pécs, 508.	1954-1967	76	691	767	
Selyp, 215.	1951-1963	461	431	892	
Tata, 311.	1959-1966		561	561	
Várpalota, 305.	1950-1969	699	653	1352	
Zirc, 307.	1952-1964		683	683	
Összesen	1949-2000	2736	20815	23551	

ⁱ Az iskolák egyesített adatai alapján

ⁱⁱ Az iskola a mecseki bányászati (feketekőszén, kő-, lignit és uránércbányászati, aknamélyítés),
vájárutánpótlásának egyik letéteményese volt.

Bányaipari képzést folytatott és megszűnt szakmunkásképző intézetek
dokumentációit őrző intézetek (1969-ig)¹

Sor-szám	A megszűnt intézmény		A dokumentációt őrzi		
	Helység	Megnevezés	Szám	Szakirány	Megszűnt
1.	Ajkacsingervölgy	Iparitanuló isk.	301.	bányaipari	1959.
2.	Dorog		203.		1952/53.
3.	Dorog		313.		1963.
4.	Eplény				1959.
5.	Felsőpetény				1966.
6.	Járdánháza		105.		1953/56.
7.	Jászkarajenő		221.		1952/72.
8.	Komló		101.		1949/52.
9.	Kurittyán		106.		1951/68.
10.	Mór		321.		1952/53.
11.	Mór		321.		1959
12.	Oroszlány		312.		1951/58.
13.	Oroszlány				1964/66.
14.	Oroszlány				1953.
15.	Oroszlány	Szénbánya	1959/72.		
16.	Oroszlány	Ipari Szakmunkásképző és Szakközépiskola	312.		
17.	Pátka	Iparitanuló isk.			
18.	Pélföld		315.		
19.	Pétfürdő		322.		
20.	Pétfürdő		322.		
21.	Pusztavám	Szénbánya			
22.	Rudabánya	Iparitanuló isk.	137.		
23.	Rudabánya		107.		
24.	Rudabánya		107.		
25.	Rudabánya				
26.	Somsály		135.		
27.	Tata		311.		
28.	Tatabánya		200.		
29.	Tatabánya		310.		
30.	Tatabánya	Szénbánya			
31.	Tatabánya	Újvárosi Iparitanuló iskola	314.		
32.	Tokod-Altáró	Iparitanuló iskola	315.		
33.	Tokod-Altáró		205.		
34.	Tarnaszentandrás	Országos Érc- és Ásványbányák V.			
35.	Urkut				
36.	Várpalota	Szénbánya			
37.	Veszprém	Szénbánya			
38.	Nagymanyok	Iparitanulóiskola	504.		
39.		Iparitanulóiskola			
40.	Pécs				
41.		Szénbánya			

¹ Kivonat a Kimutatás a megszűnt szakmunkásképző intézmények szakmunkásvizsga-dokumentációját őrző, a MŰM főhatósági felügyelete alá tartozó szakmunkásképző intézetekről (az 1973. július 1.-i állapotnak megfelelően). Szerk.: András László. SZITEK sokszorosító. Év, hely nélkül.(MŰM, Budapest, 1973.)

Tanulólétszám a vājārintezetek utōdīskolāi ēs kŭlōn ōsšeāillītās alapjān i

Iskolāk	tanītott bānyāsziatī szakmāk					
	vājār		Bānya-elektrolakatos		Bānya-elektrolakatos ērettsēgizett	
	Lētszām	Szakmunkās vizsgāt tett	Lētszām	Szakmunkās vizsgāt tett	Lētszām	Szakmunkās vizsgāt tett
104. Miskolc-Pereces						
1951-2000		2066				
1968-1974				264		
1951-2000	Összesen: 2330					
206. Pilisvörösvár						
1952-1966		419				
1952-1966	Összesen:419					
209. Nagybátony						
1951-1989		1285				
1966-1989				302		
1951-1989	Összesen:1587					
215. Selyp						
1951-1963		431				
1955-1963				461		
1951-1963	Összesen:892					
301. Ajka						
1949-1980	2259	1332				
1962-1980			510	232		
1949-1980	Összesen:1564					
305. Várpalota						
1950-1993	2473	653				
1954-1972			852	627		
1963-1969					97	72
1950-1969	Összesen:1352					
307. Zirc						
1952-1964	2889	683				
1952-1964	Összesen:683					
311. Tata						
1959-1966		561				
1959-1966	Összesen: 561					
312. Oroszlány						
1951-1993		1808				
1964-1993				523		
1968-1969					55	
1951-1993	Összesen:2386					
315. 317. Dorog, Péliföld, Esztergom						
1949-		1600				
1949-	Összesen:1600					
321. Mór						

312.						
Oroszlány						
1951-1993		1808				
1964-1993				523		
1968-1969					55	
1951-1993	Összesen:2386					
315. 317.						
Dorog, Péliföld,						
Esztergom						
1949-		1600				
1949-	Összesen:1600					
321.						
Mór						
1950-1974	1350	761				
1950-1974	Összesen:761					
501.						
Komló						
1949-1993		7375				
1965-1972				123		
1978-1988 (mongol)		155				
1949-1993	Összesen:7498¹					
504.						
Nagymányok						
1949-1966		1150				
1959				1		
1949-1966	Összesen:1151					
508.						
Pécs						
1954-1967		691				
1965-1967				76		
1954-1967	Összesen:767					
Összesen	20815			2736		
Mindösszesen	23551					

¹ Komlón a mongol vándoroktól

14. ÖSSZEFOGLALÓ ÁTTEKINTÉS – A SZAKMUNKÁS- KÉPZÉS VÁLTOZÁSAI

A szakképzést a Népgazdasági Tanács (1949) majd 1950-1956 között a Munkaerő Tartalékok Hivatala (MTH) irányította. Az 1957-ben megszűnt MTH feladatkörét a Munkaügyi Minisztérium Szakoktatási Főosztálya vette át (1957-től 1973-ig). A gazdaság- és intézményszervezés folyamán a csak politikai irányítás súlyát csökkentette a szakirányítás megerősödése. Ez a tanulóképzésben is érezte hatását. A rendelkezések a tanulóidő, a képzési feltételek, a tartalmi kérdések körében egyaránt más feladatokat helyeztek előtérbe.

A tanulók létszáma 1949-50-ben hatvanezer volt. A tanulók száma 1956-57-ben a mélypontra került, 1959-60-ban 117 ezerre, 1970-ben 224 ezerre növekedett a szakmunkástanulók száma. A szervezett és erőteljes országos toborzó akció nyomán egyenetlen területi eloszlásban, de országos létszámnövekedés következett. A gazdaságban szükséges változtatások érdekében a szakképzésben a mennyiségi szemlélet bírálatából kiindulva a kvalifikált munkaerő kiképzésének új programja kidolgozásához vezettek.

A hatvanas évek az addig kialakult szakképzés struktúrájában jelentős változtatásokat eredményeztek. Az 1961. évi III. Oktatási törvény, a középiskolai képzés általánossá tételét tűzte ki, megalapította a szakközépiskolákat. 1964-től megkezdődött az úgynevezett emelt szintű (B tagozatos) képzés. Az anyagi feltételek nem voltak meg az általános középfokú iskoláztatás bevezetésére, ezért az elképzeléseknek megfelelően a szakközépiskolák egy része úgynevezett technikumi modellű iskolává vált, más részük, az úgynevezett elméletigényesebb szakmákban szakmunkásképzési céllal működött. 1965. június 8-án kelt az MSZMP KB határozata, amely előírta, hogy a jövőben minden szakmában, a szakmunkásképző intézetekben végzetek középiskolai érettségit tehessenek, így „a jövőben a szakmunkásokat minden szakmában egységesen a szakmunkástanuló-rendszerben kell képezni. Ezért a szakközépiskolai szakmunkásképzés mai kísérleti formáit fokozatosan meg kell szüntetni. Ezzel egyidőben az ipari és mezőgazdasági szakközépiskolák új típusú szakközépiskolává alakultak s megszüntették szakmunkásképző tevékenységüket.

A kezdeti eredmények ellenére ezzel megindult a szakközépiskolai szakmunkásképzés visszafejlesztése. A körülmények a hagyományos rendszer reformja irányába hatottak. Így került sor a szakmunkásképzés B tagozatos képzésének kiépítésére, ezzel a szakmai képzés „zsákutca” jellegének enyhítésére. A tagozatos oktatásnál sokkal hasznosabbnak ígérkezett a hagyományos képzés korszerűsítésének általános reformja. A korszerűsítés sokirányú vitában körvonalazódott, amelynek jogi keretét az 1969. évi VI. törvény teremtette meg. A törvény többek között kimondta, hogy a szakmunkásképző iskola középfokú oktatási intézmény, amely nem befejezett középiskolai képzést, hanem szakmunkás-képesítést nyújt. Előírta az alkalmazandó pedagógusok szakmai és pedagógiai végzettségét. Ezekben az években a szakképzés egész területén átfogó szakmai kutatás, tartalmi elemzés és innovációs tevékenység történt, amely a szakmák képzés struktúrájában is a változtatási folyamatok alapjait teremtette meg.

A tananyagok általános korszerűsítése 1966-tól kezdődött meg. A bányászatban valamennyi bányászati ágazatra kiterjedő általános felmérés, foglalkozás és munkakör-értékelés, összehasonlító elemzés történt. A felmérés a külszíni és földalatti bányászatot, annak földtani helyzetét, termelési időtartamát, az alkalmazható létszám összetételét, demográfiai hátterét egyaránt érintette. A közismereti elméleti ismeretanyag teljes körű áttekintését húsz felkért szakértő végezte, a szakmai elmélet és gyakorlati oktatás valamennyi befolyásoló tényezőjét az intézetek oktató, nevelő-személyzete, vezetése személyre szóló megbízások alapján egységes szempontok alapján értékelte (kétszáz MüM és majd ugyanannyi vállalati illetve főhatósági vélemény). A vizsgálat része volt a gazdaságirányítással kapcsolatos reform-előkészületeknek, a hatékonyság érdekében teendő feladatok kialakításának, ehhez a szakmai képzési háttér megeremtésének.

A szakmunkásképzés további útját az 1972. évi oktatáspolitikai párthatározat befolyásolta. Kiemelte a szakoktatás, elsősorban a szakképzés fejlesztését. Fő feladatként jelölte meg a tagozatok egységesítését azzal a céllal, hogy valamennyi szakmunkás azonos általános műveltséghez jusson az iskolában. Határozott abban is, hogy 1973-tól a szakképzés irányítását a Megyei Tanácsok Végrehajtó Bizottságának Művelődésügyi Osztályai végzik a munkaügyi miniszter MüM 110/1973. 7. sz. rendelete alapján.

Esemény és határkö volt az 1975. augusztusi határozat, amely évente kétszáz szakmunkás-bizonyítvánnyal és két éves szakmai gyakorlattal rendelkező fiatal számára tette lehetővé, hogy egy éves előkészítő tanfolyam után érettségi nélkül egyetemi vagy főiskolai felvételi vizsgát tehessen abban a szakmai ágban, ahol szakmunkás-bizonyítványt megszerezte.

A gazdaság és szakemberellátása a hetvenes évek fordulóján egyik kulcskérdése volt a gazdaságfejlesztésnek. A szociológiai és szakmai vizsgálatok nyomán az oktatási, képzési feltételek megeremtése iskolarendszeri összefüggései tárgyalására a Magyar Pedagógiai Társaság országos szakosztálygyűlést szervezett (Budapest, 1978. február 16-án). Az országos tanácskozás témája: „A szakmai képzés jelenlegi helyzete, fejlesztésének utjai és feltételei” volt. Valamennyi szakmai terület reprezentánsai harminckét előadásban, nem egyszer kritikus éllel vizsgálták a szakképzés kérdéseit, mint korábban, az ötéves tervek idején a következő években is állandóan jelentek meg szakképzést alakító tervek, határozatok.

1981-ben megszűnt a Munkaügyi Minisztérium. A tárca szerepét az Állami Bér- és Munkaügyi Hivatal (ÁBMH) töltötte be, de a szakképzés ügyeivel nem foglalkozott. Előtérbe került az üzemek, vállalatok képzési érdekeltsége és felelőssége. Szorosabba fűződtek a helyi kapcsolatok, a területi fejlesztési tervekhez kapcsolódó létszámszükségleti elgondolások.

A 1984. évi Minisztertanácsi határozat (2008. MT. hat.) kimondta, hogy „a szűkebb értelemben vett speciális munkaköri kiképzést fokozatosan az iskolarendszer területén kívül eső feladattá kell tenni, hogy az 1980-as évek végén megindítható legyen a munkahelyi kiegészítő specializáló képzés”.

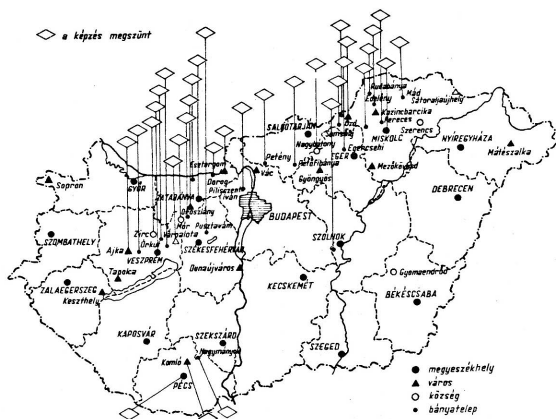
A MT határozatot az 1985. évi törvény Az oktatásról erősítette majd a MT. 22/1985. sz. (VI. 20.) rendelete a középfokú iskolák, és vállalatok gyakorlati oktatásának illetve az együttműködés megeremtését szabályozta. Az Országgyűlés 1988.

december 22-én fogadta el a szakképzési hozzájárulásról és a szakképzési alapról szóló törvényt, megteremtve anyagi feltételeit a képzés fejlesztésének sokrétű feladatahoz. A gyakorlati oktatásban főszerep a vállalatoké lett, akiknek a tevőleges részvétele nem más, mint szakember-utánpótlást biztosító beruházás. Ennek megértetése, az emberi erőforrás ilyen értelmű kezelése nem egy nehézséggel járt, holott a bányászatban, pl. a termelés és emberi erőforrás rendszerelvű megközelítése már korán megtörtént és több eredményes megoldáshoz vezetett.

Az 1980-as évek végétől meginduló előbb spontán majd szervezett privatizáció sajnálatosan gyorsan rombolta szét a korábbi irányítás maradványait. A gazdasági struktúrában a tulajdonváltás következtében más szakképzési körülmények jöttek létre. A szakképző intézmények, érzékelve az új feladatokat maguk is igyekeztek szakmai képzési struktúrák, kapcsolatrendszereik más irányba változtatásával, többek között az üzleti képzésekkel megfelelni a körülményeknek.

1989-ben a megalakuló új koalíciós kormányban újból lett Munkaügyi Minisztérium. Első vezetője Győriványi Sándor, a szakképzés ismert személyisége. 1990. október 25-én alakult meg a Nemzeti Szakképzési Intézet azzal a feladattal, hogy a Munkaügyi Minisztérium irányítása mellett a szakképzés változott feladatait segítsen megoldani. Az 1991-1993-as évekre szakképzési cselekvési program készült, amelyben két cél fogalmazódott meg, a) elkerülni a szakképzés összeomlását, kezelni a kialakuló válsághelyzeteket, b) megteremteni azokat a jogi, pénzügyi és szervezeti feltételeket, amelyek a szakképzett munkaerő oldaláról biztosítják a piacgazdaság kiépülését és hatékony működését.

Mindezek a történések a bányaiipari szakmunkás képzést már nem érintették. A korábbi képzések helyébe az aktuális szakmai igények nyomán vagy a divat alakulásának megfelelően új szakmák sokasága lépett. A fiatalokéak képzési ajánlatából kikerült a mélyfúró-kútüzemeltető szakma, ez csak felnőttképzésben volt vállalható. A ma választható szakmák az OKJ szerint a bányászati gépesítettségnek megfelelő, ismeretekkel adnak módot a tanulásra azoknak, akik hagyományos foglalkozást új körülmények és ismeretek birtokában vállalják.

Bányaiipari szakmunkásképzés korábbi intézményei

A vājārszakma tanterveinek megūjītāsa

Sor szám	Megjelenēs ēve	A tanterv	Megjegyzēs
1.	1949. XI. 10.	Vājāroktatās.	Orszāgos Iparoktatāsī tanācs.
2.	1950.	Ōraterv a vājāroktatās sāmāra. Nēpgazdasāgi Tanācs. 1950. X. 11.	
3.	1952/1953.	A szakosītott (FZO) vājārkēpzēs anyaga. M. T. H. Budapest. 1953.	
4.	1957.	A kētēves āltālānos vājārtanterv. Munkaūgyi Miniszterūm. Budapest. 1957.	I-345.
5.	1959.	A hāromēves āltālānos vājārtanterv. Munkaūgyi Miniszterūm. Budapest. 1959. (Tervezet)	I-346.
6.	1963.	Vājārtanterv ēs utasītās. Munkaūgyi Miniszterūm. Budapest. 1963.	26797/TU.
7.	1970.	Vājārtanterv ēs utasītās. Munkaūgyi Miniszterūm. Budapest. 1970.	36708. sz.
8.	1976.	Kiegēsztō utasītās-ananyagcsōkkentēs. 104. Vājārszakma. Szakoktatāsī Pedagōgiai Intēzet. Budapest. 1976.	
9.	1979.	A szakmai nevelēs ēs oktatās terve a szakmunkāskēpzō iskolāk sāmāra. 104. vājār. Munkaūgyi Miniszterūm. Budapest. 1979.	37401. sz.
10.	1982/1984.	Ūtmutatō a bānyaipari vājār-szakma tanītāsānak ōtnapos munkarendjēhez. Orszāgos Pedagōgiai Intēzet Szakoktatāsī Pedagōgiai Igazgatōsāga. Budapest. 1984.	
11.	1997.	Vājār (mēlymūvelō) szakkēpesītēs kōzponti programja ¹ . Āltālānos irānyelvek a szakkēpzēs megszervezēsēhez. Ōratervekkel. Munkaūgyi Miniszterūm. Nemzeti Szakkēpzēsī Intēzet. Budapest. 1997.	2786/97. (III. 23.) a Munkaūgyi Miniszter jōvā- hagyāsāval bevezetve
12.	2006.	Kompetencia alapū Vājār (mēlymūvelō) szakkēpesītēs kōzponti programja. Ōratervekkel. Nemzeti Szakkēpzēsī Intēzet. Budapest. 2006.	

¹ Felnōttkēpzēsī formāban.

A szakmacsoportba tartozō, iskolarendszerben megszerezhetō szakkēpesītēsēk:

Azonosītō sām			Megnevezēs
33	5222	01	Bānyaelektro-lakatos
33	5251	01	Bānyagēpēsēz
52	5436	01	Bānyagēpēsēz technikus
52	5436	02	Bānyaipari aknāsēztechnikus
33	5222	02	Bānyavillamossāgi szerelō
52	5436	03	Bānyavillamossāgi technikus
52	5436	05	Geolōgus-geofizikus technikus
31	5211	02	Kūlfejtēsēs bānyamūvelō
31	5211	04	Vājār (mēlymūvelō)

Tantárgyi program			
	megnevezése	jele	száma
	Általános irányelvek a szakképzés megszervezéséhez	-	31 5211 04/1
	Osztályfőnöki óra		31521104.001
1.	Társadalmi ismeretek		
2.	Munka- és környezetvédelem		
3.	Gazdasági és vállalkozói alapismeretek		
	Programkészítéshez felhasználható program-modulok		
	Élet- és pályatervezés	M	OA-1
	Egészséges életvitel	M	MA-1-01
	Elsősegélynyújtás	M	MA-1-02
	Munkavédelem	M	MA-1-03
	Ember és környezete	M	MA-1-04
	Állampolgár a közéletben	M	TA-1-01
	Kommunikációs készségfejlesztés	M	TA-1-02
	Munkajogi ismeretek	M	TA-1-03
	Tanulói jogviszony	M	TA-1-04
	Emberi erőforrások	M	TA-2-01
	Diák Bt.	M	GA-1-01
	Vállalkozásra nevelés a szakképzésben	M	GA-1-02
	Számítástechnika	M	IA-0-01
4.	Szakmai elmélet		
	Műszaki ábrázolás	K	31 5233 00/2
	Anyagismeret	K	31 5233 00/3
	Mechanika	K	31 5211 02/1
	Gépelemek	K	31 5211 02/2
	Bányaműveléstan	S	31 5211 04/2
	Szerkezettan és szerelési ismeretek	S	31 5211 04/3
	Tantárgyi gyakorlatok	S	31 5211 04/4
5.	Szakmai gyakorlatok		
	Szakmai alapgyakorlatok	K	31 5233 00/7
	Szakmai gyakorlat	S	31 5211 04/5
6.	Szabadon választható kötelező szakmai tantárgyak		
	Alkalmazott tantárgyi gyakorlatok	F	31 5211 04/1
	Speciális szakmai ismeretek	F	31 5211 04/2
	CAD alapismeretek	K	52 5442 00/3
	Számítástechnikai gyakorlatok	K	31 5211 04/3

15. ÉLETUTAK

A szerkesztők számára nem kis gond forrása volt az, hogy a bányaiipari szakmunkásképzésben nevet szerzett szakemberekről megemlékezzenek. A felkért adatközlők, a személyes emlékeket és az intézmények anyagát figyelembe véve, sajtóosan szűk kört tekinthetünk csak át. A megváltozott intézetirányítás, a szakmai emlékek halványulása sokakat az ismeretlenségbe sodor, Őket sajnos nem tudjuk bemutatni. Bízunk abban, hogy az intézmények saját körükben az iskola múltját megőrzően, gondoskodnak azok emlékének fenntartásáról, akik a korábbi években a mai iskolák alapjait megteremtették, szakmai-pedagógiai munkájukkal a magyar szakképzés e korszakát öregbítették.

A magyar bányaiipari szakoktatáshoz kötődő személyek életrajzi adatai

A szerkesztők számára sok fejtörést okozott annak megítélése, hogy iskoláink életében kik tekinthetők meghatározó, vagy fontos személyiségeknek.

Egyes esetekben nem lehetett kizárni a szerkesztők szubjektivitását, gondolkodásukat, emberi kapcsolataikat, megbízhatóságukat, pontosságukat, esetleges felületességüket.

A bemutatott személyek adatait az alábbiak szerint állítottuk össze:

név: vastag betűvel szedett,

rövidítések: vastag betűvel szedett,

– iskolai végzettség, tanulmányok = T

– tudományos fokozatok = Tf

– életút, munkahely munkakör, beosztások = É

– társadalmi, közéleti tevékenység = Tk

– művek = M

– szerkesztések = Szt

– cikkek, tanulmányok = Ct

– személyekkel foglalkozó munkák, információk = I

– hobbi, szabadidős tevékenység = H

– dicséretetek, kitüntetések = Dk

BAKTAI BÉLA (Szikszó, 1957. július 3.) Anyja: Csehovics Rozál htb., apja: Baktai Gyula télesztág. Nős, felesége Kristóf Katalin T: 1972. szeptember 1-én a Miskolc-perecesi 104. sz. Debreczeni Márton Szakmunkásképző Intézetben kezdte a vájárszakmát, ahol 1975-ben végzett, majd felvételt nyert a Miskolci Bányáüzembe (Lyukóbánya). 1976. szeptemberében megnősült, neje Kristóf Katalin, aki az egészségügyen dolgozik, gyermekápolói munkakörben. 1978-ban fia született Tamás (gépjárművezető) 1981-ben lánya született, Ágnes (jelenleg főiskolás).

A katonai szolgálat és egy pár év kihagyása után 1980-ban, ismét elhelyezkedett Lyukóbányán, ahol vájárként dolgozott. 1985-86-os tanévben a Péch Antal Bányaiipari Technikum, Miskolci kihelyezett szakán sikeres érettségi vizsgát tett, illetve Bányaiipari Technikus Oklevelet szerzett. É: Tanulmányai befejezése után a 104. sz. Debreczeni Márton szakmunkásképző Intézetben szakoktatóként

helyezkedett el, ahol egykor tanuló volt. Az egykori tanárai, szakoktatói, nevelőtanárai, hozzásegítették a beilleszkedéshez, megmutatták számára, hogy hogyan nevelje és kezelje, a tanulók ügyes-bajos dolgait. Hiszen nem is olyan rég még ő is ugyanazokat a padokat koptatta, és egy kicsit furcsa volt számára, hogy a tanuló szerepéből kilépve, oktató lett. A nehéz és fárasztó fizikai munka kovácsolta össze a bányásztanulókat kollégákká, barátokká. 1993-94-es tanévben elvégezte a Miskolci Egyetemen a műszaki szakoktatói főiskolát. 1996-ban a Borsodi Tanbánya megszűnt. Az ekkor már Debreczeni Márton Szakközépiskola, és Szakmunkásképző Intézet nem foglalkoztatta tovább mint szakoktatót. Így 1996-ban az új cég a MIO-CÉN Kft. vette át a gyakorlati képzést a vájárszakmában. Sajnos a gazdasági helyzet úgy hozta, hogy a vájárképzést be kellett szüntetni. Az 1999-2000-es tanévben befejeződött a vájárképzés. 2001-óta rokkant nyugdíjasként éli unalmasnak nem mondható napjait. A Debreczeni Márton Szakképző Intézettel (ami azóta már a mezőgazdasági képzéssel összevont intézmény lett) a mai napig is tartja kapcsolatot, így az alapításának 50. évfordulójára rendezett ünnepségen is részt vett, ahol szívesen hallgatta a már-már feledébe merülő bányász, vájároktatásról szóló rövid megemlékezést, és nagy örömeire szolgált, hogy felcsendült a rég nem hallott Bányászhimnusz is. Az intézetben hagyománnyá vált a vájárképzés megszüntetésére állított emléktábla koszorúzása, ami minden évben, Borbála napján történik. Ekkor találkozik a kollégákkal, és beszélgetnek a múltrol, és minden alkalommal ígéretet tesznek a bányász-hagyomány megőrzésére, illetve megővására.

BALOGH ALAJOS mérnök-tanár (sz.: Nagykanizsán, 1934. december 30-án) **T:** Az általános iskola után szakmát tanul és dolgozik a nagykanizsai Kőolajipari Gépgyárban. Közben elvégzi a gépipari technikumot. 1961-től a Zsigmond Vilmos – Winkler Lajos Olajipari – Vegyipari technikum technikus tanára. Folytatja Tanulmányait, a Budapesti Műszaki Egyetemen Szerez gépészmérnöki, majd mérnök-tanári diplomát. **É:** 1973-tól 17 éven át az iskola műszaki igazgató-helyettese. Igazgatóhelyettesi munkájában hangsúlyt

helyezett a munkaközösségekben folyó elméleti és gyakorlati oktatás összehangolására, az oktatás feltételeinek és színvonalának folyamatos javítására. Kollégáival eredményesen együttműködött a munkaprogramok elkészítésében. Ezekben az években példás az iskola együttműködése az ipar vezetőivel. Az olajipari és vegyipari üzemek támogatása jelentős fejlesztésekhez segíti az iskolai szakmai képzést. Az olajos gyakorlótelep épületekkel és működő berendezésekkel bővül. Elkészül a vegyész kisüzemi művelési csarnok. 1980-ban indítják a gázipari középfokú képzést. A nyugdíj előtti években – saját döntésére – csak tanári munkáját végzi, több tankönyv szerzőjeként kamatoztatja tanári és szakmai tapasztalatait. **Tk:** Nyugdíjasként is vállal iskolai feladatokat. Jelenleg is részt vesz az olajipar felnőttképzésének szervezésében és tanítja szaktárgyait.

BÁRSONY LÁSZLÓ alpolgármester (Tiszaújfalú, 1948. november 6.) Bárony Mihály kosárfonó, Kordik Julianna htb. Nős, 1979. Holló Mónika pedagógus, igazgatóhelyettes. Gyermek: Edit (1974) pénzügyőr, László (1979) és Attila (1982) egyetemi hallgatók. **T:** általános iskola Tiszaújfalú, vājáriskola Ajka (1966), Bányai Aknász-képző Technikum Tatabánya (1970), Nehézipari Műszaki Egyetem Bányamérnöki Kar bányaművelő szak Miskolc (1975), Budapesti Műszaki Egyetem mérnök-tanári szak (1984). **Tu:** Várna (1982), Donyeck (1984), Leningrád (1985), Ausztria, Németország, Anglia, Olaszország, Finnország, Franciaország, Hollandia, Izrael, Egyiptom, Dél-Afrika (1989-90). **M:** Padrag (1996) vājár, Királd (1975) beosztott mérnök, Putnok (1976) frontmérnök, Fekete-völgy (1977) elővājási mérnök. 1978-tól a tatabányai Péch Antal Bányai Aknász-képző Technikum szaktanára, 1981-től a levelező tagozatok vezetője. 1986-tól az előbbieken túl általános igazgatóhelyettes, 1989-től az összevont, Péch Antal Műszaki Szakközépiskola és Gimnázium nevet viselő iskolaegyütt (Péch Antal Bányai Aknász-képző Technikum, Szabó József Geológiai Szakközépiskola, valamint a Füzes utcai Kollégium) igazgatója. Tatabánya alpolgármestere 1995-óta. **Fm:** Bányaművelés tan c. tankönyv I-IV kötet szerkesztője, a tantárgy tanügyi dokumentumainak kidolgozása, szakcikkek és információs cikkek az iskoláról ill. a képzésről a Bányászati és Kohászati Lapokban ill. a Szakoktatás c. folyóiratban. A Tatabánya c. fotóalbum (L977, 2000) szerkesztő-bizottságának elnöke, felelős kiadója. **Tk:** 1973-tól az Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület tagja, 2000-től a tatabányai helyi csoport vezetőségi tagja, ESHA-H alapító tagja (1990), VEAB Kulturális Egyesület tagja, Együtt Tatabányáért Egyesület alapító tagja (1998). A Tatabányai Sport Klub valamint az Old Timer Aero Club társadalmi elnöke. A Modern Üzleti Tudományok Főiskolája Alapítványi elnöke (1995-99), 1999-től titkára. A magyar Söröskorsó és Pohárgyűjtő Egyesület alapító tagja (1999). **H:** söröskorsók gyűjtése, kertészkedés, barkácsolás.

BELECZ PÉTER szakoktató (Mór, 1924. szeptember 25.) Belec Péter és Szegvári Julianna. Bányász családból származik. Nős, Vida Brigitta htb., gyermekei: Piroska, Ibolya az Ikarus-gyár dolgozói. **T:** Általános iskola VIII. osztálya, vājár szakmunkásvizsga, MüM pedagógiai tanfolyamai. **É:** Bányász-kodást 14 évesen kezdte 1938-ban. Dolgozott csapatban, uraságban, majd frontmesterként végezte munkáját. Betegsége miatt könnyű munkára helyezték, majd külszíni beosztásban dolgozott. 1956-ban kereste meg az MTH 321. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézetének igazgató-helyettese (Kovács János), hogy vállalon vājár szakoktatói munkát az iskolában. 1956. szeptemberében kezdett el oktatni, és az iskolában 16 évet töltött el. A vājár szakmunkás-tanulókat először a pusztavámi bányában oktatta. Ebben az időben (heti 4 nap gyakorlat) a tanulók fejtésen dolgoztak. Tanulói ácsolást, vasútfektetést, robbantást tanultak irányítása alatt. Később átkerült Balinka-bányára, itt három évet dolgozott a szakoktatásban. Ezután áthelyezték Kisgyón-bányára, ellenőrző szakoktatónak. Csapatokon, frontfejtéseken, kamrafajtéseken ellenőrizte a III. évfolyamos tanulók szakszerű munkavégzését. Itt há-

rom évet dolgozott, de ezután megszűnt a vágárképzés, az összes szakoktatót az iskolából elküldték, s nyugdíjba került 1973-ban. **Dk:** Bányász Szolgálati Érdemrend bronz, ezüst, arany és gyémánt fokozat. (35 év földalatti munkaviszony alapján.)

BOROS PÉTER szakoktató-tanár (Tiszatarján, 1932. május 22.) Nős, feleség: Buzdogány Ilona (nyugdíjas) Lánya foglalkozása orvos, fiának több végzett szakmája is van: lakatos, hengerész, raktáros, szakács, sofőr, hegesztő, autószerelő. Jelenleg Németországba egy csavargárba automata csavargártó gépen dolgozik és ugyanott művezető helyettes. **T:** 8 általános Tiszatarján, Vágár iskola Perecesen 1949-1951, Bányaiipari Technikum, Miskolc 1952-1956, valamint hároméves pedagógiai továbbképző. **É:** 1956-58-ig frontaknász, elővájó aknász, robbantómester, robbantóanyag-raktárkezelő. 1959-től Pálkás bánya Finkei-táró műszakvezető aknásza. 1960: Baross-akna, frontaknász. 1961-1972 szakoktató-tanár a perecesi 104. sz. Debreczeni Márton Szakképzőben. 1972-től Erenyői Tanbánya, vágár, majd frontmester. Majd átkerült Lyukóbányára 1974-1986-ig, ahol újra aknász, robbantómester és robbantóanyag-raktárkezelő lett. Később letette a bányamentő vizsgát, és mint rajparancsnok, évente több bevetésen vett részt. 1986. január 20-tól nyugdíjas. **Dk:** Bányász Szolgálati Érdemérem bronz, ezüst fokozat, Kiváló Dolgozó arany fokozat. Több szocialistabrigád ezüst és arany fokozat. Többször kapott dícséretet, pénzjutalmat, pl. a Lyukóbányai tűznél a mentési munkáért, ahol két rajjal dolgozott.

BORSOS FERENC otthonvezető (1923-2001) 1923 október 16-án született Recskén. Bányász család negyedik gyermekeként született. **É:** Polgári iskoláit Recskén végezte, majd az ércbányához ment dolgozni követve a családi hagyományokat. Fiatal korában aktívan részt vett a falu sport életében a labdarúgó csapat kapusaként. A II. világháború idején besorozták. 1944-ben az orosz frontra került, majd fogásba. Hazatérve az ércbányánál folytatta tevékenységét. Kiemelkedett értelmével, így került a Budapesti Tanárképző Főiskolára, amit 1950-ben sikeresen elvégzett társadalom ismeret szakon. Időközben 1947-ben megnősült, később két fiú gyermeke született a házasságából. 1950. szeptember 1-én került a Vörösmajori 215. sz. MTH intézetéhez, mint az egyik alapító tag. Vágárképzés folyt a környék ipari igényeinek megfelelően. Ő geológiát, bányaművelést és bánya biztonság-technikát tanított. 1951 szeptemberében telepedett le a családjával, az iskola épületében lakott 1963-ig. Nyaranta aktívan járta Borsod és Nógrád megyét, toborozni a tanuló ifjúságot. Öt éven keresztül, mint igazgató-helyettes tevékenykedett. Majd otthonvezető lett. 110-130 bentlakó tanuló ügyes-bajos dolgaival foglalkozott, szervezve kultur- és sport tevékenységeket. Ebből a beosztásból vonult nyugdíjba 1983-ban. Naponta visszajárt nyugdíjasként is segíteni nevelőtársait. **Dk:** Munkája elismerésül többször kapott jutalmat, miniszteri elismeréseket. Eredményes munkája elismerésül megkapta a pedagógus szolgálati emlékérmét. Nagyon szerette a labdarúgást és a keresztrefejtést. Erős fizikumát sajnos a betegségek legyőzték, 2001. május 21-én csendben elhunyt.

BURÁNSZKY ISTVÁNNÉ (Boldizsár Piroska) pedagógia-történelem szakos középiskolai tanár. (Budapest, 1934. augusztus 24.) **Sz.:** Boldizsár József budapesti köztisztasági vállalati dolgozó, hadirokkant, és Csató Piroska óvodai dada három gyermeke közül a középsőként született. Férjezett (Buránszky István okl. bányamérnök, okl. bányaiipari gazdasági mérnök), egy gyermek édesanyja (István okl. villamos mérnök, okl. hőfizikus). **T:** Elemi és általános iskoláit Budapesten végezte 1949-ben. Övönöképzős tanulmányait Budapesten fejezte be 1952-

ben, majd a Budapesti ELTE Bölcsészettudományi karán pedagógia-történelem szakon szerzett diplomát 1958-ban. **É:** A diploma megszerzése után a Győr-Sopron megyei Harka község általános iskolájában vállalt munkát 1957-1959 között. 1959. augusztus 28-tól a MűM 305. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet (Faller Jenő Szakképző Iskola) Várpalota, tanáraként dolgozott nyugdíjba vonulásáig. Az iskolában, mint történelmet tanító tanár dolgozott és végzett osztályfőnöki nevelő munkát vágjár, bánya-elektrolakatos, mélyfúró és kútüzemeltető szakmák oktatásának területén, szakmunkás és szakközépiskolai tagozaton. Az iskolai kulturális munka szellemi motorja és szervezője volt. Irodalmi színpad, versmondó és színjátszó szakkörei 1961, 1962, 1963 években a MűM által szervezett Országos Kulturális Seregszemlén arany fokozatú elismerést szereztek, öregbítve iskolájának addig is elismert jó hírnevét. Történelem tanításának eredményességét tükrözi az a tény is, hogy 1970 és 1975-ben országos tanulmányi versenyen a felkészített tanulója I. helyezést ért el. Tantárgyának Veszprém megyei munkaközösségi vezetője volt több évtizeden keresztül, melyet a megyei Pedagógiai Intézet vezetői is elismertek. Nevéhez és munkásságához kapcsolható a „múzeumi történelem óra” szervezése, tanulókkal való megszerettetése. (Pl.: a várpalotai Bányászattörténeti Gyűjtemény, Országos Vegyipari Múzeum, Hadtörténeti Múzeum látogatásának tananyagba történő beillesztése.) **Dk:** Oktatásügy Kiváló Dolgozója 1974; ESZI Kiváló Dolgozója 1987; 305., ESZI, Faller törzsgárda tagság bronz, ezüst, arany fokozat; Pedagógus Szolgálati Emlékérem 1989.

CSÁSZÁR BÉLA, okl. bányamérnök, okl. mérnök-tanár. Mosonmagyaróváron született, 1952-ben. **T:** Középiskolai tanulmányait Keszthelyen végezte. 1976-ban szerzett diplomát Miskolcon a Nehézipari Műszaki Egyetem Bányamérnöki karának Olajbányászati szakán. **É:** 1976-tól a nagykanizsai Dunántúli Kutató és Feltáró Üzemnél, majd átszervezések után a Kőolaj- és Földgázbányászati Vállalatnál dolgozott fúrómérnökként. Munkahelyei: Nagykanizsa, Bázakerettye, Nagylengyel, Kiskunmajsa, majd ismét Nagylengyel. Munkája során

kőolaj- és földgáz-kutak, ill. vízkutak fúrását, kiképzését vezette mérnökként ill. üzemegység-vezetőként. 1984-ben került Nagykanizsára a Zsigmondy Vilmos Középiskolába, ahol először műhelyfőnökként, majd szakmai munkaközösség-vezetőként irányította a mélyfúrási és fluidumkitermelési képzést. Első feladatának az iskola Gyakorlótelepén lévő fúrólyukbefejező és kútjavító berendezések teljes cseréjét tekintette. Sikertől megvalósítani tervét, és így a kor követelményeinek és a műszaki-biztonsági előírásoknak megfelelő géppark került az intézményhez.

Felelős műszaki vezetőként kiemelten fontos feladatának tekintette mindig, hogy a felügyeletébe tartozó berendezések a bányahatósági követelményeknek megfelelően, biztonságosan működjenek. 1889-ben szerzett mérnök-tanári diplomát a Budapesti Műszaki Egyetemen. Oktató munkájában fontosnak tartotta, hogy tanulóival megszerettesse szakmájukat, és következetes szigorral próbálta tartani az általa meghúzott, nem alacsony színvonalat. A nappalos képzés mellett folyamatosan résztvevett az iskola szakirányú felnőttképzésében is. 2000 őszén benne fogalmazódott meg az ötlet, hogy az iskola energetikai képzési palettáját bővíteni kellene az alternatív energiahasznosítási lehetőségek oktatásával. Hosszú, kitartó munka után 2005-ben valósult meg az elképzelés, szabad utat kapott az energiatermelő- és hasznosító szakképzés, benne a megújulóenergia gazdálkodó technikus szakiránnyal. Összefogta az új képzés megindításához szükséges központi program elkészítését, ill. vállalta a geotermikus energia oktatásának megszervezését. **Tk:** Tanári pályafutása alatt több tankönyvpótló jegyzetet készített fűrészi technológiából és szakmai gyakorlatból. Munkájában legfontosabbnak azt tartotta, hogy a nála végzett hallgatók megállták helyüket az iparban, átadhatta szakmai tapasztalatait, és kölcsönös tiszteletet tudott kialakítani tanítványaival szemben.

DEMJÁN JÁNOS szakoktató (Nyésta, 1940. október 5.) Nős, felesége Tinics Mária (tanító). Gyermek: Mária bőrdíszműves szakoktató, János épületasztalos. **T:** 1955-1957 Vájár Szakmunkásképző, Kurityán. 1974-1978 Bláthy Ottó Villamosipari Technikum bányaiipari aknász-képző szak. 1974-ben Borsodi Szénbányák Felújító korszerűsítő tanfolyam. 1971-ben robbantómesteri tanfolyam. 1982-ben Bányaiipari aknász továbbképző tanfolyam. **É:** A kurityáni Vájár Szakmunkásképző elvégzése után 1957-ben továbbra is kurityánban dolgozott, mint aktív földalatti dolgozó. 1968-ban munkahelyet változtatott, mivel megnősült, ezért Albert-telepen vállalt munkát. Három műszakos földalatti munkája, mellett elvégezte a bányaiipari technikumot. 1979-ben új családi házba költözött a családjával Miskolcon, ezért munkahelyet változtat így került, a Lyukói Bányauzemhez. 1982-ben jött a Debreczeni Márton Szakmunkásképző Intézetéhez, vájár szakoktatónak. Szakmán belül több alkalommal is jó színvonalú bemutató foglalkozást tartott. Itt érte, el a nyugdíjas korhatárt, 7 év karkedvezményel, mivel megszakítás nélkül földalatti dolgozóként működött. **Dk:** Magyar Népköztársaság Kitüntetése, Bányász Szolgálati Erdemrend bronz fokozat 1969, ezüst fokozat 1978, arany fokozat 1983, 35 éves bányász szolgálati oklevél 1993, Pedagógus Szolgálati Emlékérem 1993. A szakma kiváló tanulója országos versenyen vájár szakmában, felkészítésével a csoport első helyezést ért el Esztergomban, 1985-ben. A szakma kiváló tanulója országos versenyen vájár szakmában, felkészítésével a csoport harmadik helyezést ért el Tatabányán, 1987-ben.

DOMOKOS ALBERT vājār szakoktató-tanár (Budapest, 1937. március 18.). **Sz:** Ivanics Erzsébet, apja: Domokos Albert. Nős, felesége Ulrich Mária, 1956-ban kötött házasságot. Két gyermekük van Sándor minisztériumi főosztályvezető, Albert rokkant nyugdíjas.

T: Általános iskolai tanulmányait Dunaharaszton végezte. 1951-től lakatos tanuló. 1953-ban tesz szakmunkásvizsgát, majd jelentkezik Komlón vājártanulónak, ahol FZO rendszerben folytat tanulmányokat. 1954-ben szakmunkásvizgázik. **É:** Kossuth bányán, majd

Béta-aknán dolgozik. Az 1956-os események miatt hazautazik szülőfalujába, majd 1957-ben jön vissza Komlóra. A bányában vājárként, bányamentőként, robbantómesterként dolgozik. 1959-ben kerül a MüM 501. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézetbe vājárszakoktató beosztásba. Később szakoktató-tanárként, osztályfőnökként végzi munkáját. 1967-ben tesz technikus minősítő vizsgát a Bányaiipari Aknásképző Technikumban. 1979–1988-ig a mongol képzésben dolgozik, mint vājárszakoktató-tanár. Három osztály osztályfőnöke volt. 1980-86-ig a Magyar-Szovjet Baráti Társaság elnöke. Résztvesz a mongol-magyar szótár szerkesztésében. 1980-ban szakmai tapasztalatok gyűjtése érdekében látogatást tesz Mongóliában, ahol meglátogatja tanulói szüleit és több bányauzemet. **Dk:** 1964 Bányász Szolgálati Emlékérem bronz fokozata, 1979 Bányász Szolgálati Emlékérem ezüst fokozata, 1985 MSZBT emlékérem.

DÓSA SÁNDOR 1927. október 16-ára született Arainán (Stájerlalanina). Hunyad megyében, vagy a Romániai Aninoasan. 1948-ban települtek Magyarországra, és édesapjával együtt a XVIII-as aknán kezdtek dolgozni. 1951-ben nősüli, és három gyermekük született. **T:** 1950-ben kezdte meg tanulmányait a Műszaki Tanári:épző Főiskolán, ahol ipari tanulói vasipari szakrajz szakos tanári oklevelet szerzett 1953. április 9-én. Gyakorlati idejét 1951-től az MTH 312. számú Ipari Szakmunkásképző Intézetében teljesítette. 1955-ben először vājár

szakmunkásvizsgát tett, majd 1956-ban lőmesteri képesítést szerzett. 1955 és 1958 között elvégezte a tatabányai Bányaiipari Technikumot, ahol 1958. június 27-én bányász-technikusi oklevelet szerzett. **É:** A tanulmányainak befejeztével továbbra is az oroszlanyi 312-es számú Ipari Szakmunkásképzőben dolgozott. Először tanárként, majd rövid ideig, 1952-től 1953-ig igazgatóként, később mestertanárként 1965-ig, és végül a XVI-os aknán kialakított gyakorlati munkahelyen oktatási vezetőként tevékenykedett. A bányásképzés lefelé menő szakában, 1966-ban hagyta el tanári pályáját, és helyezkedett el a XXI-es aknán aknásznak. Egészségi okok miatt az 1980-as évek elején átkerült a Bányaiipari Tervező Irodához, ahol az egyik kiemelt feladata a síófoki bányászüdüllő építésének felügyelete volt. Nyugdíjazását követően még egyszer utoljára visszakérül szeretett iskolájába, és 1985-től 1987-ig nevelőtanárként a kollégiumban segítette, korrepetálta a bányaiipari tanulókat. 1991-ben hunyt el. **Dk:** Bánnász Szol(álati érdemérem bronz fokozata. 1960, szeptember 4.

DUNAI ANTAL igazgató (1925). Ötgyermekes bányász családban született Felsőgallán. Nős. **T:** Az elemi iskola befejezése után, 13 éves korától napszámosként dolgozott, gyermek munkavállalóként. 1942-ben már 16 évesen urasági csillésként dolgozik Tatabányán. 1945-ben levontként bevonultatják Nagyigmándra, majd onnan munkaszolgálatra helyezik át Komáromba. 1945. májusában Ausztriába viszik csoportjával, ahonnan megszökik és a Szovjet Hadsereg igazoltatásai után haza kerül Tatabányára még az év májusában. 1945. májustól újra a bányánál dolgozik, mint segédvájár, 1949-ig. Üzemének vezetősége javaslatára beiratkozik a Műszaki Tanárképző Főiskolára, ahol tanulmányait az 1949/50-es tanévben kezdi meg, és tanári diplomát szerez 1952-ben műszaki rajz szakon. **É:** Főiskolásként már 1950 szeptemberében kihelyezik az iparitanuló iskolákhoz tanítani: 1950/51-es tanében Komlón dolgozik, mint tanár, 1951/52-es tanében a dorogi vágjáriskolához helyezik tanári beosztásba, 1952/53-as tanévben a pélföldi vágjáriskolába kerül gyakorlati oktatásvezetőnek, 1953. szeptemberétől 1955. augusztusáig az esztergomi szakmunkásképző intézet személyzetis tanára, 1955. szeptemberétől a tatai szakmunkásképző intézet tanára és igazgató-helyettese, 1958-ban kinevezik az iskola igazgatójának. Munkáját 1978-ig végzi. (Egészségügyi okok miatt leszázalékoltan nyugdíjba helyezik.) Igazgatósága alatt a tatai intézet a bányász környezetben méltóan képviselte tanulóival a bányász hagyományokat. Közösségerősítő volt az egyenruhás tanulók megjelenése minden rendezvényen, ahol impozáns látványt nyújtva érzékeltették a bányász szakma súlyát. Munkássága idején szűnt meg a vezetése alatti intézményben a vágjárképzés. Sokéves pedagógiai és szakmai tapasztalatának, és iskolavezetői tevékenységének méltó tükrö volt az iskola tanulóinak eredményes szereplése a tanulmányi versenyeken, kulturális megmozdulásokon. **Tm:** Mint baloldali gondolkodású ember tagja volt a Munkásörtségnek 1965-ig, majd különböző társadalmi szerveknél végzett munkát. **Dk:** Bányász Szolgálati Érdemérem bronz fokozat, Pedagógus Szolgálati Emlékérem.

DURZÁK ENDRE igazgató-helyettes (Budapest, 1926. április 11.) Mind édesanyja, mind édesapja textilgyári munkás volt. Felesége Moóri Margit, gyermekei Margit, Anna és Endre **T:** Az első munkahelye 1942. október 9-én a Magvar Postánál, távirat-kézbesítő, majd mint betanított könyvkötő dolgozott 1951-ig. Még ebben az évben ösztöndíjas hallgatóként felvételt nyert a Műszaki Tanárképző Főiskola matematika szakára. 1954-ben sikeresen államvizsgázott, mint ipariskolai matematika szakos tanár. Gyakorló idejét az MTH 16-os, majd a 6-os intézetében végezte. **É:** 1954. április 18-án került az MTH 312. számú Ipari Szakmunkásképző Intézetébe nevelőtanárnak, és ekkor családjával Oroszlányba költözött. 1955. július 3-ával otthonvezetői kinevezést kap, majd 1957. december 15-ével tanulmányvezetői teendők ellátásával bízzák meg. 1959. október 27-én segédvájári vizsgát tett, ez szokásos eljárás volt a vágjár iskolákban tanító, nem bányaiipari végzettségű tanárok esetében. 1966. július 1-jén történő igazgatóhelyettesi kinevezésével a leghosszabb időt kitöltő vezetőként dolgozott 1984. szeptember 4-ig, amikor mint rokkant nyugdíjas búcsúzott iskolájától. Vezetőként, tartalékos főhadnagyként

ként, és mint korábban aktív birkózó, később edzőként, sokat tett a fiatalokért. 1997-ben hunyt el. **Dk:** Magyar Népköztársaság Jubileumi Emlékérme 1970, Haza Szolgálatáért Érdemérem bronz fokozata 1974, Kiváló Munkáért kitüntetés 1982, Pedagógus Szolgálati Emlékérem 1985.

DR. FALLER JENŐ okl. bányamérnök, a műszaki tudományok kandidátusa. (Selmezbánya 1894. szeptember 25. – 1966. december 23.) **T:** Alsó- és középfokú tanulmányait Selmezbányán végezte, majd beiratkozott az ottani Bányászati és Erdészeti Főiskolára. Tanulmányait 1915-ben meg kellett szakítania, előbb az orosz, majd az olasz frontra került. A főiskolát 1921-ben befejezve Sopronban szerezte meg a bányamérnöki oklevelét. Első írásos munkái már egyetemista korában megjelentek a főiskolai lapokban. 1914-ben az Őszi dal, majd az Egy asszony című versei. **É:** Bányamérnöki munkásságát Tatabányán kezdte, majd Dorogra került a Salgótarjáni Kőszénbánya Rt. szolgálatába. 1927-28-ban már szénkutatásokat végez a Bakonyban, és mint fúrási üzemet vezető bányamérnök, nagy lelkesedéssel dolgozik és nem színik meg hangsúlyozni a bakonyi eocén szén kutatásának fontosságát. 1929-1940 között a várpalotai Unió Bányászati és Ipari Rt. főfelügyelője, majd 1940-től a Borsod megyei Bánfalván bányáigazgató. 1944-ben már Budapesten a Salgótarjáni Kőszénbánya Rt. központjában működik, majd 1945 után a vállalat műszaki vezetőjeként részt vesz a szénbányászat reorganizálásában, később miniszteri biztosként a szénbányák államosításában. 1946-tól 1949-ig ismét Várpalotán dolgozik, mint a Dunántúli Bányakerület vezetője, majd az ebből alakult Dunántúli Szénipari Központ vezérigazgatója lesz. Irányításával építették meg a Zirc-dudari vasútvonalat és létesítették a dudari bányászatot. 1950-ben a soproni egyetem bányamérnöki karára hívják meg docensnek. Ekkor Sopronba költözik és az egyetem Miskolcra helyezése után is Sopronban marad. 1957-ben nyílik meg Sopronban a Központi Bányászati Múzeum, melynek alapjait Dr. Faller Jenő rakta le, s ennek első igazgatója volt Sopronban a Hazafias Népfront Városi Bizottságának elnöke, a Városi Tanács tagja és élénk közéleti tevékenységet fejt ki egészen 1966. december 23-án bekövetkezett haláláig. Nevéhez kapcsolódik Magyarország első vājár tanfolyamának, vizsgájának megszervezése (1935). Eredeti állapotban létezik Faller Jenő gyöngybetűvel írott vājár osztálynaplója, melyet az iskolamúzeum legféltettebb ereklyéjeként őrzik. Szénkutató tevékenységét az Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület Középdunántúli csoportja és a Bakonyi Intézőbizottság a zirci Bakonyi Pantheonban 1971-ben felavatott emléktáblával ismerte el, mellyel adózott a bakonyi szénbányászat úttörőjének. **Kt:** 1927-28-ban Csetény térségében szénre irányuló kutatásokat végzett eredménnyel. E katatásokat a két év lefogása alatt kiterjesztették Jásd, Dudar, Bakonynána, Olaszfalu téségére is, ahol hatalmas eocénkori szénkincset találtak. A sikeres kutatásokat végző bányamérnök a munkája mellett igen értékes helytörténeti kutatásokat is végzett, és egy életre a Bakony rajongójává vált. Ekkor még nem is sejtette, hogy az által felkutatott szénre egykor ő fogja telepítene a felszabadult ország első nagy bányáüzemét (Dudar). **M:** Bányásztörténeti munkásságán kívül igen jelentős a száma a Bakonnyal kapcsolatos művelődéstörténeti és helytörténeti publikációinak is. A Bakonyról írt mű-

velődéstörténeti és helytörténeti publikációinak száma megközelíti az 50-et. Helytörténeti kutatásainak központi témája Várpalota és környéke múltjának kutatása volt. Az 1984-ben megjelent Bibliográfia szerint számos írása jelent meg, pl.: Adatok Várpalota történetéhez, Hol feküdt Bátorkő vára, Várpalota története az újlabakiai és a Podmaniczkyak idején, Palota ostroma 1593-ban (1933), Vájárvizsga Várpalotán (1937) **Ct:** Szakcikkei, helytörténeti, majd egyre jelentősebb bányásztörténeti munkái 1924-től jelennek meg. Több mint 300 kisebb-nagyobb tanulmányában, szívs kutatómunkája eredményeként a magyar bányászmult csaknem valamennyi jelentős eseményét feldolgozta. A magyar bányászat számos jelentős egyéniségének életművét feldolgozó tanulmányi közül kiemelkedő A magyar bányágépítés úttörői a XVIII. században c. könyve, mellyel a műszaki tudományok kandidátusa fokozatot nyerte el. **Dk:** A Nehézipari Műszaki Egyetem 1960-ban doktorrá avatta. Két ízben nyerte el az Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület Irodalmi pályadíját. Sokoldalú munkássága elismeréseképpen 1955-ben az Oktatásügy Kiváló Dolgozója kitüntetést kapta. A 23 bemutatóteremből álló Központi Bányászati Múzeum – élete fő műve – létrehozásáért a Bányászat Kiváló Dolgozója kitüntetésében részesült. A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1962-ben a hazai bányásztörténeti kutatás terén szerzett érdemeiért a Munka Érdemrend ezüst fokozata kitüntetésben részesítette. Tulajdonosa volt emellett a Magyar Békemozgalom arany jelvényének is.

FORGÁCS KÁROLY m. szakoktató (tanmühelyvezető) (Várpalota, 1940. február 20.) Forgács György mozdonyvezető, Nagy Rozália htb. hat gyermeke közül a legkisebb, aki a bányáiparban helyezkedett el. Nős, két gyermek apja (Attila, elektroműszerész, Péter műszaki menedzser, idegvezető). **T:** Általános iskoláit Várpalotán végzi 1954-ben, majd a 322. sz. ISZI-ben, Pétfürdőn elektrolakatos szakmunkásvizsgát tesz 1957-ben. technikus képesítővizsgát tesz a Ságvári Endre Gépipari Technikum vill. ipari tagozatán 1962-ben, majd elvégzi a MűM

Módszertani Intézete által szervezett hároméves pedagógiai tanfolyamát. Később beiratkozik a győri Műszaki Főiskola műszaki oktatói szakára és képesítővizsgát tesz 1972-ben, ezen képesítését a Kandó Kálmán Villamosipari Főiskolán műszaki oktatói képesítéssel egészíti ki. **É:** A szakmunkásvizsga után 1957-1962 között a várpalotai November 7. Hőerőmű dolgozója. 1962-2002 közötti időszakban a MűM 305. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet (Faller Jenő Szakközépiskola) Várpalota dolgozója. Mint pedagógiai dolgozó különböző beosztásokban látja el feladatát. bánya-elektrolakatos szakoktató, majd később a Várpalotai Szénbányászati Tröszt tanüzemének vezetője, szakközépiskolai tagozat gyakorlati feladatainak irányítója. **Kf:** Villamos szaktanterem gyakorló berendezéseinek elkészítése, mely MGISTER tip. ellenőrző rendszerhez kapcsolt egységének tervezése, kivitelezése, oktatásba állítása. Villamos mérések tantermi feladatainak megvalósítása. Társadalmi munkában a helyi 1. sz. Állami Általános Iskolában nyelvi labort telepít, üzemeltet, oktatási segédanyagokat készít. Részt vesz munkafüzetek, feladatrendszerek, szakma kiváló tanulója versenyek szervezésében, lebonyolításában. **Dk:** Várpalotáért arany érdem 1975, Szakszervezeti Munkáért oklevél 1983, Kiváló Munkáért 1985, Veszpré-

mi Szénbányák Vállalat Kiváló Dolgozója 1985, Bányász Szolgálati Érdemérem bronz fokozata 1986, Bányász Szolgálati Érdemérem ezüst fokozata 1988, Pedagógus Szolgálati Érdemérem 2002.

GÖNDÖR ISTVÁN technikus-tanár (Szigetvár, 1932. december 12.) Szőlészettel, borászattal foglalkozó szülők gyermeke. Nős, Kovács Mária ny. gondnok. Gy: Gabriella, jogász. **T:** 19. sz. Kohó- és Gépipari Technikumban érettségizett Pécsen (Cipernovszky Szakközépiskola) 1953. Budapesti Műszaki Egyetem Villamos mérnöki kar, technikus-tanári szak, 1968. **É:** Katonai szolgálatot teljesített 1953-56 között. Leszerelése után helyezkedett el a Szigetvári Fémipari Vállalatnál, majd áthelyezéssel munkát vállalt a MűM 305. sz. Ipari Szakmunkás-képző Intézetnél (Faller Jenő Szakközépiskola), Várpalotán 1957. augusztus 1-től 1994-ig, nyugdíjba vonulásáig. Mint technikus-tanár dolgozik a vájár, bánya-elektrolakatos, mélyfúró és kútüzemelő szakmák műszaki tantárgyainak oktatása területén (bányagéptan, szakrajz, szakmaismeret, munkavédelem). Az iskolában induló bánya-elektrolakatos szakközépiskolai műszaki tantárgyak tankönyveinek lektorálását végzi a MűM Módszertani Intézetének felkérésére. Mint iskolájának újítási felelőse nagyon sok bányai szakmához szükséges oktatási eszköz tervezője és kivitelezője (pl.: szellőzők, vitlak, aknagépek stb.). Ezen eszközök jelenleg is láthatók a várpalotai bányász helytörténeti múzeumban. A Módszertani Intézet felkérésre faliképeket, írásvetítő anyagokat, modelleket készít, melyek a bányai tanintézet oktatási segédanyagai is. Munkahelyén a Pedagógus Szakszervezet titkáráként dolgozott, majd a Munkaügyi Döntőbizottságot vezette. **Tk:** Kidolgozta a géplakatos, bánya-elektrolakatos, vájár szakmák gépészeti oktatásához szükséges eszközrendszert. Kimagaslóan jó munkát végzett írásvetítő anyagok készítése területén. Sok cikke jelent meg az Iparitanuló-képzés és Szakmunkásnevelés című folyóiratban. **Dk:** Kiváló Munkáért 1984, Veszprémi Szénbányák Kiváló Dolgozója 1988, Pedagógus Szolgálati Emlékérem 1994.

HANTOS SÁNDOR igazgató (Békéscsaba, 1931. április 11.) **T:** Elemi és gimnáziumi tanulmányait szülővárosában végezte, majd a Szegedi Tudományegyetem Természettudományi karán 1955. július 15-én szerzett földrajz-földtant szakon középiskolai tanári diplomát. **É:** Diploma védeése utáni naptól a nagybátonyi általános iskola tanára és földrajz tanítással foglalkozott. Az általános iskolában működő kihelyezett levelező tagozatú technikumban ásvány- és közettant, földtant, őslénytant, tereptant tanított. 1959. szeptemberétől a helyi vájáriskola óráadó, majd 1960. augusztus 1-től teljes óraszámú tanító geológiát oktató tanára lett. 1962-ben igazgatóhelyettesnek, majd 1963 októberétől igazgatójának nevezték ki, ezt a funkcióját nyugdíjazásáig töltötte be (1991). A vájárképzés megszűnése után (1967), két alkalommal szervezte át az intézményt (kicsérélve a tantestületet, képzési profilt) a helyi igényeknek megfelelően. Az 1970-es évek közepére olyan testületet sikerült kialakítania, mely munkáját és feladatát magas szinten tudta végezni, országos elismerés mellett. A bányai szakmák megszűnése után új szak-

mák indítása vált szükségessé (mezőgazdasági gépszerelő, lakatos, villanszerelő, esztergályos, hegesztő, nőiruha-készítő). Kiemelkedő feladat volt 1978-tól a ruhaipari technikum indítása. **M:** Szakmai, pedagógiai tevékenysége sokrétű munkát takar. Elkészítette Nagybátony monográfiáját, pályamunkát készített Nagybátonyi szénvidék címmel, Szakoktatás c. folyóiratban több alkalommal jelent meg cikke, tanulmánya, geológia tantárgy tanításához készített módszertani levelet, elkészítette Nógrád megye természetföldrajzi térképsorozatát atlasz formájában. **Tk:** Egri Tanárképző Főiskola földrajz tanszéke megbízásából konzultációs csoportot vezetett földrajz szakos levelező hallgatók részére. Érettségi elnökként 2002-ig tevékenykedett. **Dk:** Munka Érdemrend bronz fokozat, MűM Kiváló Dolgozója, Ifjúságért Érdemérem, Kiváló Munkáért (Nógrádi Szénbányák Vállalat), Pedagógus Szolgálati Emlékérem, Arany Katedra Emlékplakett (40 év egy iskolában), Bátonyterenyéért kitüntetés aranygyűrűvel, Fáy András aranygyűrű, Aranyoklevél 50 év pedagógia munkáért.

HANZÓK ISTVÁN szakoktató (Diósgyőr, 1937. december 12.) Nős, felesége Kvaszta Éva gyors-gépíró. Gyermek: dr. Hanzók Éva orvos.

T: 1952-ben a percesei Általános Iskola 8 osztály elvégzése után a 100. sz. Szakmunkásképző Intézetbe került, ahonnan 1954-ben villanszerelő szakmunkásként szabadult v. kategóriás fizetési osztályon, ami akkor a legmagasabb volt. Továbbképzések során megszerezte a lakatos, ív- és gázhegesztő szakmunkás bizonyítványt, majd 3 éves tanfolyam után az elektrikusi képesítést, ami a nagyfeszültségű villamos

központok kezelésére jogosított. **É:** Első munkahelye a Borsodi Szénbányák Barossakna Bányauzeme, a bánya bezárása után 1960-ban Lyukóbányára került. 1963-ban került a 104. sz. Szakmunkásképző Intézethez oktatónak. A vájár tanulók vasipari képzésével bízták meg, ami a bányagépek szerelése, működésének ismertetése, kisebb javítások elvégzéséből állt, 1963-1991-ig, nyugdíjazásáig ebben a beosztásban dolgozott. A vájártanulók országos versenyére való felkészítésben minden évben részt vett, a versenyen a 104. számú Intézet tanulói szép eredményeket értek el, többnyire első helyezést. **Dk:** Munkája eredményeként több dicséretben, és anyagi elismerésben, valamint jutalomban részesült. A legmagasabb kitüntetése, a Szolgálati Érdemérem Gyémánt fokozata.

HORNYÁK MIKLÓS (Bánhida, 1936. december 3.). 1955-ben kötött első házasságából egy fiúgyermek született 1956-ban. Második feleségével Ficsor Máriával élt együtt 2004-ig, a haláláig. **T:** Tatabányán végezte az általános iskolai tanulmányait, majd Budapesten lett villanszerelő szakmunkástanuló. 1954 márciusában szabadult kitűnő eredménnyel. 1963-ban villamosipari technikus, majd 1968-ban a Budapesti Műszaki Egyetemen technikus tanári diplomát szerzett. **É:** A

Tatabányai Szénbányák Vállalathoz helyezkedett el, először 1959-ig, mint villanszerelő, majd 1962-ig elektrikus. 1962. augusztus 24-én került szakoktató-tanárként a 312. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézetbe, Oroszlányba. 1968-ig szakoktató-tanárként, majd műszaki tanárként dolgozott az iskolában. Ekkor lett

gyakorlati oktatásvezető 1973-ig. Ettől az időtől kezdve 1996-ig, nyugdíjba vonulásáig, mint műszaki tanár dolgozott. 1983 és 1988 között, országos szakfelügyelőként is tevékenykedett.

HOLL JÓZSEF műszaki-tanár. (Csolnok, 1943. április 1.) **Sz:** Izing Róza és Holl József bányász gyermeke. Nős. Gyermekei: Loretta (tanár), Nikoletta (banki tisztviselő). **T:** Általános iskolai tanulmányait Csolnokon végezte, majd az I. István Gimnáziumban érettségizett 1961-ben Esztergomban. Érettségi után a 317. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézetben szerszámkészítő szakmát tanult. Győrben végezte el a Műszaki Főiskola műszaki oktatói szakát 1975-ben. Beosztásának megfelelően szüksége volt a tanári diplomára, s ezért az egri Tanárképző Főiskolán végezte el a műszaki tanárképző szakot 1978-ban. Német nyelvből felsőfokú nyelvvizsgát tett 1992-ben. Később a Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskolán Szombathelyen német nyelvtanári diplomát szerzett 1998-ban. **É:** Szakmaszerzése után (1963) az esztergomi SZIM Marógépgyárban helyezkedett el és szerszámkészítőként 1971-ig dolgozott. Innen került a 317. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézetbe (Esztergom) szakoktatónak. Gépszerelő tanulók gyakorlati és elméleti oktatását végezte, mint szakoktató tanár. Iskolája igazgatójának kérésére elvállalta Anna-völgy bányauzem területén a vájár tagozat irányítását. Ezen tevékenységét a bányaipari képzés megszűnéséig végezte. Később újra az anyaiskolában dolgozott. Német nyelvtanári diplomájának megszerzése után a 11–12 évfolyam szállítmányozási technikumban, kőműves és asztalos szakmáknál német műszaki nyelvismeretet tanít. **Tm:** Bányász fúvószenekar aktív tagja. **Ct:** Komárom-Esztergom megyei 24 Óra c. lapban több cikke jelent meg iskolájáról, vájár SZKT versenyek értékeléséről. **Dk:** Kiváló Dolgozó (SZIM) 1970.

HUBER MIHÁLY műszaki-tanár (Csolnok, 1931. december 27.) Bányász dinasztia, Huber Mihály vájár és Szabó Mária htb. négy gyermeke közül az első fiú. Családi állapota nős, első házasságából egy fiú gyermeke született (Mihály, okl. faipari mérnök, ELTE Bölcsész kar filozófia szak 1968). **T:** Polgári iskolai tanulmányai után 1950-ben kereskedelmi érettségi vizsgát tett. Dudapesti Műszaki Tanárképző Főiskolán bányaiipari szakon végzett 1954-ben. A Politikai Főiskolát 1965-ben végezte el. **É:** Főiskolai tanulmányai után 1954-től a Pélimföldi vájár iskolában tanít, majd 1954 őszétől a Várpalotai Szénbányászati Tröszt állományában dolgozik. 1954. október 5-től 1990. április 5-ig, nyugdíjba vonulásáig, a MüM 305. sz. ISZI (Faller Jenő Szakközépiskola) Várpalota dolgozott, mint műszaki-tanár. Tantárgyai: bányaműveléstan, geológia, bányagéptan, szakrajz, munkavédelem-balesetelhárítás. 1968-1972 között az iskola párttitkára, 1979-től a BDSZ ifjúsági főbizalmija, 1980-tól titkára, 1961-1989 között a Munkásörség tagja (raj és szakasz parancsnok), 1972-től a Várpalotai Bányász Fúvószenekar tagja, valamint a tési Bakony Virága dalkör tagja is. **Dk:** Bányász Szolgálati Érdemérem bronz fokozat 1962, Bányász Szolgálati Érdemérem ezüst fokozat 1967, Munkásör Emlékjelvény 5 éves 1967, Kiváló Munkásör 1975, Munkásör Emlékjelvény 10 éves 1972, Oktatásügy Kiváló Dolgozója 1977, Pedagógus Szakszervezet K.v. Elismerő Oklevél

1984, Kiváló Munkásör 1985, Haza Szolgálatáért Érdemérem arany fokozat 1988, Szocialista Kultúráért 1988, Kiváló Véraló Emlékérem 2000, 305. sz. ISZI Törzsgárda arany fokozat 1980.

HÜLBER JÁNOS (1906-1994) Cipész szülők gyermekeként nőtt fel. Majd az alapiskola (négy elemi) elvégzése után lakatos inasként dolgozott Finta Mihály mesternél, Várpalotán. 1923-ban lakatossegédként munkát vállal a Sió-csatorna szabályozásánál, mint hajógépész, majd a Veszprém megyei közútkezelőnél dolgozik úthenger-gépész-ként. 1930-tól az Unió Bányászati és Ipari Rt-nél dolgozik. 1930-ben házasságot köt Bachora Ilonával és egy gyermekük születik (Gyula, gépésztechnikus-szakoktató). Az Unió Bányászati és Ipari Rt-nél,

mint aknagépész, majd a várpalotai kis erőműnél, mint turbinagépész dolgozik. Kimagaslóan jó szakmai tudását 1945 után a bánya központi műhelyében kamatoztatja és a bányagépész részleg művezetője megbízást kapja. Esti tagozaton elvégzi a polgári iskola négy évfolyamát, 1952-ben. 1952. évben megbízást kap a Várpalotai Szénbányászati Tröszt Gépüzem vezetésétől a bánya-elektrolakatos szakma oktatási feltételeinek biztosítására, tanüzem létrehozására. Ezen tevékenységét 1952-1966 közötti időszakban (nyugdíjazásáig) az üzem és az iskola megelégedésével végzi, mint a tanműhely üzemi vezetője.

DR. IVÁN LÁSZLÓ nyugdíjas igazgató (Báta, 1939. október 22.) **Sz:** Varró Margit, apja: Iván István Nős, neje Sárvári Magdolna. Két gyermekük van, László és Gábor (előbbi műszaki vezető, utóbbi autó- és klímaszakértő). **T:** Általános iskolai tanulmányait Bátán végezte 1954-ben. 1955-ben jelentkezik Komlóra vágártanulónak. 1958-ban vágárvizsgát tesz, majd technikumi tanulmányokat folytat Pécsen. 1959 őszén katonai szolgálatra hívják, ezért tanulmányait egy év megszakítással folytatja. 1963-ban tett technikusminősítő vizsgát. 1968-ban

kezdte tanulmányait a Pécsi Pedagógiai Főiskola magyar-történelem szakán, ahol tanár diplomát szerez. 1978-ban jelentkezik az ELTE pedagógiai közoktatás-irányítási szakára, ahol 1981-ben államvizsgázik. Tanárai biztatására kutatásokat végez 1982-1988 között, amikor részt vesz a Mecseki Szénbányák Pszichológiai Laborjának mérési vizsgálati programjában. 1988 februárjában tesz szigorlati vizsgát, szerez bölcsészdoktori diplomát. **É:** 1963-ban kezdte munkaviszonyát a MűM 501. Ipari Szakmunkásképző Intézetben, mint vágár szakoktató-tanár, osztályfőnök. 1972-ben igazgatóhelyettesi megbízást kapott. 1972-től 1979-ig irányította a bányaiipari, könnyűipari szakmák képzését és a humán elméleti ipari szakmák képzését és a humán elméleti oktatást. 1979 szeptemberében igazgatói megbízatást kapott. 1979-től 2002-ig látta el az intézményben az igazgatói feladatokat nyugdíjazásáig. 1980-tól a Honismereti és Városszépítő Egyesület választmányának tagja, majd titkára. **Ct:** 1978-ban kollégáival Munka- és környezetvédelem tankönyvet ír a Műszaki Könyvkiadó megbízásából. 1984-ben kidolgozza a kettős szakma egy alternatíváját, melyet Miskolcon országos fórumon ismertet. Irányításával elkészítik több szakmában (nőruha-készítő, lakatos, esztergályos) az

adaptív kísérleti tananyagtervet. Több cikke jelent meg folyóiratokban. Részt vesz a mongol-magyar tankönyv szerkesztésében lektorálásában. 1986-ban és 1992-ben részt vesz a Mongóliába utazó küldöttségben. Tanulmányozzák az ottani iskolarendszert, a szakképzést, felnőttképzést és a bányaművelési technológiákat. **Dk:** 1981-ben MHSZ Kiváló dolgozója ezüst, 1982-ben Munkaérdemrend Bronz fokozata, 1985-ben MHSZ Kiváló dolgozó arany fokozat Baranyáért, 1985-ben Művelődésügy kiváló dolgozója, 1986-ban Mongol Geológiai Minisztérium Kiváló dolgozója, 1988-ban Mongol Művelődési Minisztérium kiváló dolgozója, 1989-ben Komló Városért, 2002-ben Pedagógiai Szolgálati Érdemérem. **Dk:** 1981-ben MHSZ Kiváló dolgozója ezüst, 1982-ben Munkaérdemrend Bronz fokozata, 1985-ben MHSZ Kiváló dolgozó arany fokozat Baranyáért, 1985-ben Művelődésügy kiváló dolgozója, 1986-ban Mongol Geológiai Minisztérium Kiváló dolgozója 1988-ban Mongol Művelődési Minisztérium kiváló dolgozója 1989-ben Komló Városért, 2002-ben Pedagógiai Szolgálati Érdemérem

KELEMEN ZOLTÁN okl. bányamérnök, okl. mérnök-tanár. okl. közoktatás-vezető (Tatabánya, 1955. december 20.) **Sz:** Kelemen Imre építési művezető, Kelemen Imréné főkönyvelő. Nős, felesége Lakatos Andrea szövettani asszisztens. Gy: Andrea (18), Máté (16), Viktória (12) tanulók. **T:** 1974 Szabó József Geológiai Szakközépiskola, Budapest. 1979 Bányamérnök – Nehézipari Műszaki Egyetem, Miskolc okl. bányamérnök. 1997 Budapesti Műszaki Egyetem okl. mérnök-tanár. 1999 Budapesti Műszaki Egyetem okl. közoktatás-vezető. **É:** 1979 Tatabányai Szénbányák Vállalat Csordakúti Bányüzeménél geológus mérnök. 1980 Nagygyézházi Bányüzem geológiai osztályán helyettes vezető. 1984 Péch Antal Aknászképző Technikum szaktanára. 1997 Szabó József Városi Középfokú Kollégium igazgatója, 2001 A Közművelődés Háza Közhasznú Társaság ügyvezető igazgatója. Tanított szaktantárgyak: geológia, műszaki földtan, mélyfúrás kutatás és teleptan, geofizika, mélyfúrási geofizika, ásványtan. közettan, történeti földtan. bányászati ismeretek. geodézia, munkavédelem. műszaki ábrázolás. ásvány-közetan gyakorlat, geodézia gyakorlat, műszaki földtan gyakorlat. Oktatási tevékenység: 1984-től folyamatosan tanít a Péch Antal Aknászképző Technikumban, a Szabó József Geológiai szakközépiskolában, 314. sz. Vájárképző Szakmunkásképzőben, majd ezen intézmények egyesítése után a Péch Antal Műszaki Szakközépiskola és Gimnázium környezetvédő szakán is. 1996-tól az iskolai kollégium igazgató-helyettese, majd az önálló működést követően annak igazgatója. **Ct:** A Héreg-Tarjáni szénmedence földtani kutatásának összefoglaló zárójelentése (1979). Az erkölcsi nevelés fontossága a kollégiumi nevelésben (1997). A Szabó József Városi Középfokú Kollégium feladatának változása a térség oktatási szerkezetének átalakulásával (1999). A Szabó József Városi Középfokú Kollégium Pedagógiai Programja.

KEMÉNY GÉZA technikus-tanár (Mezőberény, 1932. május 15.) Kemény János géplakatos és Koppriva Mária 11. gyermekeként született, nős egy gyermek apja (gyermeke villamosmérnök). **T:** Az általános 4 és a polgári iskola 4 osztályát Mezőberényben végezte el 1947-ben. Közgazdasági középiskolai tanulmányait Békéscsabán végezte 1951-ben. Bányaiipari technikumi tanulmányait 1957-ben fejezte be. 1968, BME Villamosmérnöki kar, technikus-tanári szak. **É:** Közgazdasági érettség után a békéscsabai gyapotfeldolgozónál helyezkedett el 1951-ben, majd katonai szolgálatot teljesített, 1955-től a Mélyfűró Vállalat Várpalota üzeménél dolgozott. 1959. november 2-tól nyugdíjazásáig a MüM 305. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézetnél (Faller Jenő Szakközépiskola) Várpalotán dolgozott, mint műszaki tanár. Beosztásának megfelelően a mélyfűró-küzemelő szakmunkás és szakközép tagozaton tanított geológiát, géptant, munkavédelmet, szakmaismeretet. **Tk:** Munkatársaival közösen dolgozták ki a mélyfűró-küzemelő szakma óra- és tantervét, valamint eszközrendszerét (faliképek, modellek, eszközök, geológiai kőzetminták gyűjteménye). Részt vett a szakmai tankönyvek írásában. Munkái között sorolható fel Mélyfűró és küzemelő anyagismeret I-II kötet írása, Munkavédelem I-II kötet és Szakmaismeret I-III évf. tankönyveinek lektorálása. Elkészítette a géptani ismeretek oktatásához szükséges szaktárgyi módszertani útmutatót. Mint a szakmai oktatás munkaközösségi vezetője sok hasznos tanáccsal szolgált a gyakorlati oktatás szervezése, illetve megvalósítása területén. A Bányaiipari Dolgozók Szakszervezetének iskolai alapszervezetében, mint gazdasági felelős dolgozott. **Dk:** 1978. Szakszervezeti mozgalomban végzett munkáért oklevél, 1981. Szakszervezeti mozgalomban végzett munkáért dicsőítő oklevél, 1985. Bányász Szolgálati Érdemérem bronz fokozat, 1986. Bányász Szolgálati Érdemérem ezüst fokozat, 1987. Bányász Szolgálati Érdemérem arany fokozat, 1983. Kőolajkutató Vállalat Kiváló Dolgozója, 1988. Vízkutató Vállalat Kiváló Dolgozója, 1990. Pedagógus Szolgálati Emlékérem.

KISS GYÖRGY tanár (1933. szeptember 20., Budapest). **T:** Négy polgárit végzett. Géplakatos szakmát tanult Csepelen a Féművekben. Bányagépész technikus oklevelet szerzett, majd 1954-ben elvégezte a Műszaki Tanárképző Főiskolát. **É:** Az intézethez 1954. augusztus 18-án került főhivatású szakelméleti tanárnak. A vājároknál bányagép-tant, a bánya-elektrolakatosoknál szakelméletet tanított. 1958-1963-ig a Bányagép-tan országos szakfelügyelője volt. 1965-66 és 1970-71-es tanévben igazgatóhelyettesként tevékenykedett. 1994-ig dolgozott, 40 évig az intézetben. **Ct:** Bánya-elektrolakatos tankönyvet, tantervet, vizsgatételeket írt. Kidolgozta a külfejtő bányaművelő és bányagépkezelő tantervet, szakmai szint követelményeket. Több szakmában tanított szakelméletet: vājároknál géptant, bánya-elektrolakatosoknál szakmai ismeretet, anyagismeretet, külfejtő bánya-elektrolakatosoknál szakmai ismeretet, anyagismeretet bányaművelést. Külszíni bányaművelőknél teljes szakelméletet. Hegesztőknél szakelméletet. Géplakatosoknál szakmai ismeretet, anyagismeretet. Szerkezet-lakatosoknál szakmai ismeretet. Általában a többi szakmáknál a munkavédelmet. **Tm:** 1975-1994-ig az iskola szakszervezeti titkára volt. **Dk:** Oktatásügy Kiváló Dolgozója kitüntetést kapott.

KISS VINCE (Novajidrány, 1941. április 4.) Nős, felesége Tompos Katalin könyvelő. Gyermek: Attila üzletvezető egy épületgépészeti áruházban. **T:** Általános iskola 1955, Abaújkér. Vájáriskola 3 éves képzés 1959, Sajószentpéter 103-as Intézet. Bányaiipari Technikum 1963, Miskolc Mikoviny Sámuel Aknászképző Technikum. Felsőfokú Bányagazdasági technikum 1968, Tatabánya. Nehézipari Műszaki Egyetem Bányamérnöki Kar 1977, Miskolc. Gépészmérnök-tanár 1985. **É:** A technikum elvégzése után Miskolcon helyezkedett el a Cement és Mészművek Miskolc Tapolca Kőbányájában, ahol műszakvezető, közvetlen termelésirányító volt, s közben bányamérési feladatokat is ellátott, összesen hét évet dolgozott. A kőbányászati munkája közben két évet Lyukóbányán dolgozott aknászként, hol elővájáson, hol pedig fejtésen. Az Északmagyarországi Téglá és Cserépipari Vállalatnál, a központban Mályiban bányaműszaki csoportvezető volt. Négy megye bányászati munkáját, a kisajátítástól a bezárásig irányította 11 éven át. Munka közben szerezte meg a felsőfokú végzettségét. A vájáriskola elvégzése után olyan vágya volt, hogy ilyen szakmát tanítson, ezért tanult és igyekezett úgy elsajátítani, hogy azt megfelelő módon átadja a fiatalabb nemzedékeknek. Szakmai ismeretség alapján kereste fel a Lyukóbánya Tanbánya Igazgatója, – Solymosi László – hogy menjen el tanítani a Debreczeni Márton 104. sz. Szakmunkásképző Intézetbe Miskolc-Perecesre. Szívesen vállalta a felkérését és az 1981-es tanévtől nyugdíjba vonulásáig, 1999-ig tanárként dolgozott. Feladata szakmai képzés volt. Tanította bányaművelést, bányagéptant, geológiát, szakrajzot, munkavédelmet. A rendszer-váltás után továbbképzésen vett részt és más szakmában is tanított gazdasági ismereteket. Lyukóbányán a technikusképzésben is részt vett, ahol gazdasági ismereteket és geológiát tanított. Nyugdíjba vonulása után még négy évet dolgozott óraadó tanárként a Szemere Bertalan Középiskolában, Miskolcon, ahol gazdasági ismereteket tanított. Jelenleg a Mályi Téglá Kft-nél dolgozik, mint tanácsadó. Műszaki üzemi tervet készít, ellenőrzi és felméri a meddő- és anyagkitermelést és felelős bányaműszaki vezető helyettesi feladatokat lát el. A vájár szakmai versenyen több alkalommal részt vettek tanulói, ahol jó eredményeket értek el. Több alkalommal voltak első helyezettek. Egy alkalommal az általa felkészített tanítvány érte el a legmagasabb pontszámot, amit a szakmában mértek az országban. A vájárképzésnek több éven át a szakmai vezetője is volt. Szerette ezt a munkát és mind végig lelkesen véggezte. Nyugdíjba vonulása után egy évvel megszűnt a vájárképzés az iskolában. **Dk:** Több esetben kapott munkahelyén kiváló munkáért oklevelet, jelvényes kitüntetést. Miniszteri kitüntetésben részesült 1989-ben.

KOMORÓCZKI KÁROLY (Miskolc, 1956. március 31.) Nős, felesége Rudák Borbála (gépi csomagoló). Egy gyermek édesapja. **T:** 1962-1970 Általános Iskola, Emőd. 1971-1974 Ipari Szakmunkásképző vájár, Miskolc-Pereces. 1983-1987 Bányaiipari Aknászképző Technikum, Miskolc. 1991-1994 Miskolci Egyetem műszaki szakoktatói főiskolai szakán műszaki szakoktatói diploma. **É:** 1974-1987 vájára Borsodi Tanbányánál, illetve a Miskolci Bányáüzemnél. 1987-1993 Debreczeni Márton Szakmunkásképző Iskola vájár szakoktatója. 1993-tól Lyukó-

Miocén Tanbánya és Bányásképző Kft-nél aknász. 1996. szeptember 1-től főaknász, 1998. március 1-től bányamester, 1998. október 1-től felelős műszaki vezető.
Dk: 1994-ben Elismerő Oklevelet kap.

KORNREICH FERENC okleveles villamosmérnök, kitüntetéses mérnök-tanár (Budapest, 1938. január 3.). Nős, öt gyermeke, hét unokája van. Felesége nyugdíjas műtősnő. **T:** A középiskolát az esztergomi kenyérmezői Bányagépészeti Technikumban végezte 1957-ben. 1989-ben kitüntetéses mérnök-tanári oklevelet szerzett. **É:** 1963-ban került vissza volt technikumába, az akkor már Hell József Károly Bányagépészeti és Bányavillamossági Technikumba a bányavillamosság tanárának. Munkája során a szakmai tárgyak mellett a közismereti tárgyak oktatásában is részt vett. 1991-től 1997-ig az iskola műszaki igazgatóhelyettese, '97-től '99-ig, nyugdíjazásáig igazgatóhelyettes volt. Az iskola összevonása után a jogutód esztergomi Botytyán János Gimnázium és Műszaki Középiskolában tanított 2002. augusztus 31-ig, óraadóként. Hosszú ideig érettségi és képesítő vizsgaelnök-ként is tevékenykedett. **Ct:** Az első részletes iskolatörténeti könyv szerzője. Tevékeny része volt a képzési formákhoz igazodó új tantervek összeállításában. Tankönyveket írt, lektorált. **Dk:** 1994-ben tanácsosi címet kapott. Korábbi elismerései: 1975 Nehézipar Kiváló Dolgozója, 1986 Kiváló Munkáért kitüntetés.

KÓTA KÁLMÁN műszaki szakoktató (Adony, 1939. augusztus 1.) Kóta István ácsmester és Paulusz Mária szakácsnő házasságából született második gyermek. Nős, felesége Kővári Erzsébet, gyermekei: Melinda pedagógus, Kálmán Okl. mérnök-közgazdász. **T:** Az általános iskola elvégzése után Székesfehérváron a József Attila Gimnáziumban érettségizett 1957-ben, majd az Országos Vízkutató és Fúró Vállalatnál fúrómesteri vizsgát tett 1960-ban. MüM által szervezett hároméves pedagógiai tanfolyamot 1965-ben fejezte be, majd 1970-ben szerzett műszaki szaktanítói képesítést. Felsőfokú végzettséget a Győri Távközlési, Műszaki Főiskolán szerzett 1973-ban, mint műszaki oktató. **É:** 1958 és 1962 között a Vízkutató és Fúró Vállalatnál dolgozott Budapesten. 1962. május 20-tól nyugdíjazásáig (1997) a MüM 305. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet (Faller Jenő Szakközépiskola) Várpalota állományában dolgozott, mint szakoktató, illetve mélyfúró és kútüzemelő szakma tanudvarának és tanműhelyének vezetője. **Kt:** Az 1968. évben bekapcsolódó olajipari képzés biztosítása céljából részt vett annak a csoportnak a munkájában, amelyik az új szakmai képzés óra- és tantevét készítette el, valamint meghatározta a szakmai szintet. Az új szakmához szükséges szemléltetőeszköz-rendszer kiművelését illetve a szakelméleti oktatáshoz szükséges szakmaismeret tankönyv I-III kötetét írta meg, lektorálta az összes többi tankönyvét. Közéleti tevékenysége a Hazafias Népfront illetve a Pedagógus Szakszervezeti munkában érvényesült. Mint az iskola szakszervezeti titkára egy kb. 120 fős csoportot képviselt a megyei Szakszervezeti Tanácsban, majd később az egész város képviselőjét látta el. Munkájával, hasznos tanácsaival szolgálta szakszervezetét. **Dk:** Várpalotáért arany plakett 1973, Veszprém megyéért ezüst fokozat 1976, Kiváló Munkáért 1978, Földtani Kutatás

Kiváló dolgozója 1983, Szakszervezeti Munkáért Oklevél 1984, Bányász Szolgálati Érdemérem bronz fokozat 1985, Érdemes Társadalmi Munkáért (Népfrent) 1985, Kőolajkutató Vállalat Kiváló Dolgozója 1986, Bányász Szolgálati Érdemérem ezüst fokozat 1986, BM Dicsérő Oklevél 1987, Szakszervezeti Munkáért ezüst fokozat 1988, Pedagógus Szolgálati Emlékérem 1995.

DR. KRISZTIÁN BÉLA PhD (1929) tanszékvezető egyetemi docens a PTE Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Kara Humán Menedzsment Tanszékén. **T:** Tanulmányait a Budapesti Műszaki Egyetemen, az Eötvös Loránd Tudományegyetemen, a SZOT Felsőfokú Munkavédelmi Szakán, majd a Pécsi Tudományegyetemen végezte. **É:** 1953-56 között műszaki, 1957-1982 között földalatti beosztásokban, utóbb a Mecseki Szénbányák és az IpM Ipari Szénközpont alkalmazottjaként dolgozik (1989). A PTE oktatója az 1989 évtől. **Szt:** Mint szakmai és

közíró 1947-től szerepel. Számos könyv, tanulmány jegyzi tevékenységét. Szakmai kihívásnak tekinti azon kérdések elméleti és gyakorlati megválaszolását, amely szerint mi módon lehet megfeleltetni a személyt, a szervezeteket (minden szinten és formában) a változó és globalizált környezet elvárásainak, amely megítélése szerint interdiszciplináris megközelítést kíván. Ennek érdekében a történeti értékek számontartása mellett a széleskörű szakmai-pedagógiai kutató és alkalmazó munkát tekinti meghatározó feladatának. **Dk:** Többek között a Bányász Szolgálati Érdemérem bronz, ezüst, arany és gyémánt fokozata, többszörös Kiváló Bányász és Kiváló Munkaügy kitüntetések, a Comenius, Makarenko és az Apáczai Csere Díj, a Magyar Köztársaság lovagrendje, az I. osztályú Honvédelemért kitüntető cím birtokosa. Több hazai és külföldi tudományos és társadalmi szervezet tagja.

LADÁNYI ANDRÁS író, szerkesztő (Nyíregyháza, 1945. november 27.). **T:** Az általános iskolát Borbányán, a hároméves vājár iskolát Tatan (MűM 311. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet 1960-63), a gimnáziumot Tatabányán végezte, majd az Egri Tanárképző Főiskolán szerzett népművelés-pedagógia szakon tanári diplomát. Különböző iskolák – szociológia, újságíró stb. – levelező tagozatán tanult. **É:** Tizenöt évig dolgozott Tatabányán a bányában vājárként. Az ifjúsági mozgalomban is aktíván részt vett, később népművelőként a tatabányai Nép-

házban tevékenykedett. 1977-től 1983-ig a bányászszakszervezet központjában a kulturális osztályon, Budapesten, az iparág közművelődését irányította. 1983-tól 2002-ig a bányászszakszervezet központi lapjának a Bányamunkásnak a főszerkesztője. **Ct:** Az első írásai a Komárom megyei Dolgozók Lapjában jelentek meg. Tatabányán lapot alapított és szerkesztett Szavunk címmel. Számos fővárosi és vidéki országos napi és heti lapban, valamint irodalmi újságokban publikált és publikál. Munkásságának nagyobb, tekintélyesebb része a bányászathoz kötődik. Első könyve Bányász a történelemben, 1984-ben jelentette meg a Népszava Kiadó 10.000 példányban, amit követett az Adalékok a bányamunkás történetéhez (1988) című könyve. A harmadik könyvének a címe Toborzó (1996), – ami 1986-ban készült el, de csak tíz év múlva jelent meg – átfogó munka a vājárképzésről. Visszatekint a

múltba, majd a jelen felé fordul, de elsősorban a felszabadulás óta eltelt időszakot veszi bonckés alá. Krisztián Béla írta 1985. december 14-én a könyvről: „A téma olyan érdekesítő volt és annyira az élet oldaláról közelít, hogy dokumentarista regénynek is nevezhetném”. A bányászatról írta a következő könyveket: *Harc a bányászokért* (1996), *Harc a bányászatért* (1997), *Tatabányai eocén bányászok* (2003), *Műszakváltás* (2003). Irodalmi munkásságáért és főleg a 2000-ben írt Váci Mihály „Élj tiszta tüzeidben” című irodalmi szociográfiájáért 2001-ben MSZOSZ Irodalmi Díjat kapott. 2004-ben megjelent Monostorapáti a völgy kapuja című szociográfiája, és 2005-ben pedig a Kapolcshoz hű maradni könyve és Monostorapáti címmel fotóalbum jelenik meg. **Tm:** 2004-ben a Váci Mihály Kör titkárává választották. A Váci Mihály Kör lapjának, a Bodzának a szekesztője.

LAKATOS PÉTER fűrómérnök, tanár (Belgiumban született 1931-ben). **T:** Iskoláit már Magyarországon végezte. 1953-ban szerzett diplomát Sopronban a Műszaki Nehézipari Egyetem olajmérnöki szakán. **É:** Fűrómérnökként Zalában, Bázakerettyén kezdett dolgozni, majd folytatta Gellénházán. Üzemvezetőként a bázakerettyei és lovászi üzemekben, 1970-től pedig a KfV nagykanizsai központjában került operatív osztályvezető beosztásba. Innen ment külföldi munkára, Irakba, ahol a kint dolgozó fűrócsoporthoz irányította. Megromlott egészségi állapota is segített a döntésében, amikor – az iskolavezetés hívására – elfogadta az olajos szakma oktatását és vezetését 1975-ben. A szakmája iránti lelkesedéssel oktatta és nevelte szakközépiskolák évfolyamokat 14 éven át. Meggyőződése volt, hogy az olajos szakmát nem elég megtanítani, azt megszerettetni is fontos ahhoz, hogy a végzett diákok „megragadjanak” az olajiparban. Ő maga a tanári tevékenységéről így vallott: „... mindig igyekeztem jól dolgozni, ami az olajiparban létkérdés. Ott félig nem lehet csinálni semmit. Vagy bírja valaki a feladatokat és marad, vagy nem és odébb áll. A régi időkben valami különleges hangulata volt az olajbányászatnak, akit ez megérintett, az nem szabadult tőle ... Ezért tanárként az egyik legfontosabb feladatomban tartom, hogy a gyerekekkel érzelmi kötődést is kialakítsak a hivatás iránt ...” Sokat tett a gyakorlati oktatás színvonalasabbá tételéért, mert gyakorló mérnökként ismerte ennek szakmai értékét. Az üzemek segítségével, kollégái, tanítványai munkáját is hasznosítva a '80-as évekre az iskolai gyakorlótelepen megszorodtak a működő berendezések és szépen parkosított környezetben folyt az oktatás. Ez a kép fogadja ma is a visszalátogató tanulókat. Sajnos nem élhette meg a jól megérdemelt nyugdíjas éveket, mert betegsége súlyosbodott és 58 évesen hunyt el. De megélhette tanítványai sikeres helytállását, végzett diákjai köszönetét, ami – szinte valamennyiünknek a tanári pályánk végén – a legbecsesebb elismerés. **Dk:** Több miniszteri kitüntetéssel ismerték el tevékenységét.

LOSSOS MIKLÓS bányamérnök, tanár (Somogyvárd, 1937. augusztus 1.) Lossos Ágoston kántortanító és Varga Erzsébet első gyermeke. Nős, első feleségével, Zsákai Mariannával 1961-ben kötött házasságot. **GY:** Marianna. okl. vegyész és szakfordító; László, hidrogeológus mérnök 1971-ben elváltak. Második feleségével, Csibi Zsuzsannával 1974-ben kötött házasságot. **GY:** Borbála, magyar- és drámapedagógus ta-

nár; Gergely, Biztonságtechnikai szakmérnök hallgató. **T:** Általános iskolai tanulmányait szülőfalujában, a gimnáziumot Kaposváron végezte. A miskolci Nehézipari Műszaki Egyetemen 1961-ben bányaművelő mérnöki diplomát szerzett. **É:** Első munkahelye a Borsodi Szénbányászati Tröszt Sajószentpéter II. aknáján volt 1961-1962-ig beosztott mérnök. 1962-1968-ig a miskolci Mikovinyi Sámuel Bányaiipari Technikum mérnök-tanára volt Az iskola megszűnése miatt 1968-ban a tatabányai Péch Antal Bányaiipari Aknászképző Technikum mérnök-tanára, majd 1973-tól műhelyfőnöke volt 1989-ig, amikor betegsége miatt nyugdíjazták. 1990-től az iskola technikai dolgozója gondnoki beosztásban. **Szt:** Az 1970-es években Bányaműveléstan és Bányaműveléstan gyakorlatok c. tankönyveket írt és a vájár-továbbképzéshez állított össze szakmai anyagot. **Dk:** Aranykoszorús Kijelvény 1973, Bányászat Kiváló Dolgozója 1975, Nehézipar Kiváló Dolgozója 1989.

MAJOR GYULA (Felsőgalla, 1918. július 18.) **Sz:** Édesapja bányász volt, 1927-ben nyugdíjazták, majd 1944-ben meghalt. Édesanyja Soós Erzsébet haláláig, 1934-ig mosónőként dolgozott. 1948-ban nősült, felesége Vidi Anna. 1950-ben született lányuk Mária. **T, É:** A 6 elemi és a 2 év szénipari iskola elvégzése után a tatabányai VI-os aknán kezdett dolgozni. Előbb, mint kifutó, majd csillós, segédvájár végül vájárként dolgozott 1940-ig, a katonai bevonulásáig. Itt kell megemlíteni, hogy a jól sportoló atléta 1936-ban megtisztelő lehetőséget kapott, hogy a

Berlini Olimpia megnyitójára, a megyén áthaladó olimpiai lángot vihette. Emlékre megkapta a lángot vivő fátylatartó ezüstözött másolatát, és a hitelesítő oklevelet. A frontszolgálatot a gyalogsági fegyvernemnél, mint szakaszvezető teljesítette. Szovjet hadifogságba került, ahonnan csak 1947-ben szabadult és kerülhetett haza. Hazajövetelét követően ismét a tatabányai VI-os aknán helyezkedett el, mint vájár. 1950-ben az üzem javaslatára a Műszaki Tanárképző Főiskolára került, amelyet 1953-ban kitűnő eredménnyel végzett el, és iparitanulói iskolai bányaiipari szakos szaktanárként szerzett oklevelet. 1955-ben elvégezte a lőmesteri tanfolyamot, majd 1955-től 1959-ig a Bányaiipari Technikumot. Tanulmányai alatt, 1951-től 1952-ig a tatabányai 200-as MTH intézetben nevelőként, majd 1952-től 1953-ig tanulmányi felügyelőként dolgozott. 1953. február 1-jével került az oroszországi MTH 312. sz. Iparitanulói Intézetbe termelési oktatási igazgató helyettesnek, majd 1957. február 1-jével gyakorlati oktatásvezetőként dolgozott. 1960 őszétől kezdődően, Békefi Antal igazgató halálát követően, 1962. februárjáig az igazgatói feladatokat is ellátta. 1969-et követően, a bányaiipari oktatás befejezése mélyen érinti, az átalakulás során visszaminősítik szakoktatónak, majd 1970. augusztus 1-jével, közös megegyezéssel az Oroszlányi Szénbányák Vállalathoz helyezik át. 1973. augusztus. 6-án vonul nyugdíjba. Életében még egyszer 1988 és 1989-ben, az iskola akkori igazgatója meghívja őt és volt munkatársait, hogy egy éven keresztül főállásban korrepetálják a kollégiumban elhelyezett vájártanulókat. Az örömmel és nagy lelkesedéssel vállalt feladatukat csupán azok a történelmi események befolyásolták immár véglegesen, hogy országosan megszűnt a bányaiipari képzés. Major Gyula, mint az iskola volt vezetője a közel húsz éves munkássága alatt nagyon sokat tett a vájárképzés színvonalának emeléséhez. Nevéhez fűződik a szakmai tantervek elkészítése, a mestertaná-

ri rendszer kidolgozása, különböző szakmai könyvek megírása, lektorálása. A vágár-
oktatásban bevezetett tanbányai képzés bevezetése, szakmai munkaközösségek lét-
rehozása. Eredményességét mutatja a számtalan országos tanulmányi és gyakorlati
verseny megnyerése. 2004-ben hunyt el. **Dk:** A Magyar Népköztársaság Érdemérem
arany fokozata 1951, Szocialista Munkáért Érdemérem 1953, Szocialista Munkáért
Érdemérem 1954, Bányászati Szolgálati Érdemérem bronz fokozata 1960, Oktatás-
ügy Kiváló Dolgozója 1961.

MAUL ERVIN A Pécs melletti Mecsekszabolcson, 1932. június 11-én
született. **T:** A pécsi fiatal bányászok közül egyik elsőként került a
MTH szervezte Műszaki Tanárképző Főiskolára. 1954-ben a Bánya-
ipari Tagozaton, mint bányaműveléstan-szakos tanár végzett. **É:** 1954.
szeptemberében került az oroszlányi MTH 312. Intézetéhez, ahol
1955. augusztusáig tanított, majd a pécsi 508. Intézetben folytatta
munkáját (1955–1957. március). A vágárképzés szakmai képzési szint-
jének erősítése nyomán 1957. márciusában került a komlói MTH 501.

Intézetébe szakoktató-tanárként, ahol 1986-ban történt nyugdíjazásáig tanított.
Munkáját mindig a szakmai igényesség, újra törekvés, bányászati ismeretek minél
jobb megtaníthatósága vezérelte. 1958-tól 1975-ig, mint a MŰM Módszertani Inté-
zete Bányászati Tagozatának külső munkatársa a vágár szakma elméleti és gyakor-
lati módszereinek fejlesztésében vállalt aktív szerepet. A szakoktató-tanári forma
bevezetésében (1960-tól) és az intézet módszertani fejlesztésében (kabinetrend-
szer) kiemelkedő munkát végzett. Az 501. Intézetben 1962–1968. között a bányász-
ati gyakorlati oktatás vezetője volt. 1978-tól az intézetben tanuló mongol vágárta-
nuló képzésének tíz évéből hat évet töltött osztályfőnökként is az elméleti és gyakor-
lati oktatással. Mint elismert fafaragó, művészi alkotásai számos helyen gazdagítot-
ták a komlói és országos kiállításokat, több díszes tabló őrzi kezennyomát. 1986-os
nyugdíjba menetele után fáradhatatlanul gondozta a szakkört, vett részt a bővülő
nemzetközi kapcsolatokban, német nyelvtanárként 1998-ig tanított az intézet szak-
középiskolai osztályaiban. Bekövetkezett betegsége szakította meg ezt a pályáit.
Dk: Munkaügyi Minisztérium Kiváló Dolgozó (1958), Bányász Szolgálati Érdem-
érem (bronz, ezüst, arany, gyémánt fokozatok), Kiváló Munkáért MK Miniszterta-
nács (1982), Pedagógus Szolgálati Érdemérem (1986), Aranyoklevél 2005, Buda-
pesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem.

MEDGYESI TIBOR kulturális nevelőtanár (Pécs, 1951. január 03.).

Sz: Simon Erzsébet, apja: Medgyesi Sándor. Nős, két gyermeke van
Márk és Ferenc vállalkozók. Felesége Fajka Klára. **T:** Általános
iskoláit Komlón végezte, majd a Kun Béla Gimnáziumban folytatta
tanulmányait, ahol egy évet végzett. Ezt követően került az 501.
Szakmunkásképző Intézetbe bánya-elektrolakatos tanulóknak, ahol
1969-ben végzett. Ekkor kezdte meg munkaviszonyát a Mecseki Tan-
bányán. 1969-ben kezdte tanulmányait a pécsi Széchenyi István
Szakközépiskolában. 1971-ben érettségizett. Jelentkezik a bajai Műszaki Oktató-
képzőbe, ahol 1974-ben tesz államvizsgát. **É:** 1971 novemberében kerül az 501.

Szakmunkásképző Intézet kollégiumába nevelőtanári beosztásba. 1979–1988-ig folyamatosan a mongol tanulók képzésében nevelésében vesz részt. 1991-től kulturális nevelőtanár és ifjúságvédelmi felelős. Működése alatt a mongol és magyar történelmi események, évfordulók megünneplésének szervezője, kiállítások kivitelezője. Részt vett a magyar-mongol, mongol-magyar kéziszótár, a magyar-mongol olvasókönyv írásában, szerkesztésében. **Dk:** Munkája elismeréseként számtalan dicséretet, jutalmat kapott. 1984-ben Művelődési Miniszteri Dicséretben részesült. Jelenleg is iskolánk dolgozója.

MOLNÁR JÓZSEF vājār-szakoktató (Várpalota, 1921. augusztus 2.) Nős, felesége Kósa Julianna, gyermekei: József (villamosmérnök és számítástechnikai mérnök), János (autógépész üz.mérnök, számítástechnikai mérnök, mérnök-tanár) **É:** A Magyar Honvédségnél 1942-től 1945-ig sorozott katoná a II. világháborúban. Fogságból való szabadulása után a Várpalotai Szénbányászati Vállalat Ferenc-bánya üzeménél bányamunkásként, majd 1950-ben megszerzett vājār képe-sítése után vājárként dolgozott. Kiváló munkája elismeréseként 1952-től a 305. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézethez helyezték át népgazdasági érdekből szakoktatói állományba. Oktatói munkája mellett lőmesteri képesítést, gépkezelői tanfolyamot végzett, majd a bányaiipari technikumba iratkozott be. A MűM Szakoktatási Főosztálya által szervezett pedagógiai tanfolyamot végezte el, így már pedagógiai ismeretekkel felvértezve tudott az oktató-nevelő munkában részt venni. Később 1958-tól a vājártanulók főoktatója lett. Mint aktivista a BDSZ-ben dolgozott. Az iskolában a munkaügyi döntőbizottság elnökeként és munkavédelmi felelősként dolgozott 1977-ben történt nyugdíjazásáig. **Dk:** Munka Érdemérem 1954, Bányász Szolgálati Érdemérem bronz fokozat 1958, Bányász Szolgálati Érdemérem ezüst fokozat 1965, Bányász Szolgálati Érdemérem arany fokozat 1972, MűM 305. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet arany törzsgárda 1974, Pedagógus Szolgálati Emlékérem 1977.

NEKOVETICS OSZKÁR okl. bányagépészmérnök (Nagykátá, 1936. november 19.). Nős, 1961-ben kötött házasságot, felesége Szigetvári Erika, leánya Boglárka (1966). **T:** Általános iskolai tanulmányait Tápiószelén 1951-ben fejezte be, középiskolai tanulmányait a Nagy-kátai Gimnázium Reáltagozatán végezte, ahol kitüntetéssel érettségi-zett. Egyetemi tanulmányait a miskolci Rákosi Mátyás Műszaki Egyetem Bányászati Karának Bányagépész Szakán végezte 1955-60-ig. **É:** A diploma megszerzése után a Dorogi Szénbányászati Tröszt Gépészeti Osztályán gépészeti előadóként 1961. év őszéig dolgozott, amikor az Esztergom-kenyérmezői Hell József Károly Bányagépészeti és Bányavillamossági Technikumban vállalt szaktanári állást. Bányagép-szerkezettan, bánya-villamosságtan, mechanika, elektrotechnika, fizika, matematika, stb. tantárgyak tanítására kapott megbízást. 1962. évtől a technikum műhelyfőnökévé és műszaki igazgatóhe-lyettesévé nevezték ki. Előadója és műhelyfőnöke volt a technikumban időközben életre hívott Felsőfokú Bányagépészeti és Vegyipépészeti Technikumnak is. Ezek-

ben a beosztásokban dolgozott 1976. évi távozásáig. 1976-85-ig a tapolcai székhelyű Bakonyi Bauxitbánya Vállalat Munkásművelődési és Továbbképző Központjának intézmény vezetőjeként tagozatvezetője volt a tatabányai Péch Antal Bányaiipari Akadémia Technikum bányaiipari aknász és bányagépész kihelyezett tagozatainak. 1985-től napjainkig (2005.) az Esztergom-kenyérmezői Ipari Vezetőképző Intézet, majd OKTÁV Továbbképző Központ Rt. főmunkatársaként 5 éven át szervezte a bányászati vezetők bányabiztonsági továbbképző tanfolyamait. Később munkavédelmi, tűzvédelmi, villamos biztonságtechnikai felülvizsgáló tanfolyamok szervezésével foglalkozott, de jelentős számú bányászati szakképesítő tanfolyam (pl.: bányagép- és berendezés-kezelő I., II., aknaszállító-gépkezelő, bányamentő, robbantómester, robbantás-vezető, stb.) szervezésével és lebonyolításával is foglalkozott. **Ct:** Összesen mintegy 25-30 középiskolai és felsőfokú technikai tankönyv és jegyzet szerzője, szerkesztője, lektora.

NÉMETH GÉZA mérnök-tanár (Kaposvár, 1937. június 6.). Németh Géza mérnökség vezető, Radosits Rózsa tanítónő. Nős, Marjanek Erzsébet ny. gazdasági vezető. Gyermeke: Zsuzsanna vegyészmérnök. **T:** 1956. Ságvári Endre Gépipari Technikum, Székesfehérvár. 1968. BME Villamosmérnöki Kar, technikustanár szak. 1974. Bánki Donát Gépipari Műszaki Főiskola gépész üzemmérnöki kar kihelyezett tagozata, Székesfehérvár. 1982. ELTE közoktatás-irányítási szak. **É:** 1956-ban lakatos a Várpalotai Szénbányáknál. 1959-től 1997-ig a várpalotai

Ipari Szakmunkásképző Intézetnél különböző beosztásokban dolgozik (szakoktató, műszaki tanár, műszaki igazgatóhelyettes, igazgató). 1970-1980 között a gépjárműipari szakmák országos szakfelügyelője, 1992-1997 között újra szaktanácsadói tevékenységet végez. **Tk:** Kidolgozza az autógépész szakmák eszközrendszerét, ezt szolgálta 102 elfogadott pedagógiai újítása is. Vezetése, igazgatósága alatt kapta meg az iskola a villamosipari illetve ruhaipari szakközépiskolai képzési jogot, ekkor dolgozták ki a két tagozat oktatásának tárgyi, személyi és módszertani feltételeit. Részt vett munkafüzetek, feladatrendszerek készítésében, tankönyvek lektorálásában. A TIT várpalotai városi elnökségének éveken keresztül tagja, majd elnöke. Az ország első pedagógus közlekedési önkéntes rendőri csoport alapító tagja, majd parancsnoka. **Kt:** Az autógépész szakmák oktatásához szükséges eszközrendszer kidolgozása (faliképek, modellek, írásvetítő anyagok készítése, stb.). Vájár szakma szakközépiskolai oktatásához teljes tanügyi dokumentáció készítése. **M:** A várpalotai bányaiipari szakképzés története, 1935-1994, Várpalota, 1996. **Ct:** Névadó Várpalotán. Faller Jenőről nevezték el az ipari szakközépiskolát. = Megyei Pedagógiai Körkép, 1988. 6. sz., Írásai a Köznevelés, Szakoktatás, Szakképzés, Bányamunkás, Bányászat, Megyei Pedagógiai Körkép, Várpalotai Újság stb. lapokban jelentek meg. I: Pedagógiai újítások Veszprém megyében (Veszprém megyei pedagógusok elfogadott újításai 1980. december 31-ig), Veszprém, 1982. (Megyei Pedagógiai Híradó kiskönyvtára 23.). **Dk:** Miniszteri Dicséret 1978, Kiváló Újító ezüst fokozat 1980, arany fokozat 1983, Kiváló Munkáért 1981, Bányász Szolgálati Érdemérem arany fokozat 1988, Belügyminiszteri Dicséret 1988, Pedagógus Szolgálati Emlékérem 1998.

NÉMETH SÁNDOR gyakorlati oktatásvezető (Budapest, 1933. július 10.). Németh József hentes és mészáros, Keresztes Anna textilgyári munkás gyermeke. Nős, Varga Éva ny. iskolatitkár. Gyermeke: Róbert (vízügyi mérnök). **T:** Polgári iskolai tanulmányait 1948-ban, szerszámkészítő ipari iskolai tanulmányait 1951-ben, Budapesten fejezte be. Később Nagykorörsön ifjú munkásként szakérettségit szerzett 1954-ben. Az érettségi után a Kossuth Lajos Tiszti Iskolába kerül, ahol egészségügyi okok miatt 1955-ben leszerelik. Mint műszaki szakoktató elvégzi a

MűM által szervezett hároméves pedagógiai tanfolyamot, majd a Műszaki Távközlési Főiskolán (Győr) 1972-ben műszaki oktatói diplomát szerez. **É:** 1955-ben a Földtani Főigazgatóság Fejlesztési, Kísérleti Osztályán dolgozik 1959. június 10-ig. Innen került Várpalotára a MűM 305. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézetéhez az újonnan induló mélyfűrés tagozathoz tagozatvezetőnek. 1960-tól a mélyfűrés szakmunkás és szakközépiskolai vezetőként tevékenykedett. 1970-től az iskola kinevezett gyakorlati oktatásvezetőjeként munkálkodott nyugdíjba vonulásáig. Munkájához tartozott 14 szakma gyakorlati képzésének irányítása, szakmai és pedagógiai munkájának szervezése. Kiemelkedő munkájának elismeréséül Veszprém megyei szakmunkásképző intézetek gyakorlati oktatásvezetőinek munkaközösség vezetőjévé választják és e feladatát 1990-ig végzi. 1968-tól az OKGT gázcseretelep-vezetői tanfolyam vezetője, ahova országos beiskolázással vettek fel hallgatókat. **Tk:** Évtizedeken keresztül tagja az ország első pedagógus műszaki és közlekedési önkéntes rendőri csoportnak. **M:** Nevéhez kapcsolható annak a tankönyv és módszertani anyagokat összeállító teamnak a vezetése, amely kidolgozta a mélyfűrés szakma teljes tankönyv és oktatási dokumentációit. Életútja során hét tankönyvet írt és sokat lektorált. **C:** Publikációi az Iparitanulóképzés, a Bányamunkás, Vízkutatás, stb. című szaklapokban olvashatók. **Ct:** A MűM Módszertani Intézete által felkért területekre szakmai módszertani útmutatók, kézikönyvek, szemléltetőeszköz jegyzékek készítése egészítette ki munkásságát. **Dk:** Munka Érdemérem 1962, Földtani Kutatás Kiváló Dolgozója 1964, Várpalotáért arany plakett 1973, Nehézipar Kiváló Dolgozója 1975, MHSZ Kiváló Dolgozója arany fokozat 1977, Bányász Szolgálati Érdemérem bronz fokozat 1979, Kiváló Munkáért 1981, OKGT Kiváló Dolgozója 1983, Bányász Szolgálati Érdemérem ezüst fokozat 1984, Bányász Szolgálati Érdemérem ezüst fokozat 1985, OFKFKV Várpalota Kiváló Dolgozója 1988, Kiváló Pedagógus 1988, Veszprémi Szénbányák Kiváló Dolgozója 1988, Pedagógus Szolgálati Emlékérem 2004.

PÁLOVICS LAJOS gyakorlati oktatásvezető (Szentlisló, 1935. június 23.). Pálovics János kőműves és Peszlegi Julianna htb. gyermeke. Nős, Fülöp Katalin dada, 1958-ban kötöttek házasságot. Gyermeük Lajos (BM Tiszti Főiskola). **T:** Általános iskolai tanulmányait Szentlislón fejezte be 1949-ben, középiskolai tanulmányait a nagykanizsai Kohó- és Gépipari Technikumban folytatta és szerzett gépjármű üzemelés tagozaton technikus minősítést 1954-ben. Elektrolakatos szakmunkásvizsgát tett 1962-ben, hegesztő szakmunkásvizsgát tett 1964-ben. A győri

Műszaki Főiskolán műszaki oktatóképzőn szaktanítói diplomát szerzett 1973-ban. **É:** Érettségi után az AKÖV Székesfehérvár várpalotai üzemegységénél dolgozott 1954-

58 között, majd a MüM 322. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézethez került szakoktatónak a bánya-elektrolakatos tagozathoz, majd 1962-ben a tagozattal együtt népgazdasági érdekből a MüM 305. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet (Faller Jenő Szakiskola) Várpalota dolgozója. Bakony Művekben tett kitérője után ismét szakoktató illetve gyakorlati oktatásvezető munkakörben dolgozott nyugdíjazásáig. A bánya-elektrolakatos képzés megszűnése után a Péti Nitrogénművek tanüzemének vezetője, illetve a gépipari szakmák gyakorlati oktatásvezetője. A MüM Módszertani Intézetének megbízásából vezeti a MüM 312. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézetnél az országos vágár-gépészeti alapismeretek tanfolyamát. Az elektrolakatos szakma OSZKTV tanulmányi verseny vizsgabizottsági tagja a megszűnésig. **Kt:** Elektrolakatos munkavédelem tankönyv lektorálása, faliképek, módszertani levelek készítője. **Tm:** Várpalota Városi Tanács VB tagja 1970-75, Művelődési Bizottság elnöke 1970-75, Veszprém megyei Pedagógus Szakszervezet szakmai bizottságának elnöke 1975-80, Városi Kertbarát Kör vezetőségi tagja. **Dk:** MüM Kiváló Dolgozója 1965, Közbiztonsági Érem ezüst fokozat 1969, Várpalotáért arany plakett 1973, Közbiztonsági Érem 1974, Veszprém megyéért ezüst fokozat 1978, Kiváló Munkáért 1979, MHSZ Kiváló Dolgozója ezüst fokozat 1980, Pedagógus Szolgálati Emlékérem 1995.

PERGER ISTVÁN okleveles bányamérnök (Halimba, 1929.). **T:** Az elemi iskolát szülőfalujában, a polgári iskolát Veszprémben, a tanítóképzőt Pápán végezte és itt érettségizett 1949-ben. Bányamérnöki oklevelét 1955-ben, Sopronban kapta. **É:** Érettségi után 1949-1951. között Padragon a bányauzemnél dolgozott, majd az egyetem befejezése után a NIM Személyzeti és Oktatási osztálya tanítóképzői tanulmányaira hivatkozva Tatabányára irányította az Aknászképző Technikumba. Az első két évben 1955-1957-ig mérnök-tanár, 1958-1960-ig igazgató-helyettes, majd 1960-1989-ig igazgató munkakörben dolgozott. Tanárként föld- és bányamérést, általános- és bányagéptant, valamint érc- és szénélőkészítést tanított. 1962-től a Technikum keretein belül indított Felsőfokú Bányagazgatósági Technikum igazgatói teendőit is ellátta az intézet megszűnéséig, 1969-ig. Ebben az intézetben bányászati mechanikát tanított. Az alaptevékenységén belül a technikum látta el a dolgozó és a levelező tagozatok képzésével kapcsolatos tennivalókat ezeken a tagozatokon is. Az aknászképzés mellett villamosipari, bányagépész-bányavillamossági, geológiai, geofizikai, általános gépipari képzés is folyt. A miskolci és a pécsi testvériskolák megszűnése után 1969-70-tól ezek a feladatok valamennyi helyről a tatabányai anyaiskolához kerültek. Az intézetek neve és a képzés időtartama: Pécs 1951-1990, Komló 1951-1992, Miskolc 1951-1993, Ózd 1956-1969, Esztergom 1951-1970, Budapest 1953-1968, Veszprém 1954-1993, Várpalota 1950-1969, Tapolca 1975-1983, Nagybátony 1951-1967, Dorog 1950-1955, Petőfibánya 1952-1956, Gyöngyös. Perger István szenvedéllyel, lelkiismeretesen tanította tanítványait mind a nappali, mind a dolgozó-, levelező tagozaton. Szaktárgya kínálta a lehetőséget a pontosságra, a fegyelmezettségre nevelésben, és ezt ki is használta. **Ct:** Írt tankönyvet és tankönyvrészletet, folyóiratokban publikált cikkeinek száma 3. **Dk:** Bányász Szolgálati Érdemérem bronz fokozat 1965, ezüst fokozat 1985; Munka Érdemérem bronz fokozat 1972, ezüst fokozat 1985; Hazafias Nép-

front Emlékérem 1984; Oktatás Kiváló Dolgozója 1968, 1977; Pedagógus Szolgálati Emlékérem 1989; Szt. Borbála Emlékérem 1997.

DR. RAGCSAAGIJN RADNA instruktor (Mongólia, Zsargalanta 1933. július 10.) **Sz:** Med Badarics, apja: Medák Asszor), felesége Badaros. Gyermekai száma 5. **T:** Általános iskolai tanulmányait Zsargalantán végezte. Középiskolát Ulanbatorban végzett. Itt szerezte meg állatorvosi diplomáját. **É:** Magyarországra 1976 szeptemberében került a Budapesten tanuló dákokkal együtt. 1979-ben jött Komlóra. Magyarországra utazása előtt az Ulanbátor melletti Szongínó településen levő biokombinátban dolgozott. 1979–1988-ig dolgozott

Komlón a mongol fiatalok instruktoraként. Tanulóival ápolta a mongol tradíciókat. Minden jeles nemzeti ünnepet megszerveztek. Ápolta a magyar kapcsolatokat Budapesten és Komlón. A nagykövetséggel szoros kapcsolatban volt. A tanulókat minden társadalmi munkába mozgósítani tudta. Kezdeményezésére készültek el a különböző mongol-magyar dokumentumok. Munkáját az iskola vezetőség számos esetben elismerte, jutalomban részesítette. Ő szervezte meg a magyar-delegáció mongóliai útját. Jelenleg Ulanbatorban él.

SÁRKÖZY JÓZSEF szakoktató-tanár (Vörösberény, 1927. november 13.). Sárközy József kőfaragó mester, lőporgyári művezető és Rákóczi Mária adminisztrátor gyermeke. Gyermekai: István villanyszerelő és vill. ip. technikus, Sándor gázvezeték és -készülék szerelő, Éva HM adminisztrátor. **T:** A négy elemít és a négy polgárit Balatonfüzfőn végezte el, szakérettségét Budapesten szerzett. A Budapesti Tanárképző Főiskolán kapott tanári oklevelet 1952-ben.

É: 1942-1950 között a Füzfői Nitrokémiai Gyárban dolgozott, majd a Műm Ipari Szakmunkásképző Intézethez került és dolgozott, mint szakoktató 1950-53 között, később az ÉDÁSZ főszerelőjeként 1953-1965 között végzett munkát. Áthelyezéssel a Műm 305. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézethez került (Faller Jenő Szakközépiskola) Várpalotára 1965. január 1-én. Bánya-elektrolakatos és villanyszerelő tanulók elméleti és gyakorlati oktatását végezte nyugdíjba vonulásáig. Szakmaismeret, elektrotechnika, villamos mérések tantárgyat tanított. Szaktanári munkáját lelkesen és eredményesen végezte. Szakmacentrikussága minden megnyilvánulásában érvényesült pedagógiai tevékenysége is e célt szolgálta. Szakköri tevékenységet az MHSZ által finanszírozott rádiós kiképzésben végzett, melyet az évek során sokszor elismertek. Az iskola amatőr csillagászati szakkörét is működtette, 35 cm-es newton-kasserig rendszerű távcsövet készítettek. Az optikát saját maguk csiszolták, üvegszálás poliészterből készítettek saját tervezésű foglalatot. Csillagászati ismeretekből megyei bemutató-foglalkozásokat vezetett. A villámokról, gömbvillámok keletkezéséről rendszeresen méréseket végez. **Tt:** Elektrolakatos szakmaismeret országos tantervének készítése, valamint az elektrolakatos szakmaismeret II. osztályának elektrotechnika tantervét készítette el, az SZKT versenyek gyakorlati feladatait állított össze éveken keresztül. **Dk:** Oktatásügyi törzsgárda jelvény 1975, Kiváló

Dolgozó 1959 és 1960, Százéves a várpalotai bányászat emléklap 1976, Várpalotáért ezüst plakett 1972, Bányász Szolgálati Érdemrend bronz fokozat 1986, Szakszervezeti Munkáért SZOT oklevél 1987, Arany diploma BME, Pedagógus Szolgálati Emlékérem 1988.

SCHÓSZ SZILÁRD mérnök-tanár (Szarvaskend, 1934. október. 17.)

Sz: apa Schósz Ferenc, anya Szántó Etelka. Nős, felesége Balázs Erzsébet tanár. Gy: Katalin mérnök-tanár, tisztviselő, Éva tanítónő, htb., Péter kohómérnök. **T:** 1952. vājár szakmunkás bizonyítvány: Petőfi bánya. 1956. Bányaiipari Technikum, Tatabánya. 1976. gépészmérnök, Nehézipari Műszaki Egyetem, Miskolc. 1982. mérnök-tanár, Műszaki Egyetem, Budapest. **É:** 1956-1958-ig: Budapesti Ércfeldtáró Vállalat telkibányai kirendeltségén aknász, a csengőbányai érc-telérelek feltárásán dolgozott. Legfontosabb munka egy 80 m-es vakakna mélyítésének az irányítása. 1958-1959-ig a Tornaszentandrás Mészkbányában aknász. A felső szint lefejtésének irányítása. 1959-2000-ig a Miskolc-Pereces MűM 104-es Ipari Szakmunkásképző Intézetnél kezdetben szakoktató-tanár, 1982-től mérnök-tanár. Főleg vājár tanulók elméleti és gyakorlati képzésével foglalkozott. **Ct:** A Borsodi Szénbánya Vállalat megbízásából a felnőt vājároktatás elméleti terveinek a kidolgozása. **Dk:** 1972. Bányász Szolgálati Érdemérem bronz fokozat, 1985. ezüst fokozat, 1988. arany fokozat, 1985. Kiváló Munkáért, 1993. Bányász Szolgálati Oklevél.

SEBESTYÉN ISTVÁN gyakorlati oktatásvezető-helyettes, informati-

ka munkaközösség-vezető (Esztergom 1944. június 6.) **Sz:** Sebestyén István lakatos és Karátsóny Mária htb. gyermeke. Nős, neje Szabó Ilo-na gazdasági igazgató, 1974-ben kötöttek házasságot, gyermekeik Balázs 1975 és Nóra 1980. **T:** Általános iskolai tanulmányait Dorogon fejezte be 1958-ban, középiskolai tanulmányait a Hell József Károly Bányagépészeti és Bányavillamossági Technikumban Esztergom-Kenyérmezőn folytatta és itt szerzett technikus oklevelet 1962-ben. Érettségi után a budapesti DUCLOS Bányagépgyárban dolgozott 1962-1963 őszé-ig, amikor is beiratkozott a Hell-ben ekkor induló Felsőfokú Bányagépészeti és Bányavillamossági Technikum nappali tagozatára. Államvizsgázott 1966-ban és szerzett Bányagépészeti és Bányavillamossági szaktechnikus oklevelet. Az államvizsga után itt állt munkába, a Bányagéptani tanszéken dolgozott 1972. december 31-ig a felsőfokú technikum megszűnéséig. Időközben 1970-ben levelező tagozaton elvégezte a budapesti Műszaki Egyetem Gépészmérnöki karának Műszaki tanári szakát. **É:** 1973. január 1-től a középiskola műszaki tanára, eleinte gyakorlati oktatással foglalkozott, bányavillamosságtani szakmai gyakorlatokat oktatott a tanműhelyben, majd fokozatosan vette át az elméleti tantárgyak oktatását, úgymint mérés és szabályozástechnika, elektrotechnika majd bányavillamosságtan. Időközben 1974-ben levelező tagozaton Bányagépészeti és Bányavillamossági Üzemmérnöki diplomát szerzett a miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem Bányamérnöki Karán. 1978-2004-ig megszakítás nélkül 26 éven keresztül osztályfőnök, amíg volt bányagépész képzés

mindig a bányagépész illetve a bányaelektrolakatos osztályok osztályfőnöke, majd 1987/88 tanévtől osztályfőnöki munkaközösség-vezető. Időközben a technikai fejlődéssel haladva erőteljes önképzéssel belevetette magát a számítástechnika tanulásába, úgyhogy amikor bevezették a számítástechnika oktatását (melynek a kísérleti tanterveinek az összeállításában tevékenyen részt vett) fokozatosan áttért a számítástechnika, valamint CNC és PLC programozás oktatására. Tevékenyen kivette a részét a megyei számítástechnikai bázisiskolák kialakításában, azok működési feltételeinek megteremtésében, neki köszönhető, hogy a Hell bázisiskola lett. 1987-től a Komárom Megyei Pedagógiai intézetnek beadott újítási javaslataival gyarapította a megyei szoftverbankot, több megyei szintű továbbképzést vezetett, az iskola számítástechnikai munkaközösség-vezetőjévé választották. Az új öt éves képzési rendszer egyik fő tantárgyának a vezérléstechnika tantárgy tantervi követelményeinek kidolgozásában tevékenyen részt vett, ugyancsak a számítástechnika valamint az informatika tantárgy tantervi követelményeinek kidolgozásában is. Ő tanította az összes PHARE támogatású osztálynak az informatikát, valamint az alkalmazott számítástechnikát, a PHARE számítógépterem valamint az iskola többi számítógépteremének a rendszergazdája volt. A Hell iskolavezetésnek tagja, 1999. október 1-től mint gyakorlati oktatásvezető-helyettes. Az önképzésen kívül több szervezett képzésen is részt vett: 1972. TF Súlyemelő Segédedző, 1983. OKTÁV Érintésvédelmi felülvizsgáló, 1989. ELTE Hardver tanfolyam, 1990. BME FESTO DIDACTIC E311 tanfolyam, 1992. FESTO DIDACTIC FESTO DIDACTIC E322 tanfolyam, 1993. FESTO DIDACTIC FESTO DIDACTIC VIP tanfolyam, 1996. PHARE (Anglia) Számítógép-rendszergazda tanfolyam, 2003. ECDL jogosítvány, 2004. OKÉV Közép és emeltszintű érettségi vizsgáztató. 2000. augusztus 1-től a Hell és a Bottyán összevonása után új munkahelye a Bottyán János Gimnázium és Műszaki Középiskola Esztergom. A Bottyánban szintén az iskolavezetés tagja, mint gyakorlati oktatásvezető-helyettes, valamint informatika munkaközösség-vezető. Informatikát, valamint alkalmazott számítástechnikát tanít. **Ct:** Informatika és vezérléstechnika tantárgyak oktatásához több jegyzetet állított össze, rendszeresen készít az oktatást segítő multimédiás oktatóanyagot, szoftvereket. **Dk:** 1965. Jó Tanuló Jó Sportoló, 1988. Kiváló Társadalmi Munkás, 1988. Esztergomért emléklakett, 1988. Újítói Tanúsítvány, 1989. Kiváló Munkáért kitüntetés, 2000. Véraló Mozgalomért ezüst emlékérem, Kiváló Véraló bronz, ezüst és arany fokozat.

S. NAGY LAJOS, bányamérnök mérnök-tanár (Vasas, 1949, október 20.). S. Nagy Lajos bányász és Leitkam Etelka htb. második gyermeke. Nős, Beke Évával 1975-ben kötött házasságot. Gyermekeik Zita (pszichológus, Éva (biomérnök), Mátyás Lajos gépészmérnök-hallgató. **T:** Általános iskolai tanulmányit Komlón végezte, Vájár iskolába Komlón járt, a Bányaiipari Technikumot Tatabányán végzett. Egyetemi végzettséget, bányamérnöki diplomát Miskolcon a Nehézipari Műszaki Egyetemen szerzett 1976-ban. **É:** Végzés után Komlóra került a Komlói Szénbányák Zobák-akna Bányauzemébe bányamérnök beosztásba. 1978-ban Került Tatabányára a Péch Antal Bányaiipari Akadémia képző Technikumba. Ezekben az években szerzett diplomát a Budapesti Műszaki Egyetem Mérnök-ta-

nár Szakán, majd elvégezte ugyanitt az Oktatásvezetői szakot. A technikumban bányaművelés-, bányamérés tantárgyakat tanított, részt vett a vājár-oktatásában is. Ezen évek alatt írt tankönyvet a középiskolai geodézia tantárgy tanításához és a bányaművelés tantárgyhoz. A Péch Antal Bányaiipari Aknásképző Technikumban dolgozott tanárként 1992-ig. 1992-1995-ig Németországban dolgozott. 1995-ben hazatért és a Neszmélyi Általános Iskolában (2005 óta Launai Miklós Általános Iskola) megpályázta az igazgatói állást, jelenleg is ott dolgozik.

SZABÓ ERNŐ okleveles bányamérnök (Valisora (Erdély) 1894.). **T:** Oklevelét 1923-ban szerezte Sopronban a Műszaki Egyetem Bányamérnöki Karán. **É:** Szolgálati idejének kezdete 1923. Munkába lépését követően pár évet beosztott mérnökként dolgozott, majd vezető munkakörökbe került és műszaki irányító, üzemvezető lett. A második bécsi döntés után (1940) Erdélybe irányították a nagy múltú bányavárosba, Nagybányára. Rövid idő utáni bányagazgató, később vezérigazgató az Erőbányák Vállalatnál. Ennek köszönhetően került kapcsolatba a Pécsről Nagybányára helyezett bányaiskolával. A háborús események folytán 1944-ben az iskola és Szabó Ernő is visszakerült szűkebb hazájába, Magyarországra. Az iskola két éves viszontagságos útja során volt Sopronban, Diósgyőrben, majd visszakerült Pécsre. Pécsen Szabó Ernő lett az igazgató 1947-ben és nyugdíjazásáig, 1960-ig az is maradt. A már bányaiüzemi gyakorlattal rendelkező felnőtt korú tanulók rajongva szerették igazgatójukat „Gerzson bácsit”, aki velük elbeszélgetni is tudott. Tanultak tőle szakmát, tisztességet, fegyelmet, rendet, emberszeretetet. Szabó Ernő kiemelkedő szakmai felkészültsége, lelki kultúrája, érzékenysége és a belőle mindig áradó emberség helyezte az aknásképzést arra az alapra, amelyen az utána jövő évtizedekben is méltón szolgált a bányászatot, és ki tudta elégíteni az ipar rá háruló feladatait.

SZABÓ FERENC elektrolakatos szakoktató (Szápár, 1934.) **T:** 1952-ben villanyszerelői szakmunkás bizonyítványt szerzett a MűM 322.sz. Ipari Szakmunkásképző Intézetben, Pétfürdőn. A Kandó Kálmán Híradás- és Műszeripari Technikumban 1960-ban érettségizett. A Budapesti Műszaki Egyetem villamosmérnöki karát 1972-ben végezte el és szerzett okl. villamosipari mérnöki diplomát. **É:** 1956-ig a Péti Kőolajipari Vállalatnál dolgozott, mint villanyszerelő. 1956. szeptember 1-től a pétfürdői MűM 322. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézetnél alkalmazták, mint elektrolakatos szakmai oktatót (villamos tagozat). Tehetségének és szakmai tudásának megfelelően, mint szakoktató-tanár is dolgozott. 1965. évben áthelyezést nyert a Veszprémi Szénbányászati Trösztökhöz. 1965-1974 közötti években dolgozott, mint műszaki főelőadó, majd villamos tervező. 1974-től 1982-ig az MSZT-nél helyezkedett el, ahol a számítástechnikai osztályt vezette. 1982-1994 közötti években a Veszprémi Szénbányáknál dolgozott. Először, mint a Műszaki Fejlesztési Főosztály helyettes vezetője, majd mint az Irányítás Technikai üzem vezetője. Az üzem részvénytársasággá való átalakítása után, annak műszaki igazgatója volt. 1994 óta nyugdíjas és önálló vállalkozóként, mint tervező illetve műszaki szak-

értő dolgozik. A bemutatott személy szerénysége miatt erkölcsi elismeréseit nem soroljuk fel, de megjegyezzük, hogy a bányászathoz kapcsolható összes dicsérettel és erkölcsi elismeréssel rendelkezik.

SZABÓ JÓZSEFNÉ (Fuchs Etel) magyar-történelem tanár (Mecsek-jánosi, 1923. november 29.). **Sz:** Lehmann Teréz, apja: Fuchs Péter. Férjezett, két gyermeke van Ildikó (1946), Gábor (1949). **T:** Elemi iskolai tanulmányait szülőhelyén végezte, majd négy polgárit végzett. 1962-ben érettségizett a szekszárdi gimnáziumban. 1963-1967-ig folytatta tanulmányait a Pécsi Tanárképző Főiskolán, ahol államvizgát tett magyar-történelem szakon. **É:** 1962. augusztus 1-jén került Alsónanásra képesítés nélküli nevelőnek. 1964–1969-ig a bátaszéki általános iskola tanára. 1969–1975-ig Szekszárdon tanított, mint általános iskolai tanár. 1975-ben kerül az 501. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézetbe, ahol 1983-ig, mint aktív kolléga tevékenykedett. Ezt követően tovább dolgozott, mint nyugdíjas a mongol nyelvi képzés megkönnyítéséhez. **Szt:** Kidolgozza az intenzív nyelvi képzés tematikáját, szemléltető dokumentációját. Számos falikép demonstrációs eszköz készítője. Kiváló érzékkel, nagy szeretettel teljesítette nehéz feladatát. Mindvégig a gyerekek szeretete, a kollégák megbecsülése övezte. Jutalomként tagja volt az igazgató által vezetett Mongóliába utazó küldöttségnek 1992-ben. **Dk:** Minden évben jutalomban részesült jó munkájáért. Jutalomként tagja volt az intézet igazgatója által vezetett Mongóliába utazó küldöttségnek 1992-ben. 1980. Miniszteri dicséret.

SZEKERES SZANISZLÓ szakoktató (Nagyköri, 1938. március 4.) **Sz:** Szekeres Lajos, kőműves, ácsmester, Kiss Ilona htb. Nős, Tóth Anna (csecsemőgondozó), gyermeke: Anita (táj- és kertépítő mérnök). **T:** Általános iskolai tanulmányai után szakmunkásvizgát tesz géplakatos szakmában 1955-ben. Bányagépészeti és Bányavillamossági Technikumban (Esztergom) bányagépész technikus minősítést szerez 1965-ben, majd 1968-ban hegesztő szakmunkásvizgát is szerez. A Közlekedési és Távközlési Műszaki Főiskolán 1972-ben műszaki oktatói képeztést szerzett. 1988-ban a munkájához szükséges mélyfúró és kútüzemelő szakmunkásvizgát tett. A MüM Módszertani Intézete által szervezett hároméves szakoktatói pedagógiai tanfolyamot jeles eredménnyel végezte el. **É:** 1955-1961 között a Várpalotai Szénbányászati Tröszt Gépüzemében dolgozott, mint üzemlakatos. 1962. szeptember 1-jén a MüM 322. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézetbe, Pétfürdőre került bánya-elektrolakatos szakoktatónak, majd 1962. évtől a szakképzés áthelyezése során a MüM 305. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet (Faller Jenő Szakközépiskola) Bárpalota állományaiba került szakoktatóként. Ezen tevékenységet, mint földalatti gépész szakoktató végezte a szakmai oktatás megszűnéséig (1970). Az iskolai átszervezés során a mélyfúró kútüzemelő szakmai oktatáshoz került gépészeti szakoktatónak. Ezen feladatot a szakmai oktatásának megszűnéséig végezte. Az utolsó években hegesztő tanulók képzésével és fémipari alapképzéssel foglalkozott nyugdíjazásáig. **Kt:** Fúrótoronymodell tervezését és építését végezte (meghajtás,

szivattyú saját elképzelés utáni terv alapján készült). A szakelméleti órán a torony működése teljesen élethűen bemutatható volt (a modell ma Zalaegerszeg olajipari Múzeumában megtekinthető). Ezen működő oktatási berendezés a Veszprém megyei újítási kiállításon 1983-ban I. helyezést ért el. Közéleti tevékenysége főleg az MHSZ lövészklubjában történt, u.i. titkárként dolgozott. Folyamatosan az iskolai lövészklub országos és megyei I. helyezéseket hozott sok éven át. A helyi BDSZ alapszervezetének bizalmijaként és vezetőségi tagjaként is dolgozott. **Dk:** Honvédelmi Érdemérem 1984, Pedagógus Szakszervezet Kiváló Dolgozója dicséző oklevél 1986, Kiváló Munkáért 1988, Pedagógus Szolgálati Emlékérem 1998.

TÉCZELI JÁNOS vājár szakoktató (Máza, 1934. március 1.). Bányász dinasztia harmadik generációjaként született, özvegy, egy fiúgyermek apja (Csaba okl. agrármérnök). **T:** általános iskolai tanulmányait 1948-ban fejezte be, majd porcelánfestő szakmunkásvizsgát tett 1951-ben. Vājár szakmunkásvizsgát 1953-ban tett, a gépszerelő szakmunkásvizsgát 1973-ban szerezte. Bányaiipari technikus tanulmányait 1966-ban fejezte be, és aknász képesítést szerzett. A MüM által szervezett hároméves pedagógiai tanfolyamot 1969-ben végezte el. Lőmesteri vizsgáját 1965-ben szerezte. **É:** Első munkahelye a Herendi Porcelángyár, majd a Várpalotai Szénbányászati Tröszt Bánta-bánya. 1956-1980-ig a MüM 305. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet (Faller Jenő Szakközépiskola) Bárpalota vājár szak oktatójaként dolgozott. A vājár szakma eszközrendszerének egyik létrehozója. Bemutató eszközei a várpalotai Bányászati Múzeum állandó kiállításain megtekinthetők. Később a területi vājár szakmunkásvizsga-bizottság tagjaként dolgozott éveken keresztül (1964-1975-ig). **Kt:** 1966-ig a Városi Tanács EÜ bizottságának titkára, majd 1970-től a Vadász és Horgász Egyesület elnökhelyettese. A Veszprém megyei Turista Szövetség vezetőségi tagja 1980-ig. Tagja a Munkásörtségnek 1989-ig. **Dk:** Bányász Szolgálati Érdemérem bronz fokozat 1963, Bányász Szolgálati Érdemérem ezüst fokozat 1973, Bányász Szolgálati Érdemérem arany fokozat 1978, Munkásör Szolgálati Érdemérem 10 év 1969, Munkásör Szolgálati Érdemérem 15 év 1974, Munkásör Szolgálati Emlékérem 1978, Pedagógus Szolgálati Emlékérem 1983, 305. sz. ISZI Törzsgárda arany 1980.

VARGA TIBOR okl. bányagépész és bányavillamossági üzemmérnök, okl. műszaki középiskolai tanár (Kál, 1945. november 11.). **Sz:** Somogyi Jolán htb., Varga Dezső vasesztergályos. Nős, két gyermeke van. Felesége általános iskolai tanár. **T:** A középiskolát az esztergomkenyérmezői Hell József Károly Bányagépészeti és Bányavillamossági Technikumban végezte 1964-ben. Felsőfokú Vegyipari Gépészeti Technikum, Esztergom-Kenyérmező (1969), BME Villamosmérnöki Kar Műszaki Tanár Szak (1971), NME Bányamérnöki Kar Bányagépész és Bányavillamossági Szak-kiegészítő (1975). **É:** Első munkahelye a Mátraaljai Szénbányák Ecsédi-külfejtése volt (MT2 kotrósegéd). Innen került a Hell József Károly Bányagépészeti és Bányavillamossági Technikum tanműhelyébe 1965. január 8-án technikus tanárnak. 1976-ig csak a tanműhelyben, később az elméleti okta-

tásban is részt vett az iskola 2000-ben történt összevonásáig. Az eltelt időszakban főleg a bányagépzési képzésben vett részt, de közreműködött a vegyipari gépész és erőműgépész oktatásban és az üzemekkel való kapcsolattartásban is. 1990-96 között az iskola gyakorlati oktatásvezetője volt. 1971-ben feldolgozta az iskola történetét és a Hell-ben végzett technikusok országos elhelyezkedéséről és szakmai előmeneteléről kimutatást készített, mely a későbbi évkönyvek alapja is lett. 1994-ben tanácsosi címet kapott. Jelenleg a Hell Szakközépiskola jogutódjában, az esztergomi Bottyán János Műszaki Szakközépiskolában dolgozik.

VÁRADI LÁSZLÓ műszaki-tanár (Pécshely, 1925. július 14.). Váradi Gyula mozigépész és Császár Vilma születőnő gyermeke. Nős, Zcepek Magdolna ny. osztályvezető. Gyermekei: Judit okl. vízügyi mérnök és műszaki-tanár, György elektroműszerész, technikus, vállalkozó. **T:** Polgári iskolai tanulmányait Veszprémben 1947-ben fejezte be, majd a Mechanikai és Elektromosipari Szakiskolában folytatta tanulmányait és 1950-ben végzett. Budapesti Tanárképző Főiskolán 1953-ban szerzett diplomát. Elvégezte az MTH és a MűM által szervezett szakmai és pedagógiai továbbképzéseket. **É:** Első munkahelye a Balatonfüzfő gyártelepi Ipari Szakmunkásképző Intézetnél 1950-51-ig, majd áthelyezik a székesfehérvári 320. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézethez kollégiumvezetői beosztásba. Itt dolgozik az 1951/52-es tanévben. Nevéhez kapcsolható a székesfehérvári szakmunkásképző diákközpont létrehozása, szervezése, beüzemelése, irányítása. Az 1952/53-as tanévben az MTH felügyelete alatt működő Helyi-ipari Igazgatóság osztályvezetője. 1953-ban kap megbízást a MűM 305. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet vezetésére, melyet 1986-ig, nyugdíjazásáig végez. Munkája mellett a MűM és a társmínisztériumok által létrehozott országos bizottság tagja, azon megbízással, hogy minisztériumi komplex vizsgálatokat szervez és irányít. Az 1958-ban megindított Szakma Kiváló Tanulója Verseny (bányaiipari tagozat) szervező- és versenyfeladatokat szerkesztő bizottság tagja, esetenként irányítója. A MűM Módszertani Intézete által szervezett 3 éves pedagógiai tanfolyam területi vezetője. A bányaiipari módszertani bizottság tagja, majd később irányítója. Ezen tevékenységek bemutatása céljából a szaksajtóban és a Szakmunkásnevelésben több publikációja jelenik meg. **Tk:** 1970-1980 közötti időszakban a Hazafias Népfront Várpalota városi elnökeként végez munkát, ez mellett az MHSZ Veszprém megyei Ifjúsági Bizottságának tagja, a BM által létrehozott Országos Közlekedési Biztonsági Tanács Veszprém megyei elnöke, az ország első pedagógus közlekedési önkéntes rendőri csoport parancsnoka. **Dk:** Oktatásügy Kiváló Dolgozója 1954, Munka Érdemérem 1954, Kiváló Tanár 1957, MTH Kiváló Dolgozója 1959, Vízkutató Váll. Kiváló Dolgozója 1964, Békemozgalmi Munkáért ezüst fokozat 1970, Ifjúsági Érdemérem 1971, Várpalotáért arany plakett 1971, Kiváló Munkáért 1972, Haza Szolgálatáért arany fokozat 1975, Földtani Kutató és Fűrő Vállalat Kiváló Dolgozója 1983, Kőolajkutató Vállalat Kiváló Dolgozója 1984, Várpalotai Szénbányák Vállalat Kiváló Dolgozója 1985, Bányász Szolgálati Érdemérem arany fokozat 1986, 305. ISZI Törzsgárda arany fokozat 1986, Pedagógus Szolgálati Emlékérem 1986.

VICSAI JÁNOS szakoktató (Lupény, 1932. február 19. Hunyad megye). 1940-ben települtek át Magyarországra, Salgótarjánba, majd Selypre költöztek. Mivel édesapja bányász volt a Petőfi-bányában kapott munkát. 1947-ben költöztek Oroszlányba, ahol a vājár édesapa a XVIII-as aknán helyezkedett el. 1954-ben nősült, felesége Kostyál Ilna. Két gyermekük született János és Adél. **T, É:** 1947-ben, 15 évesen először az oroslányi építkezéseken, majd 1947. július 21-től az oroslányi szénbányászati vállalat XVII-es bányauzemében csillésként helyezkedett el. 1951. augusztus 6-án vājár szakmunkászvizsgát tett, és vājárként dolgozott 1953. július 15-ig. Ebben az időben, 1951-től 1954-ig a Műszaki Tanárképző Főiskola ipariskolai tagozatán folytatta tanulmányait. 1954. szeptember 13-án ipariskolai bányaműveléstan szakos tanári oklevelet szerzett. 1953. július 16-án került az MTH 312. számú oroslányi Ipari Szakmunkásképző Intézetbe először gyakorló tanárként, majd szakoktató-tanárként. 1956-ban lőmesteri, 1959-ben bányaiipari technikus oklevelet szerzett, majd 1971-ben a Gép- és Híradásipari Technikum általános gépész szakát végezte el. 1968. szeptember 1-jétől 1986. augusztus 16-ig töltötte be kollégium vezetői állást. Ezt követően 1990. szeptember 18-ig, nyugdíjba vonulásának napjáig, műszaki tanárként dolgozott. **Dk:** Bányász Szolgálati Érdemrend ezüst fokozata 1967, Munka Érdemrend ezüst fokozata 1968.

Hámori István Péter

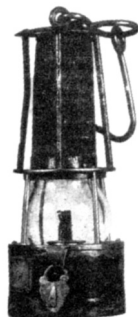
BÁNYÁSZHALÁL

Ha egy bányász e földön itt
lelkét az égnek visszaadja,
tombol a szél, villám törik,
még a természet is siratja.

Viharfelhő esőt ereszt,
folyik a víz a bánya-mélyig,
vágat torkán andráskereszt,
és sok-sok bányászlámpa fénylik.

Lelke recseg az ácsolatnak,
zokog a szén, amit kiraknak,
dühödt robbanás hallik távol.

Ulmának dől a bányaszellem,
ismét elment egy hős, ki ellen
harcolt. Rázkódik válla. Gyászol.

IN MEMORIAM

BORSOS FERENC
DURZÁK ENDRE
DR. FALLER JENŐ

HORNYÁK MIKLÓS
HÜLBER JÁNOS
KÓTA KÁLMÁN

MAJOR GYULA
SZABÓ ERNŐ

otthonvezető
tanár, igazgatóhelyettes
okleveles bányamérnök, a műszaki tudományok
kandidátusa, egyetemi tanár, múzeumigazgató
műszaki tanár, gyakorlati oktatásvezető
vállalati tanműhely-vezető
szakoktató-tanár, mélyfúró és kútüzemeltető
tanműhelyvezető
szakoktató, gyakorlati oktatásvezető
okleveles bányamérnök, tanár, igazgató

16. UTÓSZÓ

A szakmatörténeti műveket általában nem a nagyközönség számára írják. Ezeket rendszerint olyanok forgatják, akik maguk is részesei voltak azoknak a folyamatoknak, amelyekről a sokszálú történelem szól.

A bányászat foglalkozásból emelkedett szakmává, harminc évig az elismertség élvonalába tartozott. A gazdasági és társadalmi változások, a történelem fordulóira a szakmát szinte eltűntették a foglalkozások köréből. A gazdasághoz de a mindennapi élethez igényelt és csak bányászattal elérhető anyagok szükségessége változatlan, az őket kitermelő ember szaktudására mindig szükség volt, van és lesz. A bányászati ismeretek a tapasztalatok útján majd a tudományok fejlődésével váltak sajátos rendszerré, elméletben és gyakorlatban iskolaszerűen is tanulható ismeretekké. A bányamunka ma is létezik, és ha nincs is a széles köztudatban, jelentősége és a benne dolgozók elismerése mindenkor elvárható követelmény.

Az 1949/1950-ben a vágárképzésbe, majd a mélyfúró-kutüzemeltető szakmatanulásba lépők közül többségben már nyugdíjasok. Részesei lehettek/voltak egy fellendülő iparág megteremtésének, az ország és maguk sikerét szolgálva munkájukkal. Az évek során sok ezren kaptak szakmát, megélhetést a bányászati képzések különböző szintjein, megteremtve családjuk, gyermekeik számára a társadalmi továbblépés lehetőségét.

Az akkor létesített iskolák, lakóépületek zömét ma is használják. A megszerzett tudás pedig közvetlenül vagy közvetve sokszorosán hatott a szakmát választók szűkebb és tágabb körében, jótékonyan befolyásolva a gyakran más pályát választó családok, fiatalok életútját.

Az aknatornyok, a bányaépítmények, bányavasutak lassan mindenünnen eltűnnek, a hagyományokat megőrző igyekezet múzeumok gyűjteményeivel, emléktáblákkal, utcanevekkel, kiadványokkal pótolja azokat. Megköszönjük azt a segítséget, amelyet a korábbi iskolák mai vezetőitől, kollégáinktól a kötet összeállításához kaptunk.

A Bányásznapok és a sokféle rendezett bányásztalálkozók minden alkalomkor lehetőséget adnak a múlt felidézésére, az emlékezésre. Hetven év történelmileg értékelhető távlat, emberöltő, amelynek eseményei mindmáig elevenen hatnak. Az ünnepi beszédek, a koszorúzások és kiállítások gyakran bányáslámpák fényétől kísérve jelzik a bányász örök reményét és bizalmát a jövőben.

E kötet a teljesség igénye nélkül a múlt felvillantásával elismeréssel tekint a megtett útra. Kívánjuk, hogy minden volt tanulónk, oktatónk és olvasónk eme ismeretek birtokában a múltat felidézve teremtsen magának további sikeres életet a Jó szerencsét! soha el nem múló reményével.

A szerzők

IRODALOM

A bányaiipari szakképzés gazdag történetéhez számos forrást használtunk fel. Terjedelmi okokból mellőztük a nagyszámú jegyzetanyag (hivatkozás) közlését, de amelyek az érdeklődőknek rendelkezésére állnak. Felhasznált irodalmunkból válogatást közlünk.

1937 – vājār – ősfoglalkozás. 50 éve szakmāsították a vājārfoglalkozást. Mecseki Bányász, 1987. aug. 25. p. 4.(Krisztián Béla).

200 éves a borsodi szénbányászat 1786-1986. Borsodi Szénbányák. Miskolc. 1986.

508. számú Kertvárosi Szakképző Iskola. 50. Jubileumi Évkönyv. Pécs. 2004. Fősz. Hári József. Fel. k. Déri Tibor igazgató. Mőricz Ottó volt igazgató bevezetőjével.

A 209. sz. Zsinkó Vilmos Ipari Szakközépiskola és Szakmunkásképző Intézet története. Kézirat, gépelt példány.

dr. Abonyi Gyula: Az iskola és a vállalatok kapcsolata. OPI. 1982.

Balogh Alajos: Zsigmondy Vilmos és Széchenyi István Szakképzőiskola története. Nagykanizsa. (kézirat)

A bányá. A magyar bányászat és bányaszakoktatás története s a magyar bányavidékek népszerű ismertetése. Szerk. Horváth László és Bodry László. Székely és Társa. Sopron. 1937.

A Bonyhádi 504. sz. Szakközépiskola 50 éve. Jubileumi kiadvány. Szerk. Denkinger István. Kiadó. Geresdi Sándor ig. Bonyhád. 2000.

A Központi Statisztikai Hivatal. Budapest. (kiadványai)

A mecseki kőszénbányászat. I. 1945-1991. Szerk. Szirtes Béla. Kútforrás. Pécs. 1994.

A Munkaerő tartalékok Hivatala majd a Munkaügyi Minisztérium, a Szakoktatási Pedagógiai Intézet, az Országos Pedagógiai Intézet szakmai (bányaiipari) képzéssel foglalkozó kiadványai

A Munkaerő tartalékok Hivatala, a Munkaügyi Minisztérium, a Mővelődési Minisztérium, az Oktatási Minisztérium Tankönyvjegyzékei (folyamatosan)

A vājāroktatás kézikönyve. Összeállította Ajtay Zoltán. Kiadja a Dorogi Szénbányák Nemzeti Vállalat. Dorog. 1949.

Az 1937. évi 38. 000 számú Ipar- és Kereskedelemügyi Miniszter rendelete. Budapesti Közlőny. 1937. november 24. 267. szám.

Az Ajkai Bercsényi Miklós Szakközép és Szakmunkásképző Iskola Jubileumi Évkönyve 1949-1999. Ötven év. Szerk.: Némethné Kovács Éva. Kiadó: Szigeti Károly igazgató. Ajka, 1999. A vājārképzés színvonalas és érdekes írásait Beke Péter szakoktató, mőszaki tanár készítette.

Az első ötéves terv. Országos Tervhivatal. Budapest. 1952.

Bányá- és kohóbalesetek elhárítása. A bányász és kohász biztonságának kiskátéja. A magyar királyi Pénzügyminisztérium és a Magyar Bányá- és Kohóvállalatok Egyesületének kiadása. Bp. M. kir. Állami Nyomda.

Békásy Ferenc: Az 501. sz. Csizmazia Gyula Szakképző Iskola és Kollégium.

Komlói monográfia 2. Komló. 2004.

Benedek András: Változó szakképzés. A magyar szakképzés szerkezetének változásai a XX. század utolsó negyedében. Okker. Budapest. 2003.

Bernáth Attila: Negyedszázad a tanpadon. A szerző saját kiadása. Budapest. 1996.

Bláthy Ottó Ipari Szakmunkásképző iskola Emlékkönyve alapításának negyvenedik évfordulójára 1949-1989. Közzétette Hárskúti Attila igazgató. Tata. 1989.

Boda Antal: A bányamunkásság továbbképzése. Bányászati és Kohászati Lapok. 1928. 61. évf. p. 13-14.

dr. Bodnár J.: A bányagépeszeti karbantartás elvei és gyakorlata

BKL. Bányászat. 1983. 10.

Czibók Kálmán: kézirat (osztályfőnöki jelentések, magyar nyelv tanításának problémái a szakmunkásképző iskolákban).

Dokumentumok a magyar szénbányászat történetéből 1945-1949. Szerk. Erdmann Gyula és Pető Iván. Kossuth. Budapest. 1975. I. k.

Eötvös Loránd Ipari Szakmunkásképző Intézet és Szakközépiskola. 1953-1993. Oroszlány. Szerk. Varga István. Írták: Dobos Gyuláné, Hartmann József, Székely Antal, Varga István. Oroszlány. 1993.

Eredeti fotók, újságcikkek: egyéni gyűjteményekből

dr. Fabula L.–Krisztián B.: Az osztályfőnök nevelési munkája a szakmunkásképző iskolában

Faller Jenő beszámolója a Várpalotán már három éve (1934/35, 1935/36, 1936/37) folyó vágárképzésről. BKL. 1937. 24. sz. dec.15. p. 12.

Fáy András Szakközépiskola, Szakiskola és Kollégium jubileumi évkönyve 1949/1999. Nagybátony. 1999.

Fehér Imre: A magyarországi iparitanulóképzés fejlődése és jelenlegi szervezete. Budapest. 1952.

Georgius Agricola: DE RE METALLICA LIBRI XII. A BÁNYÁSZATRÓL
ÉS KOHÁSZATRÓL

Győriványi Sándor: A szakképzés története Magyarországon. Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest. 2000.

Heckenast Gusztáv: Bányászat (és kohászat). In. Magyar művelődéstörténeti lexikon I. Budapest. Balassi. p.194-201.

Horváth Loránd: Bányamunkásképzés és gépesítés ...

BKL Bányászat

Ilovszki L.: Bányamunkásképzés és gépesítés ...

BKL Bányászat 1984. 10.

Iparitanulóképzés (évfolyamai)

Iskolánk. Az 501. sz. Csizmazia Gyula Ipari Szakmunkásképző Intézet és Szakközépiskola 40 éve. Írta: Jakab Józsefné. Komló. 1990.

Iskolák statisztikai adatai

Ismétlőiskolások bánya-előismereti tananyaga. Pécs. 1927. Kiadja a DGT Pécsi Bányaaigazgatósága.

Iván László-Krisztián Béla: Mongol fiatalok szakmunkássá képzése Komlón 1978-1988. Folia Comloensis-Komlói közlemények. Tomus. 4. Komló. 1991.

Jármai Ervin: A dudari szénbányászat története. Veszprémi Szénbányák. Veszprém. 1990.

Jármai Ervin: A Közép-dunántul szénbányászatának története. Veszprémi Szénbányák. Veszprém. 1991.

Jubileumi évkönyv 1950-1975. 209. sz. Zsinkó Vilmos Ipari Szakmunkásképző Intézet. Nagybatony. 1975.

Kapolyi László: Nyersanyag- és energiagazdálkodásunk. KJK. Budapest. 1984. p.108 és köv.

Kiss Tamás: A várpalotai szénbányászat története. Veszprémi Szénbányák, Veszprém. 1990.

Korompay Lajos: Várpalotai jegyzetek, dolgozatok és feljegyzések. (1923–39.)

Korompay Lajos: Várpalota szénbányászata a felszabadulás előtt

Kozma Károly: Az ajkai szénbányászat-története. Veszprémi Szénbányák. Veszprém. 1991.

Krisztián Béla: Bányamunkások szakképzésének fejlődése Magyarországon. BKL Bányászat. 1979. 8. p.553-556uő: A vājárképzés megszervezése a felszabadulás után (1945-1949). BKL Bányászat. 1981. 2. p.124-130. uő: A bányaiskolák ujjaszervezése a kötelező tanoncoktatás 1884. évi bevezetése előtt. BKL Bányászat. 1985. 3. p.152-154. uő: Az iskolai vājárképzés harmincöt éve. BKL Bányászat. 1986. 1. p.46-50. uő: Arany vājárokleví. A várpalotai vājárképzés ötven éve. Mecseki Bányász, 1988. okt. 18. p. 3. uő: A DGT felnőtt vājárképzése az 1937. évi vājárképesítő rendelet után. Kézirat. Pécs. 1989. uő: A magyarországi vājárképzés története. Pécs. 1992. Kutatás. Kézirat.

Ladányi András: Bányász a történelemben. Egy bányászélelt állomásai, portré Havrán Istvánról. Bányaiipari Dolgozók Szakszervezete. Budapest. 1984.

Ladányi András: Toborzó. Bányaiipari Dolgozók Szakszervezeti Szövetsége. Budapest. 1996.

Magyar Bányászat évezredes története I–II. kötet

Magyarország háborús kárai. A Pénzügyminisztérium béketárgyalási anyagának összefoglalása. Budapest. 1946. II. rész.

Magyarországot illető országos kormánylap 1854. évf. I. r. XIV. db kiadatott és elküldetett, a német kiadás 1854. augusztus 7-én, a magyar és német kiadás 1854. december 11-én. Tartalom: a 173. sz. 1854-diki május 23-án kelt császári nyílt parancs, mellyel a birodalom egésze területére egy általános bányatörvény bocsáttatik ki. Das allgemeine österreichische Berggesetz v.23. Mai 1854. und allen darauf Bezug nehmenden Nachträgen, Verordnungen, Erläuterungen. Mit einem Anhang, enthaltend: Die Vorschriften über die Bergbücher. Die Beschlüsse der Judex-Curial Conferenz in Pest, bezüglich des Bergwesens in Ungarn. Wien. Friedrich Manz, 1861. (Manzsche Gesetz-Ausgabe, VII. köt.)

Magyarfi Károly: Bányászok, gépészek kapcsolatának tapasztalatai. BKL. Bányászat. 1984. 10.

Márton Géza: A munkaerő gazdálkodás főbb kérdései a magyar szénbányászatban. BKL. Bányászat. 1966. 6. p.379-384.

Marton Károly: A balinkai szénbányászat története. Veszprémi Szénbányák. Veszprém. 1981.

Misóczki Lajos: A szénbányászat harminc éve a Mátraalján 1945-1975. Mátraaljai Szénbányák. Petőfibánya. 1975.

Molnár Emil: A gyakorlati oktatásra való felkészülés (MüM-SZPI-Bp.)

Muttnyánszky Ádám Szakképző Iskola Jubileumi Évkönyv. Az iskola fennállásának 50. éve alkalmából. 2001-2002. Kiadó: Balázs László igazgató. Pilisvörösvár. 2002

Negyedszázad a szakmunkásképzésért. 25 éves a Csizmazia Gyula Szakmunkásképző Intézet. KB. UDN. 1975. november 7. p.2.

Németh Géza: A várpalotai bányaipari szakképzés története 1935-1994. Faller Jenő Szakközépiskola és Szakmunkásképző Intézet. Várpalota. 1996.

Németh Sándor (mélyfúró területvezető): Néhány szó a mélyfúró szakmunkásképzésről. Iparitanulóképzés. 1962. 10. p.28-30.

Németh Sándor: A mélyfúró-kútüzemeltető szakmunkásképzés 25 és 30 éve Várpalotán. (Jelentés, kézirat, Iparitanulóképzés)

Oczwirk Nándor: Munkásképzés és képesítés. Bányászati és Kohászati Lapok. 1908. 4.

Orosz Lajos: A magyarországi ipari, mezőgazdasági és kereskedelmi szakoktatás vázlatos története. Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum. Budapest. 2003.

Péchy Antal: Alsó-magyarország bányamivelésének története (Szerk. Kosáry Domokos). OMBKE. Bp.1967. I-III. k.,

Perczel-percek. 2003/2004 Tények és adatok 2. Szerk. Lendvai Melinda. Tóth Judit igazgatóhelyettes. Mór. 2004.

Philipp Imre: Szakmai előképzés gyakorlatai. (Tankönyvkiadó)

Punk László szakdolgozata részletei-Zirc.

Ránki György: Magyarország gazdasága az első hároméves terv időszakában 1947-1949. Közgazdasági és Jogi Kiadó (a továbbiakban KJK). Budapest. 1963.

Rihmer László: Altiszt- és munkásképzés az üzemén kívül. Bányászati és Kohászati Lapok. 1932. 65. évf.p.493-510.

Sámon Márton: A korszerű követelményeknek megfelelő oktatási dokumentumok megteremtésének alapjai. (Iparitanulóképzés)

Sebestyén István: Hell József Károly Műszaki Szakközépiskola története. (Esztergom, Konreich Ferenc munkája alapján)

Schadt Mária: Női szerepek – a nőmozgalmi tevékenység formaváltozásai 1947-53 között. In: Szociológia, szociálpolitika, szociális munka. Válogatott tanulmányok. Szerk. Nagy J. Endre. PTE Bölcsésztudományi Kar, Szociológiai és Szociálpolitikai Tanszék. Pécs. 2001.

Schósz Szilárd: 104. sz. Ipari Szakmunkásképző Iskola. Miskolc–Pereces (Kézirat – Bányaipari oktatás története)

Sipos Árpád: Magyar bányajog Tekintettel a francia, szász, porosz, bányajogokra és az újabb igazságügyi reformtervekre. Nagyvárad. Hügel Ottó. 1872. Ezt tartotta meg az Alliquander Ödön, szerkesztette Magyar Bányajog is, Bp. Athenaeum. 1931.

Szénbányászatunk jövője. (Tudnivalók szénbányászok számára). Kossuth. Budapest. 1969. p. 21.

Szakmunkásnevelés, Szakoktatás, Szakképzési Szemle (évfolyamai)

Székely Endréné: Egy kísérleti szakközépiskola nevelési tapasztalatai. I–II. (Iparitanulóképzés)

Szűj Rezső: Várpalota. Fejezetek a város történetéből

Szatmáry Béla: Az elméleti és gyakorlati oktatás összehangolásának elvi és gyakorlati kérdései (BME – jegyzet)

Sztraka János: Széntermelés és műszaki fejlesztés az első ötéves terv idején. OMBKE. Budapest. é.n. (1987. július).

Tóth Tibor: Szénbányászat a dorogi medencében 1781-1981. Dorog. 1981.

Vágó Endre: A tantestület, mint pedagógiai közösség

Válogatott dokumentumok a Pécs-baranyai munkásmozgalom történetéből. Pécs m. jogú Város Tanácsa és Baranya Megyei Levéltár. Pécs. I. p. 218. MMTUD III. k.p. 346-349.

Várhegyi Pál: A szovjet mélyfúróberendezések a hazai földtani kutatásban

Vendég Sándor: Az alap- és középfokú szakoktatás fejlesztése a felszabadulás után.

